

# **Opmaak van volledige floristische inventaris van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en een florakartering.**

**Met inbegrip van een grondige vergelijking  
met vroegere gegevens en karteringen  
evenals een ruime wetenschappelijke evaluatie.**

**Opdrachtgever:**

Leefmilieu Brussel BIM  
Afdeling Groene ruimten  
Gulledelle 100  
Brussel 1200

**Opdrachthouder:**

Nationale Plantentuin van België  
Domein van Bouchout  
Meise 1860

**Auteur:**

Allemeersch Luc

**Datum:**

Oktober 2006

## **Tekstgedeelte**



## DANKWOORD

---

Met dit dankwoord wil ik allereerst Jan Rammeloo, directeur van de Nationale Plantentuin van België bedanken. De voorbije drie jaren heb ik me volledig kunnen concentreren op de opmaak van de atlas van de flora van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Zonder de speciale aandacht voor de biodiversiteit en de opvolging ervan bij het Brussels Instituut voor Milieubeheer zou de financiering onmogelijk geweest zijn. Daarvoor wil ik het BIM in het algemeen en Machteld Gryseels van de Afdeling Groene Ruimten in het bijzonder bedanken.

Dank zij de medewerking van Wouter Van Landuyt, beheerder van de floristische databank Florabank en werkzaam bij het INBO, een wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Gemeenschap, verliep de gegevensverwerking zonder noemenswaardige problemen. Hij was steeds vlot bereikbaar om de nodige floragegevens over het BHG uit Florabank op een vlot te bezorgen. Zo verliep ook de cartografische verwerking zonder problemen.

Binnen de begeleidende stuurgroep verliep de samenwerking in een opbouwende sfeer. Mijn speciale dank is er wel voor Jacqueline Saintenoy-Simon, voorzitter van de 'Amicale Européenne de Floristique' en Sandrine Godefroid van de VUB. Zij hebben de vorige studie van de Brusselse flora uitgevoerd. Ze hebben me steeds snel geholpen bij de detailopmerkingen en allerlei kleine vragen die ik had i.v.m. de vorige kartering.

Voor determinatieproblemen kon ik steeds terecht bij mijn collegas Ivan Hoste, Anne Ronse en zeker bij Filiep Verloove. Voor het redactionele werk heb ik regelmatig kunnen rekenen op de deskundigheid van Ivan Hoste.

En last but not least wil ik Leo Vanhecke bedanken die met zijn kritische doch zeer constructieve geest mijn werk, zowel op methodologisch als op redactioneel vlak enorm vooruit geholpen heeft.

<b>DANKWOORD</b> .....	<b>3</b>
<b>1. INLEIDING</b> .....	<b>8</b>
1.1 Situering van dit rapport binnen de opdracht van het BIM.....	8
1.2 Doelstellingen van de opdracht.....	9
1.3 Overzicht van dit rapport .....	9
<b>2. HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST</b> .....	<b>11</b>
2.1 Administratieve indeling: Brussel en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	11
2.2 Landschapkenmerken.....	12
2.2.1 Reliëf en hydrologie .....	12
2.2.2 Geologie en bodem .....	15
2.2.3 De stadsuitbreiding in de 19 <sup>e</sup> eeuw.....	15
2.2.4 De stadsuitbreiding in de 20 <sup>e</sup> eeuw.....	16
2.2.5 Stadslandschappen en groengebieden.....	17
2.2.5.1 Overzicht van de Brusselse stadslandschappen .....	17
2.2.5.2 Overzicht (ligging) van de Groengebieden .....	18
2.2.5.3 Bespreking van de Groengebieden.....	19
2.3 Historiek van de florakartering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.....	21
2.3.1 Inleiding.....	21
2.3.2 De periode vóór 1939 .....	21
2.3.3 De periode 1939-1971 .....	22
2.3.4 De periode 1972-1990 .....	23
2.3.5 De periode 1991-1994: de eerste, specifieke gebiedsdekkende inventarisatie .....	24
2.3.6 De periode 1995-2002 .....	25
2.3.7 De periode 2003-2005: de tweede, specifieke gebiedsdekkende inventarisatie.....	26
2.3.8 Overzicht van de inventarisatiegraad.....	27
<b>3. METHODIEK VAN KARTERING</b> .....	<b>29</b>
3.1 Nomenclatuur .....	29
3.2 Definities .....	29
3.2.1 Inheemse soorten, archeofyten en neofyten .....	29
3.2.2 Types van neofyten .....	29
3.3 Veldwerkmethoden.....	29
3.4 Methodologische verschillen tussen beide systematische BHG-karteringen (1991-1994 en 2003-2005).....	32
<b>4. ATLAS VAN DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST</b> .....	<b>33</b>
4.1 Inleiding .....	33
4.1.1 Gekarteerde taxa.....	33

4.1.2	Taxa met verspreidingskaarten.....	33
4.1.3	Verklaring van de legende in het atlasgedeelte.....	33
4.1.4	Taxa met bespreking van de verspreiding .....	34
4.1.5	Alfabetische overzichtstabel .....	34
4.1.6	Kenmerken van de soortcommentaren .....	35
<b>4.2</b>	<b>Bespreking van de verspreiding van de vaatplanten van het BHG.....</b>	<b>36</b>
4.2.1	Inheemse en ingeburgerde taxa en niet zeldzame adventieve taxa .....	36
4.2.2	Zeer zeldzame niet-inheemse taxa .....	189
<b>5</b>	<b>ALGEMENE KENMERKEN VAN DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (TOESTAND 2003-2005): ANALYSE VAN DE ATLASGEGEVENS .....</b>	<b>247</b>
<b>5.1</b>	<b>Het aantal taxa per kilometerhok.....</b>	<b>247</b>
5.1.1	Status van de soorten (inheemse soorten, archeofyten en neofyten).....	247
5.1.2	Gemiddelde, minimum en maximum.....	247
5.1.3	Frequentieverdeling via klassenindeling met vast interval en de ruimtelijke spreiding .....	248
5.1.4	Frequentieverdeling via klassenindeling met even grote klassen en de ruimtelijke spreiding.....	249
5.1.5	Ruimtelijke spreiding van zeldzame soorten of potentiële Rode- Lijstsoorten .....	251
5.2.1	Globaal .....	253
5.2.2	De meest algemene taxa .....	253
<b>6</b>	<b>DYNAMIEK VAN DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST....</b>	<b>255</b>
<b>6.1</b>	<b>Inleiding .....</b>	<b>255</b>
<b>6.2</b>	<b>Verdwenen soorten .....</b>	<b>255</b>
6.2.1	Soorten die vanaf 1939 niet meer waargenomen werden in het BGH.....	255
6.2.3	Soorten die vanaf 1991 niet meer waargenomen werden in het BHG .....	256
6.2.4	Soorten die vanaf 1995 niet meer waargenomen werden in het BHG .....	256
6.2.5	Synthese .....	256
6.3.1	Inleiding.....	257
6.3.2	Voor het eerst waargenomen in de periode 1972-1990 .....	257
6.3.3	Voor het eerst waargenomen in de periode 1991-1994 .....	257
6.3.4	Voor het eerst waargenomen in de periode 1995-2002 .....	257
6.3.5	Voor het eerst waargenomen in de periode 2003-2005 .....	258
6.3.6	Synthese .....	258
<b>6.4</b>	<b>Veranderingen in de flora van het BHG tussen 1991-1994 en 2003-2005 .....</b>	<b>258</b>
6.4.1	Inleiding .....	258
6.4.2	Absolute en relatieve veranderingen.....	259
6.4.3	De frequentie van soorten en het meten van relatieve veranderingen: de trendindex of 'change index' .....	259
6.4.3.1	Inleiding .....	259
6.4.3.2	Methodiek .....	260
6.4.3.3	Specifieke methodiek.....	260
6.4.4	Meest toegenomen taxa .....	261
6.4.4.1	Op basis van brute gegevens .....	261
6.4.4.2	Op basis van geïnterpreteerde gegevens .....	262
6.4.4.3	Bespreking.....	264
6.4.5	Meest afgenomen soorten .....	264

<b>7 VERGELIJKING VAN DE FLORA VAN HET BHG MET DE FLORA VAN ANDERE STEDELIJKE AGGLOMERATIES .....</b>	<b>266</b>
7.1 Inleiding .....	266
7.2 Vergelijking van de soortenrijkdom met andere stedelijke agglomeraties .....	266
7.3 Enkele andere stedelijke floras .....	267
7.4 Besluit .....	269
<b>8. NAAR EEN RODE LIJST VOOR VAATPLANTEN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST. ....</b>	<b>270</b>
8.1 Inleiding .....	270
8.2 Stap 1 .....	270
8.3 Stap 2 .....	271
8.4 Stap 3 .....	271
8.5 Stap 4 .....	271
8.6 Voorstel tot een plantenlijst met verbod tot plukken.....	271
<b>9 AANZET TOT MONITOREN VAN ENKELE AANDACHTSOORTEN .....</b>	<b>273</b>
9.1 Inleiding .....	273
9.2 Keuze van de aandachtsoorten .....	273
9.3 Monitoringsgebieden .....	273
9.4 Het terreinbezoek en de plaatsbepaling .....	274
9.5 Het bepalen van de populatiegrootte.....	274
9.6 Overzicht van de soorten met soortbespreking.....	274
<b>10. FAQ'S IN VERBAND MET DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST.....</b>	<b>283</b>
10.1. Inleiding .....	283
10.2. Wijzen veranderingen in de Brusselse Flora op een klimaatwijziging? .....	283
10.3 Bestaat er een urbaan district? .....	285
10.3.1 Floradistricten .....	285
10.3.2 Het stadsklimaat .....	286
10.3.3 Planten van de urbane flora.....	286
10.3.4 Besluit.....	288

<b>10.4 Zijn er typisch Brusselse soorten? .....</b>	<b>288</b>
10.4.1 Inleiding .....	288
10.4.2 Voorbeelden .....	289
10.4.2.1 Neofyten, die in België vanuit het BHG verwilderden .....	289
10.4.2.2 Planten van versteende oppervlakken in het stedelijk milieu .....	289
10.4.2.3 Inheemse soorten en archeofyten, aangepast aan het stedelijk milieu in het BHG .....	289
10.4.2.4 Inheemse soorten die sterk gebonden zijn aan het Zoniënwoud .....	290
10.4.2.5 Soorten, nauwelijks aanwezig in Noord- en Midden-België maar wel aanwezig in het BHG .....	290
10.4.3 Besluit.....	290
<b>10.5 Komen er in het BHG mogelijks schadelijke neofyten voor .....</b>	<b>290</b>
10.5.1 Inleiding .....	290
10.5.2 Bespreking per soort.....	290
<b>GERAADPLEEGDE LITERATUUR .....</b>	<b>295</b>
<b>INDEX VAN DE PLANTENNAMEN .....</b>	<b>305</b>

## 1. INLEIDING

---

### 1.1 Situering van dit rapport binnen de opdracht van het BIM

Sedert 1992 heeft het Brussels Instituut voor Milieubeheer een beperkt "Toezichtsnetwerk naar de fauna en flora" opgericht, met als doel een beeld te krijgen van de aanwezige biodiversiteit, en de staat van het leefmilieu door middel van bioindicatoren te kunnen evolueren.

In dit kader werd in de periode 1991-1994 een eerste volledige floraproductie en florakartering uitgevoerd van het ganse Brussels Hoofdstedelijk Gewest door middel van de IFBL-methode.

Deze gegevens dienden als referentiestaat, op welke basis een eerste duidelijk beeld bekomen werd van de florarijckdom van het BHG. Een aantal technisch-wetenschappelijke publicaties op basis van dit onderzoek geven een interessante kijk op de stedelijke vegetatie, de soortengroepen en de soortensamenstelling (DE CARITAT & GRYSEELS 1996: GODEFROID 1996a: GODEFROID 1996b). Tevens werd gepoogd een beeld te krijgen van de evolutie van de flora sedert de laatste 50 jaar, op basis van een onvolledige vergelijking met de onvolledige karteringsgegevens van vóór 1991. Daartoe werd een eerste voorlopige technische atlas opgesteld (GRYSEELS & SAINTENOY-SIMON 1999).

Sedert 1995, na het afwerken van de kartering, is het door het BIM georganiseerd floristisch onderzoek in het BHG beperkt gebleven tot een minimalistisch jaarlijks programma, gericht naar een punctueel onderzoek van telkens een 15-tal interessant geachte groengebieden. Dit programma wordt op vraag van het BIM uitgevoerd door de Brusselse werkgroep van de "Amicale Européenne de Floristique".

Voor de aanvang van deze studie leek het erop dat de Brusselse flora niet zozeer een kwantitatieve, maar wel een kwalitatieve verandering heeft ondergaan: meer exoten, maar minder ecologisch veeleisende soorten. Maar ook relatief algemene soorten gebonden aan natuurlijke milieus, zoals bosvoorjaarsflora, bleken af te nemen.

Deze trends konden echter, door het ontbreken van een vergelijkbaar referentiekader, niet objectief gestaafd worden.

Daarbij stelt men de laatste jaren o.m. het volgende vast:

- ondanks een betere bescherming van een aantal belangrijke groene ruimten genieten deze niet altijd van een even adequaat beheer, waardoor de florasamenstelling waarschijnlijk sterk is gewijzigd (vb. Kauwberg);
- dank zij het statuut natuurreserveaat hebben een aantal gebieden een aangepast beheer gekregen, waardoor een aantal interessant soorten zich uitgebreid hebben of terug verschenen;
- grote ruigten die nog niet verdwenen zijn kennen een zeer sterke soortenevolutie, door bebossing en door het verschijnen van exoten (vb. Vorserij).

In het algemeen is het stedelijk gebied ook, per definitie, een zeer dynamisch gebied.

Een hernieuwde flora-inventaris en florakartering van het Brussels Gewest drong zich dan ook zeer sterk op. Door de vergelijking met de toestand van 10 jaar geleden zal dit een belangrijke bijdrage betekenen voor het biodiversiteitsonderzoek in stedelijk milieu. Vermoed mag worden dat zich duidelijke trends zullen afbakenen. De impact van exoten, waarvan aangenomen wordt dat het een der grootste bedreigingen van biodiversiteit is, zal beter kunnen geëvalueerd worden.

Naast de bijdrage voor de evaluatie van de toestand van het leefmilieu situeert dit karteringproject zich daarenboven in het kader van verplichtingen van het Brussels



Hoofdstedelijk Gewest ten opzichte van de Conventie van Biologische Diversiteit (in het bijzonder art. 7 en 8) en de Habitatrictlijn (in het bijzonder art. 11 en 18).

## 1.2 Doelstellingen van de opdracht

De algemene omschrijving van de opdracht van het BIM behelst de opmaak van een volledige floristische inventaris van het Gewest en een florakartering. Het BIM vraagt tevens een grondige vergelijking met vroegere gegevens en karteringen evenals een ruime wetenschappelijke evaluatie.

Meer in het bijzonder gaat het om:

- de voorbereiding van een nieuwe atlas van de Brusselse flora (kaarten en commentaar, teksten m.b.t. de floristische rijkdom van het Brussels Gewest;
- het geven van een duidelijk beeld met de evaluatie van de huidige samenstelling;
- de vergelijking met de gegevens en kartering 1991-1994;
- de situering van het Brusselse stedelijke "floradistrict" binnen zijn ruimere biogeografische context;
- de vergelijking met andere steden, zowel in binnen- als buitenland, waarvan vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn;
- in het algemeen, de bespreking van de Brusselse urbane floradiversiteit;
- het vaststellen van trends gelinkt aan milieufactoren;
- de evaluatie van de exotenproblematiek;
- het opstellen van een Rode Lijst evenals het geven van aanbevelingen naar wettelijke bescherming van een aantal soorten;
- enz.

## 1.3 Overzicht van dit rapport

**Hoofdstuk 1** omvat de inleiding.

**Hoofdstuk 2** begint met een algemeen gedeelte over het BHG. Zowel de administratieve indeling, de algemeen landschappelijke kenmerken en de veranderingen gedurende de voorbije eeuwen komen aan bod. Verder worden de groengebieden van dichterbij bekeken. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met de historiek van de studie van de Brusselse flora.

In **hoofdstuk 3** wordt de methodiek van de kartering in de periode 2003-2005 besproken. Een vergelijking met de kartering in de periode 1991-1994 wordt eveneens gemaakt.

Na een inleiding volgt in **hoofdstuk 4** de feitelijke bespreking van de verspreiding van alle geregistreerde taxa in het BHG. In **bijlage 1** worden de verspreidingskaarten in een Atlasgedeelte bijeengebracht. De taxa, die niet meer waargenomen werden sinds 1972 en de zeer zeldzame niet-inheemse taxa worden niet cartografisch voorgesteld. Een overzicht van alle taxa wordt in **bijlage 2** gegeven.

In **hoofdstuk 5** volgt een analyse van de atlasgegevens. In een eerste gedeelte wordt het aantal taxa per kilometerhok op verschillende manieren bekeken. In een tweede gedeelte wordt ingegaan op de frequentie ervan en welke de meest algemene taxa zijn.

**Hoofdstuk 6** behandelt de dynamiek van de flora. Voor de verschillende karteringsperioden wordt gekeken welke soorten er nieuw zijn in het BHG en welke er niet meer waargenomen werden vanaf een bepaalde periode. Het overzicht hiervan bevindt zich in de tabellen in **bijlage 3**.

In **hoofdstuk 7** wordt aan de hand van literatuurgegevens een vergelijking gemaakt met andere stedelijke flora's.

**Hoofdstuk 8** schetst de gevolgde methodiek, conform de richtlijnen van het IUCN, om te komen tot een voorstel voor een Rode Lijst voor vaatplanten in het BHG. Het voorstel tot Rode Lijst bevindt zich in **bijlage 4**. Hierbij aansluitend is er in **bijlage 5** een overzicht van niet Rode Lijstsoorten waarvoor andere vormen van wettelijke bescherming wenselijk zijn.

**Hoofdstuk 9** bespreekt de aanzet tot monitoring in enkele groengebieden – en ook daarbuiten- van het BHG. De lokalisaties zijn bijgevoegd in **bijlage 6**.

In **hoofdstuk 10** komen enkele thematische aspecten aan bod die vaak als onderwerp van vragen uit het brede publiek gesteld worden.

## 2. HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

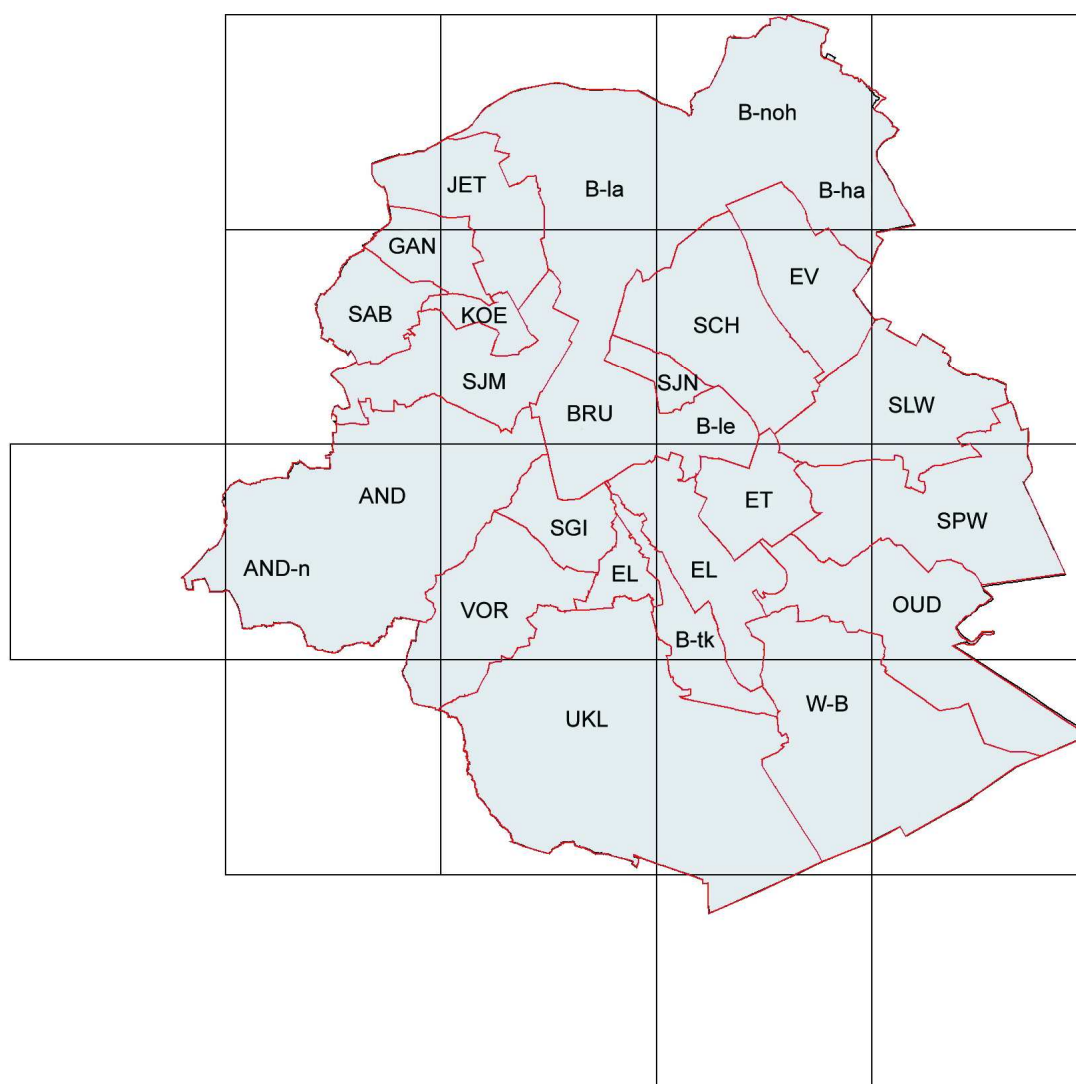
### 2.1 Administratieve indeling: Brussel en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Brussel ligt op 50° 51' NB en 4° 21' OL. Brussel ligt op iets meer dan 100 km van de Noordzee.

Brussel, als hoofdstad van België, is één van de gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De stad Brussel ligt centraal in dit gewest.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft een oppervlakte van 16240 ha of 162,4 km<sup>2</sup> en telt iets meer dan 1 miljoen inwoners. Dit betekent een dichtheid van 6200 inwoners/ km<sup>2</sup>.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest omvat 19 gemeenten (zie figuur 1).



*Figuur 1: de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Op deze kaart zijn de IFBL-  
uurhokken afgebeeld. Deze vierkanten hebben een oppervlakte van 4 x 4 km<sup>2</sup>.*

Deze gemeenten zijn

Anderlecht (**AND**) met Neerpede (**AND-n**)

Brussel (**BRU**) met de latere uitbreidingen Brussel-Leopoldswijk (**B-le**), Brussel-Terkamerenbos (**B-tk**), Brussel-Laken (**B-la**), Brussel-Haren (**B-ha**) en Brussel-Neder-over-Heembeek (**B-noh**)

Evere (**EV**)

Elsene (**EL**)

Etterbeek (**ET**)

Ganshoren (**GAN**)

Jette (**JET**).

Koekelberg (**KOE**)

Oudergem (**ODU**)

Sint-Agatha-Berchem (**SAB**)

Schaarbeek (**SCH**)

Sint-Gillis (**SGI**)

Sint-Joost-ten-Node (**SJN**)

Sint-Jans-Molenbeek (**SJM**)

Sint-Lambrechts-Woluwe (**SLW**)

Sint-Pieters-Woluwe (**SPW**)

Ukkel (**UKL**)

Vorst (**VOR**)

Watermaal-Bosvoorde (**W-B**)

Voor de deelgemeenten volgt er na de hoofdletter een kleine letter. Redenen voor wijzigingen van gemeentegrenzen waarbij vroegere gemeenten deelgemeenten werden, worden verder in de tekst besproken bij de stadsuitbreiding.

## **2.2 Landschapskenmerken**

Deze inleiding is hoofdzakelijk gebaseerd op de tweede versie van de Biologische Waarderingskaart (BRICHAU et al. 2000). Voor andere geraadpleegde bronnen wordt expliciet verwezen naar de literatuurlijst.

### **2.2.1 Reliëf en hydrologie**

De Zennevallei is gelegen op een absolute hoogte van 20 m in het zuiden en dalend tot 15 m in het noorden. In het noorden ligt het plateau iets boven de 80 m. De hoogste gedeelten van Brussel bevinden zich in het zuidoosten. Ze zijn in het Zoniënwoud gelegen en bereiken net geen 130 m.

De oostelijke valleirand van de Zenne is veel steiler dan de westelijke valleirand. In en nabij het Zoniënwoud zijn er diep ingesneden valleien met steile hellingen. In het noorden en het westen van het BHG zijn de hellingen veel minder steil.

Het BHG maakt bijna integraal deel uit van het Zennebekken. Slechts een klein gedeelte van het Brussels Zoniënwoud watert af naar de Dijle. Er zijn twee grote subbekkens: de Zenne en de Woluwe.

In het subbekken van de Zenne is de afwatering in het bekken van de Maalbeek (Elsene, Etterbeek, Brussel, Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek) door de urbanisatie bovengronds verdwenen.

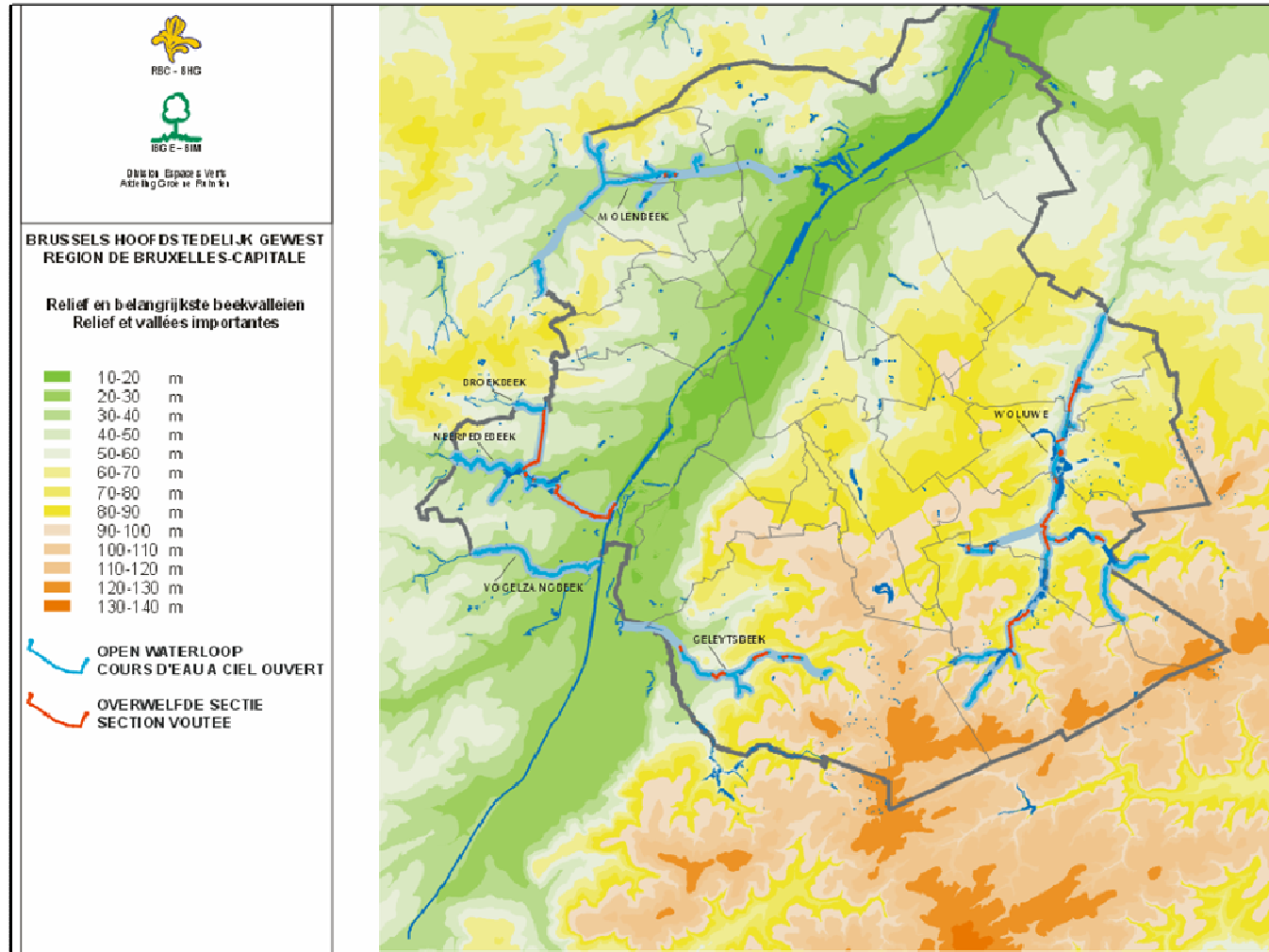
Op de oostelijke flank van de Zenne is er de Geleytsbeek met enkele zijbeekjes

Op de westelijke flank van de Zenne zijn er meerdere waterlopen.

In Anderlecht lopen de Vogelzangbeek en de Neerpedebeek nog grotendeels door een relatief weinig verstedelijkt gebied. De Broekbeek vormt de grens met Dilbeek maar deze waterloop wordt ondergronds afgeleid langs de Ring (RO) naar de Neerpedebeek. De Molenbeek vormt de grens tussen het BHG (Ganshoren en Sint-Agatha-Berchem) en het Vlaams Gewest (Dilbeek en Asse) en ze stroomt verder door Jette. Tot dicht bij het oude centrum van Jette stroomt de Molenbeek door een weinig bebouwde vallei.

De Woluwe ontwatert het oostelijk gedeelte van het BHG. De belangrijkste bovenlopen zijn de Vuylbeek en de Rood Kloosterbeek. De valleien van deze bovenlopen en van de Woluwe zelf zijn rijk aan vijvers.

Figuur 2: reliëf en belangrijkste beekvalleien



### **2.2.2 Geologie en bodem**

De nomenclatuur in verband met lithostratigrafie en chronostratigrafie is overgenomen uit GULLENTOPS & WOUTERS (1996).

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt gekenmerkt door bijna horizontaal liggende, niet compacte zeeafzettingen uit het Tertiair. Plaatselijk komen er in die losse afzettingen harde banken voor. Deze lagen hellen lichtjes af naar het noorden tot het noordwesten. Op deze zeeafzettingen is er tijdens de ijstijden in het Quartair een laag löss of eolische leem afgezet. De dikte van deze laag varieert sterk.

De Zenne vormt een belangrijke grens in de aard van deze tertiaire afzettingen. Ten westen van deze rivier bestaan ze vooral uit klei en kleiige zanden (Ieperiaan). Ten oosten bestaan ze vooral uit grove zanden van het Lutetiaan: de Formatie van Brussel. Dit verschil in tertiaire zeeafzettingen zorgt voor een geleidelijke westelijke helling en een steile oostelijke helling in de Zennevallei ter hoogte van Brussel en ten zuiden ervan.

In de grove zanden van de Formatie van Brussel kunnen plaatselijk banken van zandsteen en kalkzandsteen voorkomen. Deze werden plaatselijk ontgonnen: het Dudenpark in Vorst en de omgeving van het Rood Klooster in Oudergem zijn er voorbeelden van. Plaatselijk werd ook het zand van de Formatie van Brussel gewonnen. Veel van deze kleine groeven liggen momenteel in volledig verstedelijkte zones maar bij de Kauwberg in Ukkel zijn ze nog te herkennen in het landschap.

Boven het Ieperiaan en de Formatie van Brussel (Lutetiaan) liggen op de heuveltoppen en in het noorden nog jongere zeeafzettingen. De Formatie van Lede (Lutetiaan) is voor het BHG de belangrijkste. In deze formatie bevindt zich de Balegemse steen. Deze steen werd reeds in de Middeleeuwen ontgonnen. De oude bossen in Jette (Laarbeekbos, Poelbos, Dielegembos) liggen in feite op eertijds ontgonnen en vergraven terreinen. In spoorweginsnijdingen en bermten in Haren zijn er ook nog kalkhoudende gesteenten te vinden.

De vorming van de bodems kent een grote verscheidenheid in het BHG. Sinds eeuwen zijn er overal kleine afgravingen en soms grotere groeven geweest. Sinds het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw zijn er enorme infrastructuurwerken geweest en heeft zich een grote stadsuitbreiding voltrokken. Dit alles zorgt voor sterk verstoorde en antropogene bodems in het grootste gedeelte van het BHG. De meeste bodems van het Zoniënwoud staan hiermee sterk in contrast. Op de meeste plaatsen in het woud is er nooit landbouw geweest. De bodems zijn er gedurende duizenden jaren niet verstoord geweest.

### **2.2.3 De stadsuitbreiding in de 19<sup>e</sup> eeuw**

Tot het einde van de 18<sup>e</sup> eeuw bestond Brussel uit een dicht bewoond stadscentrum met stadswallen. Onmiddellijk buiten de stadswallen begon het landelijk gebied. Zelfs binnen de stadswallen was een gedeelte van de Zennevallei in landbouwgebruik. Tussen het huidige Zoniënwoud en de omwalde stad situeerden zich nog grote bossen die nu verdwenen zijn of tot stadsparken omgevormd zijn. Het Solbosch, het Linthoutbosch en het Mesdaelbosch zijn volledig verdwenen. Sommige stadsparken zoals het Dudenpark, het Wolvendaelpark en het Ter Kamerenbos liggen gedeeltelijk op plaatsen waar voorheen bos was.

In de eerste helft van de 19<sup>e</sup> eeuw bleven de veranderingen beperkt. De landbouw breidde nog uit ten koste van de bossen en er kwam een eerste stadsuitbreiding. Zo verdwenen de eerste gedeelten van de stadswallen pas halverwege de 19<sup>e</sup> eeuw.

Tot het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw bleef het overgrote gedeelte van het BHG een landelijk gebied.

Pas na 1850 kwam de sterke uitbreiding van de hoofdstad op gang. Het huidige patroon van Brussel wordt nog grotendeels bepaald door de toenmalige stedenbouwkundige realisaties, die sterk onder invloed stonden van koning Leopold II. Niet alleen de grote lanen en het stratenpatroon gaan terug tot die periode. Ook de grote parken dateren uit die tijd. Soms zijn ze totaal nieuw aangelegd. Zoals reeds vermeld kwamen ze soms op plaatsen waar nog bossen aanwezig waren.

De gemeentegrenzen van de 19 gemeenten (in feite één stad en 18 gemeenten) zijn in die 150 jaar van grote veranderingen nauwelijks gewijzigd. Alleen de grenzen van de stad Brussel zijn veranderd omwille van de hoofdstedelijke functie.

In de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw breidde de stad Brussel uit in noordoostelijke richting met o.a. het Jubelpark en het Leopoldpark (B-le op figuur 1) en in zuidelijke richting met het Ter Kamerenbos (B-tk) en de omgeving van de Louizalaan als verbinding met de stad Brussel. Elsene werd in tweeën gesneden en Sint-Joost-ten-Node werd wel zeer klein.

Deze uitbreiding is er gekomen omwille van de aanleg van prestigieuze parken, lanen en monumenten die symbolen moesten zijn van de grootsheid van het koninkrijk België.

#### ***2.2.4 De stadsuitbreiding in de 20<sup>e</sup> eeuw***

In de eerste helft van de 20<sup>e</sup> eeuw breidde de stad Brussel uit in noordelijke richting met de gemeenten Laken (B-la), Neder-over-Heembeek (B-noh) en Haren (B-ha). Dit was van belang omwille van de infrastructuurwerken in de haven en in de spoorwegcomplexen (Haren-Schaarbeek en Thurn & Taxis) en de verdere uitbouw van de parken en tentoonstellingsruimten tussen het Koninklijk Domein en de Heizel.

De dichtbewoonde gebieden, zoals die er nu nog zijn, waren reeds grotendeels vóór 1950 tot stand gekomen. Toch is er de voorbije 50 jaar nog op veel plaatsen in de periferie verder verkaveld. Dit ging vooral ten koste van landbouwgronden en braakliggende gronden. In de plaats kwamen kantorencomplexen, scholen, ziekenhuizen en allerlei wooncomplexen.

In de periode 1980-1990 hadden de meeste perifere delen hun agrarisch gebruik reeds verloren. Op meerdere plaatsen werden braakliggende terreinen wel verder volgebouwd.

De belangrijkste verschillen in bodemgebruik tussen de eerste (1991-1994) en de tweede gebiedsdekkende planteninventarisatie (2003-2005) zijn:

de uitbouw van de stelplaatsen voor de hoge snelheidstreinen in het zuidelijk spoorwegcomplex (Klein Eiland);

de nieuwbouw nabij het Noordstation dat in de periode 1991-1994 omringd was door veel braakliggende terreinen en reusachtige bouwwerven;

de verkavelingen en de grote bouwprojecten in het noordoosten van het BHG (Evere, Sint-Lambrechts-Woluwe);

de verkavelingen en de grote bouwprojecten in het westen van het BHG (Sint-Jans-Molenbeek en de omgeving van het Erasmus-ziekenhuis in Anderlecht).



## 2.2.5 Stadslandschappen en groengebieden

### 2.2.5.1 Overzicht van de Brusselse stadslandschappen



*Figuur 3: synthese van de stadslandschappen met de hoofdwegen*

Natuurterreinen, parken en bossen hebben een groene achtergrond.

Landbouwgebieden hebben een gele achtergrond.

Kerkhoven hebben een witte achtergrond.

De bebouwde en verharde oppervlakken hebben een grijze achtergrond.

Er is schematisch een onderscheid gemaakt tussen

**X X** oude industriezones, havengebied en spoorwegcomplexen;

**○ ○** alleenstaande, meestal grote woningen met oudere groenelementen;

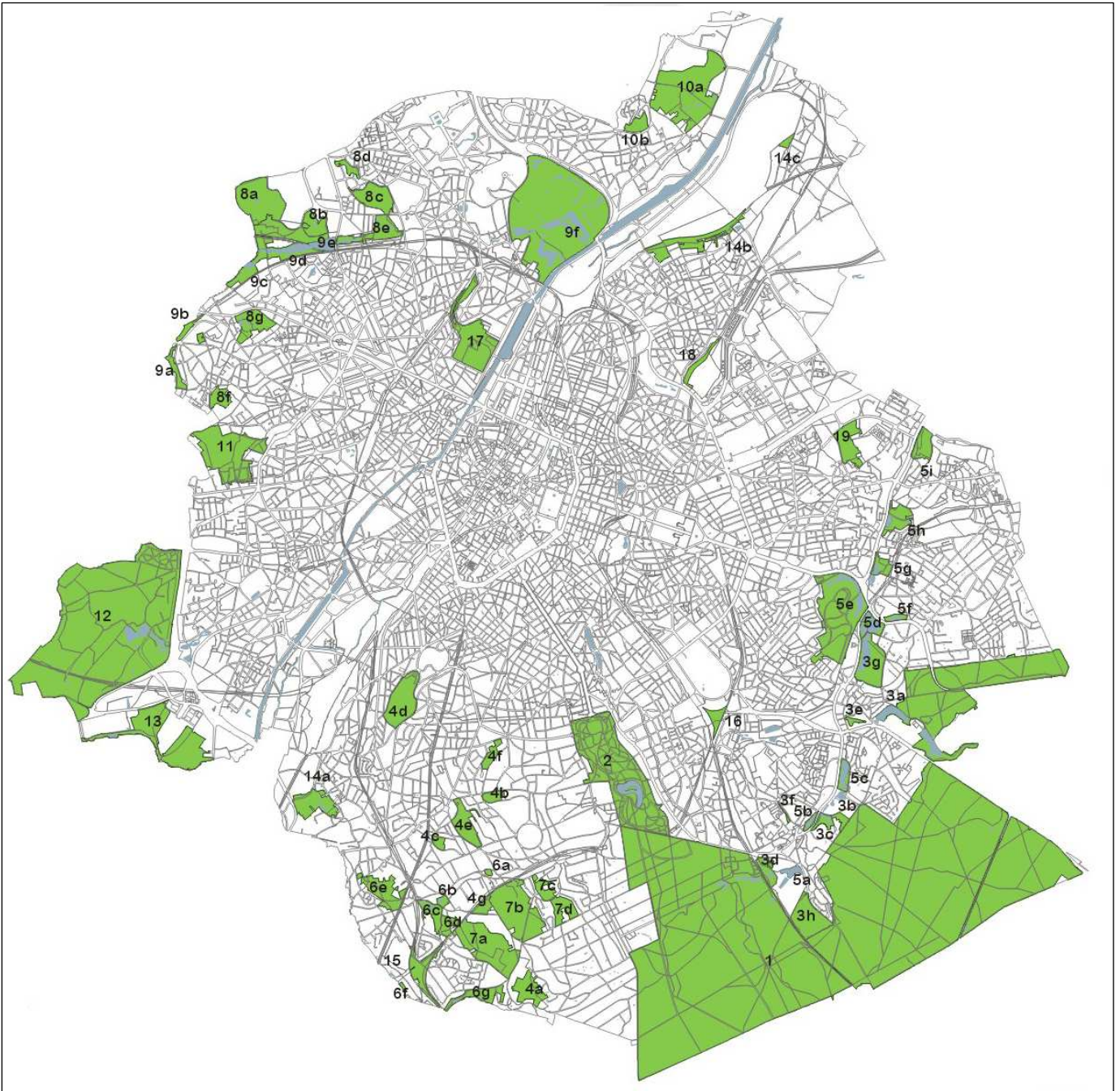
**□ □** grotere wooneenheden of kantoorblokken met jong, opgaand groen;

**● ●** aaneengesloten woningen met voortuin of driegevelwoningen;

**□ □ □ □** aaneengesloten woningen zonder voortuin.

### 2.2.5.2 Overzicht (ligging) van de Groengebieden

Deze bespreking geeft geen volledig overzicht van alle groengebieden die aanwezig zijn in het BHG. Er volgt een kort overzicht van vooral die gebieden, die ook bij de bespreking van de soorten aan bod komen. De cijfers tussen haakjes verwijzen naar de kaart met de karakteristieke groengebieden (zie figuur 4).



Figuur 4: de karakteristieke groengebieden in het BHG

Avijlplateau (7c)(UKL)	Linkebeekmoeras (6f)(UKL)
Begijnbosdal (10a)(B-noh)	Maloupark (5h) (SLW)
Bempt (14a)(VOR)	Mellaertsvijvers (5d)(SPW)
Bergojepark (3e)(OUD)	Moensberg (15)(UKL)
Bronnenpark-Ter (5g)(SPW,SLW)	Moeras van Ganshoren (9d)
Brugmanpark (4f)(UKL)	Moeras van Jette (9e)
Buysdelle (6g)(UKL)	Moeraske (14b)(EV,SCH)
Castrum (14c)(B-ha)	Molenvijver (5a)(W-B)
Charles-Albertkasteel (3b)(W-B)	Musschen-Hof-ter (5i)(SLW)
Craetveldbos (10b)(B-noh)	Oud Delvauxeigendom (4c)(UKL)
Delta (16)(OUD,W-B)	Papenkasteel (6b)(UKL)
Delvauxeigendom-Oud (4c)(UKL)	Parmentierpark (5f)(SPW)
Dielegembos (8c)(JET)	Pedevallei (12)(AND-n)
Dudenpark (4d)(VOR)	Poelbos (8b)(JET)
Engelandplateau (7a)(UKL)	Reukenpark-Ter (5c)(OUD)
Ganshoren-Moeras van (9d)	Sauvagèrepark (4g)(UKL)
Ganshoren-Vochtige zones (9c)	Scheutbos (11)(SJM)
Groeselenberg (4b)(UKL)	Talud (3f)(OUD)
Gulledelle (19)(SLW)	Ter Bronnenpark (5g)(SPW,SLW)
Hertoginnedal (3g)(OUD)	Ten Reukenpark (5c)(OUD)
Heymbosch (8d)(JET)	Ter Kamerenbos (2)(B-tk)
Hof-ter-Musschen (5i)(SLW)	Thurn & Taxis (17)(B-la)
Huarterdomein (3a)(OUD)	Tournay-Solvaypark (3d)(W-B)
Hunderenveld (9b)(SAB)	Verrewinkelbos (4a)(UKL)
Josaphat (18)(EV,SCH)	Visserijstraat (6a)(UKL)
Jungersdomein (3c)(W-B)	Vochtige zones Ganshoren (9c)
Kamerenbos-Ter (2)(B-tk)	Vogelzangbeekvallei (13) (AND)
Kattebroek (9a)(SAB)	Vorsterijplateau (3h)(W-B)
Kauwberg (7b)(UKL)	Vroenerodedomein (7d)(UKL)
Keyenbempt (6e)(UKL)	Wilderbos (8f)(SAB)
Kinsendael (6c)(UKL)	Woluwepark (5e)(SPW)
Koning Boudewijnpark (8e)(JET)	Wolvendaalpark (4e)(UKL)
Koninklijk Park (9f)(B-la)	Zavelenberg (8g)(SAB)
Kriekenput-Herdies (6d)(UKL)	Zoniënwood (1)(UKL,W-B,OUD)
Laarbeekbos (8a)(JET)	
Leybeekpark (5b)(W-B)	

### 2.2.5.3 Bespreking van de Groengebieden

#### *Oude bossen*

Het belangrijkste bos is natuurlijk het Zoniënwood (1). Net ten westen daarvan ligt het Verrewinkelbos (4a) en Buysdelle (6g), dat grenst aan Linkebeek. In het noordwesten van het BHG zijn er in Jette het Laarbeekbos (8a), het Poelbos (8b) en het Dielegembos (8c).

#### *Stadsparken met oude boskern*

Enkele parken die grotendeels door woonzones omringd zijn, hebben een oude boskern en daardoor ook een uitzonderlijke flora. De belangrijkste zijn het Ter Kamerenbos (2), het Dudenpark (4d), het Wolvendaalpark (4e) en het Brugmanpark (4f).

#### *Oude landschapsparken en open ruimten in het zuiden van Ukkel*

Nabij Sint-Job (Ukkel) zijn er op de hogere gronden het Engelandplateau (7a), de Kauwberg (7b) en het plateau van Avijl (7c). Deze terreinen zijn de voorbije

decennia sterk aan het verruigen en het verbossen. Andere groene ruimten in de omgeving worden wel actief beheerd en maken grotendeels deel uit van vroegere kasteeldomeinen of grote tuinen. Ze liggen in het bekken van de Geleysbeek: het zijn Vroenerodedomein (7d), Kinsendael (6c), Kriekenput-Herdies (6d) en Keyembempt (6e).

#### *Landschapsparken met plaatselijk oude boskernen in het dal van de Woluwe*

De vallei van de Woluwe is rijk aan parken met vijvers en bossen. Op veel plaatsen worden de graslanden van de parken als hooiland beheerd. Dit natuurgericht beheer komt plaatselijk ook voor langs waterpartijen. Bepaalde gebieden worden volledig als natuurgebied beheerd: het zijn de Molenvijver en aangrenzende oevers (5a) en Hof-ter-Musschen (5i). Verder hebben we vanaf de bovenloop tot de benedenloop de volgende parken: het Tournay-Solvaypark (3d), het Ten Reukenpark (5c), de Mellaertsvijvers (5d), het Parmentierpark (5f), het Woluwepark (5e), het Ter Bronnenpark (5g) en het Maloupark (5h).

#### *Ontoegankelijke, grote domeinen*

Hiermee worden het Koninklijk Domein van Laken (9f) en het Hertoginnedal (3g) bedoeld. Voor een bezoek aan het Hertoginnedal werd een speciale toelating bekomen. Voor het Koninklijk Domein werden gegevens van een tweedaags bezoek in 2002 mee opgenomen in de inventaris van 2003-2005.

#### *Halfnatuurlijke gebieden ten westen van de Zenne*

De vallei van de Molenbeek wordt in de bovenloop grotendeels ingenomen door langgerekte, vochtige tot natte zones. Vanaf de bovenloop zijn het Kattebroek (9a), Hunderenveld (9b), Vochtige zones Ganshoren (9c), Moeras van Ganshoren (9d) en Moeras van Jette (9c) langs de Molenbeek te vinden.

Vlakbij zijn er enkele groengebieden: er is natuurreserveaat Zavelenberg (8g) met een oude boskern, het bospark Wilderbos (8f) en het landelijk park Scheutbos(11). Beide laatste hebben een belangrijke recreatieve functie.

In het uiterste westen zijn er de Pede- of Neerpedevallei (12) en Vogelzangbeekvallei (13) in Anderlecht. Neerpede (Anderlecht) is de enige zone in het BHG waar landbouw nog belangrijk is. In het uiterste noorden zijn er in Neder-over-Heembeek het Begijnbosdal (10a) en het Craetveldbos (10b).

#### *Spoorwegsites*

Het grootste gedeelte van de spoorwegsites kan moeilijk tot de groengebieden gerekend worden. Toch zijn er restgronden waar de vegetatie zich reeds decennia goed kon ontwikkelen. Plaatselijk is er een zeer specifieke plantengroei ontstaan. Het Moeraske (14b) ligt op de overgang naar het noordelijk spoorwegcomplex Haren-Schaarbeek. De tegenhanger in het zuiden is het zuidelijk spoorwegcomplex Klein Eiland. Andere spoorwegcomplexen zijn Thurn & Taxis (17), Josaphat (18) en het spoorwegencomplex Etterbeek of Delta (16).

#### *Landbouwgebieden*

De meeste gronden die door landbouwers bewerkt worden, liggen in het uiterste westen in de Pede- of Neerpedevallei (12) en nabij het Begijnbosdal (10a) in Neder-over-Heembeek.

Volgens de landbouwtelling van 2003 telde het BHG 239 ha cultuurgrond. Dit is minder dan 1,5% van de totale oppervlakte.

## **2.3 Historiek van de florakartering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

### **2.3.1 Inleiding**

Het BHG bestaat pas als administratieve entiteit sinds 1989. De gegevens van de vorige systematische florakartering (1991-1994) zijn beperkt tot het BHG. Bij andere streeplijsten met gegevens per kilometerhok kon meestal opgemaakt worden of ze al dan niet uit het BHG afkomstig waren. Voor oudere gegevens is het niet altijd met zekerheid te bepalen of de standplaatsen al dan niet in het BHG gelegen zijn.

De afbakening van de inventarisatieperiodes steunt daarom ook op de aard van de informatiebron. Naargelang de informatiebron kunnen de gegevens min of meer nauwkeurig gelokaliseerd worden. Vanaf 1939 is dit meestal op het niveau van 1 km<sup>2</sup>. De lokalisatie geeft nauwelijks problemen. Vóór 1939 wordt in de meeste gevallen de naam van de gemeente vermeld bij herbariumvondsten maar soms is de localisatie beperkt tot een geografische streek of '*aux environs de*', '*en forêt de Soignes*' enz. Speciale vondsten die vermoedelijk van buiten het huidige BHG afkomstig zijn, werden niet in deze flora-inventaris opgenomen.

### **2.3.2 De periode vóór 1939**

Voor deze periode is de informatie vooral gebaseerd op herbariumgegevens en literatuurgegevens.

De meeste van de beschikbare gegevens werden ingevoerd in de floristische databank Florabank tijdens de realisatie van twee opeenvolgende projecten in het kader van het Vlaams Impulsprogramma voor Natuurontwikkeling (VLINA). Het betreft het VLINA-project 96/02 'Verspreiding en evolutie van de botanische kwaliteit van ecotopen: gemeten aan de hand van indicatorsoorten uit Florabank.' (VAN LANDUYT et al. 2000) en het VLINA-project 00/01 'Een ecologisch register voor hogere planten als instrument voor het natuurbehoud in Vlaanderen' (BIESBROUCK et al. 2001).

De belangrijkste herbaria voor de flora van het BHG bevinden zich in de Nationale Plantentuin van België (BR) en bij de botanische instituten van de universiteiten van Gent (GENT) en Luik (LG).

Van deze herbaria werd systematisch een reeks taxa doorgenomen. Het betreft hier meestal taxa met een hoge indicatieve waarde voor de milieukwaliteit geselecteerd op basis van de socio-oecologische groepen waartoe ze behoren (STIEPERAERE & FRANSEN 1982). In totaal werden 317 taxa geselecteerd. Zowel de gegevens uit het Vlaams Gewest als uit het huidige BHG werden opgenomen. Een volledige lijst van deze taxa vindt men in VAN LANDUYT et al. (2000).

Hoewel de VLINA-projecten in principe op natuurontwikkeling in het Vlaams gewest betrekking hadden, werden toch ook de herbariumgegevens afkomstig van specimina uit het BHG mee ingevoerd. Daarom kan gesteld worden dat beide VLINA-projecten ook bijgedragen hebben tot de ontsluiting van historische botanische gegevens van het BHG. De periferie van het huidige BHG was vóór 1939 één van de regio's die het best onderzocht was in het noorden van België (VAN LANDUYT et al. 2000).

In het kader van de huidige Brusselse flora-inventaris (dit project) werd eind 2004 een voorlopige lijst met potentiële Rode-Lijstsoorten opgesteld. Voor 63 soorten, die hiervoor in aanmerking komen, waren de verspreidingsgegevens niet ingevoerd tijdens de hoger vernoemde VLINA-projecten. De herbariumgegevens van deze 63 soorten betreffende het BHG werden begin 2005, in het kader van het huidig project, eveneens ingevoerd in Florabank. Voor de verwezenlijking van de Vlaamse Atlas



(VAN LANDUYT et al. 2006) werden in de winter 2004-2005 daarnaast ook nog herbariumgegevens voor een aantal extra soorten ingevoerd in Florabank.

De literatuurgegevens zijn vooral gebaseerd op de vorige Atlas van de flora van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (GRYSEELS & SAINTENOY-SIMON 1999). Voor de literatuurgegevens, vermeld in die vorige Brusselse Atlas, werd in BR nagekeken of er ook herbariummateriaal aanwezig was. Deze laatste gegevens werden eveneens ingevoerd in Florabank.

Een aantal gegevens is afkomstig uit de tweede editie van de Belgische Atlas (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1978).

De meeste van deze gegevens, afkomstig van herbarium en literatuur, zijn gelokaliseerd op het niveau van uurhokken (4 x 4 km<sup>2</sup>). Meerdere uurhokken liggen slechts gedeeltelijk in het BHG. Gegevens, die zo goed als zeker buiten het BHG moeten gelokaliseerd worden, zijn niet opgenomen in deze Atlas van het BHG.

In april 2006 waren er 1201 historische gegevens (vóór 1939) van 'Brusselse' uurhokken in Florabank aanwezig. Deze gegevens hebben betrekking op 396 taxa.

### **2.3.3 De periode 1939-1971**

Voor deze periode zijn er 3 types van gegevens bijeengebracht:

- literatuurgegevens
- herbariumgegevens
- gegevens afkomstig van streeplijsten van het 'Instituut voor de Floristiek van België en Luxemburg' (IFBL-lijsten).

De literatuur- en de herbariumgegevens werden op dezelfde manier verzameld als die uit de periode vóór 1939. Deze gegevens zijn in de periode 1939-1971 bijna altijd voldoende precies gelokaliseerd om ze een IFBL-code tot op het niveau van een kilometerhok toe te wijzen.

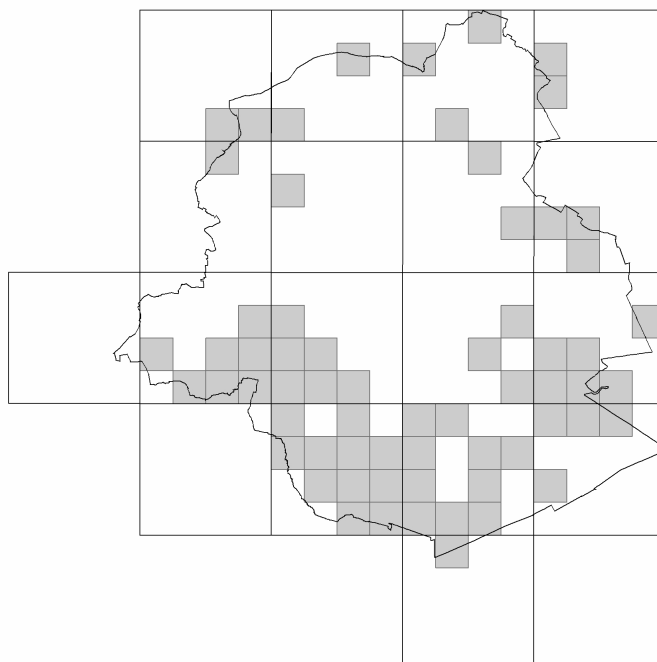
De meeste gegevens van na 1938 zijn afkomstig van streeplijsten van het IFBL. Op deze streeplijsten staan alle wilde plantensoorten aangestreept die binnen een raster van 1 x 1 km<sup>2</sup> gevonden worden. Volgens de werkwijze van het IFBL wordt er binnen het afgebakende kilometerhok 'overall' naar planten gezocht en niet alleen op 'interessante' plaatsen. Binnen dit gebied worden er niet alleen 'speciale' soorten genoteerd, maar alle aanwezige soorten. Meer over deze methodiek is te vinden bij de inleiding van de Belgische Atlas (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1972).

Voor het BHG zijn er vooral gegevens beschikbaar uit de eerste helft van die periode (1939-1955) met een piek aan waarnemingen in de oorlogsjaren (1940-1945). De meeste gegevens zijn afkomstig van Léon Delvosalle, die in Ukkel woonde en tijdens de oorlogsjaren in zijn bewegingsvrijheid beperkt was.

Deze streeplijstgegevens zijn cartografisch verwerkt in de Belgische Atlas (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1972) op een uurhok-niveau (4 x 4 km<sup>2</sup>). In de eerste Brusselse Atlas (GRYSEELS & SAINTENOY-SIMON 1999) werden ze niet opgenomen.

In de winter 2003-2004 werden in het kader van het tweede Brussels karterproject de streeplijsten van de periode 1939-1971 eerst omgezet tot streeplijsten van het type FLO.WER 95. Omwille van de problemen in verband met de nomenclatuur was dit niet altijd eenvoudig. Deze omweg was nodig om de gegevens vervolgens gemakkelijk te kunnen digitaliseren. De digitale informatie werd ingevoerd in Florabank

Voor deze periode beschikken we over gegevens van 64 kilometerhokken met meer dan 90 taxa. De ligging van die hokken is weergegeven op fig.5.



*Figuur 5: het BHG, ingedeeld in kilometerhokken en uurhokken volgens het IFBL-raster. Kilometerhokken waarin meer dan 90 taxa werden waargenomen in de periode 1939-1971, zijn grijs gekleurd.*

In april 2006 waren er in Florabank voor de periode 1939-1971 op het niveau van kilometerhok 11.151 gegevens met betrekking tot het BHG voorhanden. Deze gegevens hebben betrekking op 731 taxa.

Een 'gegeven' staat hier voor de registratie van een taxon in een kilometerhok in een bepaalde periode. Indien een taxon 10 keer geregistreerd werd in hetzelfde hok in de periode 1939-1971, telt dit ook maar voor één verspreidingsgegeven. Vergelijken we de intensiteit van de kartering voor de periode 1939-1971 met andere gedeelten van het noorden van het land, dan is Brussel en onmiddellijke omgeving één van de best onderzochte gebieden (VAN LANDUYT et al. 2006). Als deze hoeveelheid informatie vergeleken wordt met de latere periodes, dan is er relatief weinig informatie voorhanden.

#### **2.3.4 De periode 1972-1990**

De meeste gegevens uit de periode 1972-1990 zijn afkomstig van streeplijsten van het IFBL. Het grondgebied van het BHG werd toen echter niet op een systematische manier onderzocht. De aantrekkelijkheid van sommige gebieden en de ligging van de woonplaats van de karterende vrijwilligers speelden een belangrijke rol.

Voor de flora van de binnenstad zijn voorts de losse waarnemingen uit de tachtiger jaren van de 20<sup>e</sup> eeuw van André De Jonghe en Pierre Meerts van groot belang. De resultaten van de opvolging van de metrowerken zijn gepubliceerd (MEERTS 1985). Verder zijn er enkele belangrijke lokale studies (TANGHE 1975, 1986a en 1986b). Sommige herbariumgegevens zijn niet verwerkt in de vorige Brusselse Atlas (GRYSEELS & SAINTENOY-SIMON 1999).

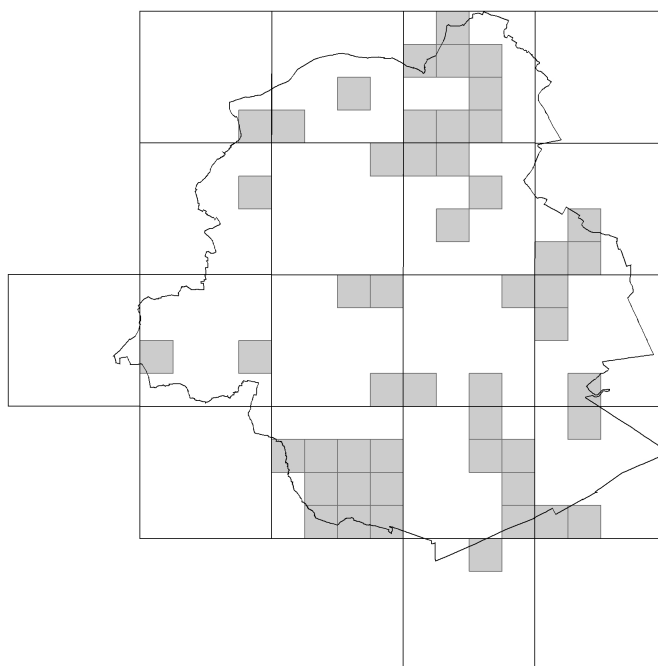
Voor de periode na 1972 werden tijdens de VLINA-projecten eveneens systematisch gegevens opgezocht in een aantal floristische tijdschriften en in Florabank ingevoerd:

- Adoxa
- Bulletin van de Koninklijke Belgische Botanische Vereniging (tot 1989), overgaand in Belgian Journal of Botany (vanaf 1990)
- De Wielewaal
- Dumortiera
- IFBL-contactblad
- Les Naturalistes belges
- Natura Mosana.

Alhoewel tijdens deze inventarisatieperiode het BHG in zijn geheel niet kon gekarteerd worden, hebben deze gegevens toch een zeker belang. Hierbij moet er vooral gedacht worden aan de achteruitgang en aan de opkomst van bepaalde neofyten. Ook voor door het natuurbehoud hoog gewaardeerde soorten hebben deze gegevens hun belang.

In de periode 1972-1990 zijn er 50 kilometerhokken met meer dan 90 taxa (zie figuur 6). Wat betreft de ligging van de onderzochte hokken is er redelijk wat overlap met de periode 1939-1971. In belangrijke mate werden dezelfde terreinen onderzocht.

In april 2006 waren er 9547 gegevens (soort/plaats combinaties) voor het BHG uit de periode 1972-1990 voorhanden in Florabank. Deze gegevens omvatten 733 taxa.



*Figuur 6: het BHG, ingedeeld in kilometerhokken en uurhokken volgens het IFBL-raster. Kilometerhokken met meer dan 90 taxa, genoteerd in de periode 1972-1990, zijn grijs gekleurd.*

### **2.3.5 De periode 1991-1994: de eerste, specifieke gebiedsdekkende inventarisatie**

Het Brussels Instituut voor Milieubeheer wenste een volledige inventaris van het BHG, opgemaakt volgens de principes van het IFBL. De realisatie hiervan gebeurde in samenwerking met de 'Amicale Européenne de Floristique' (AEF) en de Fédération des Banques de Données Biogéographiques. S. Godefroid (Université

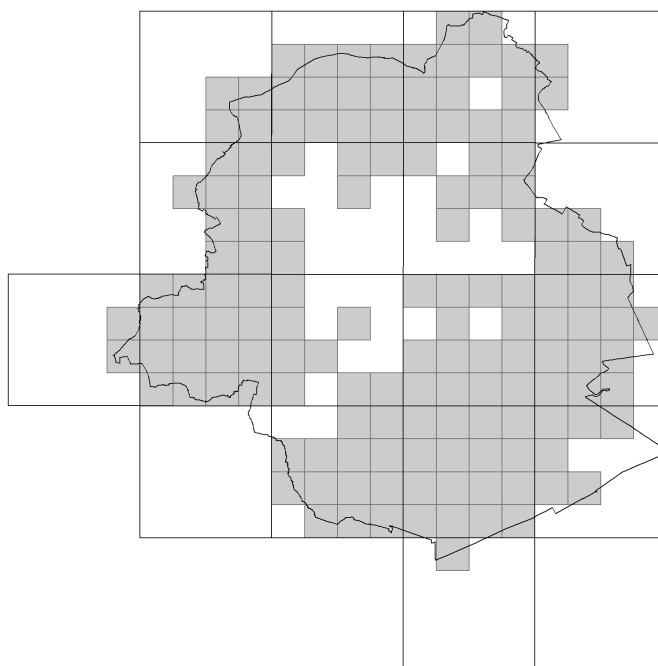


Libre de Bruxelles; Laboratoire de Botanique systématique et de Phytosociologie) werkte gedurende drie jaar halftijds in het kader van dit project. Hiervoor werd ze ook geholpen door enkele tientallen vrijwillige medewerkers, meestal leden van de AEF (GRYSEELS & SAINTENOY-SIMON 1999). Het veldwerk werd uitgevoerd vanaf april tot begin november. De kilometerhokken werden meerdere keren bezocht (GODEFROID 1996).

Los daarvan zijn voor diezelfde periode nog losse waarnemingen en enkele streeplijsten beschikbaar van Nederlandstalige, floristische werkgroepen. Deze gegevens werden niet opgenomen in de vorige Brusselse Atlas 1999 (GRYSEELS & SAINTENOY-SIMON 1999) maar nu wel. Zo is het mogelijk dat er voor de periode 1972-1994 gegevens in de voorliggende nieuwe Brusselse Atlas staan die in de Brusselse Atlas 1999 ontbreken. Daarnaast zijn – na overleg met S. Godefroid en J. Saintenoy-Simon – enkele twijfelachtige gegevens uit de Brusselse Atlas 1999 geschrapt en niet meer opgenomen in de huidige Brusselse Atlas.

Voor deze periode zijn er 148 kilometerhokken met meer dan 90 taxa (figuur 7). Behalve in het sterk versteende centrum en het oostelijk gedeelte van het Zoniënwoud werden er steeds meer dan 90 taxa gevonden.

In april 2006 waren er 27547 gegevens voor het BHG uit de periode 1991-1994 voorhanden in Florabank. Deze gegevens hebben betrekking op 715 taxa.



*Figuur 7: het BHG, ingedeeld in kilometerhokken en uurhokken volgens het IFBL-raster. Alle hokken werden onderzocht. Kilometerhokken met meer dan 90 taxa, genoteerd in de periode 1991-1994, zijn grijs gekleurd.*

### **2.3.6 De periode 1995-2002**

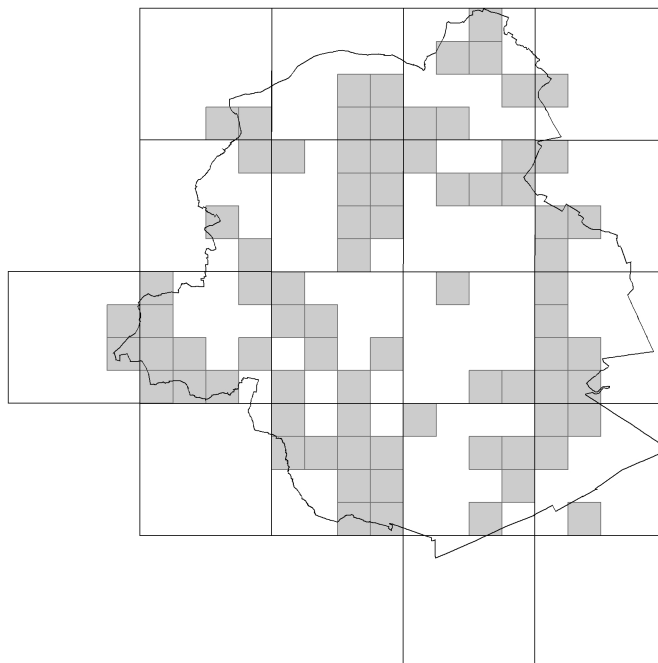
Bijna alle gegevens uit deze periode zijn afkomstig van streeplijsten. Het BIM volgde in die periode in beperkte mate de evolutie van de flora in het BHG. Daarvoor werd samengewerkt met de AEF. Zij organiseerden jaarlijks een 20-tal excursies van een halve dag, verspreid in het BHG. De gegevens werden genoteerd volgens de principes van het IFBL, met dien verstande dat de klemtoon lag op het bezoeken van groengebieden.

Daarnaast zijn er losse waarnemingen en enkele streeplijsten van Nederlandstalige, floristische werkgroepen voor die periode.

Gegevens uit grenshokken met het Vlaams Gewest, die onmiskenbaar in het Vlaams Gewest gelegen zijn, werden niet opgenomen in de nieuwe Brusselse Atlas. Het betreft vooral gegevens van de Biologische Waarderingskaart en de Gewestelijke Bosinventarisatie.

Voor de periode 1995-2002 zijn er 79 kilometerhokken met meer dan 90 taxa. Een overzicht hiervan vinden we op figuur 8.

In april 2006 waren er 13819 gegevens voor het BHG uit de periode 1995-2002 voorhanden in Florabank. Deze gegevens zijn verspreid over 750 taxa.



*Figuur 8: het BHG, ingedeeld in kilometerhokken en uurhokken volgens het IFBL-raster. Kilometerhokken met meer dan 90 taxa, genoteerd in de periode 1995-2002, zijn grijs gekleurd.*

### **2.3.7 De periode 2003-2005: de tweede, specifieke gebiedsdekkende inventarisatie**

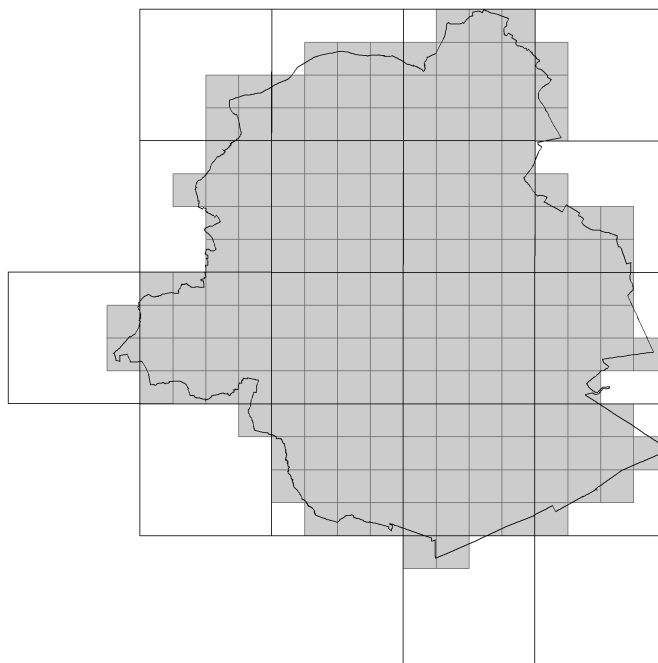
Het BIM wenste een vernieuwde, systematische inventaris van het BHG, opgemaakt volgens de principes van het IFBL. De opdracht werd uitbesteed aan de Nationale Plantentuin van België en werd uitgevoerd door L. Allemeersch die het volledige grondgebied van het BHG inventariseerde.

De gegevens van de excursies van het AEF uit de periode 2003-2004 werden mee opgenomen in deze inventaris. Gebieden, die reeds bezocht door de AEF-ploeg, werden minder intensief onderzocht door L. Allemeersch. Recente gegevens (2002) van bezoeken aan het Koninklijk Domein te Laken, werden uitzonderlijk ook toegevoegd aan het gegevensbestand 2003-2005.

Verder zijn er ook nog losse waarnemingen en enkele streeplijsten van Nederlandstalige, floristische werkgroepen.

Voor deze periode zijn er 188 kilometerhokken bezocht met elk meer dan 90 taxa. Zeven kilometerhokken bevatten minder dan 90 taxa. Het zijn echter allen randhokken die slechts voor een klein gedeelte in het BHG gelegen zijn. Een overzicht hiervan vinden we op figuur 9.

In april 2006 waren er 37833 gegevens voor het BHG uit de periode 2003-2005 voorhanden in Florabank. Deze gegevens zijn verspreid over 793 taxa.



*Figuur 9: het BHG, ingedeeld in kilometerhokken en uurhokken volgens het IFBL-raster. Kilometerhokken met meer dan 90 taxa, genoteerd in de periode 2003-2005, zijn grijs gekleurd.*

### **2.3.8 Overzicht van de inventarisatiegraad**

195 kilometerhokken, geheel of gedeeltelijk binnen het BHG van het IFBL-raster gelegen, werden geïnventariseerd. Daarvan zijn er 171 kilometerhokken die voor minstens de helft in het BHG gelegen zijn.

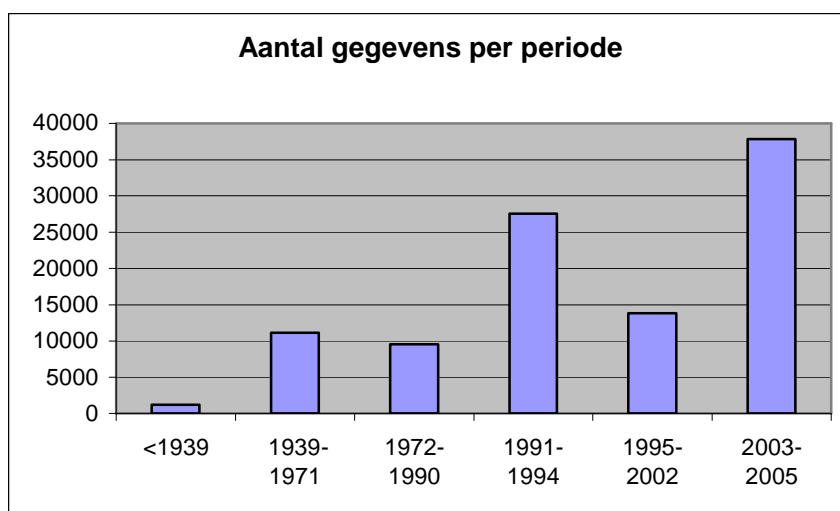
Tabel 1 geeft een overzicht van de inventarisatiegraad in de verschillende periodes. Dit is eveneens visueel voorgesteld in 3 figuren (10a, 10b en 10c). Voor de oudste periode zijn er bijna alleen herbariumgegevens aanwezig in Florabank.

Voor de latere periode is het aantal gegevens sterk verschillend tussen de perioden met systematische kartering en de andere perioden. Toch is het aantal gevonden taxa niet zo verschillend. Zo zijn er in de periode 1991-1994 minder taxa geregistreerd dan in de perioden net na en net voor 1991-1994.

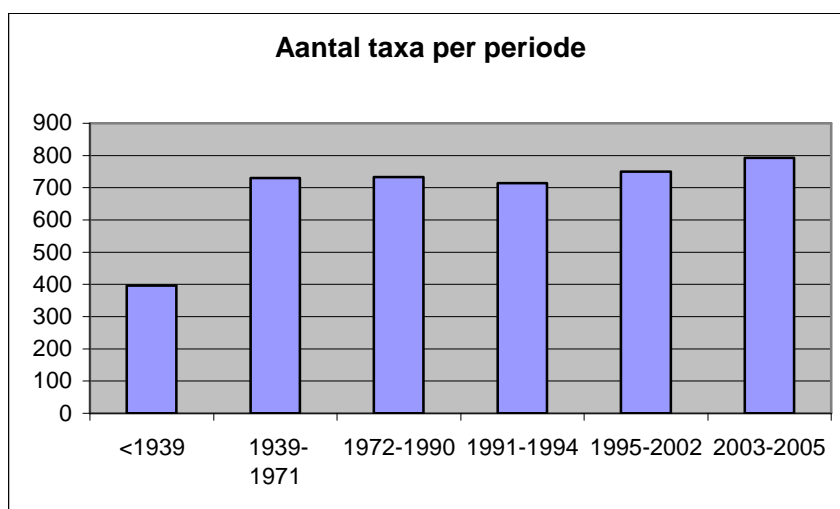
Alleen de periodes 1991-1994 en 2003-2005 zijn gebiedsdekkend.

<b>Periode</b>	<b>Type</b>	<b>Aantal gegevens</b>	<b>Aantal taxa</b>	<b>Aantal km-hokken &gt;90 taxa</b>
<1939	Pre-IFBL	1201	396	0
1939-1971	IFBL-1	11151	731	64
1972-1990	IFBL-2 p.p.	9547	733	50
1991-1994	BIM-1	27547	715	148
1995-2002	AEF	13819	750	79
2003-2005	BIM-2	37833	793	188

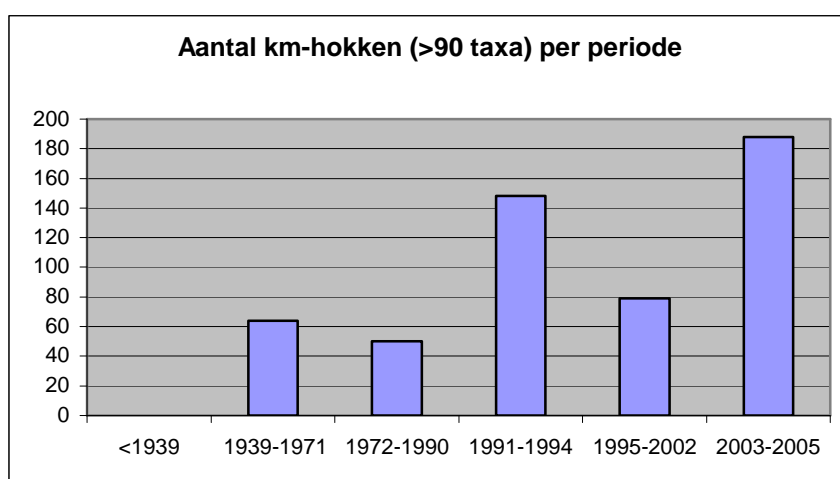
*Tabel 1: het aantal gegevens, taxa en kilometerhokken met meer dan 90 taxa per periode.*



Figuur 10a toont het aantal gegevens in Florabank per periode.



Figuur 10b toont het aantal taxa in Florabank per periode.



Figuur 10c geeft per periode het aantal kilometerhokken weer, waarin meer dan 90 taxa gevonden werden.

### **3. METHODIEK VAN KARTERING**

---

#### **3.1 Nomenclatuur**

De nomenclatuur werd overgenomen van de laatste editie van de Belgische flora (LAMBINON et al. 2004). In het veld werd vooral gebruik gemaakt van de derde editie van de Belgische flora (LAMBINON et al. 1998) en het atlasgedeelte van de Duitse flora van Rothmaler (JÄGER E.J. & WERNER K. 1999). Voor een controle van determinaties achteraf werd verder nog gebruikt gemaakt van specifieke floras voor grassen (HUBBARD 1968), zeggen (JERMY et al. 1982), wilgen (MEIKLE 1984) en moeilijk te onderscheiden taxa (RICH & JERMY 1998).

#### **3.2 Definities**

##### ***3.2.1 Inheemse soorten, archeofyten en neofyten***

Inheemse planten zijn planten die een bepaald territorium op natuurlijke wijze gekoloniseerd hebben (LAMBINON et al. 2004). Daartegenover staan niet-inheemse planten, die onder invloed van de mens in een bepaald territorium terechtgekomen zijn. Hierbij kunnen archeofyten (reeds aanwezig vóór 1500) en neofyten (pas verschenen na 1500) onderscheiden worden. Bij de verdere bespreking worden archeofyten samen met de inheemse planten behandeld.

##### ***3.2.2 Types van neofyten***

Naargelang de graad van inburgering kunnen bij neofyten meerdere types onderscheiden worden. De definities van de gebruikte types zijn vooral gebaseerd op VERLOOVE (2002).

Gekweekt (G): planten die aangeplant en onderhouden worden met het oog op consumptie, sierwaarde of omwille van andere redenen.

Efemer (E): uitheemse, ongewild ingevoerde planten die niet langer dan één of enkele jaren kunnen overleven.

Standhoudend (S): meestal overblijvende planten die ooit gewild werden aangeplant (uitgezaaid) maar zonder menselijke tussenkomst ter plaatse blijven zonder of met beperkte mogelijkheid tot vermeerdering.

Ingeburgerd (Ig): in een gebied niet oorspronkelijk voorkomende, gewild of ongewild ingevoerde planten die door generatieve of vegetatieve vermeerdering er zelfstandig in slagen levensvatbare populaties op te bouwen en die langer dan één of enkele seizoenen aanwezig blijven.

Invasief (Iv): ingeburgerde taxa die ver buiten de oorspronkelijke plaats van introductie doordringen in (half-)natuurlijke milieu's, al dan niet met ecologische en/of economische schade tot gevolg.

#### **3.3 Veldwerkmethoden**

Het veldwerk gebeurde vanaf april tot half oktober. Alle kilometerhokken werden twee keer bezocht: éénmaal voor begin juli en éénmaal na half juli. Per dag werden twee kilometerhokken bezocht. Afhankelijk van de verscheidenheid in een kilometerhok schommelde de tijdsduur tussen 3 uur en 5 uur. Binnen dit tijdsbestek werden alle biotopen bezocht en werd er op gelet om niet te lang in één bepaald biotoop te verblijven. Taxa van moeilijke groepen werden ingezameld en achteraf gedetermineerd op de Nationale Plantentuin. Voor het bepalen van het traject werd

een beroep gedaan op de recente biologische waarderingskaart (BRICHAU et al. 2000).

De soorten werden aangeduid op een streeplijst van het type FLO.WER 95. De kans op het maken van streepfouten is met deze lijst (zie figuur 11) kleiner dan bij oudere IFBL-streeplijsten. Zo zijn zeldzame soorten grijs gearceerd en er is eveneens minder verwarring mogelijk bij de gebruikte afkortingen. Op de streeplijst van FLO.WER is de afstand tussen twee taxa groter dan op de oudere IFBL-streeplijsten: dit vermijdt ook de kans op streepfouten.

Het eerste inventarisatiejaar (zomer 2003-zomer 2004) werden de te bezoeken kilometerhokken geselecteerd volgens een dambordpatroon. Het tweede jaar werd de andere helft bezocht. Zo wordt de kans op fouten verkleind.

Kilometerhokken die pas een eerste maal bezocht werden na 15 mei, kregen eind maart van het volgende jaar extra een kort 'fietsbezoek' van ongeveer 1 uur. In die vroege inventarisatieperiode was er speciale aandacht voor standplaatsen onder bomen en voor snel opdrogende standplaatsen. In de nazomer 2005 werden een aantal hokken opnieuw bezocht met speciale aandacht voor moeilijke groepen van waterplanten zoals fonteinkruiden (*Potamogeton*).





### 3.4 Methodologische verschillen tussen beide systematische BHG-karteringen (1991-1994 en 2003-2005)

Beide gebiedsdekkende inventarisaties werden uitgevoerd volgens de IFBL-methode. Volgens deze methode worden binnen 1 km<sup>2</sup> alle biotopen bezocht. Alle wilde of verwilderde plantensoorten worden aangestreept.

In de periode 2003-2005 werden alle kilometerhokken vóór 5 juli en na 20 juli bezocht. Om geen vroegbloeiende soorten te missen werden hokken, die in het voorjaar pas na 15 mei bezocht werden, vluchtig bekeken met fietsbezoeken vóór 1 april. Zo werden er weinig voorjaarsbloeiers en vroegbloeiende éénjarigen gemist. Voorbeelden hiervan zijn kluwenhoornbloem, klimopereprijs, zandhoornbloem en kandelaartje. Door het bezoeken van alle gebieden na 20 juli zijn sommige soorten (bv. bleke zegge, biezenknoppen en echt duizendguldenkruid) sterk toegenomen in het Zoniënwood.

Ook werd in de periode 2003-2005 het sterk versteende centrum en sommige spoorwegterreinen veel beter onderzocht. Dit verklaart vooral de sterke toename van de meeste algemene soorten die geen opvallende bloemen hebben.

In de periode 1991-1994 zijn nogal wat planten die onopvallend bloeien of die in gazons of veel gemaaide bermen zelden volop tot ontwikkeling komen regelmatig over het hoofd gezien. Voorbeelden hiervan zijn veldereprijs, fioringras, rietzwenkgras en grote leeuwenklauw.

In de periode 2003-2005 werden alle wilde of verwilderende planten genoteerd. Alle planten dus die niet door de mens of onbewust door de mens verspreid worden. Dit kunnen ook tuinplanten of bomen, afkomstig uit parken of bossen zijn. Deze verwilderende planten werden pas genoteerd als de onmiddellijke band met de oorspronkelijk aangeplante exemplaren niet meer aanwezig was. Zo werd een grove den onder volwassen bomen niet genoteerd maar een grove den op een spoorwegterrein wel. Een jong exemplaar van taxus tussen volwassen bomen werd niet genoteerd maar een jong exemplaar van taxus in een ligusterhaag of in een bos zonder taxus in de nabijheid werd wel genoteerd.

In de periode 1991-1994 werden sommige bomen en tuinplanten door alle of bepaalde medewerkers niet genoteerd omdat ze geen deel uitmaken van de inheemse flora. Sommige tuinplanten met opvallende bloemen zoals tuinjudaspenning, bergcentaurie en meerdere ooievaarsbek-soorten werden door bepaalde medewerkers wel genoteerd. In deze periode komen ze meer voor dan in de laatste periode.

**Besluit:** het hoger aantal geregistreerde plantentaxa (zie overzicht bij 2.3.8.) is vooral het gevolg van een enigszins andere maar ook grondiger methodiek. Wijzigingen in de frequentie van verwilderende plantentaxa moeten dus met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.



## 4. ATLAS VAN DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

---

### 4.1 Inleiding

#### 4.1.1 Gekarteerde taxa

In de Atlas werden bijna exclusief soorten opgenomen. Slechts uitzonderlijk worden ondersoorten besproken. Het betreft vooral taxa die in twee opeenvolgende vorige edities van de Belgische Flora (LAMBINON et al. 1992,1998) van taxon-rang veranderden. Ze werden voorheen als soort beschouwd maar in de laatste editie (LAMBINON et al. 2004) op het niveau van ondersoort gebracht. Een voorbeeld hiervan is zachte dravik (*Bromus hordeaceus* L. subsp. *hordeaceus*).

Hybriden worden ook slechts uitzonderlijk apart behandeld. In de meeste gevallen worden ze bij één van de ouderplanten geplaatst.

Soorten, die nauwelijks van elkaar te onderscheiden zijn of waarvan de systematische inzichten de laatste decennia veranderden, zijn soms samengevoegd tot een groep.

Onder de wetenschappelijke naam wordt ook de naam in het Nederlands vermeld. Hiervoor is bijna steeds de Belgische Flora (LAMBINON et al. 2004) gevolgd. Voor sommige neofyten, die geen Nederlandse naam hebben in de Belgische Flora, is de nomenclatuur van de Vlaamse Atlas (VAN LANDUYT et al. 2006) gevolgd.

#### 4.1.2 Taxa met verspreidingskaarten

Alle inheemse taxa, ingeburgerde taxa en niet zeldzame adventieve taxa zijn opgenomen in bijlage 1 met de verspreidingskaarten. Met niet zeldzame adventieve taxa worden taxa bedoeld die noch in de periode 1991-1994 noch in de periode 2003-2005 in meer dan 3 kilometerhokken genoteerd werden.

#### 4.1.3 Verklaring van de legende in het atlasgedeelte

De informatie over de ruimtelijke verspreiding wordt per taxon op één kaart voorgesteld.

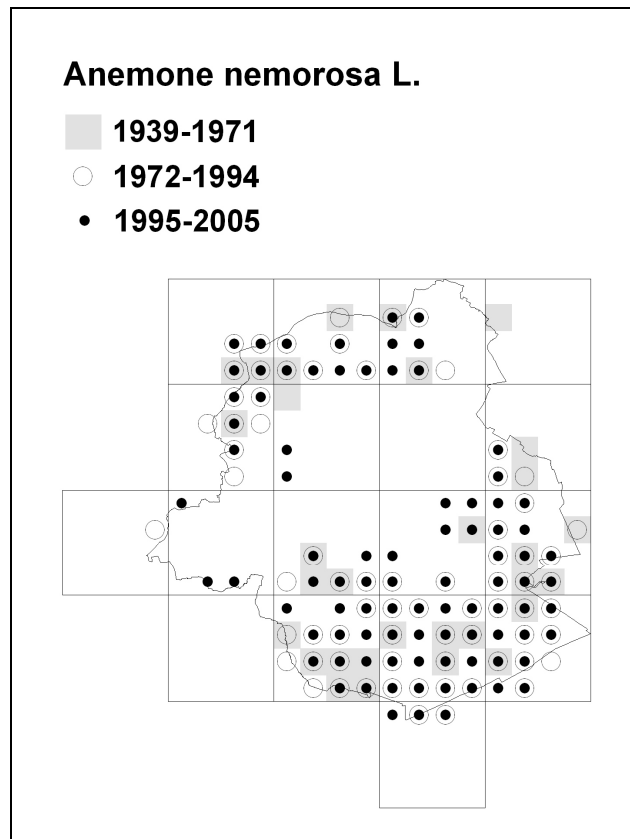
Informatie van vóór 1939 wordt niet weergegeven. De beschikbare informatie is slechts per uurhok (4 x 4 km<sup>2</sup>) beschikbaar. In veel gevallen is voor die taxa het toewijzen van een vindplaats aan een bepaald uurhok twijfelachtig. Gezien de beperkte oppervlakte van het BHG leek het dan ook weinig zinvol de oude gegevens cartografisch weer te geven.

Indien een taxon in een bepaald kilometerhok genoteerd werd in de periode 1939-1971, dan wordt dit hok volledig opgevuld met een grijze kleur (zie figuur 12).

Indien een taxon in een bepaald kilometerhok genoteerd werd in de periode 1972-1994, dan is er centraal in dit hok een grotere, niet opgevulde cirkel aanwezig. Deze periode omvat de gebiedsdekkende inventaris van 1991-1994.

Indien een soort in een bepaald kilometerhok genoteerd werd in de periode 1995-2005, dan is er centraal in dit hok een kleinere, zwart ingekleurde cirkel aanwezig. Deze periode bevat de gebiedsdekkende inventaris van 2003-2005.

Bij grenshokken kan de indruk ontstaan dat de kaartjes informatie van buiten het BHG bevatten (zie figuur 12). Bij de cirkelvormige voorstelling ligt het middelpunt van de cirkel in het centrum van het kilometerhok. Een cirkel kan soms buiten het BHG op de kaart liggen maar het gegeven is wel degelijk afkomstig van het gedeelte van het kilometerhok dat in het BHG gelegen is.



Figuur 12: de aanwezigheid van een taxon per kilometerhok, gespreid over drie periodes

#### **4.1.4 Taxa met bespreking van de verspreiding**

Van alle taxa waarvan bekend is dat ze waargenomen werden in het BHG is een bespreking per taxon opgenomen. Bij de neofyten is geen onderscheid gemaakt tussen efemere taxa, die geen zelfstandige populaties opbouwen, en ingeburgerde of inburgerende taxa.

Neofyten, die noch in de periode 1991-1994 noch in de periode 2003-2005 in meer dan 3 kilometerhokken gesignaleerd werden, worden kort besproken in een apart tekstgedeelte (zie bij 4.2.2.).

Taxa die niet meer waargenomen werden na 1971 worden kort besproken in een apart tekstgedeelte (zie bij 4.2.3).

Alle andere taxa zijn opgenomen in het tekstgedeelte (zie bij 4.2.1.) met een bespreking van de verspreiding die aansluit bij cartografisch gedeelte (bijlage 1).

#### **4.1.5 Alfabetische overzichtstabel**

Een alfabetische overzichtstabel geeft alle taxa weer waarvan er via literatuur, onderzoek van herbarium of veldwerk de aanwezigheid in het BHG kon aangetoond worden. Deze overzichtstabel bevindt zich in bijlage 2. De taxa zijn er in drie categorieën ingedeeld:

categorie 1 bevat de inheemse en ingeburgerde en niet zeldzame adventieve taxa

categorie 2 bevat de zeer zeldzame niet-inheemse taxa

categorie 3 bevat de sinds 1972 niet meer waargenomen taxa.

#### 4.1.6 Kenmerken van de soortcommentaren

Bij het tekstgedeelte werden enkele publicaties veel geconsulteerd. In de eerste plaats de 'Atlas van de flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest' (VAN LANDUYT et al. 2006). In de tekst wordt die de Vlaamse Atlas genoemd. In de tweede plaats de 'Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines' (LAMBINON et al. 2004) en de 'Atlas van de Belgische en de Luxemburgse flora. Pteridophyten en Spermatophyten.' (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1972, 1979). In de tekst wordt er gesproken van de Belgische Flora en de Belgische Atlas. Voor neofyten werd 'Ingeburgerde plantensoorten in Vlaanderen' (VERLOOVE 2002) systematisch geraadpleegd. Voor recente ontwikkelingen bij neofyten werd ook systematisch gekeken naar recente ontwikkelingen in nabije regio's. Bij verwijzing naar Nederland, gaat het om 'Stadsplanten: veldgids voor de stad.' (DENTERS 2004). Bij verwijzing naar Noordrijnland-Westfalen gaat het om 'Verbreitungsatlas der Farn- und Blütenpflanzen in Nordrhein-Westfalen' (HÄUPLER et al. 2003).

De lengte van de teksten varieert sterk van soort tot soort. Indien er bij de bespreking nauwelijks iets anders te zeggen valt dan in de Vlaamse Atlas, dan is de tekst kort tot zeer kort. Indien bij de bespreking blijkt dat op de kaart van het BHG er relevante informatie kan vermeld worden, die niet aanwezig is in de Vlaamse Atlas of er duidelijk van afwijkt, dan is de tekst veel langer.

Naast een bespreking van ruimtelijke aspecten (verspreiding) staan er per soort ook uitspraken over de zeldzaamheid. Er worden 8 zeldzaamheidsklassen gebruikt. De zeldzaamheidsklassen hebben betrekking op de periode 1995-2005. Binnen de grenzen van het BHG bevinden zich 174 kilometerhokken die meestal volledig maar minstens voor de helft in het BHG gelegen zijn (zie verder bij 5.2.2.). Deze worden volwaardige kilometerhokken genoemd. Daarnaast bevinden zich 21 kilometerhokken voor een klein tot zeer klein gedeelte in het BHG. Er kan dus verondersteld worden dat er een equivalent van  $\pm 180$  volwaardige kilometerhokken geïnventariseerd is. Met deze 180 volwaardige kilometerhokken kunnen de volgende zeldzaamheidsklassen afgelijnd worden:

- niet meer waargenomen sinds 1995: 0 km-hokken
- zeer zeldzaam: 1-3 km-hokken ( $<2\%$  van de 180 km-hokken)
- zeldzaam: 4-7 km-hokken ( $2\% < x < 4\%$ )
- vrij zeldzaam: 8-14 km-hokken ( $4\% < x < 8\%$ )
- vrij algemeen: 15-57 km-hokken ( $8\% < x < 32\%$ )
- algemeen: 58-115 km-hokken ( $32\% < x < 64\%$ )
- zeer algemeen: 116-143 km-hokken ( $64\% < x < 80\%$ )
- uiterst algemeen:  $< 143$  km-hokken ( $80\% < x$ )

Ook de toename of afname van een soort wordt besproken. De cartografische voorstelling toont ons de wijzigingen tussen de periode 1972-1994 en de periode 1995-2005.

Voor absoluut cijfermateriaal verwijzen we naar de tabel in bijlage 2.

Deze tabel geeft het absolute aantal kilometerhokken weer, waarin een taxon gevonden werd in beide systematische periodes. De trendindex (*change index*) in deze bijlage 2 geeft de relatieve verandering weer. Soms is de trendindex niet opgenomen. Dit kan zijn omdat bepaalde soorten in één van beide periodes niet gekarteerd werden omdat ze niet als verwilderd beschouwd werden.

## 4.2 Bespreking van de verspreiding van de vaatplanten van het BHG

### 4.2.1 Inheemse en ingeburgerde taxa en niet zeldzame adventieve taxa

#### ***Abutilon theophrasti* Med.** **Fluweelblad**

Fluweelblad is zeldzaam in het BHG. Deze plant wordt vooral via de bietenteelt verspreid. De plant is dan ook minder zeldzaam in sommige landelijke gebieden. Fluweelblad is een adventiefplant die als een efemere soort beschouwd wordt. Er zijn alleen enkele vondsten uit de periode 1995-2005 bekend.

#### ***Acer campestre* L.** **Spaanse aak**

Spaanse aak is algemeen in het BHG. Een beperkt gedeelte van de gegevens zijn afkomstig van oude, natuurlijke vindplaatsen. Ze situeren zich in de omgeving van het Rood Klooster (Oudergem), in het Dudenpark (Vorst) en bij de oude bossen van Jette. Plaatselijk komen hier sterk kalkhoudende gesteenten aan de oppervlakte. Het merendeel van de genoteerde, verwilderde struiken zijn echter afkomstig van aangeplante exemplaren. Zowel langs wegen als in parken wordt Spaanse aak massaal aangeplant. Spaanse aak ontbreekt in het sterk versteende, centrale gebied en in het grootste gedeelte van het Zoniënwoud, dat gekenmerkt wordt door een zure bodem.

#### ***Acer negundo* L.** **Vederesdoorn**

Vederesdoorn is vrij zeldzaam in het BHG. Deze boom uit N.-Amerika wordt reeds meerdere eeuwen aangeplant. Toch begon ze pas de laatste decennia te verwilderen. Zo zijn er voor de periode 1972-1994 geen vondsten gemeld voor het BHG maar het kan ook een bewuste keuze geweest zijn om vondsten niet te noteren. Verspreid in het stedelijk gebied zijn er aangeplante bomen aanwezig. Vederesdoorn begint zich te vestigen in parken, op braakliggende terreinen en op stenige substraten.

#### ***Acer platanoides* L.** **Noorse esdoorn**

Noorse esdoorn is uiterst algemeen in het BHG. Zowel in parken als langs wegen wordt deze boom aangeplant. Deze soort is niet inheems maar is reeds meerdere decennia ingeburgerd. In het stedelijk milieu is Noorse esdoorn zowel in de spontane struiklaag in parken als op braakliggende terreinen algemeen aanwezig. De verspreidingskaart vertoont de grootste hiaten in het Zoniënwoud.

#### ***Acer pseudoplatanus* L.** **Gewone esdoorn**

Gewone esdoorn is uiterst algemeen in het BHG. Deze boom is niet inheems maar wordt reeds meerdere eeuwen aangeplant. Gewone esdoorn kan zich zeer goed verjongen, vooral in bossen. In tegenstelling tot de Noorse esdoorn is ze massaal aanwezig in het Zoniënwoud. Het is één van de meest verspreide planten in het BHG. In het stedelijk milieu kan deze boom op veel plaatsen verschijnen: in parken, onder hagen, op ongemaaide ruigten, op muren, op braakliggende terreinen enz.

***Achillea millefolium L.***  
**Duizendblad**

Duizendblad is uiterst algemeen in het BHG. Als een braakliggend terrein, een berm of een gazon zich enigszins kan ontwikkelen tot een grasland zal duizendblad hier verschijnen. Alleen in de gedeelten van het Zoniënwood zonder lichtrijke, grazige bermen of ligweiden ontbreekt deze soort. Elders is duizendblad in bijna ieder kilometerhok aanwezig.

***Achillea ptarmica L.***  
**Wilde bertram**

Wilde bertram is zeldzaam in het BHG. In de periode 1972-1994 was het aantal vondsten nog veel geringer dan in de periode 1995-2005. In de periode 1940-1972 zijn er zelfs geen gegevens voorhanden voor wilde bertram. Het is een soort van vochtige ruigten en graslanden. De meeste van de recente vondsten zijn afkomstig uit graslanden die als hooiland beheerd worden. Het toegenomen aantal vondsten in half-natuurlijke terreinen is vermoedelijk een gevolg van een veranderd beheer van graslanden in parkgebieden, zoals het Scheutbos (Sint-Jans-Molenbeek).

***Acorus calamus L.***  
**Kalmoes**

Kalmoes is zeldzaam in het BHG. Deze ingeburgerde plant komt voor langs grote waterlopen en de oeverzones. Kalmoes werd op een paar plaatsen in het kanaal doorheen Brussel en langs enkele wateroppervlakken in de Woluwevallei aangetroffen. In de Woluwevallei kunnen de planten afkomstig zijn van aangeplante exemplaren. Bij de vroegere inventarisatieperiodes wordt kalmoes niet vermeld.

***Adoxa moschatellina L.***  
**Muskuskruid**

Muskuskruid is vrij algemeen in het BHG. Deze voorjaarsbloeiër komt voor in eerder voedselrijke gedeelten van nogal lichtrijke bossen. Het kan ook in holle wegen en op bomenrijke bermen voorkomen. De verspreidingspatronen in de verschillende karteerperioden gelijken sterk op elkaar.

***Aegopodium podagraria L.***  
**Zevenblad**

Zevenblad is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort verschijnt op allerlei plaatsen die voedselrijk, ruig en enigszins beschaduwde zijn. In het landelijk gebied is deze soort zeer veel voorkomend. Onder hagen in tuintjes en parken, onder bomen en op oudere, braakliggende terreinen komt die volop voor in het stedelijk gebied.

Zevenblad is niet algemeen in het Zoniënwood en in gedeelten van het sterk versteende, centrale gedeelte van het BHG.

***Aesculus hippocastanum L.***  
**Witte paardekastanje**

Witte paardekastanje is zeer algemeen in het BHG. Het is een boom uit de Balkan die veel aangeplant wordt langs lanen, in parken en grote tuinen. Dit gebeurt

reeds sinds eeuwen. De spontane verjonging is wel veel recenter. In de periode 1972-1994 werd witte paardekastanje uitsluitend als een aangeplante soort beschouwd en niet genoteerd. Witte paardekastanje ontbreekt in gedeelten van het Zoniënwood. In het stedelijk gebied komt de spontane verjonging vooral voor in de buurten met veel parken, villawijken en veel laanbeplantingen.

***Aethusa cynapium L.***  
***Hondspeterselie***

Hondspeterselie is zeer algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant komt op allerlei plaatsen met een verstoorde bodem voor: op akkers en in moestuinen, langs wegbermen, in parkjes en op jonge, braakliggende terreinen en bouwerven.

Hondspeterselie is minder algemeen in het sterk versteende centrale gedeelte en ontbreekt in grote gedeelten van het Zoniënwood. De grote vooruitgang van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Agrimonia eupatoria L.***  
***Gewone agrimonie***

Gewone agrimonie is vrij algemeen in het BHG. De duidelijke vooruitgang van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisatieperiodes. Het verspreidingspatroon van deze plant toont ons een mooi voorbeeld van een urbanofobe soort (= stadsvlieder of stadsontvluchter). Gewone agrimonie komt op leemhoudende bodem voor op gemaaide bermen en op braakliggende, verlaten graslanden. Deze soort is eveneens aanwezig op lichtrijkere plaatsen in het Zoniënwood en in minder intens gemaaide gedeelten van landschapsparken.

***Agrimonia procera Wallr.***  
***Welriekende agrimonie***

Welriekende agrimonie werd voor het laatst waargenomen in 1979 in het BHG. Oudere vindplaatsen zijn ook beperkt. Ze kan op plaatsen voorkomen die vergelijkbaar zijn met die van de gewone agrimonie.

***Agrostis canina L.***  
***Moerasstruisgras***

Moerasstruisgras is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor op een vochtige tot natte zandige bodem. We vinden moerasstruisgras nu vooral aan de oostelijke en zuidelijke rand van het BHG.

***Agrostis capillaris L.***  
***Gewoon struisgras***

Gewoon struisgras is uiterst algemeen in het BHG. De plant komt overal voor waar een graslandje zich enigszins kan ontwikkelen: dit kunnen zowel stadsparken als tuinen, wegbermen, braakliggende terreinen en weilanden zijn. Gewoon struisgras kan ook in meer beboste gebieden voorkomen. Deze plant ontbreekt wel in sterk versteende stadsgedeelten waar nauwelijks parken en voortuintjes aanwezig zijn.

***Agrostis gigantea Roth***  
**Hoog struisgras**

Hoog struisgras is vrij algemeen in het BHG. Verwarring met fioringras en windhalm is mogelijk. Hoog struisgras komt voor in weinig gemaaide wegbermen, in verlaten moestuinen en akkers en andere braakliggende terreinen. In het sterk versteende centrale gedeelte en in het Zoniënwood is deze plant minder aanwezig.

***Agrostis stolonifera L.***  
**Fioringras**

Fioringras is uiterst algemeen in het BHG. Deze grassoort gedraagt zich vaak als een pionier. De plant komt dan ook zowel in landelijk als stedelijk gebied veel voor. In landelijk gebied is het eerder langs wegen, in open grazige vegetaties en op akkers. In verstedelijkt gebied is het in voortuintjes, in bermen, op braakliggende terreinen en bouwerven. Alleen in het sterk versteende, centrale gedeelte van het BHG ontbreekt fioringras af en toe. De sterke toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de betere seizoensspreiding van de inventarisaties.

***Ailanthus altissima (Mill.) Swingle***  
**Hemelboom**

Hemelboom is algemeen in het BHG. Toch is de spontane verwildering van deze boom, afkomstig uit China een recent verschijnsel. Alle gegevens van de inventarisatieperiode 1972-1994 dateren van na 1990. Volgens de recente Vlaamse Atlas is dit vooral het geval in het Brusselse. Dit heeft twee redenen: in steden breidt de soort zich snel uit en de Brusselse flora is tussen 2003 en 2005 intensief en gericht onderzocht.

Hemelboom wordt in parken en langs straten aangeplant. In de steden met hun warmer micro-klimaat kan hemelboom snel opgroeien tot een vruchtdragende boom. Dit verschijnsel werd vroeger al in Berlijn vastgesteld (KOWARIK & BÖCKER 1984). Een recente, snelle uitbreiding is ook in Nederlandse steden vastgesteld.

Hemelboom kan kiemen op sterk stenige substraten. Naast voetpaden, op speelterreinen enz. worden de jonge planten snel verwijderd. Op grote braakliggende terreinen, rangeerstations en op oude industrieterreinen heeft de hemelboom zich reeds ontwikkeld tot een vruchtdragende boom.

Het huidig verspreidingspatroon is vermoedelijk nog sterk beïnvloed door de locaties van de aangeplante stadsbomen (parken, lanen). Zowel in de het versteende centrum als in de oude industriezones komt hemelboom veel voor.

***Aira caryophylla L.***  
**Zilverhaver**

Zilverhaver is altijd al zeer zeldzaam geweest in het BHG. Deze soort is een pionier van voedselarme, zandige bodems. De laatste decennia is zilverhaver enkel nog gevonden op enkele kerkhoven en in Ukkel langs de spoorlijn naar Charleroi.

***Aira praecox L.***  
**Vroege haver**

Vroege haver is zeer zeldzaam in het BHG. Dit gras komt voor als pionier op open, kalkarme bodems. We vinden vroege haver in open graslanden van vooral

kerkhoven en in zandige bermen in de woonparken ten westen van het Zoniënwoud (Ukkel). Vroege haver is een soort die in de zomer meestal niet meer zichtbaar is. De toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de betere seizoensspreiding van de inventarisatieperiodes.

***Ajuga reptans L.***  
***Kruipend zenegroen***

Kruipend zenegroen is vrij algemeen in het BHG. Het verspreidingspatroon is dit van een urbanofobe soort. In de randgebieden komt deze plant op allerlei plaatsen voor: vochtige graslanden, bossen en langs paden. In het centrale gedeelte is kruipend zenegroen beperkt tot enkele parken.

***Alchemilla glabra Neygenf.***  
***Kale vrouwenmantel***

Kale vrouwenmantel is een soort van eerder natte hooilanden op voedselrijke bodems. Deze soort is nog gevonden in 1984 aan de rand van het Zoniënwoud.

***Alchemilla mollis (Buser) Rothm.***  
***Fraaie vrouwenmantel***

Fraaie vrouwenmantel is vrij zeldzaam in het BHG. Het is een adventiefplant die zich op braakliggende graslanden en in bermen heeft kunnen verspreiden via tuinafval. Voor Brussel is fraaie vrouwenmantel nieuw (LAMBINON & VANDERPOORTEN 1995). Deze plant komt vooral voor in randzones van het BHG met veel villawijken en braakliggende graslanden. De uitbreiding in het stedelijk milieu is ook in Nederland gesignaleerd.

***Alchemilla xanthochlora Rothm.***  
***Geelgroene vrouwenmantel***

Geelgroene vrouwenmantel is een soort van eerder droge bermen en bosranden. Het is een zeer zeldzame soort die de voorbije decennia nog enkele keren gevonden werd in parken met half-natuurlijke graslanden (Koninklijk Domein in Laken en het Woluwepark) en in enkele bermen in of nabij het Zoniënwoud.

***Alisma plantago-aquatica L.***  
***Grote waterweegbree***

Grote waterweegbree is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt voor in zeer ondiep water of in oeverzones. Grote waterweegbree is vooral aanwezig in de valleien aan de rand van het BHG. Ze koloniseert ook vlug kleinere vijvers en natte gedeelten van braakliggende terreinen. Zo valt de verspreide aanwezigheid in het meer centrale gedeelte van het BHG te begrijpen. Vermoedelijk ontstaan er ook nieuwe populaties na het aanplanten van deze fraaie waterplant in kleine openbare en private vijvers.

***Alliaria petiolata (Bieb.) Cavara et Grande***  
***Look-zonder-look***

Look-zonder-look is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant verschijnt vlug op een vochtige, voedselrijke bodem. In parken, langs wegbermen; waterlopen en bosranden is deze soort veel voorkomend. De verspreiding vertoont een duidelijke overeenkomst met die van zevenblad. Look-zonder-look ontbreekt in de hoge,



drogere gedeelten van het Zoniënwoud én in gedeelten van het sterk versteende centrum.

***Allium ursinum* L.**

**Daslook**

Daslook is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van eerder kalkrijke en voedselrijke bossen waar ze massaal kan optreden. De kerngebieden voor het BHG zijn de bossen in het noorden en het westen van het BHG.

Vanuit deze gebieden blijkt er wel een uitbreiding te zijn in het Zoniënwoud, vermoedelijk geen gevolg van meer geschikte inventarisatieperiodes in 2003-2005. Indien aanwezig was deze voorjaarsbloei in de periode 1991-1994 met vooral voorjaarsinventarisaties voldoende zichtbaar. Daslook is populair als tuinplant. Het is niet uitgesloten dat in villawijken nieuwe populaties in bosjes of andere restgronden ontstaan zijn vanuit tuinafval.

***Allium vineale* L.**

**Kraailook**

Kraailook is algemeen in het BHG en verschijnt in minder intens onderhouden graslanden en bosjes van parken en langs wegbermen. In het landelijk gebied is kraailook algemeen in weilanden. De plant ontbreekt grotendeels in het Zoniënwoud. In het sterk versteende, stedelijk gebied blijft het voorkomen beperkt tot enkele parkjes. De sterke toename van deze soort in de periode 2003-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisaties.

***Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.**

**Zwarte els**

Zwarte els is algemeen in het BHG. Het is een inheemse boom die ook veel aangeplant wordt. Deze plant verjongt snel op vochtige en natte terreinen: dit kan zowel in open terreinen als in bossen zijn. In het versteende, centrale gedeelte is die alleen in de kanaalzone beperkt aanwezig. Ook zwarte els is voor het BHG een mooi voorbeeld van een urbanofobe soort. In de hogergelegen, drogere gedeelten in het oosten en het zuiden - zowel in als buiten het Zoniënwoud - is zwarte els minder algemeen aanwezig.

***Alnus incana* (L.) Moench**

**Grauwe els**

Grauwe els is vrij algemeen in het BHG en komt oorspronkelijk uit Midden- en Noord-Europa. Deze soort werd veel aangeplant in het Zoniënwoud, maar ook in lanen en parken. Mettertijd wordt het bij een beperkt onderhoud van beplantingen moeilijk om in te schatten in hoeverre men met natuurlijke verjonging dan wel met aanplantingen te maken heeft. Grauwe els is vooral in het Zoniënwoud aanwezig. In andere randgebieden van het BHG komt die sterk verspreid voor.

***Alopecurus geniculatus* L.**

**Geknikte vossenstaart**

Geknikte vossenstaart is vrij algemeen in het BHG. Deze soort komt voor in graslanden of nauwelijks begroeide terreinen op laaggelegen plaatsen die periodiek onder water staan. In het BHG treffen we dit gras eerder in de randgebieden aan. In een meer stedelijke omgeving groeit geknikte vossenstaart in periodiek natte gedeelten van braakliggende terreinen. De sterke toename van

deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisaties.

***Alopecurus myosuroides* Huds.**

**Duist**

Duist is vrij algemeen in het BHG. Dit éénjarig gras staat vooral bekend als onkruid in niet-zandige graanakkers. Duist heeft ook in het stedelijk milieu een plaats gevonden op omwoelde gronden van jonge, braakliggende terreinen, op bouwerven, in open bermen en in moestuinen. Duist komt momenteel het meest voor in de westelijke rand van het BHG en de kanaalzone. De sterke toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisaties.

***Alopecurus pratensis* L.**

**Grote vossenstaart**

Grote vossenstaart is algemeen in het BHG. Het is een meerjarige plant. In het landelijk gebied groeit die in vochtige tot natte hooilanden. In de stedelijke randgebieden is grote vossenstaart aanwezig in bermen en in weinig gemaaide graslanden en ruigten. Voor Brussel vertoont deze plant mooi het patroon van een urbanofobe soort. In het Zoniënwoud is grote vossenstaart beperkt tot de open, grazige gedeelten van enkele valleien.

***Amaranthus albus* L.**

**Witte amarant**

Witte amarant is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant uit Noord-Amerika wordt vooral met granen aangevoerd. Deze soort kan zich blijvend vestigen op een droge, stenige bodem. Witte amarant is in het BHG langdurig en op meerdere plaatsen aanwezig in het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek. De oudere vondsten in het centrum van Brussel waren gebonden aan de tijdelijke bouwverf bij de aanleg van de metro.

***Amaranthus blitum* L.**

**Kleine majer**

Kleine majer is vrij algemeen in het BHG. Het is een onopvallende soort die vermoedelijk dikwijls over het hoofd gezien wordt. Deze éénjarige soort komt voor op nauwelijks begroeide, lichtrijke plaatsen. Dit kunnen randen van akkers en moestuinen zijn, onbegroeide gedeelten van onverharde parkeerterreinen en parken.

Vergeleken met de periode 1991-1994 is kleine maier zeer sterk toegenomen in de periode 2003-2005. Deze sterke toename is vermoedelijk te wijten aan een betere inventarisatiemethode maar mogelijk ook aan hogere temperaturen in de laatste periode.

***Amaranthus retroflexus* L.**

**Papegaaienkruid**

Papegaaienkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze soort uit Noord-Amerika wordt vooral met granen aangevoerd. Alhoewel het een éénjarige plant is, valt die in de nazomer en vroege herfst sterk op. De plant komt veel voor op spoorwegterreinen, verwaarloosde industriële sites en braakliggende terreinen. In de stedelijke randgebieden is papegaaienkruid ook als akkeronkruid te vinden. De

duidelijke toename is vermoedelijk te wijten aan een betere inventarisatiemethode maar mogelijk ook hogere temperaturen in de laatste periode.

***Ambrosia artemisiifolia* L.**  
***Alsemambrosia***

Alsemambrosia is vrij zeldzaam in het BHG. Deze adventiefplant uit Noord-Amerika wordt als een efemere soort beschouwd die via granen verspreid wordt. De soort bloeit slechts zeer laat en kan nauwelijks vruchten vormen.

In het BHG is het vooral een vogelzaadadventief. De sterke toename in de periode 2003-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere inventarisatiemethode.

***Anacamptis pyramidalis* (L.) L.C.M. Rich**  
***Hondskruid***

Hondskruid is in de periode 1991-1994 éénmalig gevonden op een kerkhof in Ukkel. Andere oude vondsten in het BHG gaan terug tot de 19e eeuw: ze zijn afkomstig uit Laken en het aangrenzende Wemmel. Net buiten het BHG werd een vondst gemeld (DEVRIESE 1984) op sterk vergraven terreinen. Hondskruid is later op gelijkaardige plaatsen in dezelfde omgeving gesignaleerd.

***Anagallis arvensis* L.**  
***Guichelheil***

Guichelheil is zeer algemeen in het BHG. Deze plant is een éénjarige soort van akkers die ook in het stedelijk milieu veel voorkomt: in voortuintjes, in plantsoenen, op bouwwerven en braakliggende terreinen. Alleen in het sterk versteende centrum en in het Zoniënwoud is guichelheil minder algemeen aanwezig. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger inventarisatie van het meer verstedelijkt gedeelte van het BHG.

***Anchusa arvensis* (L.) Bieb**  
***Kromhals***

Kromhals is vrij zeldzaam in het BHG. Vroeger was deze plant een akkeronkruid. Het voorkomen van kromhals lijkt in het BHG gebonden aan spoorwegterreinen en hun onmiddellijke omgeving: de recente vondsten zijn geconcentreerd bij het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek en het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Anemone nemorosa* L.**  
***Bosanemoon***

Bosanemoon is algemeen in het BHG. Deze voorjaarsbloeiër is bijna overal aanwezig waar er oudere bossen, oudere parken of oudere beboste tuinen zijn. Alleen in Neerpede ontbreekt die in enkele beekdalbegeleidende populierenbestanden. Bosanemoon ontbreekt ook in het sterk versteende centrum.

***Anemone ranunculoides***  
***Gele anemoon***

Gele anemoon is zeer zeldzaam in het BHG. Deze voorjaarsbloeiër, die vegetatief zeer sterk op bosanemoon lijkt, is in 2005 gevonden aan de rand van het Zoniënwoud (Bosvoorde). Volgens GEERINCK (mond. med.) is deze soort niet

bekend van het nabijgelegen park van Tournay-Solvay. Oudere waarnemingen van gele anemoon in het BHG dateren uit 1874 en zijn afkomstig van het Koninklijk Domein in Laken en Anderlecht (BR, Piré).

***Angelica sylvestris***  
***Gewone engelwortel***

Gewone engelwortel is vrij algemeen in het BHG. Deze soort is te vinden in nattere graslanden en moerassen in het landelijk gebied, zowel in de valleien van het Zoniënwoud als in de landschapsparken van het Woluwedal en het landelijke, uiterste westen van het BHG. Het is een urbanofobe soort: in het versteende centrale gedeelte van Brussel is ze nauwelijks aanwezig.

***Anthemis arvensis L.***  
***Valse kamille***

Valse kamille kwam vroeger vooral als onkruid op graanakkers voor. Het is een zeer zeldzame plant in het BHG. In een stedelijke omgeving kan ze nog op braakliggende terreinen en op spoorwegterreinen gevonden worden. Deze plant werd in 2002 nog gevonden in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Anthemis cotula L.***  
***Stinkende kamille***

Stinkende kamille is zeer zeldzaam in het BHG. Ze gedraagt zich als pionier op een nogal zware bodem. Deze eenjarige plant is in 2002 nog in de vallei van de Molenbeek in Jette gevonden.

***Anthoxanthum odoratum L.***  
***Reukgras***

Reukgras is algemeen in het BHG. Dit gras komt veel voor op weinig bemeste graslanden en in bermten. Met uitzondering van het Zoniënwoud vinden we reukgras vooral in het randgebied van het BHG. In gazons ontbreekt de soort, maar in beperkt onderhouden voortuintjes kunnen we reukgras wel aantreffen. Het is een urbanofobe soort: in het versteende centrale gedeelte van Brussel is ze nauwelijks aanwezig.

***Anthriscus caucalis Bieb.***  
***Fijne kervel***

Fijne kervel is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort, die vooral in de kustduinen groeit, is enkele malen langs spoorlijnen aangetroffen in het BHG. In het voorjaar 2005 bloeide ze mooi tussen de sporen in het treinstation Brussel-Zuid.

***Anthriscus sylvestris (L.) Hoffmann***  
***Fluitekruid***

Fluitekruid is zeer algemeen in het BHG. Het groeit op wegbermen, in graslanden, aan bosranden en in struwelen. Behalve in het Zoniënwoud komt fluitekruid zowat overal voor in het randgebied van het BHG. In het centrale, stedelijk gebied is die minder algemeen; toch kan fluitekruid hier ook aanwezig zijn op oudere, braakliggende terreinen, in stadsparkjes en grotere tuinen.

***Anthyllis vulneraria L.***  
**Wondklaver**

Wondklaver is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een plant van kalkrijke graslanden die in België vooral in de duinen en de kalkrijke gebieden ten zuiden van Samber en Maas voorkomt. De vindplaatsen in het BHG zijn sterk gebonden aan de aanwezigheid van spoorlijnen. Wondklaver groeit er in jonge ruigten en ruige graslanden.

***Apera spica-venti (L.) Beauv.***  
**Grote windhalm**

Grote windhalm is vrij algemeen in het BHG. Het is een éénjarig akkeronkruid. Het wordt vooral aangetroffen in het westen en het noordoosten van het BHG. Op deze plaatsen zijn er nog regelmatig akkertjes en veel moestuinen te vinden. Grote windhalm komt een enkele keer ook voor op braakliggende terreinen in het stedelijk gebied.

***Aphanes arvensis L.***  
**Grote leeuwenklauw**

Grote leeuwenklauw is vrij algemeen in het BHG. Een verwarring met de kleine leeuwenklauw is niet uitgesloten. In het verleden werd deze soort vooral in akkers gevonden. In de randgebieden van het BHG is dit kleine plantje in de periode 1995-2005 nog regelmatig gevonden in akkers en bermen.

Grote leeuwenklauw is in het voorjaar ook regelmatig gevonden in eerder ijle gazons en veel gemaaide bermen in het stedelijk gebied. Dit voorkomen in stedelijk milieu is ook bekend in Nederland. De sterke uitbreiding van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisaties.

***Aphanes australis Rydb.***  
**Kleine leeuwenklauw**

Kleine leeuwenklauw is zeer zeldzaam in het BHG. De kans bestaat echter dat de plant over het hoofd gezien wordt en als grote leeuwenklauw aangeduid wordt. Tot voor kort werd kleine leeuwenklauw vooral als een soort van de Kempen beschouwd (LAMBINON et al. 2004).

***Apium nodiflorum (L.) Lag.***  
**Groot moerasscherm**

Groot moerasscherm is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van eerder voedselrijke situaties. Deze soort komt regelmatig voor in ondiep water in de open gedeelten van de valleien aan de rand van het BHG.

***Aquilegia vulgaris L.***  
**Wilde akelei**

Wilde akelei is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort komt ten zuiden van Samber en Maas van nature voor. Elders in België is het een adventief die zich vanuit de privé-tuinen en plantsoenen verspreidt. De soort is vooral in de groene buitenwijken van de hoofdstad aanwezig.

Bij de systematische inventarisatie in 2003-2005 werden alleen die planten genoteerd die als verwilderd konden beschouwd worden. Ze groeiden duidelijk buiten de kunstmatige standplaatsen in tuinen of plantsoenen. In de boomrijke

tuinwijken en villawijken met ruime, schaduwrijke tuinen vindt wilde akelei een standplaats die bepaalde overeenkomsten vertoont met de natuurlijke groeiplaatsen in het zuiden van het land.

***Arabidopsis thaliana (L.) Heynh.***  
**Zandraket**

Zandraket is uiterst algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant ontbreekt alleen in een groot gedeelte van het Zoniënwoud. In het versteende centrum van de hoofdstad is zandraket niet overal gevonden. Zandraket is een pionier van open, droge terreinen. Zowel in de randgebieden als in het centrum kan ze op allerlei plaatsen kiemen. In veel gevallen kan zandraket de levenscyclus voltooiën vooraleer in bermen en plantsoenen de vegetatie in het late voorjaar kapotgespoten wordt. De sterke toename van zandraket in de periode 2003-2005 is vooral een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisaties.

***Arctium lappa L.***  
**Grote klit**

Grote klit is vrij algemeen in het BHG. Deze soort komt voor op voedselrijke plaatsen in het buitengebied. In het meer stedelijk gebied kan grote klit ook gevonden worden op industrieterreinen en braakliggende terreinen.

***Arctium minus (Hill) Bernh.***  
**Kleine klit**

Kleine klit is uiterst algemeen in het BHG. Taxonomisch volgen we de laatste versie van de Belgische Flora (LAMBINON ET AL. 2004): de vroegere soorten kleine klit en middelste klit (LAMBINON ET AL. 1998) worden als één soort beschouwd. Zowel in het stedelijk gebied als in de meer landelijke periferie is kleine klit veel te vinden. De soort is algemeen in allerlei ruigtes. Kleine klit ontbreekt regelmatig in een nette, stedelijke buurt waar nauwelijks verwaarloosde hoekjes of braakliggende terreinen zijn.

***Arctium nemorosum Lej.***  
**Bosklit**

Bosklit is zeldzaam in het BHG. We vinden deze plant vooral aan de grenzen van het BHG. Het is een slecht gekende soort die veel over het hoofd gezien wordt. Het onderscheid met kleine klit is in veel gevallen niet duidelijk en alleen in beperkte periodes van het jaar zichtbaar. Volgens de Belgische Atlas komt deze soort vooral voor in het zuiden van het land.

***Arenaria serpyllifolia L.***  
**Zandmuur**

Zandmuur is algemeen in het BHG. Zandmuur is een éénjarige soort van open, droge plaatsen. Deze plaatsen liggen in het landelijk gebied, in industriële zones, op spoorwegterreinen en in gebieden met meer open bewoning. Zandmuur komt alleen minder voor in het versteende centrale gebied en is grotendeels afwezig in het Zoniënwoud. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisatie.

***Armoracia rusticana Gaertn., B. Mey. Et Scherb.***  
***Mierikswortel***

Mierikswortel is vrij algemeen in het BHG. Deze ingeburgerde plant kan via moestuinen ontsnappen en, éénmaal gevestigd, lang standhouden. Mierikswortel wordt dan ook vooral in die zones van de hoofdstad gevonden waar er veel moestuinen zijn.

***Arrhenaterum elatius (L.) Beauv. ex J. et C. Presl***  
***Glanshaver***

Glanshaver is uiterst algemeen in het BHG. Buiten de versteende kern is dit gras overal aanwezig in bermen en op allerlei ruige terreinen. In het centrale gedeelte kan glanshaver zich vestigen op braakliggende terreinen. Deze plant ontbreekt in die gedeelten van het Zoniënwoud die niet doorsneden worden door verkeerswegen met brede, zonnige bermen.

***Artemisia annua L.***  
***Zomeralsem***

Zomeralsem is zeldzaam in het BHG. Deze plant komt uit het zuidoosten van Europa en aansluitend Azië. Zomeralsem heeft in en nabij het zuidelijk spoorwegencomplex Klein Eiland zijn belangrijkste populatie. Zomeralsem bloeit pas in de herfst. De plant is er reeds meerdere decennia aanwezig maar blijkt zich moeilijk elders te kunnen blijvend vestigen.

***Artemisia verlotiorum Lamotte***  
***Herfstalsem***

Herfstalsem is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant uit China is reeds meerdere decennia aanwezig in de hoofdstad (SAINTENOY-SIMON 1995a). Vermoedelijk is herfstalsem veel over het hoofd gezien. Pas in het najaar bloeit deze plant en dan valt het verschil met bijvoet op. Herfstalsem kan zich het best ontwikkelen op ruige terreinen en langs spoorwegbermen. Tijdens de periode 1995-2005 is de aanwezigheid van een kern in Evere bevestigd: deze laatbloeiende, ingeburgerde soort is echter op nog meerdere andere plaatsen gevonden.

***Artemisia vulgaris L.***  
***Bijvoet***

Bijvoet is uiterst algemeen in het BHG. Zodra er een kleine ruigte ontstaat, zal deze plant er verschijnen. Alleen in de versteende gedeelten van het stadscentrum en in gedeelten van het Zoniënwoud kan bijvoet zeer lokaal ontbreken.

***Arum italicum Mill.***  
***Italiaanse aronskelk***

Italiaanse aronskelk is vrij zeldzaam in het BHG. Deze fraaie plant kan voor het BHG beschouwd worden als een stinsenplant. Nabij parken en grote tuinen kan deze plant in schaduwrijke bermen en bosjes verwilderen. Italiaanse aronskelk is dan ook vooral aan de randen van het BHG te vinden.

***Arum maculatum L.***  
***Gevlekte aronskelk***

Gevlekte aronskelk is algemeen in het BHG. Als bosplant ontbreekt deze soort grotendeels in het sterk versteende centrum van de hoofdstad. Gevlekte aronskelk is eveneens afwezig in de voedselarmere gedeelten van het Zoniënwood.

In de randgebieden met brede, boomrijke bermen en ruime tuinen en landschapsparken komt gevlekte aronskelk veel voor. Deze soort kan blijkbaar snel beschaduwde plaatsen koloniseren. Het valt wel niet uit te sluiten dat sommige planten afkomstig zijn van uit tuinen ontsnapte exemplaren. Toch blijft er een stabiel verspreidingspatroon.

***Asparagus officinalis L. subsp. officinalis***  
***Tuinasperge***

Tuinasperge is de vrij algemene ondersoort van de asperge in het BHG. De andere ondersoort (liggende asperge) wordt in het BHG niet gevonden. In de hoofdstad is deze plant meestal afkomstig vanuit moestuinen of veldjes met asperges. De verwilderde planten komen voor langs spoorwegen, op ruigten en op of nabij verlaten moestuinen. De belangrijkste concentraties in het noordoosten van het BHG sluiten aan bij de Brabantse groentestreek waar – zeker in het verleden – veel asperges gekweekt werden.

***Asplenium adiantum-nigrum L.***  
***Zwartsteel***

Zwartsteel is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort werd in de periode 2003-2005 op één plaats gevonden op een oude muur in Vorst. De vorige vondsten in het BHG dateren uit de 19e eeuw. Deze zijn meestal afkomstig uit holle wegen. Volgens de Belgische Atlas komt zwartsteel vooral voor in de valleien ten zuiden van Samber en Maas. Sinds een paar decennia verschijnt zwartsteel ook in het noorden van het land en Nederland op oude muren in de steden.

***Asplenium ruta-muraria L.***  
***Muurvaren***

Muurvaren is algemeen in het BHG. Deze varen is één van de eerste planten die op verticale muren verschijnt. De kans is groot dat we deze varen in woongebieden vinden met een woningbestand van meer dan 50 jaar of met oude bakstenen muren bij kerkhoven, spoorwegbruggen enz. Muurvaren ontbreekt nagenoeg alleen in de landelijke randgebieden waar weinig bewoning is. Bij de sterke toename van muurvaren in de periode 1995-2005 t.o.v. de periode 1972-1994 spelen vermoedelijk zowel een reële toename als een grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005 een rol.

***Asplenium scolopendrium L.***  
***Tongvaren***

Tongvaren is vrij algemeen in het BHG. Op de muren in het stedelijk gebied groeit tongvaren vooral op schaduwrijke plaatsen. De exemplaren in het Zoniënwood zijn eerder gebonden aan muurtjes bij stenen constructies.

Tongvaren komt sterk verspreid voor in het BHG. De sterke toename t.o.v. de periode 1972-1994 heeft vermoedelijk twee redenen: een reële toename en een grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005. Ook in de steden in westelijk Nederland is er in het laatste decennium een reële toename vastgesteld.



***Asplenium trichomanes L.***  
**Steenbreekvaren**

Steenbreekvaren is vrij algemeen in het BHG. Deze varen groeit, net als tongvaren, op eerder beschaduwde gedeelten van oude muren. Steenbreekvaren komt minder op muren van bewoonde huizen voor maar eerder op oude muren bij waterlopen, spoorwegen, kerkhoven en parken. Steenbreekvaren staat op iets vochtiger plaatsen dan tongvaren. Steenbreekvaren komt sterk verspreid voor in het BHG. Bij de sterke toename t.o.v. de periode 1972-1994 speelt vermoedelijk een dubbel effect: een reële toename en een grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005. Het valt op dat het merendeel van de oudere groeiplaatsen niet meer teruggevonden werden. Is dit plantje regelmatig over het hoofd gezien of zijn er ondertussen vele muren met steenbreekvaren grondig vernieuwd zodat de soort er verdween?

***Aster***  
***Aster Amerikaanse soortengroep***

Deze soortengroep is vrij algemeen aanwezig in het BHG. Men kan deze planten bij voorkeur vinden op braakliggende terreinen. Via tuinafval verwilderen deze asters vrij vlot. De meest voorkomende soorten van deze groep zijn volgens de Belgische Flora smalle aster (*Aster lanceolatus* Willd.) en Nieuw-Nederlandse aster (*Aster novi-belgii*).

***Astragalus glycyphyllos L.***  
**Hokjespeul**

Hokjespeul is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort van kalkrijke bosranden en bermen komt vooral voor in het zuiden van het land. De twee recente Brusselse vindplaatsen bevinden zich in landschapsparken in Jette en Vorst. Hokjespeul kan zich in ruige, stenige bermen en op spoorwegterreinen vestigen in het noorden van het land: de oude vindplaatsen uit de inventarisatieperiode 1972-1994 sluiten hierbij aan.

***Athyrium filix-femina (L.) Roth***  
**Wijfjesvaren**

Wijfjesvaren is algemeen in het BHG. Deze plant is vooral een soort van bossen: wijfjesvaren is vooral aanwezig in het bosrijke zuiden van de hoofdstad. Deze varen kan ook op muren groeien. Daarnaast kan deze soort zich in het stedelijk gebied verspreiden vanuit aanplantingen in parken en tuinen. Tijdens de systematische inventaris van 1991-1994 werd wijfjesvaren meer genoteerd dan in de periode 2003-2005. Misschien werd deze plant sneller als verwilderd genoteerd in 1991-1994.

***Atriplex patula L.***  
**Uitstaande melde**

Uitstaande melde is algemeen in het BHG. Overal waar er een kleine ruigte of een verstoorde bodem is, kan men uitstaande melde aantreffen. Alleen in het sterk versteende, centrale gedeelte en in het Zoniënwood is de plant niet algemeen aanwezig.

***Atriplex prostrata* Boucher ex DC**  
**Spiesmelde**

Spiesmelde is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige komt, net zoals uitstaande melde, in het binnenland op voedselrijke, verstoorde plaatsen voor. Met uitzondering van het Zoniënwoud komt spiesmelde verspreid voor in het BHG.

***Atropa bella-donna* L.**  
**Wolfskers**

Wolfskers is zeldzaam in het BHG. Bosranden en open gedeelten van kalkrijke bossen vormen natuurlijke standplaatsen. Sinds de 19e eeuw is wolfskers regelmatig gevonden in de omgeving van het Rood Klooster (Oudergem) aan de rand van het Zoniënwoud. Wolfskers kan echter ook op bouwerven en onbebouwde percelen verschijnen in het stedelijk gebied. Dit was reeds zo tijdens de werken aan de Noord-Zuidverbinding halverwege de 20e eeuw. Na 2000 is de wolfskers nog gevonden in het historisch centrum van Brussel. In enkele Nederlandse steden is wolfskers eveneens aanwezig in het historisch centrum. Vroeger werd wolfskers als medicinale plant gekweekt. Dit kan het plotse opduiken op stedelijke braakgrond misschien verklaren.

***Avena fatua* L.**  
**Oot**

Oot is vrij algemeen in het BHG. Het is een akkeronkruid dat ook in onstabiele bermen kan voorkomen. Oot is vooral in de westelijke en de noordelijke helft van de hoofdstad te vinden. Toch kan men de plant ook wel eens meer centraal op braakliggende terreinen aantreffen.

***Avenula pubescens* (Huds.) Dum.**  
**Zachte haver**

Zachte haver is na 1994 niet meer gevonden. Zonder bloeiwijze is deze plant wel nauwelijks terug te vinden. Zachte haver is in ons land een soort van kalkrijke graslanden: de plant groeit vooral in de kustduinen en de kalkstreken in het zuiden van het land. In voorgaande periode (1972-1994) is zachte haver nog in 3 kilometerhokken aan de rand van het BHG gevonden. Dit was telkens in eerder extensieve, begraasde weilanden.

***Ballota nigra* L.**  
**Stinkende ballote**

Stinkende ballote is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt voor op voedselrijke en verstoorde plaatsen. In de hoofdstad kan men de soort vinden in zones met veel moestuinen, braakliggende terreinen en spoorwegbermen. Stinkende ballote is het meest aanwezig in het noorden en het zuidwesten van het BHG. De sterke vooruitgang in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Barbarea vulgaris* R. Brown**  
**Gewoon barbarakruid**

Gewoon barbarakruid is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort komt als pionier voor op allerlei verstoorte terreinen. Gewoon barbarakruid komt eerder aan de rand van het BHG voor. Het is tevens een soort die in de periode 1972-1994 meer

gevonden werd. Bovendien werd ze in andere kilometerhokken gevonden. Het is dan ook een plant van onstabiele groeiplaatsen.

***Bellis perennis L.***  
***Madeliefje***

Madeliefje is uiterst algemeen in het BHG. Zowel in allerlei graslanden en wegbermen in de periferie als in allerlei gazons in het centrum is deze soort alomtegenwoordig. Madeliefje ontbreekt vrijwel nergens.

***Berteroa incana (L.) DC.***  
***Grijskruid***

Grijskruid is vrij algemeen in het BHG. Deze soort is in de hoofdstad sterk gebonden aan spoorwegen en spoorwegemplacements. In het noordelijk havengebied komt grijskruid ook langs het kanaal voor. Let op de sterke gelijkenis van het verspreidingspatroon tussen de periodes 1972-1994 en 1995-2005.

***Berula erecta (Huds.) Coville***  
***Kleine watereppe***

Kleine watereppe is vrij zeldzaam in het BHG. Het is een plant van relatief voedselrijk, eerder kalkrijk water. Deze soort is in de periode 1995-2005 verspreid aanwezig in de waterlopen en kwelgebieden aan de randen van het BHG. Kleine watereppe blijkt in de periode 1995-2005 wel minder aanwezig te zijn in het bekken van de Woluwe dan in de periode 1972-1994.

***Betula pendula Roth***  
***Ruwe berk***

Ruwe berk is uiterst algemeen in het BHG. Het is een pionier die zich op allerlei plaatsen kan vestigen: open terreinen in bossen, braakliggende landbouwgronden, spoorwegemplacements, braakliggende terreinen in stedelijk gebied, muren, ruïnes enz. Deze soort ontbreekt dan ook bijna nergens in het BHG.

***Betula pubescens Ehrh.***  
***Zachte berk***

Zachte berk is vrij algemeen in het BHG. Het is een pioniersoort van bossen en bosranden met vochtige en zure bodems. Zachte berk is in de periode 1995-2005 vooral in de zuidoostelijke helft van het BHG gevonden.

***Bidens cernua L.***  
***Knikkend tandzaad***

Knikkend tandzaad is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit op drassige, vooral zandige oevers. De soort is zowel in de periode 1972-1994 als in de periode 2003-2005 slechts éénmalig gevonden in de hoofdstad.

***Bidens frondosa L.***  
***Zwart tandzaad***

Zwart tandzaad is vrij algemeen in het BHG. Deze ingeburgerde soort is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze soort heeft de hoofdstad bereikt vanuit het bekken van de Maas. Dit gebeurde hoogstwaarschijnlijk via het kanaal Brussel-Charleroi. De

verspreiding is sterk gebonden aan dat kanaal. Zwart tandzaad groeit langs waterlopen maar ook op de nattere gedeelten van braakliggende terreinen. Deze soort heeft zich in de periode 1995-2005 zeer sterk uitgebreid. De kans bestaat dat zwart tandzaad mettertijd het veerdelig tandzaad zal verdringen.

***Bidens tripartita* L.**  
***Veerdelig tandzaad***

Veerdelig tandzaad is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit langs waterlopen maar ook op plaatsen die in de zomer kunnen droogvallen. In het BHG is veerdelig tandzaad vooral aanwezig in het zuidwesten en het bekken van de Woluwe.

***Blechnum spicant* (L.) Roth**  
***Dubbelloof***

Dubbelloof is vrij algemeen in het BHG. Deze varen is sterk gebonden aan zandige, zure bosgronden. Dubbelloof blijft beperkt tot het Zoniënwoud. Het verspreidingspatroon van deze plant, die jaarrond te herkennen valt, vertoont tussen de drie voorgestelde karteringsperiodes nauwelijks verschillen.

***Borago officinalis* L.**  
***Bernagie***

Bernagie is vrij zeldzaam in het BHG. Deze adventief is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. De plant wordt gekweekt in moestuinen en ook wel eens in siertuinen. Bernagie kan ontsnappen vanuit tuinen, maar het blijft een efemeer. Deze plant komt dan ook vooral op die plaatsen voor waar er moestuinen zijn.

***Brachypodium sylvaticum* (Huds.) Beauv.**  
***Boskortsteel***

Boskortsteel is algemeen in het BHG. Dit gras is aanwezig in zowat alle bossen en oudere parken. Daarnaast groeit boskortsteel veel in beschaduwde bermen en houtkanten. Boskortsteel is ook te vinden onder hagen en langs voetpaden in de bomenrijke villawijken. Alleen in het sterk versteende centrale gedeelte van de hoofdstad is deze plant nauwelijks te vinden. Voor het BHG is boskortsteel een urbanofobe soort. De sterke toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Brassica napus* L.**  
***Koolzaad***

Koolzaad is algemeen in het BHG. Het is een voedergewas dat zich ook op verstoorde gronden en in bermen tijdelijk kan vestigen. In de periode 1995-2005 was deze plant veel te vinden buiten het centrum en het Zoniënwoud. Verwarring met raapzaad valt niet uit te sluiten, zeker bij het begin van de bloeiperiode of na de bloei.

***Brassica nigra* (L.) Koch**  
***Zwarte mosterd***

Zwarte mosterd is zeer zeldzaam in het BHG. In ons land komt deze soort vooral voor aan de kust en in de polders. Deze grote plant is een pionier van voedselrijke ruigten en bermen. Zwarte mosterd is de voorbije decennia op enkele plaatsen

gevonden in de hoofdstad. Volgens de Vlaamse Atlas is er een belangrijke aanwezigheid van zwarte mosterd in het BHG maar dit is het gevolg van de naamsverwarring op streeplijsten tussen *Brassica n(apus)* en *Brassica n(igra)* tijdens de periode 1972-1994.

***Brassica oleracea L.***  
**Kool**

Kool is vrij algemeen in het BHG. Dit voedergewas kan verwilderd gevonden worden in de omgeving van moestuinen, nogal dikwijls op spoorwegterreinen.

***Brassica rapa L.***  
**Raapzaad**

Raapzaad is vrij algemeen in het BHG. Het is een voedergewas dat zich ook op gestoorde gronden en in bermen kan vestigen. De soort werd niet waargenomen tijdens de periode 1972-1994. Dit kan echter het gevolg zijn van identificatieproblemen.

***Briza media L.***  
**Bevertjes**

Bevertjes is niet meer waargenomen sinds 1991. Het is een soort van schrale graslanden. Voor de periode 1939-1971 is deze plant ook slechts in één kilometerhok gevonden.

***Bromus carinatus Hook. et Arnott***  
**Gekielde dravik**

Gekielde dravik is een Brusselse plant bij uitstek. In het BHG is deze soort in 1944 als adventief verschenen. Dit fors gras, afkomstig uit N.-Amerika verschijnt, op de bouwwerf van de Noord-Zuidverbinding vlakbij de vroegere Nationale Plantentuin (FASSEAUX, 1948). In Nederland wordt gekielde dravik gevonden vanaf 1945. Daarom beschouwen Nederlandse auteurs (WEEDA et al. 1994) deze soort als een 'oorlogsadventief', meegekomen met het Amerikaans leger. De verleiding is dan ook groot om voor Brussel hetzelfde te veronderstellen. De eerste Brusselse vondst van volgroeide planten, aanwezig in het herbarium van de Nationale Plantentuin, dateert echter van juli 1944 (BR, 1944, *Michel*). Het is dus waarschijnlijker dat de gekielde dravik ontsnapt is vanuit de vroegere tuin van de Nationale Plantentuin vlakbij het centrum van Brussel.

Een halve eeuw later is deze soort ingeburgerd en vrij algemeen in het BHG. In Vlaanderen is deze soort zeer zeldzaam en in Wallonië is ze nog zeldzamer. Deze plant is het best vertegenwoordigd in het westen en het noorden van de hoofdstad.

Gekielde dravik kan zich zeer goed ontwikkelen waar voetpaden grenzen aan verlaten terreinen. Als deze laatste sterk verruigen of dichtgroeien, kan de plant er niet langer standhouden. Op speelterreinen, die slechts drie of vier keer per jaar gemaaid worden, kan gekielde dravik wel standhouden.

***Bromus hordeaceus L. subsp. hordeaceus***  
**Zachte dravik**

Zachte dravik is zeer algemeen in het BHG. Deze plant ontbreekt alleen in de homogene, donkere en dichtbeboste gedeelten van het Zoniënwoud en in gedeelten van het stadscentrum waar nauwelijks kleine ruigtes aanwezig zijn of

waar in de parkjes alleen gazons voorkomen. Zachte dravik is overvloedig aanwezig in allerlei bermen en op gestoorde plekjes in graslanden.

***Bromus ramosus* Huds.**

***Ruwe dravik***

Ruwe dravik is zeer zeldzaam in het BHG. Deze grote, opvallende plant is nog gevonden nabij het Rood Klooster in 2001. Ruwe dravik is een zeer hoog gras dat sterk gebonden is aan oude, eerder kalkrijke bossen. De plant groeit vooral aan lichtrijke bosranden of op meer open gedeelten zoals oude kapvlakten. De achteruitgang van deze soort is een gevolg van veranderingen in het bosbeheer. Alle vindplaatsen van de eerste systematische kartering 1991-1994 sluiten aan bij oudere herbariumgegevens van vóór 1939.

***Bromus sterilis* L.**

***IJle dravik***

IJle dravik is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant ontbreekt alleen in de homogene, donkere gedeelten van het Zoniënwoud. De plant komt voor op jonge ruigten, beperkt onderhouden stedelijk groen en allerlei verstoorde terreinen.

***Bromus tectorum* L.**

***Zwenkdravik***

Zwenkdravik is vrij algemeen in het BHG. De sterke toename van deze soort tussen beide periodes is vermoedelijk vooral een gevolg van een betere spreiding van de bezoeken in de laatste, systematische inventarisatieperiode. In het BHG is zwenkdravik sterk maar niet exclusief gebonden aan spoorwegterreinen. De plant overleeft eveneens op andere extreem droge, zandige of stenige bodems. Het vernietigen van de plantengroei eind mei op spoorwegterreinen bevordert deze soort. In tegenstelling tot de meeste plantensoorten is de levenscyclus bij veel exemplaren van zwenkdravik dan reeds voltooid.

***Bryonia dioica* Jacq.**

***Heggenrank***

Heggenrank is algemeen in het BHG. Het is een liaan van bosranden op voedselrijke gronden. In de hoofdstad is heggenrank algemeen aanwezig in plantsoenen met veel struiken, in struwelen op allerlei kunstmatige afsluitingen. De soort is algemeen in een stedelijke omgeving met open bewoning of industriële sites.

In de oude bossen van Jette ontbreekt de soort echter en in het Zoniënwoud is ze zeer schaars.

***Buddleja davidii* Franch.**

***Vlinderstruik***

Vlinderstruik is uiterst algemeen in het BHG. Deze ingeburgerde plant is afkomstig uit China en verscheen massaal in Duitse steden na bombardementen in de Tweede Wereldoorlog (SCHMITZ 1991). De oudste gedocumenteerde vondst voor het BHG, aanwezig in het herbarium van de Nationale Plantentuin dateert uit 1945. Een takje van de vlinderstruik werd toen ingezameld op de bouwwerf van de Noord-Zuidverbinding nabij de toenmalige Nationale Plantentuin.

Vlinderstruik was in ons land een tijd lang typisch voor Brussel. Ondertussen heeft deze struik zich ook in andere steden en verstedelijkte gebieden gevestigd. De plant koloniseert allerlei verstoorde en verharde oppervlakken. Op termijn

ontwikkelen er zich zelfs homogene bestanden zonder ondergroei. Net als bezemkruiskruid is vlinderstruik alomtegenwoordig op braakliggende terreinen, spoorwegterreinen en vervallen woningen. In gebieden met een meer continentaal klimaat zoals Beieren en Berlijn is hemelboom de dominante struik op dit soort plaatsen (SCHMITZ 1991). Vlinderstruik is meer vorstgevoelig dan hemelboom. In de periode 1991-1994 was deze soort bijna overal in het stedelijk milieu aanwezig. In de periode 2003-2005 is vlinderstruik ook nog meer in de perifere gebieden doorgedrongen en zelfs tot in het Zoniënwood.

***Calamagrostis canescens (Weber) Roth***  
***Hennegras***

Hennegras is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant is dan ook een soort van laagvenen en elzenbossen. De enige vondst is merkwaardig genoeg afkomstig uit het Zoniënwood.

***Calamagrostis epigejos (L.) Roth***  
***Duinriet***

Duinriet is algemeen in het BHG. Deze plant gedijt goed waar er een zekere opeenstapeling is van strooisel. In het landelijk gebied komt dit gras wel minder voor op leem en kleigronden. In het BHG is duinriet zowat overal aanwezig waar er ruigtes of strooiselhopen aanwezig zijn: in het Zoniënwood, langs allerlei bermen, op verlaten industriële sites en spoorwegterreinen, op stedelijke braakgronden en niet opgeruimde restgronden. Alleen in 'nettere buurten' en het landelijk gebied van Neerpede ontbreekt duinriet regelmatig.

***Callitriche hamulata Kütz. ex Koch***  
***Haaksterrenkroos***

Haaksterrenkroos is zeer zeldzaam in het BHG. Er is één recente vondst bekend uit de vallei van de Vuilbeek in het Zoniënwood. Misschien is deze soort iets algemener. Net als bij de andere soorten van dit genus zijn er rijpe vruchten nodig voor een zekere determinatie.

***Callitriche obtusangula Le Gall***  
***Stomphoekig sterrenkroos***

Stomphoekig sterrenkroos is zeer zeldzaam in het BHG. De laatste decennia zijn er een paar vondsten bekend uit het bekken van de Woluwe. Het is eerder een soort van voedselrijk, stilstaand water.

***Callitriche platycarpa Kütz***  
***Gewoon sterrenkroos***

Gewoon sterrenkroos is zeldzaam in het BHG. Deze soort kan in meerdere types van voedselrijk water groeien. In de periode 1995-2005 is gewoon sterrenkroos vooral in het bekken van de Woluwe gevonden.

***Callitriche stagnalis Scop.***  
***Gevleugeld sterrenkroos***

Gevleugeld sterrenkroos is vrij algemeen en veruit de algemeenste van de sterrenkroossoorten in het BHG. Deze soort is vooral gevonden in zeer ondiep water van kleine plassen en bospaden van het Zoniënwood. De terreinbezoeken tijdens de systematische inventarisatie 2003-2005 hadden in het Zoniënwood

plaats in de hoogzomer, als de plant rijpe vruchten heeft. Dit verklaart mede het relatief groot aantal vondsten. De bezoeken in het noordelijk havengebied hadden pas plaats in september. Dit kan het ontbreken van gevleugeld sterrenkroos in dit gedeelte van het BHG in de periode 2003-2005 verklaren.

***Calluna vulgaris* (L.) Hull**  
**Struikhei**

Struikhei valt net in de categorie van de vrij algemene soorten in het BHG. Deze dwergstruik groeit op voedselarme, zure bodems. Bij gebrek aan licht verdwijnt struikhei langzaam als een terrein dichtgroeit met bomen. Zo is de soort in de omgeving van Sint-Job (Ukkel) recent niet meer teruggevonden. Momenteel is deze plant beperkt tot lichtrijke gedeelten van het Zoniënwood én tot enkele bermen in de woonparken die aan het Zoniënwood grenzen (Ukkel en Sint-Pieters-Woluwe). In het algemeen vertoont deze soort een lichte achteruitgang.

***Caltha palustris* L.**  
**Dotterbloem**

Dotterbloem is vrij algemeen in het BHG. Deze opvallende plant groeit in natte graslanden en in ondiep water en oeverzones. We vinden deze soort in alle natte gebieden in de periferie van de hoofdstad. Dotterbloem wordt vaak als vijverplant aangeplant. Deze exemplaren werden niet genoteerd. De toename van deze soort in het dal van de Woluwe kan wel veroorzaakt zijn door individuen, die zich vanuit aanplantingen verder verspreid hebben.

***Calystegia sepium* (L.) R. Brown**  
**Haagwinde**

Haagwinde is uiterst algemeen in het BHG. De plant komt veel voor op allerlei voedselrijke en gestoorde gronden, zowel in het meer landelijk als in het versteende centrum. Haagwinde kan alleen ontbreken in lichtarme, ongestoorde gedeelten van het Zoniënwood.

***Campanula persicifolia* L.**  
**Prachtklokje**

Prachtklokje is een vrij zeldzame soort in het BHG, die van nature in eerder open bostypes op kalkrijke gronden in het zuiden van het land groeit. De gevonden individuen in de hoofdstad zijn echter allen afkomstig van tuinplanten. Prachtklokje is dan ook vooral aanwezig in tuinjwijken en villawijken, waar het zich goed kan ontwikkelen onder hagen, op onverharde gedeelten van paden, langs muren enz. Gelijkaardige ontwikkelingen zijn ook bekend uit Nederland en uit Noordrijnland-Westfalen.

***Campanula portenschlagiana* Schult.**  
**Dalmatiëklokje**

Dalmatiëklokje is vrij algemeen in het BHG. Deze adventief, afkomstig uit de oostelijke Alpen wordt als rotsplantje aangeplant in tuinen. Van hieruit heeft het zich in de hoofdstad verspreid op allerlei stenige substraten. Men vindt het Dalmatiëklokje ook wel in het meer versteende, centrale gedeelte van het BHG. Vergelijkbare ontwikkelingen zijn ook bekend uit Middelburg (Nederland) en uit Noordrijnland-Westfalen.



***Campanula rapunculus L.***  
**Rapunzelklokje**

Rapunzelklokje is vrij algemeen in het BHG. Deze mooie plant komt voor op eerder open, grazige bermen langs wegen en op spoorwegterreinen. De kernen bevinden zich in het noordoosten van het BHG en in Ukkel. De andere standplaatsen zijn sterk aan het spoorwegennet gebonden. De verspreidingskernen lijken merkwaardig stabiel doorheen de verschillende inventarisatieperioden

***Campanula rotundifolia L.***  
**Grasklokje**

Grasklokje is zeer zeldzaam in het BHG. Dit klokje is gebonden aan open, snel opwarmende terreinen. Verspreid over de hoofdstad zijn er enkele standplaatsen. Merkwaardig is dat er helemaal geen overlapping is tussen de verschillende karteerperioden.

***Campanula trachelium L.***  
**Ruig klokje**

Ruig klokje is vrij algemeen in het BHG. Deze soort is gebonden aan voedselrijke, oude bossen. Met uitzondering van het Zoniënwoud is ruig klokje terug te vinden in de oude bossen én de parken met een voorgeschiedenis van bos. Voorbeelden van dit parktype zijn het Dudenpark in Vorst en het Wolvendaalpark in Ukkel. Als we de verschillende inventarisatieperiodes vergelijken, komen dezelfde kernen terug. Ruig klokje is vermoedelijk wel achteruitgegaan op onbebouwde percelen in de villawijken ten westen van het Zoniënwoud (Ukkel).

***Cannabis sativa L.***  
**Hennep**

Hennep is zeldzaam in het BHG. Deze efemere adventief komt verspreid voor in de hoofdstad. Hennep kan zich niet blijvend vestigen en wordt vooral verspreid via vogelzaad.

***Capsella bursa-pastoris (L.) Med.***  
**Herderstasje**

Herderstasje is een uiterst algemene soort in het BHG. Deze plant is een pionier die op allerlei gronden zeer snel opduikt: akkers, bermen, open plekken in graslanden, tuinen, verharde oppervlakken enz. Met uitzondering van homogene, lichtarme gedeelten van het Zoniënwoud is deze soort dan ook overal aanwezig.

***Cardamine amara L.***  
**Bittere veldkers**

Bittere veldkers is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit in brongebieden en langs waterlopen, zowel in bossen als op meer open plaatsen. De plant is te vinden in de valleien in de periferie van de hoofdstad, waar ze vooral aanwezig is in de valleien van de Vuilbeek en de Woluwe en in het zuidwestelijk gedeelte van Ukkel.

***Cardamine flexuosa* With.**  
**Bosveldkers**

Bosveldkers is zeer algemeen in het BHG. Deze plant kwam vroeger vooral voor op vochtige grond in bossen en op beschaduwde plaatsen. Deze plant heeft zich de laatste decennia sterk uitgebreid in het stedelijk milieu: bosveldkers is er op naakte bodem op vochtige, beschaduwde plaatsen regelmatig te vinden. Deze verovering van de stedelijke omgeving is ook gesignaleerd in Nederland.

De sterke uitbreiding in de periode 1995-2005, vooral in het versteende stadscentrum heeft vermoedelijk twee oorzaken: een effectieve uitbreiding en een grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Cardamine hirsuta* L.**  
**Kleine veldkers**

Kleine veldkers is uiterst algemeen in het BHG. Dit éénjarig plantje verschijnt zeer snel op een verstoorde, open bodem. Dit geldt zowel voor het landelijk gebied (akkers, wegbermen) als voor sterk bewoonde gebieden (voortuintjes, muren, braakliggende terreinen, plantsoenen, middenbermen).

Kleine veldkers is overal aanwezig in het BHG. Alleen in het sterk versteende centrum en homogene, lichtarme gedeelten van het Zoniënwoud zijn er hiaten op de verspreidingskaart. De plant heeft zich sterk uitgebreid in de periode 1995-2005. Dit heeft vermoedelijk twee oorzaken: een reële uitbreiding in de versteende stad en een grondiger inventarisatie met een betere seizoensspreiding in het stadscentrum in de periode 2003-2005.

***Cardamine pratensis* L.**  
**Pinksterbloem**

Pinksterbloem is algemeen in het BHG. Deze soort groeit in allerlei types van grasland maar ook in bossen. Voor de hoofdstad is het een algemene soort, maar toch is die urbanofob. Vertrekkend vanuit het versteende centrum verschijnt pinksterbloem pas als er in de voortuintjes en rond de villa's ruimere, weinig betreden gazons te vinden zijn. In deze gazons wordt deze soort 's zomers vlug over het hoofd gezien. De uitbreiding in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de betere seizoensspreiding van de inventarisaties in de periode 2003-2005.

***Cardaminopsis arenosa* (L.) Hayek**  
**Rozetsteenkens**

Rozetsteenkens is zeldzaam in het BHG. Tijdens de vorige inventarisaties (tussen 1939 en 1994) is rozetsteenkens zelfs niet gesignaleerd in het BHG. Deze ingeburgerde plant wordt vooral met ertsen aangevoerd. Ze komt vooral voor op stenige, weinig bespoten gedeelten van spoorwegemplacements.

***Cardaria draba* (L.) Desv.**  
**Pijlkruidkers**

Pijlkruidkers is vrij algemeen in het BHG. Deze plant is afkomstig uit het oosten van het Middellandse-Zeegebied. Pijlkruidkers groeit in landelijke gebieden in ons land in bermen op lichtrijke, open plaatsen. In het BHG vinden we deze soort in open bermen, bij bouwwerven en ook wel op braakliggende stukjes tussen tuinen. Op Vlaams niveau gaat deze soort achteruit. In Brussel werd deze soort in de periode 1972-1990 slechts in drie kilometerhokken genoteerd. De laatste 2

decennia heeft deze plant zich sterk uitgebreid. In het westen en het noorden van het BHG is het nu in het voorjaar een algemene en opvallende verschijning geworden.

***Carduus crispus L.***  
**Kruldistel**

Kruldistel is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt voor op allerlei bermen en oudere ruigten. De belangrijkste kernen in het BHG zijn het noordelijk spoorwegencomplex en Neerpede (Anderlecht). Verder komt de soort verspreid voor op oudere, braakliggende terreinen maar ook op lichterrijke plaatsen in het Zoniënwoud. Opvallend is dat er, behalve in de kerngebieden, weinig overlap is tussen de groeiplaatsen van beide kaartperioden.

***Carex acuta L.***  
**Scherpe zegge**

Scherpe zegge is zeldzaam in het BHG. Deze zegge groeit langs oevers en in zeer natte graslanden. Scherpe zegge is aanwezig in enkele valleien aan de rand van de hoofdstad.

***Carex acutiformis Ehrh.***  
**Moeraszegge**

Moeraszegge is vrij algemeen in het BHG. Deze soort groeit op allerlei natte en kwelrijke plaatsen, zowel in graslanden als in bossen. Moeraszegge is in alle natte en laaggelegen gedeelten van de perifere gedeelten van de hoofdstad aanwezig. Let ook op de sterke gelijkenissen tussen beide kaartjes.

***Carex caryophylla Latourr.***  
**Voorjaarszegge**

Voorjaarszegge is in het BHG niet meer gevonden sinds 1995. Deze zegge groeit op open, voedselarme bermen. Tijdens de laatste decennia is er slechts één vondst uit het Zoniënwoud. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is deze kleine plant wel meerdere keren gevonden in het landelijk gedeelte van Ukkel.

***Carex cuprina (Sándor ex Heuffel) Nendtvich ex A. Kerner***  
**Valse voszegge**

Valse voszegge is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant komt voor in vochtige bermen en graslanden en langs sloten en open waterpartijen. Deze plant is aanwezig in de valleien in de perifere gedeelten van de hoofdstad. De sterke toename in de periode 2003-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de inventarisaties. In de periode 1939-1971 met slechts een beperkte inventaris was deze soort aanwezig in bijna even veel kilometerhokken. Tijdens de inventarisatieperiode 1991-1994 werd valse voszegge vermoedelijk over het hoofd gezien.

***Carex digitata L.***  
**Vingerzegge**

Vingerzegge is zeer zeldzaam in het BHG. Deze zegge groeit alleen in de kalkrijke bossen nabij het Rood Klooster (Oudergem). Het betreft historische vindplaatsen die reeds zeer lang bekend zijn (GENT, 1863, Piré L.).

***Carex disticha* Huds.**  
**Tweerijige zegge**

Tweerijige zegge is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit bij voorkeur in vochtige tot natte graslanden. Deze plant is dan ook in de valleien aan de rand van het BHG te vinden. Haar afwezigheid in het zuidelijk gedeelte van Ukkel valt vermoedelijk te herleiden tot de afwezigheid van deze soort in één grote weide op de Kauwberg. Zie hiervoor ook bij knolboterbloem. Tweerijige zegge is eveneens een paar keer op minder onderhouden gedeelten van spoorwegemplacements gevonden.

***Carex divulsa* Stokes**  
**Groene bermzegge**

Op het niveau van de soort spreekt de flora van Nederland (VAN DER MEIJDEN 1996) van groene bermzegge. De Belgische Flora (LAMBINON et al. 2004) heeft voor twee ondersoorten een Nederlandse naam: subsp. *leersii* (bleke bermzegge) en subsp. *divulsa* (ijle bermzegge). Deze soort is zeldzaam in het BHG, waar ze wordt gevonden langs bosranden, op beschaduwde bermen en in tuinen van alleenstaande woningen. Na een maaibeurt valt deze zegge nauwelijks op tussen het gras. De forse toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding en een grondiger prospectie van de woonzones. Deze vondsten concentreren zich in buurten waar vroeger oud bos aanwezig was.

***Carex flacca* Schreb.**  
**Zeegroene zegge**

Zeegroene zegge is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor in sterk verschillende biotopen met een zekere kalkrijkdom als gemeenschappelijk kenmerk. Zo is deze zegge in open gedeelten van bossen aanwezig in Jette, in het Dudenpark (Vorst) en nabij het Rood Klooster (Oudergem). Tijdens de laatste karteringsperiode is zeegroene zegge gevonden in het Scheutbos (Sint-Jans-Molenbeek) en in de Vogelzangbeekvallei (Anderlecht). Het is telkens in gemaaide, natte graslanden die beheerd worden door het BIM. Minder natuurlijke standplaatsen zijn er op spoorwegterreinen en op de Heizel.

***Carex hirta* L.**  
**Ruige zegge**

Ruige zegge is zeer algemeen in het BHG. Deze plant komt voor op allerlei voedselrijke, gestoorde plaatsen. In het landelijk gebied is dat meestal in open graslanden en bermen. In het stedelijk gebied groeit ruige zegge veel op spoorwegterreinen, op braakliggende terreinen en tussen de stenen van weinig gebruikte wegen. Ruige zegge is minder algemeen in het sterk versteende centrum en in sterk beschaduwde woonwijken met netjes onderhouden wegen. In het Zoniënwoud is deze soort aanwezig langs wegen en andere gestoorde, lichtrijke plaatsen. De vooruitgang van deze soort is vooral een gevolg van een grondiger kartering in de periode 2003-2005.

***Carex nigra* (L.) Reichard**  
**Zwarte zegge**

Zwarte zegge is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een soort van zure, natte terreinen. Net zoals elders in de leemstreek is zwarte zegge gebonden aan

dalbodems. De enige, recente vindplaats in de vallei van de Woluwe wordt actief beheerd als drassig hooiland.

***Carex ovalis* Good**  
**Hazezegge**

Hazezegge is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van eerder voedselarme graslanden. Deze zegge is algemeen aanwezig in meer open gedeelten in het Zoniënwoud. Hazezegge is eveneens enkele keren gevonden op weinig gebruikte gedeelten van spoorwegterreinen. De toename van deze soort in de laatste periode is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Carex pallescens* L.**  
**Bleke zegge**

Bleke zegge is vrij algemeen in het BHG. Deze soort is wel exclusief gebonden aan oude bossen. De plant wordt regelmatig gevonden in lichtrijke gedeelten maar toch stabiele gronden in het Zoniënwoud en het Laarbeekbos. De toename van deze soort in de laatste periode is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding van de systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Carex panicea* L.**  
**Blauwe zegge**

Blauwe zegge is altijd zeer zeldzaam geweest in het BHG. Momenteel lijkt ze verdwenen. Het is een plant van eerder zure, venige graslanden. De voorbije decennia is deze plant slechts van één kilometerhok bekend. In 1943 is blauwe zegge ook waargenomen nabij Sint-Job (Ukkel).

***Carex paniculata* L.**  
**Pluimzegge**

Pluimzegge is zeldzaam in het BHG. De meeste vindplaatsen van deze bultvormende soort liggen geconcentreerd in drassige valleien in het Zoniënwoud. De toename van deze soort in de laatste periode is het gevolg van een betere kennis van de natuurgebieden t.o.v. de vorige periode.

***Carex pendula* Huds.**  
**Hangende zegge**

Hangende zegge is vrij algemeen in het BHG. De oorspronkelijke groeiplaatsen zijn natte zones in voedselrijke bossen. De aanwezigheid in het Zoniënwoud is weinig veranderd tussen de periodes 1972-1994 en 1995-2005. Deze sierlijke, grote plant wordt tegenwoordig echter veel in tuinen aangeplant. Dergelijke exemplaren in tuinen en openbare parken zijn niet opgenomen in de inventaris. Maar vanuit deze aanplantingen verspreidt de soort zich de laatste decennia sterk in natte gebieden in de hoofdstad. Een gelijkaardige verspreiding via aanplantingen is ook beschreven voor Noordrijnland-Westfalen.

***Carex pilulifera* L.**  
**Pilzegge**

Pilzegge is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van voedselarme bossen, heiden en schrale graslanden. In de hoofdstad komt pilzegge algemeen voor in de droge gedeelten van het Zoniënwoud. Verder is deze plant aanwezig in enkele

beukenbestanden, verspreid in het BHG. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Carex pseudocyperus L.***  
**Hoge cyperzegge**

Hoge cyperzegge is zeer zeldzaam in het BHG. Deze zegge komt voor langs oevers en in moerassige bossen. Recent is hoge cyperzegge slechts op enkele plaatsen gevonden in de hoofdstad. Ook uit het verleden zijn er maar weinig gegevens voorhanden.

***Carex remota Jusl. ex L.***  
**IJle zegge**

IJle zegge is algemeen in het BHG. Het is een soort van loofbossen die het best groeit op de nattere gedeelten maar zich ook goed langs onverharde wegen kan verspreiden. IJle zegge is zeer goed vertegenwoordigd in de bossen- en parkenrijke zuidelijke helft van de hoofdstad. Deze plant slaagt er blijkbaar ook in zich te vestigen in parken en kerkhoven die niet aansluiten bij de oude, historische bossen. De uitbreiding van ijle zegge in de periode 1995-2005, vooral naar het stadscentrum toe, is vermoedelijk een gevolg van de grondiger inventarisatie van het centrale gedeelte van de hoofdstad.

***Carex riparia Curt.***  
**Oeverzegge**

Oeverzegge is zeldzaam in het BHG. Deze forse plant komt voor langs de oevers van waterpartijen. Oeverzegge is het best vertegenwoordigd in het bekken van de Woluwe en in het landelijke Neerpede (Anderlecht). De planten in het Scheutbos (Sint-Jans-Molenbeek) en in de vallei van de Woluwe kunnen afkomstig zijn van vroegere aanplantingen.

***Carex spicata Huds.***  
**Gewone bermzegge**

Gewone bermzegge is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant komt voor in allerlei bermen, dreven en houtkanten. Eenmaal gemaaid langs wegbermen, valt ze nauwelijks op in het gras. Gewone bermzegge komt verspreid voor doorheen het BHG. Ze is zowel in het Zoniënwood, in de bermen van villawijken als in de bermen langs het kanaal en de spoorwegen te vinden. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Carex strigosa Huds.***  
**Slanke zegge**

Slanke zegge is vrij algemeen in het BHG. Deze soort is exclusief gebonden aan oude bossen met kwelzones. Slanke zegge verspreidt zich verder langs natte stroken naast boswegen. Deze plant komt alleen voor in het Zoniënwood en de oude bossen van Jette. De verschillen in het verspreidingspatroon tussen de periode 1972-1994 en de periode 1995-2005 zijn klein. Dit betekent dat slanke zegge zeer specifieke eisen stelt aan het milieu.

***Carex sylvatica* Huds.**

**Boszegge**

Boszegge is algemeen in het BHG. De plant is algemeen aanwezig in de voedselrijkere gedeelten van oude bossen. Daarnaast is ze in de hoofdstad ook regelmatig aan te treffen in jongere parken, kleine bosjes en in de tuinen of langs de wegkant in de villawijken. Boszegge wordt eveneens aangeplant in tuintjes: deze exemplaren werden niet genoteerd.

***Carpinus betulus* L.**

**Haagbeuk**

Haagbeuk is zeer algemeen in het BHG, waar hij van nature voorkomt in de bossen en houtkanten. Deze boom wordt ook aangeplant in parken en tuinen en van daaruit verspreidt die zich in de stedelijke zones met villawijken of voldoende openbaar groen. Haagbeuk is veel minder aanwezig in het sterk versteende centrale gedeelte en de grote spoorwegincomplexen. Vooral in het centrum lijkt de soort wat achteruit te zijn gegaan. Misschien werd die in de periode 1991-1994 sneller als verwilderd genoteerd.

***Castanea sativa* Mill.**

**Tamme kastanje**

Tamme kastanje is algemeen in het BHG. Deze boomsoort wordt al eeuwen in onze streken aangeplant. Tamme kastanje verwildert wel in bossen, parken en langs houtkanten en bermen. Alhoewel iets minder algemeen, valt het verspreidingspatroon voor het BHG in grote lijnen te vergelijken met dat van haagbeuk.

***Catabrosa aquatica* (L.) Beauv.**

**Watergras**

Watergras is in het BHG niet meer gevonden sinds 1995. Dit gras van modderige, natte plaatsen is de voorbije twee decennia éénmalig gevonden in de Vuilbeek aan de rand van het Zoniënwoud. Watergras werd wel sterk verspreid in het BHG aangetroffen in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw. Na de inventarisatie van 2003-2005 is watergras in 2006 wel opnieuw gemeld vanuit de vallei van de Molenbeek in Jette (mond. med. Machteld Gryseels).

***Catapodium rigidum* (L.) C.E. Hubbard**

**Stijf hardgras**

Stijf hardgras is zeer zeldzaam in het BHG. Er zijn oude gegevens bekend uit de kustduinen en van kalkrotsen in het zuiden van het land. Recent heeft deze soort zich in de hoofdstad in meer kunstmatige milieus gevestigd. Dit gras werd éénmaal massaal op een kale middenberm en tweemaal op de overgang tussen een stoep en een muurtje genoteerd. De nieuwe Brusselse vondsten zijn vermoedelijk meer dan efemeer. Zowel in het noorden van het land, in Nederland als in Noordrijnland-Westfalen zijn er recente vondsten van stijf hardgras in het stedelijk milieu.

***Centaurea cyanus L.***  
**Korenbloem**

Korenbloem is zeer zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige plant van graanakkers is tijdens de twee systematische inventarisaties (1991-1994 en 2003-2005) slechts enkele keren gesignaleerd aan de rand van het BHG.

***Centaurea L. subgenus Jacea***  
**Knoopkruid**

Knoopkruid wordt hier beschouwd als één complexe soort met moeilijk te onderscheiden ondersoorten. Het is een algemene soort in het BHG. De plant is algemeen aanwezig op zonnige bermen in de periferie en in de graslanden van de halfnatuurlijke landschapsparken. Ze is in beperkte mate aanwezig in het sterk versteende, stedelijke centrum en ontbreekt in het Zoniënwoud. De sterke toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger inventarisatie in 2003-2005.

***Centaureum erythraea Rafn***  
**Echt duizendguldenkruid**

Echt duizendguldenkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze soort staat bekend als een pionier. De plant groeit regelmatig op iets gestabiliseerde gedeelten van bermen en spoorwegterreinen. Toch is echt duizendguldenkruid in de hoofdstad vooral in het Zoniënwoud aanwezig. Hier verschijnt ze op iets open, lichtrijke plaatsen in het bos.

Het aantal kilometerhokken met echt duizendguldenkruid is in de periode 1995-2005 fors toegenomen. Vermoedelijk is dit een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Centaureum pulchellum (Sw.) Druce***  
**Fraai duizendguldenkruid**

Fraai duizendguldenkruid is zeldzaam in het BHG. Dit plantje komt verspreid voor in de hoofdstad. Waar een leembodem tijdelijk onbegroeid is door graafwerken, zeer kort maaien of sterke begrazing door konijnen, kan fraai duizendguldenkruid verschijnen.

***Cerastium arvense L.***  
**Akkerhoornbloem**

Akkerhoornbloem is zeldzaam in het BHG. Kruisingen met de viltige hoornbloem, die veel in tuinen geplant wordt, komen ook voor. Akkerhoornbloem komt voor in eerder schrale bermen in de minder dicht bewoonde wijken van de hoofdstad.

***Cerastium fontanum Baumg.***  
**Gewone hoornbloem**

Gewone hoornbloem is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant is zeer veel in wegbermen, graslanden en gazons te vinden. Met uitzondering van enkele kilometerhokken in het sterk versteende gedeelte van het centrum is de soort dan ook overal te vinden. De toename van het aantal groeiplaatsen in het centrum



illustreert vermoedelijk vooral goed de intensievere kartering van dit stadsgedeelte.

***Cerastium glomeratum Thuill.***  
**Kluwenhoornbloem**

Kluwenhoornbloem is uiterst algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant verschijnt op allerlei plaatsen met hoge milieudynamiek zoals akkers, tuinen en plantsoenen, lokaal verstoorde graslanden en stenige bodems. De verspreidingskaart vertoont alleen enkele hiaten in het Zoniënwoud en het sterk versteende centrum.

De zeer sterke toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk het gevolg van een betere seizoensspreiding bij de systematische kartering in de periode 2003-2005.

***Cerastium pumilum Curt.***  
**Steenhoornbloem**

Steenhoornbloem is zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige plant is alleen in het voorjaar te zien en lijkt goed op zandhoornbloem. Dit plantje komt meer voor op stenige, kalkrijke bodems in het Maasbekken. In de hoofdstad is steenhoornbloem verspreid aanwezig op stenige of onbegroeide substraten, vooral bij spoorwegen. Vermoedelijk wordt steenhoornbloem regelmatig over het hoofd gezien.

***Cerastium semidecandrum L.***  
**Zandhoornbloem**

Zandhoornbloem is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige soort komt voor op droge, open plaatsen. Deze soort is verspreid in het stedelijk gebied en vooral op de spoorwegaanlegcomplexen en langs spoorlijnen te vinden. Eind mei is deze voorjaarsbloeiër meestal reeds verdwenen. De spectaculaire toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk het gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Ceratophyllum demersum L.***  
**Grof hoornblad**

Grof hoornblad is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant komt algemeen voor in stilstaande en zwak stromende wateren in het bekken van de Woluwe. Elders komt deze soort verspreid voor in de hoofdstad. Exemplaren die duidelijk aangeplant waren in vijvers, werden niet opgenomen in deze inventaris. Mettertijd wordt het echter wel moeilijk om het onderscheid te zien tussen spontane vestiging en verspreiding van aangeplante individuen.

***Ceterarch officinarum Willd.***  
**Schubvaren**

Schubvaren is zeer zeldzaam in het BHG. Elders in het noorden van het land komt deze varen ook nauwelijks voor. Schubvaren is wel algemener op rotsen in het zuiden van het land. In de hoofdstad groeit deze varen op muren. Ze is de voorbije decennia slechts op enkele plaatsen in het BHG gevonden.

***Chaenorrhinum minus (L.) Lange***  
***Kleine leeuwenbek***

Kleine leeuwenbek is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige is in de hoofdstad sterk gebonden aan onbeschaduwde spoorlijnen en spoorwegterreinen. Na de eerste spuitbeurt met herbiciden eind mei heeft dit klein plantje nog volop de tijd om zijn levenscyclus rond te krijgen. Kleine leeuwenbek kan ook wel eens op een akkertje, in moestuinen of op een losse, stenige bodem gevonden worden. De sterke vooruitgang in de periode 1995-2005 heeft vermoedelijk twee redenen: de effectieve vooruitgang op spoorwegterreinen en een betere prospectie van die terreinen tijdens de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Chaerophyllum temulum L.***  
***Dolle kervel***

Dolle kervel is algemeen in het BHG. Deze plant komt veel voor op allerlei bermen, in minder onderhouden plantsoenen en aan de randen van bossen. In de dicht bewoonde buurten met minder opgaand groen en in gedeelten van het Zoniënwoud ontbreekt dolle kervel nogal dikwijls.

***Chelidonium majus L.***  
***Stinkende gouwe***

Stinkende gouwe is zeer algemeen in het BHG. De plant komt als pionier voor op licht beschaduwde plaatsen; ook van bebouwing. Met uitzondering van het Zoniënwoud en sommige gedeelten van het sterk versteende centrum is stinkende gouwe dan ook overal te vinden.

***Chenopodium album L.***  
***Melganzenvoet***

Melganzenvoet is uiterst algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant verschijnt onmiddellijk op verstoorde en voedselrijke bodems. Alleen in de homogene gedeelten van het Zoniënwoud zonder doorlopende wegen of grote parkeerterreinen ontbreekt deze pionier.

***Chenopodium ficifolium Smith***  
***Stippelganzenvoet***

Stippelganzenvoet is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant groeit op allerlei vergraven bodems. In het stedelijk milieu zijn dit plaatsen zoals verse middenbermen, moestuinen en bouwwerven. De sterke toename van de soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de meer doorgedreven inventarisaties in het stedelijk milieu in deze periode. Er zijn ook veel groeiplaatsen verdwenen. Dit bevestigt het onstabiele karakter van deze dynamische groeiplaatsen.

***Chenopodium glaucum L.***  
***Zeegroene ganzenvoet***

Zeegroene ganzenvoet is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort is recent meestal gevonden op sterk verstoorde terreinen in het noordelijk havengebied en op braakliggende terreinen. In tegenstelling tot de meeste andere soorten van sterk verstoorde standplaatsen werd zeegroene ganzenvoet meer gevonden in de periode 1972-1990.

***Chenopodium hybridum L.***  
***Esdoornganzenvoet***

Esdoornganzenvoet is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een soort van voedselrijke, vergraven terreinen. Tijdens het laatste decennium (1995-2005) is die slechts éénmalig gevonden in het BHG. In de vorige inventarisatieperiode is die slechts enkele keren gevonden op gelijkaardige plaatsen.

***Chenopodium murale L.***  
***Muurganzenvoet***

Muurganzenvoet bereikt in België de noordelijke grens van zijn areaal. Deze soort komt algemener voor in meer zuidelijke streken van Europa en aangrenzend Azië. Deze plant groeit op allerlei verstoorde terreinen. Muurganzenvoet is in de periode 1972-1990 nog op twee plaatsen gevonden nabij het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek. De plant was iets meer present in de hoofdstad in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw.

***Chenopodium polyspermum L.***  
***Korrelganzenvoet***

Korrelganzenvoet is algemeen in het BHG. De plant komt veel voor op braakliggende terreinen en bouwerven, in moestuinen en langs akkerranden, vooral in de periferie van de hoofdstad. In het versteende centrum duikt deze plant op bij bouwerven en braakliggende gronden. De sterke toename van korrelganzenvoet in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Chenopodium rubrum L.***  
***Rode ganzenvoet***

Rode ganzenvoet is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige is vooral aanwezig op sterk vergraven terreinen en op zware gronden. De plant is het meest te vinden in het noordelijk havengebied en elders verspreid op bouwterreinen en vergraven gronden. De sterke toename van rode ganzenvoet in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Chrysosplenium alternifolium L.***  
***Verspreidbladig goudveil***

Verspreidbladig goudveil is zeer zeldzaam in het BHG. Dit bosplantje is te vinden in brongebieden en kwelzones in loofbos. Deze soort is in beide inventarisatieperiodes in exact dezelfde kilometerhokken gevonden in het Zoniënwoud.

***Chrysosplenium oppositifolium L.***  
***Paarbladig goudveil***

Paarbladig goudveil is vrij algemeen in het BHG. Dit bosplantje verschijnt bijna steeds in de kwelzones, langs beekjes en in brongebieden van loofbossen in het Zoniënwoud. Ook op een paar andere plaatsen in de hoofdstad is paarbladig goudveil aangetroffen in gelijkaardige omstandigheden in oud bos. Paarbladig goudveil is in het BHG veel algemener dan verspreidbladig goudveil. Voor de

leemstreek in het algemeen of voor het ganse land zijn beide soorten ongeveer even algemeen.

***Cichorium intybus L.***  
***Wilde cichorei***

Wilde cichorei is vrij algemeen in het BHG. Deze plant met opvallende bloem vindt men in beperkte mate op onstabiele plaatsen zoals in wegbermen, langs akkerranden, bij moestuinen en op braakliggende terreinen. Er is weinig overlapping tussen de groeiplaatsen van beide systematische karteerperioden.

***Circaea lutetiana L.***  
***Groot heksenkruid***

Groot heksenkruid is zeer algemeen in het BHG, die niet alleen in oudere bossen groeit. In parken met volgroeide bomen en in grote tuinen is groot heksenkruid snel te vinden. De plant ontbreekt meestal in de kanaalzone en in andere wijken met weinig opgaande groenelementen.

***Cirsium acaule Scop.***  
***Aarddistel***

Aarddistel is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een plant van voedselarme, kalkhoudende gronden. In België is deze soort vooral in de kalkstreken ten zuiden van Samber en Maas te vinden. Aarddistel werd in de periode 1972-1990 tweemaal op spoorwegterreinen gesignaleerd. In het BHG heeft deze stekelige plant wel een vaste stek nabij het Rood Klooster (Oudergem).

***Cirsium arvense (L.) Scop.***  
***Akkerdistel***

Akkerdistel is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant is zowat overal aanwezig. In het stadscentrum groeit akkerdistel in bloemenperkjes en tussen struiken, op braakgronden en in voortuintjes. Buiten het centrum verschijnt deze soort op allerlei gestoorde gronden, ook in het Zoniënwoud.

***Cirsium oleraceum (L.) Scop***  
***Moesdistel***

Moesdistel is algemeen in het BHG. Deze grote, opvallende plant groeit op vochtige tot natte gronden in open bossen en in ruige graslanden. Het is een soort die overal in de periferie van de hoofdstad aanwezig is: zowel in de bossen van het Zoniënwoud als in de valleien met hun landschapsparken en marginale landbouwgronden. Moesdistel is een mooi voorbeeld van een urbanofobe soort. De plant komt er slechts zelden voor op een ouder, braakliggend terrein.

***Cirsium palustre (L.) Scop.***  
***Kale jonker***

Kale jonker is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van natte zones in ruige graslanden en lichtrijke gedeelten van bossen. Kale jonker komt verspreid doorheen het BHG voor, maar vooral in de randgebieden in het zuidelijk gedeelte van de hoofdstad. De plant groeit er zowel in het Zoniënwoud als in enkele valleien.

***Cirsium vulgare (Savi) Ten.***  
***Speerdistel***

Speerdistel is uiterst algemeen soort in het BHG. Alhoewel iets minder algemeen dan akkerdistel, is deze distelsoort ook zowat overal te vinden in de hoofdstad. De plant groeit op allerlei gestoorde bodems. Alleen in het sterk versteende centrale gedeelte en in het Zoniënwoud lijkt speerdistel hier en daar te ontbreken.

***Claytonia perfoliata Donn ex Willd.***  
***Witte winterpostelein***

Witte winterpostelein is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant, die afkomstig is uit het westen van Noord-Amerika is een soort van de duinen maar de plant voelt zich ook goed in het stedelijk milieu, waar ze te vinden is in borders en plantsoenen. De plant bloeit vroeg en reeds voor de eerste onderhoudsbeurt kan de levenscyclus reeds voltooid zijn. De sterke toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie 2003-2005.

***Clematis vitalba L.***  
***Bosrank***

Bosrank is zeer algemeen in het BHG. Deze liaan komt veel voor op spoorwegbermen, in landschapsbeplantingen langs brede bermen, op parkeerterreinen en braakgronden, in parken en in voedselrijke bossen. Met uitzondering van het sterk versteende centrum en het Zoniënwoud is deze soort overal algemeen aanwezig in de hoofdstad.

***Clinopodium vulgare L.***  
***Borstelkrans***

Borstelkrans is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een plant van kalkrijke bodems die algemeen voorkomt in de kalkrijke streken ten zuiden van Samber en Maas. De belangrijkste vindplaats in de hoofdstad situeert zich op kalkhoudend substraat in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Cochlearia danica L.***  
***Deens lepelblad***

Deens lepelblad is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant van zoute milieus kwam vroeger alleen in de kustgebieden voor. Sinds het begin van de jaren '90 van de vorige eeuw breidt deze soort zich sterk uit langs drukke verkeerswegen in het noorden van het land (ZWAENEPOEL 1994).

Tijdens de vorige systematische inventarisatie (1991-1994) is Deens lepelblad niet gevonden in het BHG. In de periode 2003-2005 is ze op twee invalswegen in het zuiden van de stad opgemerkt. Deze soort is ook veel gevonden op drukke verkeerswegen net buiten het BHG. Om de verdere evolutie te kunnen opvolgen is dit kaartje uitzonderlijk opgenomen in het atlasgedeelte.

***Colchicum autumnale L.***  
***Herfsttijloos***

Herfsttijloos is in het BHG niet meer gevonden sinds 1991. Deze plant, die in de vroege herfst bloeit, groeit op een vochtige, kalkrijke bodem. Voor de 20<sup>e</sup> eeuw is er één vondst bekend uit een vallei in het Zoniënwoud. Verder is er herbariummateriaal uit de 19<sup>e</sup> eeuw bekend voor de vallei van de Zenne tussen

Vilvoorde en Brussel en voor de omgeving van Jette (BR, 1873, *Coomans L. & V.*).

***Conium maculatum L.***  
***Gevlekte scheerling***

Gevlekte scheerling is zeer zeldzaam in het BHG. Deze zeer giftige plant komt oorspronkelijk voor op voedselrijke plaatsen in bossen en langs rivieren. In dat biotoop is deze soort nog gevonden in het Zoniënwood tijdens de vorige karteringsperiode (1972-1994). Tijdens de laatste karteringsperiode gedroeg de plant zich als een adventief en heeft ze nieuwe standplaatsen in de hoofdstad ingenomen op braakliggende gronden midden de bewoning.

***Consolida regalis S.F. Gray***  
***Wilde ridderspoor***

Wilde ridderspoor is zeer zeldzaam in het BHG. Het was in de 19<sup>e</sup> eeuw een akkeronkruid van kalkrijke gronden. Er zijn veel herbariumvondsten tot aan de Eerste Wereldoorlog bekend uit de ganse Brusselse regio. De laatste decennia is deze plant alleen nog als adventiefplant gevonden.

***Convallaria majalis L.***  
***Lelietje-van-dalen***

Lelietje-van-dalen is vrij algemeen in het BHG. Deze bosplant groeit bij voorkeur op zure bodems. Deze plant wordt echter veel in parken en tuinen gekweekt. Geleidelijk aan heeft ze zich vanuit deze plaatsen kunnen verspreiden en verwilderen. Lelietje-van-dalen komt algemeen voor in het Zoniënwood en de aansluitende bossen en villawijken. In de periode 1991-1994 is deze plant vermoedelijk vlotter als verwilderd genoteerd.

***Convolvulus arvensis L.***  
***Akkerwinde***

Akkerwinde is zeer algemeen in het BHG. Het is een pionier van voedselrijke, gestoorde gronden. In de binnenstad vinden we die meestal in plantsoenen en tuinen en op braakliggende gronden. Buiten het centrum is akkerwinde algemeen in moestuinen en akkers en overal op gestoorde plaatsen langs wegbermen. Alleen in het Zoniënwood en enkele gedeelten van het centrum komt deze plant nauwelijks voor.

***Conyza canadensis (L.) Cronq.***  
***Canadese fijnstraal***

Canadese fijnstraal is uiterst algemeen in het BHG. Deze Noord-Amerikaanse ingeburgerde plant komt massaal voor op allerlei gestoorde bodems, zoals in wegbermen en akkerranden in de periferie maar ook in beperkt onderhouden tuintjes, parken en braakliggende gronden in het stadscentrum. Alleen in het Zoniënwood ontbreekt Canadese fijnstraal grotendeels. Reeds in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was deze plant algemeen aanwezig in het BHG.

***Conyza sumatrensis (Retz.) E. Walker***  
***Hoge fijnstraal***

Hoge fijnstraal was in 2004 reeds een algemene soort in het BHG. Nochtans is de eerste Brusselse waarneming pas van 2001!! De eerste Belgische waarneming is

gepubliceerd in 1990 (LANNON 1990). Hoge fijnstraal werd er waargenomen op de inwendig brandende gedeelten van mijnsteenbergen nabij Charleroi. Deze plant uit Zuid-Amerika is reeds langer ingeburgerd in het zuiden van Europa en vestigde zich sinds 1995 in een enorm snel tempo in de steden van het noorden van het land (VERLOOVE & BOULLET 2001) en Nederland.

In de hoofdstad komt hoge fijnstraal op gelijkaardige plaatsen voor als Canadese fijnstraal. Hoge fijnstraal lijkt wel wat meer stenige oppervlakken te verkiezen.

Deze nieuweling is in de kanaalzone en grote delen van de binnenstad een normale verschijning en in 2005 is die op twee plaatsen aan de rand van het Zoniënwood opgedoken.

***Cornus alba L.***  
***Witte kornoelje***

Witte kornoelje is zeldzaam in het BHG. Het is een niet-inheemse plant. Verwarring met Canadese kornoelje is niet uitgesloten. Planten zoals witte kornoelje en Canadese kornoelje worden veel aangeplant in parken, tuinen en landschapsbeplantingen op brede bermen en industrieterreinen

***Cornus mas L.***  
***Gele kornoelje***

Gele kornoelje is zeldzaam in het BHG. Deze struik wordt gebruikt bij aanplantingen in parken, tuinen en landschapsbeplantingen op brede bermen en industrieterreinen. Alleen exemplaren die verwilderd leken, werden genoteerd tijdens de systematische inventarisaties. Van nature komt deze soort in ons land vooral voor op de kalkrijke gronden ten zuiden van Samber en Maas. De kans is zeer klein dat de huidige planten afkomstig zijn van oorspronkelijke wilde populaties.

***Cornus sanguinea L.***  
***Rode kornoelje***

Rode kornoelje is zeer algemeen in het BHG. Het is een struik die veel in de open gedeelten van bossen groeit, bij voorkeur op leemgrond. De plant verspreidt zich vlot langs waterlopen, houtkanten en wegbermen. Ze wordt ook in tuinen, parken en bij landschapsaanplantingen gebruikt.

Buiten het sterk versteende centrale gedeelte van de hoofdstad en een gedeelte van het Zoniënwood is rode kornoelje overal in grote mate aanwezig.

***Cornus sericea L.***  
***Canadese kornoelje***

Canadese kornoelje is vrij algemeen in het BHG. Deze soort en witte kornoelje zijn moeilijk van elkaar te onderscheiden. Het zijn beiden niet-inheemse planten. Beide soorten worden veel aangeplant in parken, tuinen en landschapsbeplantingen op brede bermen en industrieterreinen. Alleen Canadese kornoelje zou regelmatig verwilderen. Oudere planten vormen wortelstokken. De verwilderde planten zijn vooral in parken en aan de randen van de hoofdstad te vinden. In vochtige bossen en ruigten kan Canadese kornoelje zich invasief gedragen. In het BHG is dit (nog) niet het geval.

***Coronopus didymus (L.) Smith***  
***Kleine varkenskers***

Kleine varkenskers is ondertussen zeer algemeen in het BHG. Voor de periode 1972-1990 was deze niet-inheemse plant uit Zuid-Amerika maar voor 4 kilometerhokken gemeld. Deze éénjarige verschijnt als pionier zeer vlug op onbegroeide substraten, zoals losse grond in tuintjes en plantsoenen, maar ook op verharde en stenige bodems. Meer landelijk groeit kleine varkenskers veel in moestuinen en op akkerranden.

Tijdens de systematische inventarisatie van 1991-1994 is kleine varkenskers vooral in de noordwestelijke helft van de hoofdstad gevonden. Ondertussen heeft de plant zich zeer sterk uitgebreid. In de periode 2003-2005 is ze – met uitzondering van het Zoniënwoud – in bijna het ganse BHG aanwezig.

***Coronopus squamatus (Forssk.) Aschers.***  
***Grove varkenskers***

Grove varkenskers is vrij zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige pionier komt voor op substraten die vroeg in het jaar onder water staan of lang nat blijven, maar in de zomer sterk kunnen uitdrogen. In het stedelijk gebied zijn dat meestal randen van paden, ondiepe laagtes in plantsoenen en bij middenbermen enz.

Deze soort komt verspreid voor doorheen het BHG; de sterke toename is vermoedelijk vooral een gevolg van de grondiger, systematische inventarisatie van het stedelijk gebied in de periode 2003-2005.

***Corrigiola litoralis L.***  
***Riempjes***

Riempjes is niet meer gevonden na 1990 in het BHG. De laatste vondsten zijn vooral van spoorwegterreinen. Ook in het verleden kwam riempjes nauwelijks voor in en om de hoofdstad.

***Corydalis solida (L.) Clairv.***  
***Vingerhelmbloem***

Vingerhelmbloem is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een bolgewas dat zeer vroeg in de lente bloeit en die het best in vochtige, voedselrijke bossen gedijt. Deze soort werd ook in kasteelparken en ruime tuinen aangeplant. De populaties in de hoofdstad gaan vermoedelijk terug tot eertijds aangeplante exemplaren. De vermindering van het aantal vindplaatsen in de periode 2003-2005 betekent nog niet dat vingerhelmbloem ook overal echt verdwenen is op die plaatsen. Wegens de extreem vroege bloeiperiode wordt deze soort reeds over het hoofd gezien begin mei.

***Corylus avellana L.***  
***Hazelaar***

Hazelaar is uiterst algemeen in het BHG. Het is een struik die in lichtrijke gedeelten van bossen, in houtkanten en langs waterlopen veel voorkomt. Daarenboven wordt deze soort ook vaak aangeplant in parken, tuinen en langs wegen. Hazelaar ontbreekt alleen op veel plaatsen in het parkenarme gedeelte van het versteende centrum van de hoofdstad.



***Corynephorus canescens (L.) Beauv.***  
**Buntgras**

Buntgras is zeer zeldzaam in het BHG. Dit gras is kenmerkend voor kalkarme, licht stuivende zandgronden. In ons land is het vooral een soort van de Kempen. In de periode 1972-1994 is buntgras niet gevonden in het BHG. De belangrijkste recente vindplaats situeert zich op een kerkhof. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is buntgras in hetzelfde kilometerhok gevonden.

***Cotoneaster horizontalis Descaisne***  
**Vlakke dwergmispel**

Vlakke dwergmispel is algemeen in het BHG. Deze soort werd vanaf het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw als sierplant uit China ingevoerd en wordt thans zeer veel in (rots-)tuintjes gekweekt. In een stedelijke omgeving verwildert deze soort gemakkelijk op een harde ondergrond zoals op muren, tussen plaveien en tussen stenen, op braakliggende terreinen en langs spoorwegen.

Vlakke dwergmispel is vooral aanwezig in de wijken met rijwoningen met voortuintjes en alleenstaande woningen. Hier wordt deze plant veel gekweekt. Een verdere verspreiding lijkt vooral langs de spoorwegen te gebeuren.

Het kaartje voor de periode 1972-1994 geeft een vertekend beeld. De plant werd tijdens de systematische inventarisatie in de periode 1991-1994 blijkbaar niet als verwilderd ervaren en werd dus niet systematisch genoteerd. Alle waarnemingen zijn losse waarnemingen uit 1988. Het feit dat de soort in 1991-1994 nog niet genoteerd werd, wijst er wel op dat vlakke dwergmispel in 2003-2005 veel meer buiten de tuinen voorkomt dan in 1991-1994. In Noordrijnland-Westfalen wordt in de stedelijke gebieden ook een verwildering en inburgering van vlakke dwergmispel vastgesteld.

***Cotoneaster rehderi Pojark***  
**Rimpelige cotoneaster**

Rimpelige cotoneaster is zeldzaam in het BHG. Deze soort werd als sierplant uit China ingevoerd, maar wordt minder algemeen gekweekt dan de vlakke dwergmispel. Tijdens de tweede systematische inventarisatieronde (2003-2005) is de plant vooral op spoorwegterreinen en geplaveide oppervlakken gevonden.

***Crataegus laevigata (Poiret) DC***  
**Tweestijlige meidoorn**

Tweestijlige meidoorn is zeldzaam in het BHG. Deze soort komt veel minder voor dan de eenstijlige meidoorn. De plant groeit in eerder open gedeelten van voedselrijke bossen en ook wel in een oude haag of houtkant. De laatste jaren is de tweestijlige meidoorn slechts op enkele plaatsen waargenomen.

***Crataegus monogyna Jacq.***  
**Eenstijlige meidoorn**

Eenstijlige meidoorn is uiterst algemeen in het BHG. Deze struik komt veel voor in voedselrijke bossen, hagen, houtkanten en ruige bermen. In het stedelijk gebied wordt ze veel aangeplant in parken en tuinen. Wat verspreiding betreft is het een urbanofobe soort die vooral in het versteende centrum ontbreekt.

***Crepis biennis* L.**  
**Groot streepzaad**

Groot streepzaad is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit vooral in gemaaide graslanden op eerder voedselrijke grond. Ze komt hier en daar ook voor in een wegberm of in een minder regelmatig onderhouden grasland. De toename van groot streepzaad in de inventarisatieperiode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Crepis capillaris* (L.) Wallr.**  
**Klein streepzaad**

Klein streepzaad is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort kan vlot overleven in regelmatig afgereden gazons en middenbermen. Klein streepzaad verschijnt vlug op braakliggende terreinen en eerder stenige substraten. In de meer perifere gebieden is de plant veel aanwezig in allerlei bermen en graslanden. Met uitzondering van sommige delen van het Zoniënwoud en van sommige stedelijke buurten is klein streepzaad in de hoofdstad overal aanwezig.

***Crepis paludosa* (L.) Moench**  
**Moerasstreepzaad**

Moerasstreepzaad is zeldzaam in het BHG. Het is een plant die voorkomt op gronden met een sterke invloed van kwel. Dat kan zowel in open als in meer bebost terrein zijn. Moerasstreepzaad is alleen te vinden in enkele drassige natuurgebieden in het bekken van de Woluwe en op één enkele plaats in het bekken van de Geleytsbeek.

***Crepis polymorpha* Pourr.**  
**Paardebloemstreepzaad**

Paardebloemstreepzaad is niet meer waargenomen sinds 1995 in het BHG. Deze plant wordt makkelijk verward met tweejarig streepzaad. Deze soort wordt gevonden in eerder onstabiele milieus langs spoorwegen en op ruigten. Paardebloemstreepzaad is tijdens de eerste systematische kartering gevonden op het spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek.

***Cruciata laevipes* Opiz**  
**Kruisbladwalstro**

Kruisbladwalstro is zeldzaam in het BHG. Het is een plant van vochtige, eerder ruige graslanden. Deze soort is nog aanwezig in enkele valleien aan de randen van de hoofdstad. Tijdens de inventarisatieperiode 1995-2005 is het aantal waarnemingen sterk verminderd t.o.v. de vorige inventarisatieperiode en zelfs t.o.v. de zeer onvolledige historische waarnemingen. Vermoedelijk geeft dit een reële situatie weer.

***Cuscuta europaea* L.**  
**Groot warkruid**

Groot warkruid is zeer zeldzaam in het BHG. Deze parasitaire plant groeit meestal in ruigten op rivieroeveren. Elders in België groeit groot warkruid vooral langs de Maas en bijrivieren. In Anderlecht is die recent op de steile oevers van de Zenne

gevonden. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw groeide groot warkruid ook in de Zennevallei maar net buiten het BHG.

***Cymbalaria muralis* P. Gaertn., B. Mey. et Scherb.**  
**Muurleeuwenbek**

Muurleeuwenbek is zeer algemeen in het BHG. Het is van oorsprong een rotsplantje dat zeer vlug op muren kan groeien. Eenmaal de kalkrijke mortel tussen de bakstenen niet meer extreem basisch is, verschijnt dit plantje. Muurleeuwenbek groeit dan ook niet alleen op ruïnes en zeer oude muren maar ook op tuinmuurtjes van 40 à 50 jaar oud. Muurleeuwenbek is bijgevolg vaak en veel aanwezig in het straatbeeld. In perifere zones met weinig bewoning ontbreekt de soort wel eens.

***Cynosurus cristatus* L.**  
**Beemdkamgras**

Beemdkamgras is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van leembodems en licht bemeste zandbodems. Dit gras wordt regelmatig gevonden in begraaide weiden aan de rand van de hoofdstad en in de minder regelmatig afgereden graslanden in de halfnatuurlijke landschapsparken. Alhoewel minder frequent valt het soms ook waar te nemen in tuinen en op bermen.

***Cyperus fuscus* L.**  
**Bruin cypergras**

Bruin cypergras is zeer zeldzaam in het BHG. Het plantje is meestal slechts tijdelijk aanwezig op voedselarme plaatsen die 's zomers droogvallen. Het is na grondverplaatsingen in 1997 in de vallei van de Vuilbeek gevonden in het Zoniënwoud.

***Cytisus scoparius* (L.) Link**  
**Brem**

Brem is algemeen in het BHG. De struik kan massaal voorkomen op lichtrijke plaatsen op zandige bodems. Brem is een normale verschijning in de periferie van de zuidoostelijke helft van de hoofdstad met zijn vele zandige bodems. De groeiplaatsen in de noordwestelijke helft zijn eerder gebonden aan spoorwegterreinen.

***Dactylis glomerata* L.**  
**Gewone kroppaar**

Gewone kroppaar is uiterst algemeen in het BHG. Dit gras verschijnt snel in graslanden op voedselrijke bodems. Bij verruiging houdt de soort goed stand. Gewone kroppaar voelt zich overal thuis in de hoofdstad; in bermen en op graslanden, in verruigde terreinen en lichtrijke gedeelten in het bos, op braakliggende grond en eerder stenige bodems. Alleen in sommige gedeelten van het Zoniënwoud en van het sterk versteende centrum is die soms moeilijk te vinden.

***Dactylorhiza fuchsii* (Druce) Soó**  
**Bosorchis**

Bosorchis is vrij zeldzaam in het BHG, waar ze te zoeken is op de voedselrijke gronden in de overgang tussen bos en open terrein. Deze orchidee kan ook in

jong, opgaand bos groeien of in stabiele graslanden. Bosorchis is in de hoofdstad aanwezig in enkele natuurgebieden maar ook in enkele grote tuinen. Het aantal vindplaatsen is licht toegenomen in de periode 1995-2005 én de nieuwe vindplaatsen bevinden zich in andere kilometerhokken. Alleen in de buurt van het Laarbeekbos (Jette) is deze plant in dezelfde buurt zichtbaar aanwezig gebleven. Nabij het Zoniënwoud is de plant niet meer gevonden in de periode 2003-2005.

***Dactylorhiza praetermissa (Druce) Soó***  
**Rietorchis**

Rietorchis is zeer zeldzaam in het BHG. Het onderscheid met brede orchis (*Dactylorhiza fistulosa*) is gering. Rietorchis komt in ons land vooral aan de kust en op opgespoten terreinen voor. Deze plant kan zich vestigen langs oevers van waterlopen, in gemaaide rietlanden, langs bermen enz. Misschien is deze vondst nabij Hof-ter-Mussche (Sint-Lambrechts-Woluwe) de eerste vondst voor het BHG. Bij oude gegevens wordt er geen onderscheid gemaakt tussen rietorchis en brede orchis. Determinatie van herbariummateriaal is ook niet altijd mogelijk.

***Datura stramonium L.***  
**Doornappel**

Doornappel is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige groeit op vergraven terreinen, op braakland en spoorwegterreinen. Het is een opvallende plant met prachtige, witte bloemen. Haar verspreidingspatroon in het BHG vertoont twee kernen in de hoofdstad: het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek en omgeving én het zuidelijk spoorwegencomplex Klein-Eiland en omgeving. Pas in de volle zomer begint de soort op te vallen door zijn grootte. De forse groei van het aantal kilometerhokken van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de betere seizoensspreiding tijdens de tweede systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Daucus carota L.***  
**Peen**

Peen is een uiterst algemene soort in het BHG. De plant is snel te vinden in eerder droge en ruige graslanden. In het centrum van de stad is ze verspreid aanwezig in grotere parken, op braakliggende terreinen en middenbermen. In de perifere gebieden is ze algemeen aanwezig in bermen, ruigten en allerlei droge graslanden. Peen ontbreekt meestal in de schaduwrijke gedeelten van het Zoniënwoud.

***Deschampsia cespitosa (L.) Beauv.***  
**Ruwe smele**

Ruwe smele is algemeen in het BHG. Dit gras houdt van natte plaatsen in het bos en in graslanden. Deze soort is algemeen aanwezig in de oudere parken en de bossen van de hoofdstad. In perifere zones zonder oude parken of bossen komt ruwe smele minder regelmatig voor. In het westen en het noorden van het BHG is de soort op meerdere plaatsen niet meer teruggevonden.

***Deschampsia flexuosa (L.) Trin.***  
**Bochtige smele**

Bochtige smele is vrij algemeen in het BHG. Dit gras komt algemeen voor in bossen, heiden en schrale graslanden op zandgronden. De plant is in de hoofdstad sterk gebonden aan het Zoniënwoud en enkele andere droge, oude

bossen in de zuidoostelijke helft van het BHG. De vondsten uit de periode 1972-1994 uit de buurt van het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek lijken onwaarschijnlijk.

***Dianthus armeria* L.**  
**Ruige anjer**

Ruige anjer is zeer zeldzaam in het BHG. Deze anjersoort kwam vroeger hier en daar voor op droge, schrale bermen en op overgangen van open terrein naar bos. Van de buurt van het Rood Klooster (Oudergem) is deze plant reeds zeer lang bekend (LG, 1876, *Donckier H.*).

In het noorden van het land komt ruige anjer als adventief meer en meer voor op braakliggende terreinen en spoorwegbermen. De tweede vindplaats in het BHG stemt hier mee overeen: er is een belangrijke populatie aanwezig op het Ransfort-site van het industrieel-archeologisch museum in Sint-Jans-Molenbeek.

***Digitalis purpurea* L.**  
**Vingerhoedskruid**

Vingerhoedskruid is vrij algemeen in het BHG. In het zuiden van het land is deze sierlijke plant algemeen op kapvlakten en op open plaatsen in het bos. Zo is vingerhoedskruid ook bekend van het Zoniënwood en onmiddellijke omgeving.

Vingerhoedskruid wordt echter veel in tuinen gekweekt van waaruit de plant gemakkelijk verwildert. Zo ontstaat er een kaartbeeld waardoor deze soort verspreid over de ganse hoofdstad voorkomt. Veel van de vroegere groeiplaatsen dienen ook hiertoe gerekend te worden.

***Digitaria ischaemum* (Schreb. ex Schweigg.) Muhlenb.**  
**Glad vingergras**

Glad vingergras is vrij algemeen in het BHG. Historisch is dit gras een éénjarige van zandige akkers. Zo is glad vingergras in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw regelmatig gevonden in het zanderige, landelijke gedeelte van Ukkel.

Deze plant heeft zich de laatste decennia echter aangepast aan stedelijke milieus en sterk bemeste akkers. Glad vingergras is thans verspreid in de stad te vinden op spoorwegterreinen en industriële sites, tussen de stenen op paden en in op onbegroeide gronden. Het kapot spuiten van de vegetatie eind mei, waardoor opnieuw open ruimte ontstaat, begunstigt deze soort. Glad vingergras is duidelijk toegenomen in de periode 1995-2005 maar niet zo spectaculair als harig vingergras.

***Digitaria sanguinalis* (L.) Scop.**  
**Harig vingergras**

Harig vingergras is algemeen in het BHG. Nochtans is deze plant voor de periode 1939-1971 slechts van één kilometerhok in Bosvoorde gemeld. Van 1972 en tot 1991 is harig vingergras slechts van 6 kilometerhokken bekend. Sindsdien heeft deze plant zich sterk verspreid in de hoofdstad. Tijdens de systematische kartering van 2003-2005 is de plant in 94 kilometerhokken genoteerd.

Harig vingergras verkiest plaatsen die snel opwarmen. Het is een niet-inheemse plant die uit warmere streken met granen aangevoerd werd. Plaatsen die eind mei kapot gespoten worden, zijn geliefkoosd bij deze soort die pas in juni fors begint te groeien. Op spoorwegterreinen, op onbegroeide maar zonnige plaatsen in tuinen en plantsoenen kan deze soort zich volop ontwikkelen. Harig vingergras kan zich ook in de voegen tussen stenen vestigen. Het is een gewone plant

geworden in grote gedeelten van de hoofdstad. Het algemeen kaartbeeld geeft de indruk dat dit gras zich via de spoorwegen verspreid heeft.

***Diplotaxis muralis (L.) DC.***

***Kleine zandkool***

Kleine zandkool is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van artificiële milieus. In de hoofdstad groeit ze vooral op en nabij spoorwegterreinen, maar kleine zandkool kan ook op braakliggende terreinen en op verharde oppervlakken verschijnen. De toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een reële toename en een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Diplotaxis tenuifolia (L.) DC***

***Grote zandkool***

Grote zandkool is algemeen in het BHG op vergraven en omwoelde gronden. Men vindt grote zandkool meestal bij spoorwegterreinen, industrieterreinen, braakliggende gronden maar ook op weinig onderhouden gedeelten van straten. De huidige verspreiding lijkt nog steeds duidelijk gebonden aan enkele spoorlijnen. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005. Grote zandkool was in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw algemeen aanwezig in het zuidwesten van de hoofdstad en was ook al gevonden op enkele spoorwegsites.

***Diplotaxis fullonum L.***

***Grote kaardenbol***

Grote kaardenbol is vrij algemeen in het BHG, waar ze te vinden is op voedselrijke en gestoorde bodems. In de hoofdstad is de plant algemeen aanwezig op industrieterreinen, bouwwerven en spoorwegterreinen. In de perifere valleien vinden we die op open plekken in graslanden en bermen.

***Dryopteris carthusiana (Vill.) H.P. Fuchs***

***Smalle stekelvaren***

Smalle stekelvaren is algemeen in het BHG. Deze soort lijkt goed op en is nauw verwant met de brede stekelvaren. Smalle stekelvaren komt voor in oudere bossen en parken maar ook wel langs waterlopen en houtkanten op meer open plaatsen. De plant komt het meest voor in het Zoniënwoud en aangrenzende bossen en parken. Elders komt ze verspreid in de periferie van de hoofdstad voor in natuurrijke gebieden met opgaande groenelementen. Het is een urbanofobe soort.

***Dryopteris dilatata (Hoffmann) A. Gray***

***Brede stekelvaren***

Brede stekelvaren is algemeen in het BHG. Er is veel gelijkenis en verwantschap met smalle stekelvaren. Men vindt brede stekelvaren op allerlei schaduwrijke en boomrijke plaatsen. Deze plant komt het meest voor in het Zoniënwoud en aangrenzende bossen en parken. Elders komt die verspreid in de periferie van de hoofdstad voor in natuurrijke gebieden met opgaande groenelementen. Brede stekelvaren mijdt het sterk versteende centrum van de stad.

***Dryopteris filix-mas (L.) Schott***  
**Mannetjesvaren**

Mannetjesvaren is uiterst algemeen in het BHG. De soort is algemeen aanwezig op allerlei schaduwrijke plaatsen overal in de hoofdstad. Zelfs in het sterk versteende centrum, de oude industriezones en de spoorwegterreinen komt deze varen algemeen voor op muren.

***Duchesnea indica (Andrews) Focke***  
**Schijnaardbei**

Schijnaardbei is zeer algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant uit Azië is ontsnapt uit tuinen. De soort is helemaal niet kieskeurig, ze vestigt zich overal op schaduwrijke plaatsen. Schijnaardbei is vooral in parken, plantsoenen en tuinen aanwezig. Aangeplante exemplaren werden nochtans niet opgetekend! Ze heeft ook al oude bossen aan de rand van de hoofdstad bereikt (Laarbeekbos in Jette, Zoniënwoud). Schijnaardbei vertoont dus duidelijk een invasief gedrag.

Het oudste gegeven van verwildering dateert van 1950 en komt uit het kasteelpark van Hertoginnendal (Sint-Pieters-Woluwe). Tot 1990 waren er geen verdere waarnemingen op streeplijsten. Tijdens de systematische inventarisatieperiode van 1991-1994 zijn er gegevens bekend van 14 kilometerhokken. In 2003-2005 blijkt de schijnaardbei zowat overal aanwezig te zijn: er zijn alleen nog hiaten in het eerder landelijke Neerpede, de noordelijke kanaalzone en het Zoniënwoud. Het verwilderen van uit kasteelparken en het inburgeren in het stedelijk milieu wordt ook vermeld in Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Echinochloa crus-galli (L.) Beauv.***  
**Europese hanenpoot**

Europese hanenpoot is een uiterst algemene soort in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit warmere gebieden van Eurazië. Europese hanenpoot voelt zich het best thuis in sterk dynamische, voedselrijke milieus zoals akkers, moestuinen en bermen maar ook plantsoenen, middenbermen, braakliggende terreinen en allerlei niet netjes ogende terreinen. Buiten het Zoniënwoud is dit sierlijk gras zowat overal aanwezig.

Het grote verschil tussen de periodes 1972-1994 en 2003-2005 heeft vermoedelijk een dubbele oorzaak: een reële toename van de plant en een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Echium vulgare L.***  
**Slangekruid**

Slangenkruid is algemeen in het BHG. Het is een plant van een droge, nutriëntenarme, eerder basische bodem. Van nature groeit slangenkruid in ons land vooral in de kustduinen en op de rotsachtige bodems in de kalkrijke streken in het zuiden van het land. Deze soort heeft zich later veel op mijnsteenbergen en spoorwegterreinen gevestigd en uitgebreid. Ook in de hoofdstad is slangenkruid sterk gebonden aan het spoorwegennet. De recente vooruitgang is vermoedelijk een gevolg van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Eleocharis palustris* (L.) Roem. et Schult.**  
**Gewone waterbies**

Gewone waterbies is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant staat in oeverzones die tijdelijk onder water kunnen lopen. In het BHG is gewone waterbies vooral in de landschapsparken van de Woluwevallei aanwezig. Alle groeiplaatsen zijn gelegen in openbare domeinen. De toename van het aantal waarnemingen is een gevolg van het minder intensief afrijden van bepaalde gazons in de landschapsparken en van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Elodea canadensis* Michaux**  
**Brede waterpest**

Brede waterpest is een zeldzame soort in het BHG. Het is een niet-inheemse plant uit Noord-Amerika die reeds in de 19<sup>e</sup> eeuw in België aanwezig was. Deze plant blijft ondergedompeld in het water en ontbreekt in tijdelijk droogvallende waterlopen.

Tijdens de periode 1972-1994 was brede waterpest verspreid aanwezig in enkele waterpartijen in de hoofdstad. In de periode 1995-2005 zijn er veel minder vindplaatsen.

***Elodea nuttallii* (Planch.) St John**  
**Smalle waterpest**

Smalle waterpest is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een waterplant afkomstig uit Noord-Amerika. Smalle waterpest heeft zich pas vanaf 1939 in ons land verspreid. Dat is later dan brede waterpest. Smalle waterpest is in enkele waterpartijen gevonden de laatste decennia.

***Elymus caninus* (L.) L**  
**Hondstarwegras**

Hondstarwegras is zeldzaam in het BHG. Dit gras groeit meestal aan de rand van bossen of langs opgaande groenelementen. Deze plant kan eveneens op licht gestoorde plaatsen aanwezig zijn.

Hondstarwegras komt verspreid aan de randen van de hoofdstad voor. De belangrijkste populaties bevinden zich langs de Woluwe en in het Craetveldbos (Neder-over-Heembeek).

***Elymus repens* (L.) Gould**  
**Kweek**

Kweek is uiterst algemeen in het BHG. Dit gras groeit in graslanden en op ruigtes op een eerder voedselrijke bodem. In de periferie van de hoofdstad verschijnt de plant zeer vlug in akkerranden en moestuinen, in allerlei bermen en ruigten. In het sterk versteende centrum is de plant vlot te vinden op braakliggende percelen, in plantsoenen en tuinen en op allerlei niet netjes opgeruimde stukjes. Alleen in het schaduwrijke Zoniënwoud ontbreekt kweek meestal.

***Epilobium angustifolium* L.**  
**Gewoon wilgenroosje**

Gewoon wilgenroosje is uiterst algemeen in het BHG. Historisch gezien was het een soort van kapvlaktes. Nu groeit de aantrekkelijke plant overal waar voldoende



licht is en voldoende stikstof in de bodem. Gewoon wilgenroosje is algemeen aanwezig aan bosranden, langs houtkanten en waterlopen in de periferie van het BHG. Op spoorwegterreinen, verwaarloosde industrieterreinen en braakliggende gronden kan de plant uitgestrekte vegetaties vormen. In een sterk versteende omgeving vindt de plant wel een plaatsje op een muur, een onverzorgd hoekje of in een tuintje.

***Epilobium ciliatum Rafin.***  
***Beklierde basterdwederik***

Beklierde basterdwederik is momenteel uiterst algemeen in het BHG. Nochtans is deze niet-inheemse plant uit Noord-Amerika vermoedelijk pas in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw in ons land aangekomen. Beklierde basterdwederik groeit op allerlei licht gestoorde plaatsen, tot zelfs op bospaden. In de dichtbewoonde gebieden is beklierde basterdwederik in tuinen, plantsoenen, in verloren hoekjes en op braakliggende terreinen aanwezig.

Deze plant is verspreid over de ganse hoofdstad overal sterk aanwezig. De oudste Brusselse vondst, gedocumenteerd in het herbarium van de Nationale Plantentuin, dateert echter pas van 1966. Tijdens de inventarisatieperiode 1972-1990 werd beklierde basterdwederik in 25% van het totaal aantal onderzochte hokken genoteerd. Nu is het één van de 5 soorten van het genus basterdwederik die zowat overal in de hoofdstad voorkomen.

***Epilobium hirsutum L.***  
***Harig wilgenroosje***

Harig wilgenroosje is uiterst algemeen in het BHG. Het is een plant van natte ruigten en randen van waterpartijen. Met uitzondering van de droge gedeelten van het Zoniënwoud is ze overal aanwezig in het BHG. In het sterk versteende centrum is harig wilgenroosje wat minder algemeen. Deze plant is meestal te vinden in nattere zones van braakliggende terreinen, tussen de stenen of in beschaduwde tuinen.

***Epilobium lanceolatum Seb. et Mauri***  
***Lancetbladige basterdwederik***

Lancetbladige basterdwederik is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een plant van eerder rotsachtige, zure bodems uit het zuiden van het land, maar ze kan soms in een stedelijke omgeving opduiken. De voorbije decennia is lancetbladige basterdwederik drie keer gesignaleerd in de hoofdstad, waarvan twee maal op een spoorwegsite. In de onvolledige karteerperiode 1940-1971 is de plant in 6 kilometerhokken waargenomen.

***Epilobium montanum L.***  
***Bergbasterdwederik***

Bergbasterdwederik is uiterst algemeen in het BHG. De plant groeit op allerlei plaatsen zonder gesloten vegetatie, maar met toch voldoende schaduw. In de periferie is deze soort algemeen aanwezig in de bossen en de landschapsparken. Centraal in de hoofdstad is bergbasterdwederik veel te vinden op schaduwrijke plekjes in tuinen, plantsoenen en braakliggende terreintjes.

***Epilobium obscurum Schreb.***  
**Donkergroene basterdwederik**

Donkergroene basterdwederik is zeldzaam in het BHG. De wetenschappelijke naam van deze plant voerspelt heel wat onduidelijkheden. De soort kan verward worden met kantige basterdwederik. De plant is de laatste decennia enkele keren waargenomen in de hoofdstad.

***Epilobium palustre L.***  
**Moerasbasterdwederik**

Moerasbasterdwederik is zeer zeldzaam in het BHG. De plant groeit op venige plaatsen met een eerder zure bodem. In ons land is het vooral een soort van de Kempen en de Ardennen. Deze soort is de laatste decennia enkele keren waargenomen maar slechts één keer in de periode 1995-2005.

***Epilobium parviflorum Schreb.***  
**Viltige basterdwederik**

Viltige basterdwederik is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort groeit op allerlei plaatsen met een onbegroeide, instabiele bodem zoals langs bospaden, akkerranden en in moestuinen maar ook in tuintjes, plantsoenen en braakliggende terreinen. Viltige basterdwederik is de meest waargenomen soort van het geslacht basterdwederik. Deze soort is ook doorheen het jaar het langst duidelijk herkenbaar. De forse toename is vermoedelijk vooral te wijten aan de grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Epilobium roseum Schreb.***  
**Bleke basterdwederik**

Bleke basterdwederik is vrij algemeen in het BHG. De plant komt veel voor op een open, vochtige eerder schaduwrijke plaats zoals padranden, opdrogende waterplassen of de rand van vijvers. Bleke basterdwederik komt verspreid voor doorheen de hoofdstad, zowel in de grote bossen en landschapsparken in de periferie als in meer centraal gelegen parken, tuinen en braakliggende terreinen.

***Epilobium tetragonum L.***  
**Kantige basterdwederik**

Kantige basterdwederik is vrij algemeen in het BHG. Deze soort bevat volgens de Belgische Flora twee onderscheiden ondersoorten: subsp. *lamyi* en subsp. *tetragonum*. Andere auteurs spreken van veel overgangsvormen tussen beide ondersoorten. Hier wordt geen onderscheid gemaakt.

Kantige basterdwederik komt voor op onbegroeide plaatsen op licht gestoorde gronden, zowel in het Zoniënwood als in parken, op spoorwegterreinen, braakliggende gronden, moestuinen en open plekke in bermen enz. Het aantal waarnemingen van deze soort is sterk toegenomen tijdens de inventarisatieperiode 2003-2005. Dit is vermoedelijk het gevolg van een reële uitbreiding én van een beter herkennen. Toch is kantige basterdwederik waarschijnlijk nog algemener dan afgebeeld want de plant is moeilijk herkenbaar én is slechts een korte periode in het seizoen te identificeren.

***Epipactis helleborine (L.) Crantz***  
***Brede wespenorchis***

Brede wespenorchis is zeer algemeen in het BHG. Deze orchidee verschijnt vlug op schaduwrijke plaatsen die niet voedselarm zijn. De plant komt voor in de bossen, parken en kerkhoven, grote tuinen en in dreven met hoogstammige bomen. Brede wespenorchis kan ook langs schaduwrijke bermen en houtkanten groeien.

De soort ontbreekt vooral in die zones van de stad waar er slechts weinig parken of dreven met grote bomen aanwezig zijn. Brede wespenorchis is in de periode 1995-2005 sterk toegenomen. Vermoedelijk gaat het om een reële uitbreiding: deze orchidee is immers vanaf juni tot oktober vlot herkenbaar en opvallend aanwezig. De sterke uitbreiding in stedelijke omgeving is recent ook beschreven in Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Epipactis phyllantes G.E. Smith***  
***Groene wespenorchis***

Groene wespenorchis is tijdens algemene inventarisaties niet meer gevonden sinds 1995. Dit betekent echter niet uit dat deze soort ook effectief verdwenen is. De mensen die deze populatie opvolgen, vinden wel nog regelmatig exemplaren van groene wespenorchis. De vindplaatsen in de hoofdstad zijn trouwens de énige in ons land. Uit het verleden is die orchidee niet bekend. Deze soort komt voor in het Zoniënwoud tussen Oudergem en Tervuren. In de jaren '80 van de 20<sup>e</sup> eeuw werd deze soort hier ontdekt (CHAUMONT 1984).

***Equisetum arvense L.***  
***Heermoes***

Heermoes is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant is overal te vinden waar de bodem verstoord is: randen van paden en parkeerterreinen, akkers en moestuinen, allerlei bermen, tuinen en plantsoenen, op braakliggende terreinen en tussen verhardingen. Met uitzondering van enkele zones in het Zoniënwoud is de soort overal aanwezig.

***Equisetum fluviatile L.***  
***Holpijp***

Holpijp is zeldzaam in het BHG. Holpijp groeit op plaatsen die venig zijn of waar een duidelijke kwel aanwezig is. Momenteel is deze paardenstaart aanwezig in enkele drassige valleien aan de rand van de hoofdstad en in het Koninklijk Domein van Laken. Deze sierlijke plant wordt trouwens regelmatig uitgezet in vijvers van parken en tuinen. De achteruitgang van het aantal vindplaatsen van holpijp tijdens de inventarisatieperiode 1995-2005 weerspiegelt vermoedelijk een reële achteruitgang.

***Equisetum hyemale L.***  
***Schaafstro***

Schaafstro werd in het Zoniënwoud ten zuiden van het Rood-Klooster (Oudergem) een laatste maal waargenomen in 1975. Deze paardenstaart groeit op kwelrijke en schaduwrijke plaatsen. Van deze standplaats is er in de Nationale Plantentuin herbariummateriaal uit vroegere periodes aanwezig (BR, 1916, *Michel E.*).

***Equisetum palustre L.***

***Lidrus***

Lidrus is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van natte graslanden op eerder voedselrijke gronden en open plaatsen bij oevers. Lidrus is algemeen aanwezig in de valleien en natte gebieden aan de randen van de hoofdstad. Vermoedelijk vertoont lidrus in het laatste decennium (1995-2005) een lichte, reële achteruitgang.

***Equisetum sylvaticum L.***

***Bospaardenstaart***

Bospaardenstaart is zeer zeldzaam in het BHG. Deze paardenstaart groeit op eerder natte plaatsen in bossen of aan bosranden. In het Zoniënwoud is er één grote vindplaats die reeds lang bekend is. Tijdens de inventarisatieperiode 1995-2005 is de soort nog elders in het Zoniënwoud ontdekt, evenals op een schoolterrein in Sint-Lambrechts-Woluwe als adventiefplant.

***Equisetum telmateia Ehrh.***

***Reuzenpaardenstaart***

Reuzenpaardenstaart is vrij algemeen in het BHG. Deze grote plant groeit het meest op eerder schaduwrijke brongebieden waar kalkrijk water aan de oppervlakte komt, zelfs akkers en spoorwegterreinen komen in aanmerking als er kwel te vinden is. Reuzenpaardenstaart komt verspreid voor in de periferie van de hoofdstad. Het is een typische soort van kwelgebieden.

***Eragrostis minor Host***

***Klein liefdegras***

Klein liefdegras is algemeen in het BHG. Dit gras komt op twee types van standplaatsen voor. Net zoals harig vingergras kan het massaal aanwezig zijn op spoorwegterreinen. Daarnaast komt het ook veel voor tussen allerhande types van bestrating.

Deze niet-inheemse plant uit warmere streken is reeds sinds de 19<sup>e</sup> eeuw in ons land bekend. De soort heeft zich via grote transportwegen verspreid maar is pas de laatste twee decennia sterk uitgebreid. De eerste ons bekende Brusselse vondst dateert van 1952. Tot 1990 waren er slechts enkele vondsten op spoorwegterreinen. In 1991-1994 werd klein liefdesgras in 18 kilometerhokken gevonden en in 2003-2005 in 86. Het is massaal gevonden op spoorwegterreinen en veel aanwezig langs grote wegen en voetpaden in de stad. De komende jaren zal klein liefdegras zich vermoedelijk verder uitbreiden zijn in het BHG.

***Eragrostis pilosa L. Beauv.***

***Straatliefdegras***

Straatliefdegras is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant komt voor op onbegroeide plaatsen langs wegen in de afvoergoot, in de voegen van voetpaden en van andere wegverhardingen. Dit gras komt oorspronkelijk uit Azië. De soort breidt zich zeer snel uit, wat reeds vastgesteld werd in het noorden van het land (VAN LANDUYT, VERLOOVE & HEYNEMAN 2002). Bij het begin van de systematische inventarisatie van 2003-2005 waren er nog geen waarnemingen voor de hoofdstad bekend. Twee jaar later is de plant reeds in 15 kilometerhokken gevonden langs drukke wegen en eind 2005 is de plant in de hoofdstad zichtbaar meer aanwezig in het straatbeeld dan eind 2003. In Nederland komt

straatliefdegras reeds langer voor en is er in de steden algemener. Ook in Noordrijnland-Westfalen vindt er de laatste jaren een sterke uitbreiding plaats.

***Erigeron acer* L.  
Scherpe fijnstraal**

Scherpe fijnstraal is zeer zeldzaam geworden in het BHG. Deze soort groeit in eerder schrale, zonnige graslanden maar niet op een zure bodem. In het noorden van het land is het nu nog vooral een soort van de duinen en het Antwerpse havengebied. In de hoofdstad is scherpe fijnstraal gebonden aan spoorwegterreinen en in de periode 2003-2005 beperkt tot 2 kilometerhokken. Bij de enige, momenteel bekende vindplaats wordt door het BIM een actief maaibeheer gevoerd om het schrale grasland te behouden.

***Erigeron annuus* (L.) Desf.  
Fijnstraal**

Fijnstraal is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Noord-Amerika. Fijnstraal omvat in ons land twee ondersoorten: zomerfijnstraal (subsp. *annuus*) en madeliefijnstraal (subsp. *septentrionalis*). Het is soms moeilijk om beiden van elkaar te onderscheiden. De planten die recent gevonden werden in de hoofdstad, hebben vooral kenmerken van madeliefijnstraal. Fijnstraal is in het BHG vooral op spoorwegterreinen aanwezig maar komt ook wel eens op braakliggende gronden voor. Het aantal waarnemingen is in het laatste decennium sterk toegenomen. Vermoedelijk is dat het gevolg van een reële toename en van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Erodium cicutarium* (L.) L'Hérit  
Gewone reigersbek**

Gewone reigersbek is algemeen in het BHG. De plant komt voor op open, droge plaatsen in graslanden of op weinig begroeide terreinen. In het sterk versteende centrum is ze eerder occasioneel te vinden op middenbermen, aan de randen van gazons in parken en op braakliggende terreinen. In de periferie komt gewone reigersbek voor op spoorwegterreinen en industrieterreinen, middenbermen en allerlei instabiele gronden. Het aantal waarnemingen is zeer sterk toegenomen in de periode 1995-2005. Vermoedelijk is dit een gevolg van een reële toename en van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Erophila verna* (L.) Chevall.  
Vroegeling**

Vroegeling is algemeen in het BHG. Deze éénjarige kiemt in het najaar en bloeit reeds in maart. Het is een pionier van weinig begroeide en snel opwarmende plaatsjes. Dit kan op akkers zijn, langs onverharde wegen en spoorwegen, op kerkhoven, braakliggende terreinen enz. Met uitzondering van het Zoniënwoud is dit plantje algemeen aanwezig in de hoofdstad. Het ontbreken elders is vermoedelijk eerder een gevolg van het tijdstip van de bezoeken. Na half mei zijn de meeste exemplaren verdwenen. In de periode 1995-2005 is het aantal waarnemingen van vroegeling zeer sterk toegenomen in de hoofdstad. Hoofdrede hiervoor is de betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Erysimum cheiranthoides L.***  
***Gewone steenraket***

Gewone steenraket is zeldzaam in het BHG. De plant komt van nature voor langs rivieren, waar ze goed kan gedijen op droogvallende, onbegroeide bodems. Dergelijke omstandigheden zijn in het landelijk gebied op akkers te vinden. In het stedelijk gebied zijn ze tijdelijk aanwezig op bouwerven, industrieterreinen en op braakliggende gronden. In de periode 2003-2005 is gewone steenraket op enkele plaatsen, verspreid in de hoofdstad, gesignaleerd.

***Erysimum cheiri (L.) Crantz***  
***Muurbloem***

Muurbloem is zeer zeldzaam in het BHG. Muurbloem komt verwilderd vooral voor op rotsen en muren in het Maasbekken. In steden kan ze ook inburgeren op oude muren. Deze kleurrijke plant wordt dikwijls in tuintjes gekweekt. De tuinplanten werden echter niet als verwilderd beschouwd en ook niet genoteerd. Deze soort werd de voorbije twee decennia slechts op een paar plaatsen gevonden nabij spoorwegen.

***Euonymus europaeus L.***  
***Wilde kardinaalsmuts***

Wilde kardinaalsmuts is vrij algemeen in het BHG. Deze struik groeit bij voorkeur op een eerder kalkrijke bodem aan de randen van bossen of in houtkanten. Wilde kardinaalsmuts komt in België van nature voor in de leemstreek maar deze struik wordt ook regelmatig in parken en bij landschapsbeplantingen gebruikt. In het BHG is wilde kardinaalsmuts in enkele kalkrijke bossen zoals het Laarbeekbos (Jette), de omgeving van het Rood Klooster (Oudergem) en het Dudenpark (Vorst) gevonden. Elders komt wilde kardinaalsmuts verspreid voor in de meer perifere gedeelten van de hoofdstad.

***Eupatorium cannabinum L.***  
***Koninginnenkruid***

Koninginnenkruid is uiterst algemeen in het BHG. De plant groeit op een voedselrijke bodem. Op plaatsen waar er veel organisch materiaal aanwezig is, kan ze fors uitgroeien. Koninginnenkruid kan zowel droog als nat staan, zowel op zonnige als schaduwrijke plaatsen. Deze plant komt zowat overal voor in de hoofdstad: in het Zoniënwood en andere bossen, op ruigten in de perifere valleien, op allerlei bermen en braakliggende terreinen, in minder strak onderhouden delen van tuintjes en parken, op spoorwegterreinen en industrieterreinen en op allerlei onbeheerde restgronden. Alleen in woonwijken zonder braakliggende stukjes of andere restgronden kan die ontbreken.

***Euphorbia amygdaloides L.***  
***Amandelwolfsmelk***

Amandelwolfsmelk is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit vooral in lichtrijke gedeelten van loofbossen of aan de rand ervan. In ons land komt ze vooral ten zuiden van Samber en Maas voor. Amandelwolfsmelk is sterk gebonden aan oude bossen. De voorbije decennia is deze soort op een paar plaatsen gevonden in het Zoniënwood.

***Euphorbia esula L.***  
**Heksenmelk**

Heksenmelk is zeer zeldzaam in het BHG. Heksenmelk was in ons land oorspronkelijk een stroomdalplant, die in ons land sterk gebonden is aan de vallei van de Maas. Heksenmelk groeit er in ruigten maar ook in graslanden. Elders komt heksenmelk regelmatig op industrieterreinen en spoorwegterreinen voor. De voorbije decennia is heksenmelk op twee spoorwegencomplexen gevonden (Haren-Schaarbeek en Etterbeek).

***Euphorbia exigua L.***  
**Kleine wolfsmelk**

Kleine wolfsmelk is zeer zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige groeit op kalkhoudende akkers en andere open, instabiele plaatsen. De voorbije decennia is kleine wolfsmelk nog op enkele plaatsen gevonden aan de rand van de hoofdstad.

***Euphorbia helioscopia L.***  
**Kroontjeskruid**

Kroontjeskruid is algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant groeit op instabiele plaatsen zoals akkers, moestuinen, plantsoenen en andere vergraven terreinen. Buiten het sterk versteende centrum en het Zoniënwood komt kroontjeskruid algemeen voor.

***Euphorbia lathyris L.***  
**Kruisbladige wolfsmelk**

Kruisbladige wolfsmelk is algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en werd vroeger veel in moestuinen gekweekt. Kruisbladige wolfsmelk komt algemeen voor nabij moestuinen maar ook op braakliggende percelen, spoorwegterreinen en allerlei resthoekjes. Deze soort is algemeen aanwezig in de periferie van de hoofdstad en eerder sporadisch in het centrum. Het aantal waarnemingen van deze opvallende plant is sterk verhoogd tijdens het laatste decennium. Vermoedelijk is dit minstens gedeeltelijk het gevolg van een reële toename.

***Euphorbia pepus L.***  
**Tuinwolfsmelk**

Tuinwolfsmelk is uiterst algemeen in het BHG. Deze éénjarige verschijnt zeer snel op gestoorde, voedselrijke bodems. De plant is vooral aan de randen van akkers, in moestuintjes, in plantsoenen en voortuintjes te vinden. Alleen in het Zoniënwood en in woonbuurten zonder voortuintjes of openbaar groen ontbreekt tuinwolfsmelk.

***Fagopyrum esculentum Moench***  
**Gewone boekweit**

Gewone boekweit is zeldzaam in het BHG. Deze voedingsplant is afkomstig uit Azië en wordt met uitgestrooid vogelzaad verspreid. Gewone boekweit kan zich niet blijvend vestigen en ondanks de vele plaatsen waar vogels gevoederd worden, blijft deze éénjarige daarom steeds schaars en slechts verspreid aanwezig in de hoofdstad.

***Fagus sylvatica L.***  
**Beuk**

Beuk is algemeen in het BHG. Deze boom komt in onze streken van nature voor. Ze groeit op meerdere bodemtypes zolang die niet extreem zijn. Beuk wordt veel aangeplant in bossen en parken waar zij zich spontaan verjongt. Beuk komt zowat overal voor in de hoofdstad. Het parkenarme gedeelte van het sterk versteende centrum en het uiterste noordoosten en zuidwesten vormen een uitzondering.

***Fallopia aubertii (L. Henry) Holub***  
**Chinese bruidssluier**

Chinese bruidssluier is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is populair als gevelplant. Via tuinafval kan deze soort zich vlot verspreiden op braakliggende terreinen en spoorwegbermen. In de vorige inventarisatieperiode werd deze soort nog niet opgenomen als verwilderde plant. Vooral bij de waarnemingen langs spoorlijnen zijn de planten zonder twijfel verwilderd. Vondsten van Chinese bruidssluier die naast de tuin beginnen groeien, werden tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 niet genoteerd. Behalve op spoorwegsites is Chinese bruidssluier verspreid aanwezig op enkele braakliggende gronden.

***Fallopia convolvulus (L.) Á. Löve***  
**Zwaluwtong**

Zwaluwtong is algemeen in het BHG. Deze éénjarige komt veel voor op akkers maar ook aan de randen van wegbermen, in plantsoenen, op braakliggende gronden en bouwterreinen. Buiten het Zoniënwoud is de soort relatief gelijkmatig verspreid over de hoofdstad.

***Fallopia dumetorum (L.) Holub***  
**Heggenduizendknoop**

Heggenduizendknoop is vrij algemeen in het BHG. Van nature is deze éénjarige meer dan vorige soort een plant van hagen en bosranden. In het stedelijk gebied wordt heggenduizendknoop regelmatig op kunstmatige afsluitingen en langs spoorwegbermen gevonden.

Het aantal waarnemingen van heggenduizendknoop is zeer sterk toegenomen tijdens het laatste decennium. Vermoedelijk is dit het gevolg van een reële toename en van een grondiger systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Fallopia japonica (Houtt.) Ronse Decraene***  
**Japane duizendknoop**

Japane duizendknoop is uiterst algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant die afkomstig is uit Japan werd in de 19<sup>e</sup> eeuw ingevoerd als sierplant. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was ze reeds op enkele plaatsen verwilderd in de hoofdstad. De kolonisatie van het BHG was reeds grotendeels voltooid in de periode 1991-1994. Deze soort kan zich massaal ontwikkelen op voedselrijke bermen, langs waterlopen en op braakliggende terreinen. Op zeer voedselrijke plaatsen overwoekert deze plant snel alle andere soorten. Alhoewel deze soort niet overal massaal aanwezig is, kan Japane duizendknoop in bijna ieder kilometerhok van het BHG gevonden worden. Alleen in het sterk versteende centrum en in het meer zandige, oostelijke gedeelte van het Zoniënwoud ontbreekt de plant in sommige kilometerhokken.



***Fallopia sachalinensis (F. Schmidt Petrop.) Ronse Decraene***  
***Sachalinse duizendknoop***

Sachalinse duizendknoop is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit het noorden van Japan. Ook Sachalinse duizendknoop werd ingevoerd als sierplant. De eerste vondsten in de hoofdstad dateren uit het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw. Deze soort kan zich plaatselijk even massaal ontwikkelen als Japanse duizendknoop. Deze plant heeft zich in het laatste decennium niet uitgebreid. Integendeel, in de periode 1972-1994 werd ze zelfs in meer kilometerhokken gevonden. Sachalinse duizendknoop is verspreid aanwezig in de periferie van de hoofdstad, vooral langs enkele spoorlijnen en in het zuidelijk gedeelte van Ukkel.

***Festuca arundinacea Schreb.***  
***Rietzwenkgras***

Rietzwenkgras is zeer algemeen in het BHG. Deze plant is veel te vinden in voedselrijke graslanden op een zware bodem. Een zekere verzuivering vormt geen probleem, rietzwenkgras is dan ook op veel braakliggende gronden te vinden. Met uitzondering van het Zoniënwoud is dit gras algemeen in de periferie van de hoofdstad. Rietzwenkgras komt er voor in graslanden in landbouwgebruik, in de halfnatuurlijke landschapsparken en in allerlei bermten. Meer centraal in de hoofdstad komt rietzwenkgras beperkter voor: dit gras is wel te vinden in wijken met brede bermten langs de straat, in ruigere gazons en op braakliggende gronden. Tijdens de periode 1995-2005 is het aantal waarnemingen van rietzwenkgras spectaculair toegenomen. Vermoedelijk is dat vooral een gevolg van het noteren van niet-bloeiende exemplaren tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Festuca brevipila R. Tracey***  
***Hard zwenkgras***

Hard zwenkgras is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort wordt regelmatig gebruikt om de bermten te stabiliseren langs spoorwegen. De meeste vondsten zijn ook afkomstig van spoorwegbermen of de onmiddellijke omgeving ervan.

***Festuca filiformis Pourr.***  
***Fijn schapengras***

Fijn schapengras is vrij zeldzaam in het BHG. Dit gras komt voor op een voedselarme en eerder zure bodem. Het groeit in open gedeelten van bossen, bosranden en zelfs in open terrein. Fijn schapengras komt vooral voor in de eerder zanderige gedeelten van de hoofdstad: het zuiden van Ukkel en het oostelijk gedeelte van het Zoniënwoud.

***Festuca gigantea (L.) Vill.***  
***Reuzenzwenkgras***

Reuzenzwenkgras is algemeen in het BHG. Dit gras groeit op vochtige tot natte plaatsen op een eerder zware bodem in bossen. Reuzenzwenkgras kan ook langs houtkanten en waterlopen voorkomen. Deze soort is aanwezig waar er oudere bossen en oudere parken zijn in de hoofdstad. De stijging van het aantal waarnemingen is vermoedelijk het gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Festuca pratensis* Huds.**  
**Beemdlangbloem**

Beemdlangbloem is vrij algemeen in het BHG. Dit gras komt voor op een eerder voedselrijke, maar niet zwaar bemeste bodem. Beemdlangbloem groeit bij voorkeur op vochtige standplaatsen. Tijdens het laatste decennium is beemdlangbloem vooral gevonden in de halfnatuurlijke landschapsparken. Volgens de Vlaamse Atlas was dit gras in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw veel aanwezig in graszaadmengsels. Toen was deze soort veel algemener in de periferie van de hoofdstad.

***Festuca rubra* L.**  
**Rood zwenkgras**

Rood zwenkgras is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort omvat meerdere ondersoorten, waar hier verder geen rekening gehouden wordt. De inventarisaties gebeurden op het niveau van de soort en bijgevolg ook de bespreking van de verspreiding. In het landelijk gebied komt rood zwenkgras vooral voor aan bosranden, op taluds van weilanden en in bermen. Rood zwenkgras is echter vooral verspreid als cultuurgras in allerlei gazons en bermen. Buiten het Zoniënwoud is rood zwenkgras zo goed als in elk kilometerhok aanwezig.

***x Festulolium loliaceum* (Huds.) P. Fourn.**  
**Trosraaigras**

Trosraaigras is zeer zeldzaam in het BHG. Het is de kruising tussen beemdlangbloem (*Festuca pratensis*) en Engels raaigras (*Lolium perenne*). De plant wordt meestal gevonden in voedselrijke graslanden op zware gronden. In de periode 2003-2005 is trosraaigras éénmalig gevonden in de zuidelijke Zennevallei.

***Ficus carica* L.**  
**Vijg**

Vijg is zeldzaam in het BHG. Deze cultuurplant uit het Middellandse-Zeegebied wordt verspreid via keukenafval. Meestal komt ze als een struik voor tegen gevels of op muren maar jonge exemplaren worden meestal verwijderd voor ze volwaardig kunnen uitgroeien. Vijg is verspreid aanwezig in het sterk versteende centrum van de hoofdstad en op een muurtje boven de Verrewinkelbeek (Ukkel). Vijgen, aangeplant in moestuinen, werden niet genoteerd.

In het Vlaams Gewest is vijg – op één uitzondering na – steeds in Antwerpen of Gent gevonden. In het noorden van het land is het verwilderen van vijg een typisch stedelijk verschijnsel. Vijg is een voorbeeld van een urbanofiele soort. Dit geldt ook voor Nederland.

***Filipendula ulmaria* (L.) Maxim.**  
**Moerasspirea**

Moerasspirea is vrij algemeen in het BHG. Deze opvallend bloeiende plant groeit op voedselrijke, natte ruige graslanden en moerassen. Moerasspirea komt algemeen voor in alle valleien en natte gebieden in de periferie van de hoofdstad. De verspreidingskaartjes voor de periodes 1972-1994 en 1995-2005 lijken sterk op elkaar.

***Foeniculum vulgare Mill.***  
**Venkel**

Venkel is een vrij zeldzame adventief in het BHG. Deze gekweekte plant is afkomstig uit warmere regio's. Venkel wordt in moestuinen gekweekt. De plant verwildert vooral op braakliggende terreinen en in allerlei bermen. Typisch voor dergelijke adventieffondsten is hun onstabiele karkater wat blijkt uit de zeer geringe overlap tussen de verschillende karteerperioden.

***Fragaria vesca L.***  
**Bosaardbei**

Bosaardbei is zeer algemeen in het BHG. Deze soort komt van nature voort langs houtkanten, in lichtrijke bossen en aan de randen ervan. Bosaardbei mijdt natte en te voedselarme bodems. Bosaardbei wordt gekweekt in moestuinen en soms ook wel in siertuinen. In de wijken met veel openbaar groen of met ruime, schaduwrijke tuinen en alleenstaande woningen kunnen veel exemplaren verwilderd zijn vanuit tuinen of verspreid via vogels. Het aantal waarnemingen is in het laatste decennium sterk toegenomen. Vermoedelijk is dit een gevolg van een grondiger inventarisatie van de woongebieden in de periode 2003-2005.

***Frangula alnus Mill.***  
**Sporkehout**

Sporkehout is vrij zeldzaam in het BHG. De struik groeit op open plaatsen in bossen of aan bosranden op een eerder voedselarme bodem. Sporkehout komt vooral voor in het oostelijke, zandige gedeelte van het Zoniënwoud en het zuidelijk gedeelte van Ukkel nabij de Kauwberg.

***Fraxinus excelsior L.***  
**Es**

Es is uiterst algemeen in het BHG. Deze boom komt van nature veel voor op vochtige, zwaardere en voedselrijke bodems. Es wordt veel aangeplant, zowel in het bos als in parken en ruime tuinen. De soort kan zich in het stedelijk milieu vlot vestigen in ruige bermen, op braakliggende terreinen, op spoorwegterreinen en zelfs op muren. Es is in bijna elk kilometerhok gevonden in de hoofdstad.

***Fumaria capreolata L.***  
**Rankende duivekervel**

Rankende duivekervel is vrij zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige klimplant is in akkers en moestuinen te vinden. In de hoofdstad is rankende duivekervel in de periode 2003-2005 vooral langs hagen, in plantsoenen en op rommelige terreinen gevonden. Rankende duivekervel is maar gedurende een korte periode van het jaar goed zichtbaar. Het aantal waarnemingen is in het laatste decennium sterk gestegen. Vermoedelijk heeft rankende duivekervel zich uitgebreid én is de soort beter bekend dan in de periode 1972-1994.

***Fumaria officinalis L.***  
**Gewone duivekervel**

Gewone duivekervel is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige is vooral op recent vergraven terreinen te vinden. In de hoofdstad bestaan die nogal dikwijls uit randen van akkers en moestuinen. Soms groeit gewone duivekervel ook wel

eens op een bouwwerf, op een omwoelde berm of in een plantsoen. Deze plant komt verspreid voor in de periferie van het BHG.

***Gagea spathacea (Hayne) Salisb.***  
**Schedegeelster**

Schedegeelster is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant is gebonden aan bossen op leemhoudende bodems. Schedegeelster is in het voorbije decennium gevonden in het Ter Kamerenbos (Brussel) en op twee plaatsen in het Zoniënwoud. Dit plantje is slechts gedurende enkele weken in de lente herkenbaar. De vindplaatsen in het Zoniënwoud sluiten aan bij een vindplaats, bekend uit de periode 1939-1971.

Herbariummateriaal, aanwezig in de Nationale Plantentuin, levert het bewijs van de aanwezigheid van schedegeelster in het Ter Kamerenbos in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw (BR, 1861, *Crépin F.*).

***Galanthus nivalis L.***  
**Sneeuwkllokje**

Sneeuwkllokje is vrij algemeen in het BHG. Deze plant wordt reeds sinds eeuwen in kasteelparken geplant. De laatste decennia wordt sneeuwkllokje ook in meer bescheiden tuinen geplant en later met tuinafval weggeworpen. In vochtige bossen op eerder zware bodems kan deze vroege voorjaarsbloeiër zich sterk ontwikkelen. Grote populaties zijn er tijdens de systematische karteringsperiode 2003-2005 echter niet gevonden. Sneeuwkllokje komt verspreid voor in de bossen, de halfnatuurlijke landschapsparken en ook wel in wijken met ruime, schaduwrijke tuinen. De sterke toename van het aantal waarnemingen in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische kartering van 2003-2005.

***Galeopsis tetrahit (s.l.)***  
**Gespleten en gewone hennepnetel**

Gespleten hennepnetel (*Galeopsis bifida*) en Gewone hennepnetel (*Galeopsis tetrahit*) zijn volgens de Belgische Flora dikwijls moeilijk van elkaar te onderscheiden. Deze groep is zeer algemeen in het BHG. Planten behorend tot deze groep groeien op voedselrijke bodems op ruige terreinen waar veel strooisel aanwezig is. In mindere mate zijn het pioniers op voedselrijke, rommelige terreinen. Deze hennepnetels zijn slechts verspreid aanwezig in het sterk versteende centrum van de hoofdstad. In de periferie zijn ze meestal prominent aanwezig.

***Galinsoga parviflora Cav.***  
**Kaal knopkruid**

Kaal knopkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant komt uit Zuid- en Midden-Amerika. In het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw begon ze zich volop te verspreiden in ons land. Kaal knopkruid groeit op onstabiele plaatsen in akkers en moestuinen, in plantsoenen en voortuintjes en in allerlei vergraven toestanden. Het lijkt erop dat deze soort verdrongen wordt door harig knopkruid. In de hoofdstad was kaal knopkruid in de periode 2003-2005 vooral in het noordoosten te vinden. In het sterk versteende centrum is de soort beperkt tot sterk doorlatende substraten zoals plantenbakken, plantsoenen en bermen met een zandig substraat.

In de periferie houdt kaal knopkruid alleen in buurten met veel moestuinen stand: de plant was er in de vorige decennia massaal aanwezig. Halverwege de 20<sup>e</sup> eeuw was kaal knopkruid vermoedelijk algemeen aanwezig in de periferie van het BHG.

***Galinsoga quadriradiata Ruiz et Pav.***  
**Behaard knopkruid**

Behaard knopkruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant komt uit Latijns-Amerika. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw begon ze zich volop te verspreiden in ons land. Behaard knopkruid groeit op allerlei onstabiele plaatsen. Deze soort komt ook op stenige substraten voor. Op de meeste plaatsen heeft behaard knopkruid het kaal knopkruid verdrongen. Buiten het Zoniënwoud is deze nieuwweling ondertussen overal te vinden in de hoofdstad.

***Galium aparine L.***  
**Kleefkruid**

Kleefkruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt overvloedig voor in allerlei ruigten. In de periferie is kleefkruid op allerlei voedselrijke plaatsen aanwezig waar het strooisel of het plantenmateriaal niet jaarlijks afgevoerd wordt. In een verstedelijkte omgeving is kleefkruid vlug te vinden op allerlei plaatsen en resthoekjes die niet regelmatig opgeruimd worden. Kleefkruid is zowat overal in de hoofdstad te vinden. Soms ontbreekt die wel eens in het sterk versteende centrale gedeelte.

***Galium mollugo L.***  
**Glad walstro**

Glad walstro is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van grazige vegetaties, gaande van iets ruigere graslanden zijn grazige bos- en struweelranden. Extreme bodemcondities worden gemedend. Glad walstro komt verspreid voor in de periferie van de hoofdstad. Meer centraal is deze soort wel eens in een stadspark of een berm te vinden.

***Galium odoratum (L.) Scop***  
**Lievevrouwebedstro**

Lievevrouwebedstro is vrij zeldzaam in het BHG. Deze bosplant komt van nature voor in beukenbossen op een eerder kalkhoudende bodem. Deze soort kon in het verleden natuurlijke standplaatsen gehad hebben in het Zoniënwoud.

De exemplaren die in het laatste decennium gevonden zijn, lijken allen afkomstig te zijn van tuinafval. Lievevrouwebedstro werd gevonden ofwel op braakliggende percelen tussen alleenstaande woningen of vooraan in het bos vlakbij alleenstaande woningen. De achteruitgang van de soort is vermoedelijk een gevolg van het minder vlot als verwilderd noteren in de periode 2003-2005.

***Galium palustre L.***  
**Moeraswalstro**

Moeraswalstro is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit in natte graslanden en langs waterpartijen. Moeraswalstro is verspreid aanwezig in de oostelijke en noordelijke rand van de hoofdstad. De plant is vooral te vinden in het bekken van de Woluwe, in het Josaphatpark (Schaarbeek) en in het Koninklijk Domein (Laken). In het zuiden van Ukkel is moeraswalstro tijdens de laatste inventarisatieperiode niet meer opgemerkt.

***Galium saxatile L.***  
**Liggend walstro**

Liggend walstro is nu zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor in open, voedselarme bossen en op schrale, eerder zure graslanden. De voorbije decennia is liggend walstro enkele keren gesignaleerd in het Zoniënwood.

In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was deze soort vermoedelijk algemener. Deze plant kwam toen ook nog buiten het Zoniënwood in het zuiden van Ukkel voor.

***Galium uliginosum L.***  
**Ruw walstro**

Ruw walstro is zeldzaam in het BHG. Deze plant komt voor in matig voedselrijke, natte graslanden en in moerassen. Ruw walstro is op enkele plaatsen in de periferie van de hoofdstad gevonden én in een paar gazons in parken centraal in de stad.

***Galium verum L.***  
**Geel walstro**

Geel walstro is zeldzaam in het BHG. Deze plant komt voor in nogal schrale graslanden op een kalkhoudende bodem. In de hoofdstad is geel walstro vooral in enkele halfnatuurlijke landschapsparken in het oosten van de stad te vinden. Het is ook aanwezig in het Koninklijk Domein (Laken).

***Geranium columbinum L.***  
**Fijne ooievaarsbek**

Fijne ooievaarsbek is zeer zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige groeit op eerder open terreinen langs paden en aan randen van akkers en graslanden. Deze plant groeit op een leemhoudende en vooral stenige, kalkhoudende bodem. Fijne ooievaarsbek is de voorbije decennia slechts enkele keren gevonden in het BHG. Deze plant komt wel algemener voor in de kalkstreken ten zuiden van Samber en Maas.

***Geranium dissectum L.***  
**Slipbladige ooievaarsbek**

Slipbladige ooievaarsbek is algemeen in het BHG. Deze éénjarige komt voor in allerlei bermen en op open, licht gestoorde plaatsen in graslanden, gazons en ruderaal terreinen. Deze plant groeit op een zwaardere bodem. Slipbladige ooievaarsbek is buiten het Zoniënwood zowat algemeen aanwezig in de periferie van de hoofdstad. In het sterk versteende, centrale gedeelte is ze slechts sporadisch aanwezig. Het aantal waarnemingen is in de periode 1995-2005 fors toegenomen. Vermoedelijk is dat een gevolg van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Geranium molle L.***  
**Zachte ooievaarsbek**

Zachte ooievaarsbek is zeer algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant komt zeer veel voor in open, korte vegetaties zoals strak onderhouden bermen, gazons, voortuintjes, plantsoenen en braakliggende gronden. Zachte ooievaarsbek is buiten het Zoniënwood zowat overal in de hoofdstad te vinden. Slechts in enkele kilometerhokken is ze het voorbije decennium niet genoteerd.

***Geranium phaeum L.***  
***Donkere ooievaarsbek***

Donkere ooievaarsbek is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant is afkomstig uit de berggebieden van Midden- en Zuid-Europa. Het is een stinsenplant die zich vanuit enkele kasteelparken heeft verspreid. Deze plant heeft een belangrijke kern in de Vlaamse Ardennen. In de hoofdstad is donkere ooievaarsbek in of nabij enkele parken ingeburgerd.

***Geranium pratense L.***  
***Beemdooievaarsbek***

Beemdooievaarsbek is zeldzaam in het BHG. De plant met opvallende bloemen is in het noorden van het land eerder een stinsenplant. De plant is vooral in Midden- en Oost-Europa algemeen. Beemdooievaarsbek kan wel eens verwilderen in parken maar deze plant kan zich ook via tuinafval in bermen of op braakliggende gronden vestigen. De meeste recente vindplaatsen sluiten aan bij kasteelparken en botanische tuinen. In de inventarisatieperiode 1972-1994 is beemdooievaarsbek wat meer gesignaleerd. Vermoedelijk is het begrip verwilderd in die periode iets ruimer geïnterpreteerd bij het noteren op terrein.

***Geranium purpureum Vill.***  
***Klein robertskruid***

Klein robertskruid is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort heeft pas recent vanuit het zuiden ons land bereikt. De eerste vondst in België dateert van 1994 (DUVIGNEAUD & SAINTENOY-SIMON 1998). De plant verplaatst zich vooral langs spoorwegen. Alle Brusselse vondsten zijn afkomstig van spoorwegterreinen. De eerste vondst dateert van 1999. De recente aankomst van klein robertskruid is de voorbije jaren ook waargenomen in Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Geranium pusillum L.***  
***Kleine ooievaarsbek***

Kleine ooievaarsbek is zeer algemeen in het BHG. Deze soort groeit in open en korte vegetaties. Deze soort verkiest meer dan ronde ooievaarsbek echt voedselrijke en ruderaal terreinen. Kleine ooievaarsbek zal minder snel gevonden worden dan ronde ooievaarsbek omdat die in kleinere aantallen voorkomt. Toch is deze soort zeer algemeen te vinden in een stedelijke omgeving. De zeer sterke toename van de soort in het laatste decennium is het gevolg van een intenser zoeken in het sterk versteende centrum tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005. Mogelijks was er tijdens de vorige systematische inventarisatieperiode een verwarring met zachte ooievaarsbek.

***Geranium pyrenaicum Burm. f.***  
***Bermooievaarsbek***

Bermooievaarsbek is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van eerder zware bodems. De plant komt voor in de overgang van berm naar haag en in eerder ruige bermen en jonge, braakliggende terreinen. Bermooievaarsbek komt vooral voor in bermen en ruigten in het noorden en het zuidwesten van de hoofdstad.

***Geranium robertianum L.***  
**Robertskruid**

Robertskruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt in de periferie van de hoofdstad algemeen voor in bossen, langs houtkanten en andere beschaduwde of vochtige plaatsen. Robertskruid kan ook massaal langs spoorlijnen voorkomen. In de woongebieden verschijnt deze plant in schaduwrijke gedeelten van parken en tuinen. In een sterk versteende omgeving is robertskruid aanwezig op oude muren, bij vervallen woningen en tussen de voegen van allerlei verhardingen op schaduwrijke plaatsen. Robertskruid is zo goed als overal aanwezig in de hoofdstad.

***Geum urbanum L.***  
**Geel nagelkruid**

Geel nagelkruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt in de periferie algemeen voor in bossen, langs houtkanten en andere beschaduwde of vochtige plaatsen. Geel nagelkruid is eveneens te vinden op schaduwrijke plaatsen van industrieterreinen en spoorwegterreinen. In de groene woonbuurten verschijnt geel nagelkruid vlog in beschaduwde tuinen en parken. In het versteende centrum is geel nagelkruid niet altijd aanwezig. Het is wel regelmatig in de schaduwrijke omgeving van braakliggende percelen en tegen oude gevels te vinden. Zoals de wetenschappelijke naam reeds doet vermoeden, is geel nagelkruid echt een plant van de hoofdstad.

***Glebonis segetum (L.) Furr.***  
**Gele ganzebloem**

Gele ganzebloem is zeer zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige groeit op akkers op lichte bodem. Dergelijke akkers zijn er nog nauwelijks in de hoofdstad en bijgevolg is gele ganzebloem nog nauwelijks aanwezig. Omwille van de opvallende bloemen wordt gele ganzebloem wel veel uitgezaaid in bloemenmengsels met éénjarige planten. Individuen afkomstig uit dergelijke mengsels werden niet genoteerd.

***Glechoma hederacea L.***  
**Hondsdrif**

Hondsdrif is uiterst algemeen in het BHG. De soort komt voor op allerlei plaatsen met een open vegetatiedek kort bij de bodem. Dit kan zowel sterk beschaduwd als ijl grasland zijn. De voedselrijkdom is niet zo belangrijk maar er moet wel enige dynamiek aanwezig zijn. In de periferie van de hoofdstad is hondsdrif bijna overal gevonden. In het sterk versteende centrum is de soort veel minder aanwezig.

***Glyceria declinata Bréb.***  
**Getand vlotgras**

Getand vlotgras is zeer zeldzaam in het BHG. Vooral in het verleden is verwarring met stomp vlotgras niet uitgesloten. Dit gras komt voor in de overgang van nat naar droog in ondiep water, diepe sporen van voertuigen enz. Getand vlotgras is de voorbije decennia op enkele plaatsen gevonden in het BHG.



***Glyceria fluitans (L.) R. Brown***  
***Mannagras***

Mannagras is vrij algemeen in het BHG. Verwarring met getand vlotgras en stomp vlotgras is niet uitgesloten wanneer er geen bloeiwijzen zijn. Het is een plant van ondiep stilstaand en stromend water. Deze plant kan wel van op de oever richting open water groeien. Mannagras kan in voedselrijk en vervuild water overleven. De soort is algemeen aanwezig in de valleien in de periferie van de hoofdstad. Verder komt ze nog verspreid voor in enkele kleinere waterpartijen.

***Glyceria maxima (Hartm.) Holmberg***  
***Liesgras***

Liesgras is vrij algemeen in het BHG. Dit zeer hoog opschietend gras is zeer karakteristiek en ook vegetatief herkenbaar. Het groeit op modderige, zeer voedselrijke plaatsen in ondiep water. Deze plant kan nog in sterk vervuild water overleven. Liesgras is verspreid aanwezig in het bekken van de Woluwe. Verder komt deze soort nog op enkele plaatsen met stilstaand of zwak stromend water voor in de periferie van de hoofdstad. Het verminderende aantal waarnemingen in de periode 2003-2005 is vermoedelijk het gevolg van een verbeterde waterkwaliteit.

***Glyceria notata Chevall.***  
***Stomp vlotgras***

Stomp vlotgras is vrij algemeen in het BHG. Er is vegetatief veel gelijkenis met mannagras en in bloei met getand vlotgras. Net zoals mannagras groeit deze soort in de overgang van ondiep water naar de oever. Stomp vlotgras is minder algemeen maar komt bij voorkeur op bodems van leem en klei voor. Stomp vlotgras komt regelmatig voor in de valleien en de halfnatuurlijke landschapsparken in de periferie van de hoofdstad.

***Gnaphalium luteoalbum L.***  
***Bleekgele droogbloem***

Bleekgele droogbloem is zeer zeldzaam in het BHG. Ze werd zelfs niet waargenomen tijdens de eerste systematische kartering. Deze éénjarige is een soort van eerder voedselarme maar kalkrijke bodems in oeverzones. In het noorden van het land komt dit plantje vooral in duinpannen en op opgespoten terreinen voor.

Bleekgele droogbloem is in de periode 2003-2005 drie keer gevonden op een droogvallend substraat: langs een vijver, op een braakliggende akker en in een bloemenperk.

***Gnaphalium sylvaticum L.***  
***Bosdroogbloem***

Bosdroogbloem is zeer zeldzaam geworden in het BHG. Deze plant groeit in open gedeelten van bossen en aan de rand van bossen op een eerder voedselarme bodem. Bosdroogbloem is de laatste halve eeuw zeer sterk achteruitgegaan in de hoofdstad, net zoals trouwens elders in het land. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was deze soort algemeen verspreid in de zuidelijke, natuurrijke helft van Brussel. In de inventarisatieperiode 1972-1994 bleven hiervan nog enkele vindplaatsen

over. Tijdens het laatste decennium bleef de aanwezigheid van bosdroogbloem beperkt tot één plaats in het Laarbeekbos (Jette).

***Gnaphalium uliginosum* L.**  
**Moerasdroogbloem**

Moerasdroogbloem is zeer algemeen in het BHG. Deze éénjarige groeit op instabiele, open plaatsen op een vochtige bodem. Later kan de bodem wel opdrogen.

In de periferie van de hoofdstad groeit moerasdroogbloem langs akkers, in moestuinen en op allerlei droogvallende plaatsen langs wegen, plassen en grotere waterpartijen. In een dichter bewoonde omgeving groeit deze plant in schaduwrijke voortuintjes, in plantsoenen, in afvoergoten en op braakliggende percelen. Deze soort komt veel voor in de periferie behalve het Zoniënwoud. In het sterk versteende centrum is moerasdroogbloem minder algemeen. De forse toename van de soort in het laatste decennium is vermoedelijk een gevolg van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Gymnocarpium dryopteris* (L.) Newman**  
**Gebogen driehoeksvaren**

Gebogen driehoeksvaren is een zeer zeldzame varen in het BHG. De soort is gebonden aan oude, eerder vochtige en zure bossen. Buiten de twee recente groeiplaatsen in het Zoniënwoud is er nog één vindplaats in het noorden van het land. Ook in de periode 1939-1971 is deze plant nog elders gevonden in het Zoniënwoud.

***Hedera helix* L.**  
**Klimop**

Klimop is uiterst algemeen in het BHG. Deze groenblijvende klimplant is vooral bekend als bos- en halfschaduwplant. Klimop kan echter ook nog lang op onbeschaduwde plaatsen standhouden. Alleen op voedselarme gronden komt deze plant moeilijk aan bod. Klimop wordt veel in tuinen, parken en landschapsbeplantingen gebruikt als bodembedekker en klimplant. In het versteende centrum verschijnt klimop vlug op braakliggende terreinen, op bomen en op oude muren.

Deze soort is bijna overal aanwezig. Centraal in de stad ontbreekt ze soms. Let ook op de afwezigheid in het zandige zuidoostelijke gedeelte van het Zoniënwoud.

***Helianthus annuus* L.**  
**Gewone zonnebloem**

Gewone zonnebloem is vrij zeldzaam in het BHG. Deze cultuurplant uit Noord-Amerika wordt veel in moestuinen gekweekt als sierplant en omwille van de zaden. Als vogelzaadadventief is ze vooral verspreid in de stad te vinden maar ook wel in de buurt van moestuinen.

***Helianthus tuberosus* L.**  
**Aardpeer**

Aardpeer is zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse plant uit Noord-Amerika wordt wel eens in moestuinen gekweekt. In ons land komt deze soort veel voor langs de Vesder en de Maas stroomafwaarts Visé. Aardpeer kan hier en daar ook verwilderen vanuit moestuinen.

***Helleborus viridis L.***  
**Wrangwortel**

Wrangwortel is zeer zeldzaam in het BHG. Deze prachtige, vroegbloeiende plant is een soort van voedselrijke, vochtige bossen op een leemhoudende bodem. De plant was al langer bekend van een oude vindplaats, verspreid over twee kilometerhokken in Sint-Agatha-Berchem. Daarnaast is deze plant in het Koninklijk Domein (Laken) genoteerd.

***Heracleum mantegazzianum Somm. et Lev.***  
**Reuzenberenklauw**

Reuzenberenklauw is algemeen in het BHG. Deze reusachtige niet-inheemse plant is afkomstig uit het zuidwesten van Azië. De plant groeit op een onbegroeide bodem op eerder instabiele plaatsen. Dit kunnen brede, steile wegbermen zijn maar ook plekjes in parken en op ruigten.

Deze soort is voor het eerst net voor de Tweede Wereldoorlog gesignaleerd in de hoofdstad én in België (GODEFROID 1998). In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was er lange tijd een grote populatie langs de spoorlijn naar Namen. De laatste decennia heeft reuzenberenklauw zich verder in de omgeving van Brussel verspreid, eerst langs grote spoorwegen en hoofdwegen. Momenteel is de plant niet alleen langs deze wegen aanwezig, maar ook in hoekjes van parken en op braakliggende terreinen is het een regelmatige en opvallende verschijning geworden.

***Heracleum spondylium L.***  
**Gewone berenklauw**

Gewone berenklauw is uiterst algemeen in het BHG. De plant groeit in voedselrijke graslanden en bermen. Deze soort gedijt het best op terreinen die weinig gemaaid worden en die enigszins verruigen. Gewone berenklauw is behalve in het sterk versteende centrum overal te vinden in allerlei bermen, op braakliggende terreinen en in graslanden zonder gazonbeheer. In het sterk versteende centrum is deze soort nauwelijks aanwezig. Deze uiterst algemene soort blijkt dus een urbanofobe soort te zijn.

***Herniaria glabra L.***  
**Kaal breukkruid**

Kaal breukkruid is vrij algemeen in het BHG. Het natuurlijke biotoop van deze soort zijn droogvallende rivierbeddingen. In de 20<sup>e</sup> eeuw heeft dit plantje zich op spoorwegterreinen en andere kunstmatige substraten met gruisgesteenten gevestigd. In de hoofdstad is kaal breukkruid vooral op de spoorwegterreinen te vinden.

***Herniaria hirsuta L.***  
**Behaard breukkruid**

Behaard breukkruid is vrij algemeen in het BHG. Het natuurlijke biotoop van deze soort wordt gevormd door akkers op zandige of andere, snel waterdoorlatende bodems. Behaard breukkruid bereikt in ons land de noordgrens van zijn areaal. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is dit plantje nagenoeg verdwenen uit onze akkers. Ondertussen heeft behaard breukkruid nieuwe, snel opwarmende plaatsen gevonden. Net zoals kaal breukkruid is het regelmatig te vinden op spoorwegterreinen. Daarnaast heeft deze plant ook zijn stek gevonden tussen stenen op wegen en voetpaden in het stedelijk milieu. Zo is behaard breukkruid

tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 enkele keren gevonden tussen weinig bereiden kasseien in het centrum van de stad. Als gevolg van deze vondsten tussen verhardingen is het aantal waarnemingen van behaard breukkruid sterk verhoogd tijdens het laatste decennium. Ook in Nederland staat behaard breukkruid bekend als een nieuwe stadsbewoner.

***Hieracium aurantiacum L.***  
**Oranje havikskruid**

Oranje havikskruid is een vrij zeldzame, ingeburgerde soort in het BHG. Deze niet-inheemse sierplant is afkomstig uit berggebieden in het noorden en het midden van Europa en ontsnapt af en toe uit tuinen. Deze soort is hier en daar gevonden op braakliggende terreinen, op kerkhoven en in bermen. In gazons en kortgeschoren bermen kan oranje havikskruid zonder bloeistengel niet onderscheiden worden van Hongaars havikskruid en aanverwante soorten. Oranje havikskruid werd vermoedelijk niet als verwilderd beschouwd in de periode 1991-1994.

***Hieracium bauhini Schult. Ex Besser + Hieracium caespitosum Dum. + Hieracium piloselloides Vill.***  
**Hongaars, Weide en Florentijns havikskruid**

Samengeteld komen Hongaars, Weide en Florentijns havikskruid vrij algemeen voor in het BHG. Deze niet-inheemse planten zijn afkomstig uit andere gebieden van Europa. Waarschijnlijk zijn ze met ertsen aangevoerd. De meeste planten werden in regelmatig gemaaide bermen en gazons gevonden zodat ze meestal onvoldoende ontwikkeld waren. Vermoedelijk gaat in hoofdzaak om Hongaars havikskruid. De meeste planten werden gevonden in het noordoosten van het BHG. Tijdens de eerste systematische kartering werden deze soorten vermoedelijk niet genoteerd.

***Hieracium lachenalii C.C. Gmel.***  
**Dicht havikskruid**

Dicht havikskruid is vrij algemeen in het BHG. Deze soort kan verward worden met bochtig havikskruid. Deze plant komt voor aan bosranden en beboste bermen op eerder voedselrijke gronden. Het is eerder een soort van het zuiden van het land. In de hoofdstad komt de plant voor op stabiele, schaduwrijke bermen, langs bosranden, in parken en in de lommerrijke woonwijken met veel openbaar groen en/of ruime tuinen. Het aantal waarnemingen van dicht havikskruid is gedurende het laatste decennium sterk toegenomen, vergeleken met de periode 1972-1994. Vermoedelijk is dat een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie 2003-2005. Ook in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is dicht havikskruid regelmatig gevonden.

***Hieracium lactucella Wallr.***  
**Spits havikskruid**

Spits havikskruid is niet meer waargenomen sinds 1995. Deze soort komt voor op eerder zure bermen en randen van graslanden. Spits havikskruid gaat ook elders in het land sterk achteruit. Deze plant werd in 1986 een laatste keer waargenomen in het BHG in het Zoniënwood niet ver van het Rood Klooster (Oudergem).

***Hieracium laevigatum Willd.***  
**Stijf havikskruid**

Stijf havikskruid is vrij algemeen in het BHG. Deze soort lijkt goed op boshavikskruid. De plant groeit in de halfschaduw op een eerder voedselarme bodem. Deze soort komt verspreid voor in de periferie van de hoofdstad.

***Hieracium maculatum Schrank***  
**Bochtig havikskruid**

Bochtig havikskruid is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort kan verward worden met dicht havikskruid. Bochtig havikskruid groeit op stenige bermen, op schaduwrijke plaatsen en op muren. Deze plant is geconcentreerd aanwezig in het noordoosten van de hoofdstad.

***Hieracium murorum L.***  
**Muurhavikskruid**

Muurhavikskruid is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit vooral op leemhoudende en stenige bodems én op muren. Muurhavikskruid is op beschaduwde bermen te vinden maar niet in gesloten bos. Het is vooral een soort van het zuiden van het land. In de hoofdstad groeit muurhavikskruid in beperkte mate op spoorwegterreinen en oudere muren. Deze vroegbloeiende soort is echter vooral op schaduwrijke, stabiele bermen in de bosrijke, zuidoostelijke helft van de hoofdstad te vinden.

***Hieracium pilosella L.***  
**Muizenoor**

Muizenoor is algemeen in het BHG. Deze plant houdt van droge, zonnige graslanden. Alleen de bloeiwijze komt enigszins boven het maaiveld uit.

Muizenoor is in de periferie algemeen te vinden op zonnige bermen en in voortuintjes. De soort is veel aanwezig op kerkhoven en in parken maar ook op spoorwegterreinen.

Muizenoor is in de periode 1995-2005 zeer sterk toegenomen. Vermoedelijk is dat een gevolg van een grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005 én een aanpassing van de plant aan de stedelijke omgeving.

***Hieracium sabaudum L.***  
**Boshavikskruid**

Boshavikskruid is algemeen in het BHG. Deze plant groeit in de overgang van bos naar open terreinen op een eerder voedselarme bodem. In het noorden van het land is deze soort sterk in uitbreiding. In de hoofdstad is boshavikskruid op de meer natuurlijke plaatsen in de bosranden en de halfnatuurlijke landschapsparken te vinden. Daarnaast groeit deze plant in allerlei bermen. Boshavikskruid groeit tenslotte ook veel in parken en tuinen onder hagen, tegen muren en in plantsoenen waar die als 'mooie bloem' niet bestreden wordt.

In stadsgedeelten met weinig voortuintjes en nauwelijks opgaande groenelementen én in gedeelten van het Zoniënwoud ontbreekt boshavikskruid. In het BHG is het aantal waarnemingen van boshavikskruid sterk toegenomen. Dit is vermoedelijk vooral het gevolg van het aanpassen van boshavikskruid aan een sterk door de mens beïnvloede omgeving.

***Hieracium umbellatum L.***  
***Schermhavikskruid***

Schermhavikskruid is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van de meer natuurlijke, eerder droge terreinen in de halfschaduw. Deze plant komt het best tot ontwikkeling bij het ontbreken van begrazing of maaien. Schermhavikskruid is algemeen in de periferie van de hoofdstad, vooral aan de randen van de hoofdstad. Elders komt deze soort regelmatig op spoorwegterreinen voor. Tijdens de laatste karteringsperiode (1995-2005) is deze plant van extensief beheerde bermen en ruigten lichtjes afgenomen.

***Hippuris vulgaris L.***  
***Lidsteng***

Lidsteng is niet meer waargenomen sinds 1995. Deze plant komt voor in ondiep water. In ons land is het vooral een soort van de Polders. Lidsteng is tot in de jaren '70 van de 20<sup>e</sup> eeuw nog waargenomen in vijvers in en nabij het Zoniënwoud. Deze waterplant is in de periode 2003-2005 wel opgemerkt als aangeplante vijverplant. Deze exemplaren werden niet genoteerd.

***Hirschfeldia incana (L.) Lagrèze-Fossat***  
***Grijze mosterd***

Grijze mosterd is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant uit het Middellandse-Zeegebied komt regelmatig voor op industrie- en spoorwegterreinen en ook wel nabij moestuinen. In ons land is het vooral een soort van de Kust en de Polders. In 1981 werd een eerste populatie gevonden in het Josaphat-station te Schaarbeek (SAINTENOY-SIMON & BRUYNSEELS 1982). Grijze mosterd komt hier en daar in de periferie van de hoofdstad voor. Deze plant heeft zich de laatste decennia goed verspreid in de hoofdstad.

***Holcus lanatus L.***  
***Gestreepte witbol***

Gestreepte witbol is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt overal voor in allerlei graslanden: bermen, weilanden, gazons enz. Gestreepte witbol is ook op jonge terreinen, in bossen en langs bosranden te vinden. In bijna elke kilometerhok van de hoofdstad is de soort gevonden.

***Holcus mollis L.***  
***Gladde witbol***

Gladde witbol is vrij algemeen in het BHG. De plant mijdt artificiële milieus. Gladde witbol houdt van een eerder voedselarme bodem, zowel zand als leem. De plant groeit in meer lichtrijke gedeelten van bossen en langs houtkanten en holle wegen.

Gladde witbol is algemeen aanwezig in en nabij het Zoniënwoud. In het uiterste westen van het BHG komt ze ook langs houtkanten en in holle wegen voor. Het hoger aantal waarnemingen in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Holosteum umbellatum L.***

***Heelbeen***

Heelbeen is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant is (was) een onkruid van eerder zandige akkers. Op die plaatsen is deze soort grotendeels verdwenen in ons land. De laatste jaren is heelbeen echter opnieuw verschenen op spoorwegterreinen en op kerkhoven. De plant groeit er op een stenig, warm en voedselarm substraat en heeft haar levenscyclus reeds voltooid wanneer de vegetatie in mei kapot gespoten wordt.

Heelbeen is de laatste jaren op het kerkhof van Verrewinkel (Ukkel) als het ware herontdekt in 2004. Decennia geleden werd het hier volgens de Belgische Atlas in hetzelfde uurhok (4 x 4 km<sup>2</sup>) gevonden.

***Hordeum murinum L.***

***Kruipertje***

Kruipertje is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant is een pionier van voedselrijke bodems. Kruipertje koloniseert snel verstoorde plaatsen met een oppervlakkige of een sterk verdichte bodem. In de periferie van de hoofdstad komt de soort veel voor in bermten, bij moestuinen, langs wegen tussen de stenen. In het sterk versteende centrum is kruipertje vlug te vinden op de stoep, tegen gevels, in plantsoenen, op braakliggende terreinen en op allerlei restgronden. Buiten het Zoniënwood is deze soort zowat overal aanwezig in de hoofdstad.

***Hottonia palustris L.***

***Waterviolier***

Waterviolier is niet meer gevonden na 1990. Voor het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw zijn er wel een paar vondsten uit de zuidelijke Zennevallei. Het is een soort van eerder neutraal water. De plant komt voor in ondiepe sloten en kleine waterpartijen, nogal dikwijls waar kwelwater aanwezig is.

***Humulus lupulus L.***

***Hop***

Hop is een algemene soort in het BHG. Deze slingerplant kwam oorspronkelijk veel voor in lichtrijke delen van vochtig en voedselrijk bos. Hop is ondertussen veel aanwezig langs houtkanten en waterpartijen maar ook op oudere braaklanden, langs spoorwegen enz. Deze plant komt overal voor in het BHG, behalve in de homogene, lichtarme gedeelten van het Zoniënwood en het sterk versteende, centrale gedeelte van de hoofdstad.

***Hyacinthoides hispanica (+ hybr.)***

***Spaanse hyacint (+ hybr.)***

Spaanse hyacint is algemeen in het BHG. In feite vormt Spaanse hyacint een complex van verschillende taxa. Het is een stinsenplant én tuinafvalplant. De soortengroep is afkomstig uit het zuidwesten van Europa en gedraagt zich invasief. De soortengroep verspreidt zich in buurten met ruime tuinen, parken en op allerlei braakliggende terreinen maar ook in uitgestrekte bossen. Door hybridisatie met de wilde hyacint kunnen populaties van deze laatste weggekruist worden. Behalve in woonzones met weinig opgaande groenelementen kunnen we Spaanse hyacint zowat overal aantreffen in het BHG. Spaanse hyacint werd in de periode 1991-1994 niet genoteerd.

***Hyacinthoides non-scripta (L.) Chouard ex Rothm.***  
**Wilde hyacint**

Wilde hyacint is een vrij algemene soort in het BHG. Deze plant ontwikkelt zich nergens in België zo massaal als in het net buiten de hoofdstad gelegen Hallerbos (Halle). Toch is ze meestal aanwezig in de oude bossen en oudere parken van de hoofdstad. Wilde hyacint is ook nog in bermen, houtkanten en kleine bosjes te vinden. Opmerkelijk is wel het ontbreken van wilde hyacint de zuidoostelijke helft van het Zoniënwoud.

***Hydrocharis morsus-ranae L.***  
**Kikkerbeet**

Kikkerbeet is zeer zeldzaam in het BHG. Deze waterplant wordt tegenwoordig wel veel verkocht in tuincentra en verspreid via tuin- en parkvijvers. Planten in dergelijke onnatuurlijke milieus werden niet genoteerd. Mogelijk is ook de enige genoteerde vondst afkomstig van aangeplante exemplaren.

***Hydrocotyle vulgaris L.***  
**Waternavel**

Waternavel is een zeer zeldzaam in het BHG. Het is een soort van de oevers van vennen, natte hooilanden en laagvenen. Deze plant is in ons land sterk gebonden aan de zandige streken van Laag-België en de gedeelten met een zure bodem van Hoog-België. Waternavel komt nauwelijks voor in de leemstreek.

Beide Brusselse vondsten zijn te situeren in gazons in het centrale gedeelte van de stad. Deze soort, die gekenmerkt wordt door een onopvallende bloeiwijze dicht bij het maaiveld, kan zich blijkbaar aanpassen aan de intensieve maairegimes van bepaalde stedelijke gazons. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is waternavel nog gevonden in het zuidwesten van Ukkel.

***Hyoscyamus niger L.***  
**Bilzenkruid**

Bilzenkruid is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een soort van sterk verstoorde, stenige bodems. De twee meldingen van de laatste decennia komen uit het spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek. In de loop van de 20<sup>e</sup> eeuw zijn er meerdere vondsten gemeld, vooral van spoorwegencomplexen en grote bouwwerven.

***Hypericum hirsutum L.***  
**Ruig hertshooi**

Ruig hertshooi is vrij zeldzaam in het BHG. Het is een soort van lichtrijke gedeelten en van bosranden en houtkanten. Een zure bodem wordt gemedan. Tijdens de tweede systematische inventarisatieperiode (2003-2005) is ruig hertshooi vooral gevonden in het Zoniënwoud. Tijdens de eerste systematische inventarisatieperiode (1991-1994) is de soort drie keer gevonden in beboste gedeelten van stadsparken meer centraal in de stad.

***Hypericum humifusum L.***  
**Liggend hertshooi**

Liggend hertshooi is vrij algemeen in het BHG. Deze plant is een pionier van lichtrijke gedeelten in bossen en padranden. Ze komt geconcentreerd voor in het



Zoniënwood en het aangrenzende gedeelte van Ukkel. Verder komt die verspreid maar weinig talrijk voor aan de randen van het BHG, waar ze ook groeit in vochtige gazons, braakland en akkers.

***Hypericum maculatum (s.l.)***  
***Kantig hertshooi en gevlekt hertshooi***

Kantig hertshooi (*Hypericum dubium*) en gevlekt hertshooi (*Hypericum maculatum*) kunnen gemakkelijk met elkaar verward worden. Daarom worden beide taxa hier samen behandeld. In de meeste gevallen gaat het wel om kantig hertshooi. Deze soortengroep komt vrij algemeen voor in het BHG. Ze is wel eerder gebonden aan de bossen en de halfnatuurlijke landschapsparken aan de randen van de hoofdstad.

***Hypericum montanum L.***  
***Berghertshooi***

Berghertshooi is zeer zeldzaam in het BHG. De plant komt voor op open, zonnige plaatsen in eerder kalkrijke bossen of aan de randen ervan. In het noorden van het land zijn er slechts een paar recente vindplaatsen overgebleven. Ook ten zuiden van Samber en Maas gaat berghertshooi ook sterk achteruit. Recent is deze soort opnieuw voor Brussel gevonden (VAN DEN BREMT 2003) in het Dudenpark. Vóór 1940 is berghertshooi enkele keren gemeld voor de ruime omgeving van het Dudenpark (Vorst, Ukkel, Sint-Gillis). In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is deze plant gevonden in de buurt van het Rood Klooster (Oudergem).

***Hypericum perforatum L.***  
***Sint-Janskruid***

Sint-Janskruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant groeit op grazige, open plaatsen. Vooral in extreme condities zoals op steengruis van spoorwegterreinen kan ze massaal optreden. Sint-Janskruid is zowel in stedelijk als in landelijk gebied een algemene soort. In stedelijke zones met weinig braakliggende terreinen en ruigten en in homogene, donkere gedeelten van het Zoniënwood kan deze soort soms ontbreken.

***Hypericum pulchrum L.***  
***Fraai hertshooi***

Fraai hertshooi is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van meer lichtrijke plaatsen in bossen op een zwak zure bodem. De plant komt alleen voor in het Zoniënwood en de aansluitende, bosrijke omgeving van Ukkel. De sterke toename van fraai hertshooi in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de tweede systematische inventarisatie (2003-2005).

***Hypericum tetrapterum Fries***  
***Gevleugeld hertshooi***

Gevleugeld hertshooi is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van natte graslanden en oevers van waterlopen. De plant is verspreid aanwezig in de valleien aan de randen van de hoofdstad. Ze kan massaal aanwezig zijn in de door het BIM natuurgericht beheerde graslanden die éénmaal of tweemaal per jaar gemaaid worden.

***Hypochaeris radicata L.***  
**Gewoon biggenkruid**

Gewoon biggenkruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt algemeen voor in allerlei eerder vochtige graslanden en bermen. In stedelijk gebied verschijnt gewoon biggenkruid snel in gazons, op middenbermen en op braakliggend terrein. De toename van het aantal kilometerhokken met gewoon biggenkruid in de laatste periode (1995-2005) is vermoedelijk een gevolg van een grondiger inventarisatie van het sterk versteende gedeelte van het BHG tijdens de tweede systematische inventarisatie (2003-2005).

***Ilex aquifolium L.***  
**Hulst**

Hulst is een zeer algemeen in het BHG. Hulst is oorspronkelijk aanwezig in de oude bossen maar deze groenblijvende boom verjongt zich ook vanuit tuinen en parken. De plant is minder algemeen om en rond de grote spoorwegaanlegcomplexen (Haren-Schaarbeek en Klein Eiland) en in de dichtbebouwde woongebieden met nauwelijks opgaande groenelementen. In het Zoniënwoud komt hulst minder voor dan in woonwijken met veel opgaande groenelementen.

***Impatiens glandulifera Royle***  
**Reuzenbalsemien**

Reuzenbalsemien is vrij algemeen in het BHG. In het omgevend landelijk gebied treffen we deze grote plant vooral aan langs rivieren. In de hoofdstad komt reuzenbalsemien verspreid voor langs waterlopen, in bossen en in buurten met ruime tuinen. Deze niet-inheemse plant verwildert vanuit exemplaren, die aangeplant worden in tuinen. Alleen langs waterlopen gedraagt deze soort zich invasief. De eerste Brusselse waarnemingen van deze soort dateren van na 1938.

***Impatiens noli-tangere L.***  
**Groot springzaad**

Groot springzaad is vrij algemeen in het BHG. De soort groeit in nattere gedeelten van oude bossen. Het is in ons land een zeldzame soort ten noorden van Samber en Maas. In de hoofdstad komt groot springzaad alleen in het Zoniënwoud voor. Deze plant vormt er wel nergens uitgestrekte vegetaties.

***Impatiens parviflora DC.***  
**Klein springzaad**

Klein springzaad is een algemene soort in het BHG. Brussel vormt één van de belangrijkste verspreidingspolen van deze soort in ons land. Klein springzaad groeit vooral in bossen maar ook op andere sterk beschaduwde plaatsen. Het is een niet-inheemse plant uit Azië die zich vermoedelijk via hout in onze streken verspreid heeft. Klein springzaad gedraagt zich invasief in grote gedeelten van het Zoniënwoud, zelfs onder dikke pakketten bladeren waar andere kruiden blijkbaar niet kunnen groeien. Klein springzaad kan in het Zoniënwoud samen met groot springzaad voorkomen.

Op Brussels herbariummateriaal, aanwezig in de Nationale Plantentuin, wordt reeds voor het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw het plaatselijk massaal voorkomen van deze soort gemeld. Toch blijkt de sterke verspreiding van klein springzaad een fenomeen van de laatste decennia: voor de periode 1939-1971 is de soort slechts gemeld voor vijf kilometerhokken. Nu is klein springzaad massaal en overal aanwezig in het Zoniënwoud en de aangrenzende bossen en parken. Verder komt

de plant verspreid in het stedelijk gebied voor. Vermoedelijk heeft zij zich hier verspreid vanuit de vroegere Nationale Plantentuin nabij het Noordstation.

***Inula conyzae (Griesselich) Meikle***  
**Donderkruid**

Donderkruid is vrij zeldzaam in het BHG. De plant kwam oorspronkelijk vooral voor in schrale, kalkrijke graslanden en struwelen. De laatste decennia is donderkruid ook regelmatig gevonden op mijnsteenbergen en in hun onmiddellijke omgeving. De Brusselse vindplaatsen zijn daarmee vergelijkbaar: er bevinden zich belangrijke populaties op de grote spoorwegencomplexen (Haren-Schaarbeek en Klein-Eiland). De planten groeien er in eerder stabiele vegetaties op steengruis. Vermoedelijk kunnen ze zich van hieruit verspreiden. Op de andere vindplaatsen is de soort vermoedelijk via materiaal voor wegenwerken aangevoerd. Donderkruid is in de laatste periode zeer sterk toegenomen: vermoedelijk gaat het om een effectieve uitbreiding.

***Iris pseudacorus L.***  
**Gele lis**

Gele lis is vrij algemeen in het BHG. De opvallende prachtige bloemen van deze plant vormen het symbool van de hoofdstad. Brussel is namelijk gegroeid vanuit de moerassen langs de Zenne. Aan de randen van het BHG komt de soort algemeen voor in natte zones en langs waterlopen. Exemplaren, aangeplant in vijvertjes werden niet genoteerd. Gele lis kan wel makkelijk verwilderen van op dergelijke kunstmatige groeiplaatsen. In het sterk versteende stedelijk centrum kan gele lis vlot groeien in natte gedeelten van braakliggende terreinen.

***Isolepis setacea (L.) R. Brown***  
**Borstelbies**

Borstelbies is een zeer zeldzaam in het BHG. Dit plantje is een pionier van eerder natte bodems die vergraven of verstoord zijn. Als de vegetatie zich sluit verdwijnt borstelbies vlug. In de periode 1972-1994 groeide deze plant in de kortgeschoren gazons in de vallei van de Woluwe. In de periode 1995-2005 werd borstelbies op twee andere plaatsen genoteerd: een braakliggend terrein in Ganshoren en een gemaaid rietveld in de Vogelzangbeekvallei (Anderlecht).

***Jasione montana L.***  
**Zandblauwtje**

Zandblauwtje is zeldzaam in het BHG. De plant komt voor op een open, droge zandbodem. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw kwam ze algemeen voor in het zanderige zuiden van het gewest. Nu is die in dit gedeelte van de hoofdstad beperkt tot een paar kerkhoven en één berm. Er is wel een nieuwe vindplaats ontdekt op een steile wegberm nabij de Heizel.

***Juglans regia L.***  
**Okkernoot**

Okkernoot is een algemene soort in het BHG. Deze fruitboom verwildert op veel plaatsen. Buiten het sterk versteende centrum en het Zoniënwood treffen we hem algemeen aan in de hoofdstad. Okkernoot is veel aanwezig in ongemaaide bermen, op allerlei braakliggende terreinen en verwildert ook in tuinen, parken en langs bosranden. Vóór 1991 werd deze fruitboom nooit als verwilderd genoteerd in het BHG. Tussen beide systematische inventarisatieperiodes (1991-1994 en

2003-2005) is okkernoot zeer sterk toegenomen. Dit is vermoedelijk ook een reële toename. Een gelijkaardige, recente uitbreiding in stedelijke gebieden wordt ook beschreven voor Noordrijnland-Westfalen.

***Juncus acutiflorus Ehrh. ex Hoffmann***  
**Veldrus**

Veldrus is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant is sterk gebonden aan voedselarm grondwater. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw waren er dan ook enkele vindplaatsen in beekdalen aan de rand van het BHG. In de eerste systematische inventarisatieperiode (1991-1994) leek de soort verdwenen maar de laatste jaren is ze op drie plaatsen gevonden. Veldrus doet het momenteel uitstekend op de terreinen die als hooiland beheerd worden door het BIM (Keyenbempt, Zavelenberg, Woluwepark).

***Juncus articulatus L.***  
**Zomprus**

Zomprus is vrij algemeen in het BHG. De plant ontbreekt wel in het sterk bewoonde, centrale gedeelte van het BHG. Deze soort groeit langs oevers en op natte terreinen. In het BHG is zomprus in alle valleien aanwezig, zowel in de grote, halfnatuurlijke landschapsparken als in weiden. We vinden ze eveneens in depressies op stedelijk braakland. De sterke toename in de 2003-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger inventarisatie.

***Juncus bufonius L.***  
**Greppelrus**

Greppelrus is zeer algemeen in het BHG. Deze plant is een pionier die op allerlei minstens tijdelijk natte plaatsen kan voorkomen. Als de bodem vochtig is, kan de plant kiemen en snel zijn levenscyclus voltooien. Alleen in de sterk versteende gedeelten van het BHG is greppelrus minder aanwezig. De sterke toename in de periode 2003-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger inventarisatie en een betere spreiding van de terreinbezoeken.

***Juncus compressus Jacq.***  
**Platte rus**

Platte rus is zeldzaam in het BHG. Het is een plant van natte, eerder kleiige oeverzones. In de periode 1995-2005 is ze bijna uitsluitend in de Woluwevallei gevonden. Platte rus is daar overvloedig aanwezig in de parkgraslanden die sterk betreden en begraaasd worden door watervogels.

***Juncus conglomeratus L.***  
**Biezenknoppen**

Biezenknoppen is vrij algemeen in het BHG. De aanwezigheid van de plant is wel sterk gebonden aan het Zoniënwoud. Biezenknoppen is er algemeen aanwezig in meer open, lichtrijke gedeelten van het bos en dit bij voorkeur op een stabiele bodem. De verwante soort pitrus komt op eerder gestoorde gedeelten voor. Beide russensoorten kunnen wel vlak bij elkaar staan. Elders in het BHG is biezenknoppen aanwezig in eerder stabiele graslandtypes. De grote verschillen tussen beide systematische inventarisatieperiodes zijn vermoedelijk het gevolg van een betere spreiding van de excursies. Verwarring tussen pitrus en biezenknoppen is ook niet uitgesloten.

***Juncus effusus L.***  
**Pitrus**

Pitrus is zeer algemeen in het BHG. Alleen in het sterk versteende, centrale gedeelte ontbreekt de soort in veel kilometerhokken. Elders is pitrus aanwezig op allerlei verstoorde plaatsen. De plant kan fors uitgroeiende pollen vormen zowel langs oevers, in graslanden, in bossen als op braakliggende terreinen. Onder kalkrijke omstandigheden wordt pitrus vervangen door de zeegroene rus.

***Juncus inflexus L.***  
**Zeegroene rus**

Zeegroene rus is algemeen in het BHG. Men kan deze soort zowel in weilanden als in graslanden, bermen en ruigten aantreffen. Een periodiek natte situatie is wel noodzakelijk. In het centrale gedeelte van de hoofdstad komt deze plant minder voor: ze is aanwezig op bouwterreinen en op braakliggende gronden. Zeegroene rus is een soort van eerder zwaardere, kalkrijke bodems. Het zwaartepunt van de verspreiding in het BHG ligt dan ook meer in het westen en het noorden van het BHG, waar zwaardere leembodems overheersen.

***Juncus subnodulosus Schrank***  
**Paddenrus**

Paddenrus is zeer zeldzaam in het BHG. De weinige, oude Brusselse vondsten dateren vooral uit de 19<sup>e</sup> eeuw. De plant is eertijds ingezameld in de omgeving Evere-Haren, in Oudergem en in het zuiden van Ukkel. Paddenrus is een soort van drassige terreinen met – in tegenstelling tot veldrus – kalkrijk grondwater. Momenteel is er in de Woluwevallei, mede als gevolg van aangepast maaibeheer door het BIM, een grote, aaneengesloten vegetatie met paddenrus ontstaan.

***Juncus tenuis Willd.***  
**Tengere rus**

Tengere rus is algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant komt oorspronkelijk uit N.-Amerika. Buiten het versteende centrum komt deze plant zowat overal voor in het BHG. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt wel in het zandige zuiden en oosten van het BHG. Tengere rus komt vooral voor langs paden op sterk betreden gedeelten. De paden met deze plant bevinden zich niet alleen in bossen, natuur- en landbouwgebieden maar ook in een meer stedelijke omgeving. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk vooral een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Kickxia elatine (L.) Dum.***  
**Spiesleeuwenbek**

Spiesleeuwenbek is zeer zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige kwam vroeger regelmatig voor op akkers van kalkrijke, zwaardere bodems. De laatste decennia is de soort meer uitgeweken naar spoorwegbermen en andere meer open bermen. Tijdens de tweede systematische inventarisatieperiode is er één uitgebreide populatie gevonden op de MIVB-terreinen (Evere) in een open berm.

***Knautia arvensis (L.) Coulter***  
**Beemdkroon**

Beemdkroon is zeldzaam in het BHG. De plant komt voor in graslanden op eerder kalkrijke bodems. De soort groeit op enkele kalkhoudende bermen in Haren en

omgeving. In 2004 is er ook een belangrijke populatie gevonden op het zuidelijk spoorwegencomplex (Klein-Eiland). Het globale beeld is er echter één van achteruitgang sinds het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw.

***Lactuca serriola* L.**  
**Kompassla**

Kompassla is zeer algemeen in het BHG. Deze pionier komt voor op voedselrijke bodems, zowel op allerlei braakliggende terreinen en resthoekjes in het stedelijk gebied als in moestuinen, akkerranden en open bermen in het meer landelijk gebied. Deze plant ontbreekt in het Zoniënwoud en het Laarbeekbos (Jette). Kompassla is minder algemeen in de wijken met veel opgaand groen en weinig braakgronden en industriegronden in de zuidoostelijke helft van het BHG.

***Lamium album* L.**  
**Witte dovenetel**

Witte dovenetel is algemeen in het BHG. Het is een soort van zeer voedselrijke gronden. Behalve in het Zoniënwoud komt deze plant in de periferie van de hoofdstad veel voor in allerlei bermen en onbewerkte restgronden. Zelfs in het sterk versteende centrale gedeelte is de plant veel aanwezig op braakliggende terreinen.

***Lamium amplexicaule* L.**  
**Hoenderbeet**

Hoenderbeet is algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant komt veel voor in akkers, moestuinen en onstabiele gedeelten van allerlei bermen. De sterke toename van deze soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger inventarisatie van de minder natuurlijke gedeelten van het BHG.

***Lamium galeobdolon* L.**  
**Gele dovenetel**

Gele dovenetel is zeer algemeen in het BHG. Van deze soort komen er in de hoofdstad twee ondersoorten voor: de subsp. *montanum* die er van nature aanwezig is en de subsp. *argentatum* dat gekweekt wordt in tuinen en regelmatig verwildert. Tijdens de verschillende karteerperioden werd niet altijd een onderscheid gemaakt tussen beide ondersoorten. Daarom gebeurt de cartografische voorstelling op het niveau van de soort. Gele dovenetel is regelmatig te vinden in alle gedeelten van de hoofdstad met bossen, oudere parken, houtkanten en beboste, braakliggende percelen.

***Lamium hybridum* Vill.**  
**Ingesneden dovenetel**

Ingesneden dovenetel is zeer zeldzaam in het BHG. De plant lijkt goed op paarse dovenetel en verkiest sterk vergelijkbare groeiplaatsen. Toch wordt deze soort in de hoofdstad slechts zeer sporadisch gevonden. In België is ingesneden dovenetel een plant van het noordwesten van het land. Ten zuiden van Samber en Maas en in de Kempen is ze zo goed als afwezig. In het BHG is deze plant de voorbije decennia enkele keren gevonden.

***Lamium purpureum L.***  
**Paarse dovenetel**

Paarse dovenetel is uiterst algemeen in het BHG. Het is een éénjarige soort die zeer algemeen voorkomt op omgewerkte gronden. Dit plantje verschijnt zeer vlug in tuintjes, plantsoenen, moestuinen, braakliggende terreinen en bermen.

Paarse dovenetel ontbreekt alleen in het Zoniënwoud. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Lapsana communis L.***  
**Akkerkool**

Akkerkool is uiterst algemeen in het BHG. Deze éénjarige groeit op allerlei voedselrijke plaatsen, het liefst wat beschadwd zoals langs boswegen, in wegbermen, in schaduwrijke tuinen en parken als op braakliggende terreinen zijn. Akkerkool is bijna overal en gelijkmatig verspreid aanwezig in de hoofdstad.

***Lathyrus aphaca L.***  
**Naakte lathyrus**

Naakte lathyrus is een zeer zeldzame plant in het BHG. Het was vroeger een soort van graanakkers maar de laatste decennia is de plant meestal op ruderaal terreinen gevonden. Naakte lathyrus is wel altijd een zeldzame verschijning geweest in ons land. De plant is éénmalig gevonden in 1991 nabij Hof-ter-Mussche (Sint-Lambrechts-Woluwe).

***Lathyrus latifolius L.***  
**Brede lathyrus**

Brede lathyrus is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant uit het zuiden van Europa is reeds enkele decennia ingeburgerd. Het is een grote klimplant met opvallende bloemen die zich vanuit tuinen heeft kunnen verspreiden. Gekweekte exemplaren in tuinen werden niet genoteerd.

In de hoofdstad is ze te vinden langs spoorwegen en industrieterreinen en in woonzones met ruime tuinen. De verspreidingskaartjes van beide afgebeelde periodes lijken goed op elkaar.

***Lathyrus nissolia L.***  
**Graslathyrus**

Graslathyrus is zeer zeldzaam in het BHG. Blijkens herbariummateriaal, in de Nationale Plantentuin werd graslathyrus vóór 1939 regelmatig ingezameld werd in akkers, bermen en op ruigten in het BHG. De onopvallende plant werd in de periode 1995-2005 nog op drie plaatsen gevonden.

***Lathyrus pratensis L.***  
**Veldlathyrus**

Veldlathyrus is algemeen in het BHG. Het is een soort van vochtige tot natte graslanden en terreinen die beginnen te verruigen. Veldlathyrus is dan ook algemeen aanwezig in de valleien en natte plekjes aan de randen van de hoofdstad. Qua verspreiding vertoont deze plant de kenmerken van een urbanofobe soort. In het meer centrale gedeelte is veldlathyrus eerder uitzonderlijk aanwezig in parken en op spoorwegterreinen.

***Lathyrus sylvestris* L.**  
**Boslathyrus**

Boslathyrus is een vrij zeldzaam in het BHG. Het is een klimplant van bosranden, ruigten en allerlei bermen. Net zoals bij brede lathyrus bevindt de grootste concentratie zich in en om het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek. Verder komt boslathyrus verspreid voor in de hoofdstad langs spoorwegen en in ruigten in meer natuurlijke terreinen.

***Lathyrus tuberosus* L.**  
**Aardaker**

Aardaker is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant komt voor in grazige bermen, ook op industrieterreinen en langs spoorwegen. In België lijkt de plant eerder gebonden aan kalkrijke streken. De meeste planten in het BHG groeien in het noordelijk havengebied en onmiddellijke omgeving ervan.

***Leersia oryzoides* (L.) Swartz**  
**Rijstgras**

Rijstgras is niet meer gevonden sinds 1995 in het BHG. Dit gras is een pionier van open, modderige en zeer voedselrijke gronden. Tijdens de eerste systematische inventarisatie is deze soort gevonden in Oudergem. Verder zijn er vóór 1939 enkele oudere vondsten bekend.

***Legousia speculum-veneris* (L.) Chaix**  
**Groot spiegelklokje**

Groot spiegelklokje is niet meer gevonden sinds 1995 in het BHG. Deze soort groeit in graanakkers en jonge, braakliggende terreinen op kalkhoudende gronden. Groot spiegelklokje is nog in 3 kilometerhokken gevonden tijdens de eerste systematische inventarisatie (1991-1994). Volgens herbariummateriaal kwam groot spiegelklokje vóór 1914 veel voor in akkers in het BHG.

***Lemna minor* L.**  
**Klein kroos**

Klein kroos is algemeen in het BHG. Dit aan het wateroppervlak drijvend plantje komt algemeen voor in wateren die niet te sterk vervuild en niet sterk beschaduwd zijn. Klein kroos komt algemeen voor in de valleien en andere waterrijke gebieden aan de rand van de hoofdstad. In vijvertjes in stadsparken is het dikwijls de enige niet-aangeplante soort.

***Lemna trisulca* L.**  
**Puntkroos**

Puntkroos is zeldzaam in het BHG. Dit in het water zwevende plantje verkiest minder voedselrijk water. De meeste recente vondsten dateren van vóór 1991. Puntkroos komt het meest voor in het bekken van de Woluwe.

***Leontodon autumnalis* L.**  
**Vertakte leeuwentand**

Vertakte leeuwentand is algemeen in het BHG. De plant is aanwezig in wegbermen, weilanden en in niet constant gemaaide gazons. De soort komt



verspreid in de hoofdstad voor. In zeer kort afgereden graslanden kan vertakte leeuwentand soms over het hoofd gezien of niet herkend worden. Tijdens de periode 1991-1994 zijn de soorten van het genus *Leontodon* vermoedelijk met elkaar verward en waarschijnlijk is vertakte leeuwentand in het westen van het BHG sterk onderschat.

***Leontodon hispidus* L.**  
**Ruige leeuwentand**

Ruige leeuwentand is vrij zeldzaam in het BHG. De plant groeit meestal in open, stabiele graslanden. Ruige leeuwentand verkiest sterk hellende, grazige bermen. Deze graslandjes kunnen deel uitmaken van brede wegbermen, maar ze kunnen ook in halfnatuurlijke parken gelegen zijn. Tijdens de periode 1991-1994 zijn de soorten van het genus *Leontodon* vermoedelijk met elkaar verward en waarschijnlijk is de aanwezigheid van ruige leeuwentand toen sterk overschat in het westen van het BHG.

***Leontodon saxatilis* Lam.**  
**Kleine leeuwentand**

Kleine leeuwentand is algemeen in het BHG. De plant komt veel voor in open graslanden. Kort begrazen of veel afmaaaien is geen probleem voor deze soort en hij is dan ook algemeen aanwezig in allerlei gazons. Dit kan op wegbermen zijn, in tuinen, in parken en op kerkhoven. Deze plant kwam oorspronkelijk vooral op schrale graslanden voor in de kustduinen en in de Kempen. Kleine leeuwentand heeft blijkbaar een nieuw habitat gevonden in allerlei gazons in stedelijk milieu. Deze verschuiving is ook vastgesteld in Noordrijnland-Westfalen. Vermoedelijk was kleine leeuwentand in de periode 1991-1994 toch iets algemener.

***Leonurus cardiaca* L.**  
**Hartgespan**

Hartgespan is zeer zeldzaam in het BHG. De plant is eerder een soort van ruige terreinen. In een meer stedelijke omgeving ontsnappen exemplaren vanuit tuinen. Deze plant werd in de laatste inventarisatieperiode (1995-2005) één keer gevonden in het noordelijk havengebied. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is hartgespan regelmatig gesignaleerd in de hoofdstad.

***Lepidium campestre* (L.) R. Brown**  
**Veldkruidkers**

Veldkruidkers is zeldzaam in het BHG. Het is een soort van eerder warme, open ruigten. Hij groeit op jonge middenbermen, omwoelde terreinen en braakland.

***Lepidium ruderales* L.**  
**Steenkruidkers**

Steenkruidkers is algemeen in het BHG. De soort groeit vooral op verharde substraten zoals stoepen en parkeerterreinen maar ook tussen kasseien en allerlei andere stenen. Steenkruidkers komt minder voor in de zuidoostelijke helft van het BHG: hier zijn er meer zones met sterk beschaduwde wegen en wordt de spontane plantengroei sneller verwijderd op verharde oppervlakken. Steenkruidkers is de laatste decennia sterk toegenomen in het BHG.

***Lepidium virginicum L.***  
**Amerikaanse kruidkers**

Amerikaanse kruidkers is vrij algemeen in het BHG. Verwarring met de dichtbloemige veldkers is niet uitgesloten. Deze niet-inheemse soort uit Noord- en Midden-Amerika heeft zich ingeburgerd op allerlei verharde substraten zoals op spoorwegterreinen, braaklanden en industrieterreinen. De belangrijkste kernen bevinden zich bij de grote spoorwegaanlegcomplexen en langs de spoorlijnen.

Deze soort heeft zich de laatste decennia sterk uitgebreid. Zo wordt Amerikaanse kruidkers voor de (weliswaar onvolledige) inventarisatieperiode 1972-1990 in slechts 4 kilometerhokken gemeld. Bij de systematische inventarisatie van 2003-2005 is de plant in 49 kilometerhokken gevonden.

***Leucanthemum vulgare Lam.***  
**Margriet**

Margriet is algemeen in het BHG. De plant valt het meest op in hooilanden maar houdt ook stand in weiden en regelmatig gemaaide graslanden. Deze opvallend bloeiende soort groeit vooral in de periferie van het BHG. Margriet komt ook op spoorwegterreinen en braakliggende gronden voor. De toename tijdens de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in 2003-2005.

***Ligustrum ovalifolium Hassk.***  
**Haagliguster**

Haagliguster is een vrij algemene soort in het BHG. Verwarring met wilde liguster is niet uitgesloten. Deze cultuurplant, die afkomstig is uit Japan, wordt zeer veel aangeplant in tuinen, plantsoenen, parken en bermen. Deze groenblijvende struik verwildert regelmatig in parken, op bermen en op braakliggende terreinen.

***Ligustrum vulgare L.***  
**Wilde liguster**

Wilde liguster is vrij algemeen in het BHG. Verwarring met haagliguster komt wel eens voor. In de hoofdstad groeien beide soorten op vergelijkbare plaatsen: tuinen, plantsoenen, parken en bermen. De meeste exemplaren zijn waarschijnlijk afkomstig van aangeplante exemplaren. In de plaatselijk kalkhoudende bodems in de bossen van het Dudenpark (Vorst), de omgeving van het Rood Klooster (Oudergem) en de bossen van Jette zijn er nog oude, natuurlijke standplaatsen aanwezig.

***Linaria vulgaris Mill.***  
**Vlasbekje**

Vlasbekje is algemeen in het BHG. Het is een soort van graslanden en ruigten. In het stedelijk milieu groeit vlasbekje veel langs spoorwegen en op braakliggende terreinen. De verspreiding in de hoofdstad is zwak gebonden aan het spoorwegennet.

***Linum usitatissimum L.***

**Gekweekt vlas**

Gekweekt vlas is vrij zeldzaam in het BHG. Het is een cultuurgewas dat in landelijke gebieden vanuit de massaal aanwezige zaden minstens tijdelijk kan standhouden.

In het stedelijk gebied wordt gekweekt vlas vooral verspreid met vogelzaad. De plant blijft slechts tijdelijk aanwezig.

***Listera ovata (L.) R. Brown***

**Grote keverorchis**

Grote keverorchis is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit zowel in bossen als in open, oude graslanden op een kalkrijke bodem. De groeiplaatsen in de hoofdstad liggen vooral in oude bossen. Ze vallen bijna allen samen met historische vindplaatsen. In de laatste inventarisatieperiode (1995-2005) is er één nieuwe vindplaats gevonden in het wildbos achter de gebouwen van de VRT (Schaarbeek).

***Lithospermum officinale L.***

**Glad parelzaad**

Glad parelzaad is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een plant van struwelen op kalkrijke bodem. In België is het een soort van de kustduinen en kalkstreken ten zuiden van Samber en Maas. Elders komt die nauwelijks voor.

Deze prachtige plant is op één plaats aanwezig in een oude kloostertuin. In eerste instantie zou men denken aan een verwilderd exemplaar. Glad parelzaad was in het verleden wel aanwezig in de plaatselijk kalkrijke bossen in Jette (BR, <1940, *Anoniem*), Vorst (BR, 1907, *Michel E.*) en nabij het Rood Klooster (BR, 1889, *Dutrannoit G.*)

***Lobularia maritima (L.) Desv.***

**Zilverschildzaad**

Zilverschildzaad is een vrij zeldzame plant in het BHG. In feite is ze veel meer aanwezig in de stedelijke omgeving maar zilverschildzaad werd alleen genoteerd als het verwilderde exemplaren betrof. Dit plantje uit het Middellandse-Zeegebied wordt veel in tuintjes geplant, van waaruit het ontsnapt en overvloedig kan groeien op de stoep maar het blijft meestal vlakbij de tuin.

***Lolium multiflorum Lam.***

**Italiaans raaigras**

Italiaans raaigras is vrij algemeen in het BHG. Dit gras uit het Middellandse-Zeegebied wordt in het landelijk gebied veel ingezaaid in graslanden. Van op deze plaatsen kan deze plant zich verspreiden op allerlei onstabiele gronden. In het stedelijk gebied wordt ze verspreid via het inzaaien van nieuwe wegbermen. De sterke toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Lolium perenne L.***  
***Engels raaigras***

Engels raaigras is uiterst algemeen soort in het BHG. Zowel in het stedelijk als het landelijk gebied is dit gras overal te vinden: in weilanden, op allerlei bermen, in gazons, langs onverharde paden en ook wel op braakliggende terreinen en in openingen tussen stenen. Alleen in gedeelten van het Zoniënwoud zonder lichtrijke plaatsen kan Engels raaigras ontbreken.

***Lonicera periclymenum L.***  
***Wilde kamperfoelie***

Wilde kamperfoelie is algemeen in het BHG. Deze liaan groeit in lichtrijkere gedeelten van bossen en aan bosranden. Wilde kamperfoelie kan ook in oude houtkanten aanwezig zijn. De plant verschijnt niet snel op braakliggende terreinen of nieuwe stadsparken. De verspreiding in het BHG vertoont het patroon van een urbanofobe soort. Let ook op de sterke gelijkenis in het verspreidingspatroon tussen beide periodes.

***Lonicera xylosteum L.***  
***Rode kamperfoelie***

Rode kamperfoelie is een zeldzame, verwilderde soort in het BHG. De natuurlijke standplaatsen van deze plant bevinden zich in de kalkrijke streken ten zuiden van Samber en Maas. Rode kamperfoelie wordt dikwijls aangeplant in parken en bij landschapsbeplantingen in brede bermen. Van op deze plaatsen kan ze soms verwilderen.

***Lotus corniculatus L. subsp. corniculatus***  
***Gewone rolklaver***

Gewone rolklaver is algemeen in het BHG. Deze plant is een soort van droge graslanden. Op kalkhoudende gronden is komt ze soort overvloediger voor. In de hoofdstad is gewone rolklaver veel aanwezig in bermen en minder regelmatig gemaaide graslanden, maar ook in gazons en op oudere, braakliggende terreinen. In het sterk versteende centrum en in het Zoniënwoud is de plant minder algemeen. De sterke toename van de soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Lotus pedunculatus Cav.***  
***Moerasrolklaver***

Moerasrolklaver is algemeen in het BHG. De soort groeit in eerder natte graslanden en jonge ruigten maar ook op lichtrijke plaatsen in bos. In de hoofdstad is het een plant die in een sterk natuurlijke omgeving goed vertegenwoordigd is. Dit is vooral in het Zoniënwoud, maar ook in de halfnatuurlijke parken. De verspreiding in het BHG vertoont het patroon van een urbanofobe soort.

***Lunaria annua L.***  
***Tuinjudaspenning***

Tuinjudaspenning is vrij algemeen in het BHG. Deze verwilderde tuinplant is afkomstig uit het zuidoosten van Europa en ontsnapt uit tuinen. De soort is regelmatig te vinden op braakliggende terreinen tussen de woningen, in kleine

bosjes en langs wegbermen. Tijdens de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005 werden alleen die exemplaren genoteerd die geen band meer bleken te hebben met de tuin van waaruit ze ontsnapt waren.

***Lupinus polyphyllus* Lindl.**  
**Vaste lupine**

Vaste lupine is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant is als voedergewas ingevoerd uit het westen van Noord-Amerika en heeft zich vooral op rotsachtige wegbermen en spoorwegbermen goed kunnen vestigen. In de periode 1972-1994 is ze vooral rond het station van Schaarbeek gevonden.

***Luzula campestris* (L.) DC**  
**Gewone veldbies**

Gewone veldbies is een algemene soort in het BHG. In vegetatieve toestand kan die verward worden met veelbloemige veldbies. Het is een plant van open, schrale graslanden en bosranden. In de hoofdstad is die regelmatig aanwezig in de randen van weilanden, de gazons van de oudere parken en de bossen te vinden.

***Luzula luzuloides* (Lam.) Dandy et Wilmott**  
**Witte veldbies**

Witte veldbies is niet meer teruggevonden in het BHG in de periode 1995-2005. Deze bosplant is een normale verschijning ten zuiden van Samber en Maas maar komt slechts uitzonderlijk voor in het noorden van het land. Voor witte veldbies is er de laatste decennia één twijfelachtige vondst in het Zoniënwoud. De soort is wel uit dezelfde buurt gemeld in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw. Recent is deze bosplant net buiten het BHG in het Vlaamse gedeelte van het Zoniënwoud gevonden.

***Luzula multiflora* (Ehrh.) Lej.**  
**Veelbloemige veldbies**

Veelbloemige veldbies is een vrij algemene soort in het BHG. Bij gebrek aan bloeiwijze is verwarring mogelijk met gewone veldbies. Deze soort komt voor op lichtrijke plaatsen in bossen op een eerder zure bodem. Veelbloemige veldbies kan ook in heischrale graslanden aanwezig zijn. In de hoofdstad is de plant bijna exclusief gebonden aan het Zoniënwoud en aangrenzende bossen en oude parken. De sterke toename van de soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding bij de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Luzula pilosa* (L.) Willd.**  
**Ruige veldbies**

Ruige veldbies is vrij algemeen in het BHG. Het is een typische bosplant van licht zure bodems. Ruige veldbies is vooral op taluds en langs wegen te vinden. Ze is algemeen aanwezig in de oude bossen en oude, beboste parken van de hoofdstad.

***Luzula sylvatica (Huds.) Gaudin***  
**Grote veldbies**

Grote veldbies is vrij algemeen soort in het BHG. Alhoewel deze bosplant een gewone verschijning is in de meeste Brusselse bossen, is deze plant zeldzaam in het Vlaams Gewest. In het Waals Gewest komt ze ook niet veel voor ten noorden van Samber en Maas. Grote veldbies kan grote oppervlakken bedekken op hellingen in matig voedselrijk loofbos. Deze soort is in het BHG zeer sterk gebonden aan het Zoniënwood en de aangrenzende oude bossen en oude parken.

***Lychnis flos-cuculi L.***  
**Echte koekoeksbloem**

Echte koekoeksbloem is vrij algemeen in het BHG. De fraai bloeiende plant is sterk gebonden aan natte graslanden. In de hoofdstad is ze typisch voor valleien in de periferie. Deze soort is in de karteringsperiode 1995-2005 duidelijk achteruitgegaan. In het zuiden van Ukkel werd zij nog nauwelijks gevonden.

***Lycium barbarum L.***  
**Boksdoorn**

Boksdoorn is zeldzaam in het BHG. Deze adventief, die afkomstig is uit China, ontsnapt uit tuinen en kan zo verwilderen. Het is een struik die vooral langs de kust voorkomt maar in de hoofdstad is ze ook hier en daar te vinden.

***Lycopersicon esculentum Mill.***  
**Tomaat**

Tomaat is een algemene, adventieve soort in het BHG. Deze groente verspreidt zich vooral via keukenafval. De belangrijkste populaties in ons land bevinden zich in de droogvallende grindbeddingen van rivieren. Deze niet-inheemse plant heeft zich daar alvast reeds ingeburgerd. Tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 is tomaat in 80 kilometerhokken gevonden. De soort komt er voor als pionier op snel opwarmende plaatsen in bermen, op braakliggende terreinen, op spoorwegterreinen en op stenige bodems. In die periode werden er in september-oktober ook rijpe vruchten van tomaat gevonden. Voor de hoofdstad is het een voorbeeld van een urbanofiele soort.

Voor de periode 1972-1994 zijn er slechts enkele vondsten gemeld voor het sterk versteende centrum van de stad. Het is echter onduidelijk of tomaat nauwelijks aanwezig was of niet genoteerd werd. Vermoedelijk is tomaat in de hoofdstad niet meer afhankelijk van een nieuwe toevoer van zaden. Tomaat zal in de nabije toekomst dan ook als ingeburgerd kunnen beschouwd worden. De aanvoer van zaden zal in het stedelijk milieu hoe dan ook blijven bestaan. De soort zal dus hoogstwaarschijnlijk verder toenemen. In Noordrijnland-Westfalen wordt tomaat nog als een efemere soort beschouwd. De plant is er voor zijn voortbestaan afhankelijk van een constante zadenaanvoer.

***Lycopodium clavatum L.***  
**Grote wolfsklauw**

Grote wolfsklauw is zeer zeldzame soort in het BHG. Het is een plant van eerder open plaatsen in bossen op zure gronden. De laatste vondst in de 20<sup>e</sup> eeuw dateert uit 1954 (BR, 1954, *Lawalrée A.*). Deze vondst is net als alle andere

oudere vondsten uit het Zoniënwood afkomstig. De plant leek verdwenen uit het BHG. Na 2000 is grote wolfsklauw als het ware herontdekt op twee plaatsen in het Zoniënwood.

***Lycopus europaeus L.***  
**Wolfspoot**

Wolfspoot is een algemene soort in het BHG. Deze plant groeit op de oevers van waterpartijen en ook wel in kleine, tijdelijk ondergelopen laagtes in bossen. Wolfspoot is algemeen aanwezig in de halfnatuurlijke landschapsparken en de valleien van de hoofdstad en in het grootste gedeelte van het Zoniënwood.

***Lysimachia nemorum L.***  
**Boswederik**

Boswederik is vrij algemeen in het BHG. Het is een bosplant die houdt van leemhoudende bodems op eerder natte plaatsen zoals tractorsporen. Het zwaartepunt van de verspreiding van boswederik ligt in het Zoniënwood. Alle recente vindplaatsen in de hoofdstad zijn gebonden aan oude bossen of parken met een oude boskern. In de periode 1972-1994 is boswederik ook regelmatig in het noordoosten van het BHG gevonden.

***Lysimachia nummularia L.***  
**Penningkruid**

Penningkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit in korte vegetaties op minstens tijdelijk vochtige tot natte plaatsen, zowel in open terreinen als in meer open gedeelten van bossen. De soort is regelmatig te vinden in de extensief beheerde graslanden van de halfnatuurlijke landschapsparken. Penningkruid is aanwezig in het Zoniënwood en kan ook wel in gazons van tuinen en stadsparken gevonden worden.

***Lysimachia punctata L.***  
**Puntwederik**

Puntwederik is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit oorspronkelijk in het zuidoosten van Europa en Zuidwest-Azië. Deze soort kan zich met tuinafval verspreiden. Puntwederik is in de periferie van de hoofdstad verspreid gevonden, meestal in de buurt van moestuinen. Gekweekte planten in tuinen en moestuinen werden niet genoteerd.

***Lysimachia vulgaris L.***  
**Grote wederik**

Grote wederik is vrij algemeen soort in het BHG. Deze plant met opvallende bloemen groeit vooral op natte, voedselrijke plaatsen. Op sterk veruigende terreinen kan ze massaal aanwezig zijn. In België komt grote wederik algemener voor in de zure regio's. In de hoofdstad komt hij algemeen voor op natte plaatsen en in de valleien in de periferie.

***Lythrum salicaria L.***  
**Grote kattenstaart**

Grote kattenstaart is algemeen in het BHG. De plant verschijnt snel op open, natte plaatsen en groeit op natte ruigten, zowel in een sterk natuurlijke omgeving als op braakliggende terreinen in een stedelijke omgeving. Grote kattenstaart komt

algemeen voor in de valleien en op natte plaatsen in de periferie van de hoofdstad. In de stadskern is deze soort te vinden langs het kanaal, op braakliggende gronden en ook wel eens op de oever van een stadsvijver.

***Mahonia aquifolium (Pursh) Nutt.***  
***Mahonia***

Mahonia is zeer algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse struik is afkomstig uit Noord-Amerika. Ze wordt als sierplant veel aangeplant in tuinen en openbare parken. De bessen worden door vogels verspreid en deze soort kan op allerlei plaatsen kiemen, ook op grotere afstand van de moederplant.

Mahonia is in het laatste decennium op heel veel nieuwe plaatsen opgedoken in het BHG. Naast het Zoniënwoud zijn er nog enkele stedelijke gebieden waar mahonia nog niet waargenomen werd. Vermoedelijk zijn het wijken waar weinig aanplantingen van mahonia in de buurt zijn.

Vergeleken met de inventarisatieperiode 1971-1994 is mahonia in de inventarisatieperiode 1995-2005 enorm sterk toegenomen. Vermoedelijk werd de soort in de systematische inventarisatieperiode 1991-1994 door veel waarnemers niet als verwilderd beschouwd. In de hoofdstad gedraagt mahonia zich weliswaar nergens als invasief. De verwildering van mahonia is ook in Noordrijnland-Westfalen vastgesteld.

***Maianthemum bifolium (L.) F.W. Schmidt***  
***Dalkruid***

Dalkruid is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit bij voorkeur in oude bossen op een eerder zure en zandige tot leemhoudende bodem. Deze soort werd in beperkte mate ook aangeplant in kasteelparken. In de hoofdstad is dalkruid vooral in het Zoniënwoud maar ook in andere beukenbossen of oudere parken te vinden.

***Malus sylvestris (L.) Mill.***  
***Wilde appel en eetappel***

Appel (wilde appel en eetappel) is vrij algemeen in het BHG. In navolging van de Belgische Flora (LAMBINON et al. 2004) worden wilde appel (subsp. *sylvestris*) en eetappel (subsp. *mitis*) als één soort beschouwd.

In de hoofdstad is er in de periode 2003-2005 vooral de verwilderde eetappel waargenomen. Appel komt algemeen voor in verruigde bermen, op spoorwegterreinen en braakliggende gronden in de periferie van de hoofdstad. Vergeleken met de inventarisatieperiode 1972-1994 is appel in de inventarisatieperiode 1995-2005 enorm sterk toegenomen. Vermoedelijk werd de soort in de systematische inventarisatieperiode 1991-1994 door veel waarnemers niet als verwilderd beschouwd.

***Malva moschata L.***  
***Muskuskaasjeskruid***

Muskuskaasjeskruid is vrij algemeen in het BHG. Deze plant met de opvallende lilaroze bloemen komt ten zuiden van Samber en Maas algemeen voor in bermen en halfnatuurlijke graslanden. In het noorden van het land is deze soort als gevolg van verwildering en inzaaien in bermen sterk uitgebreid.

In het BHG komt muskuskaasjeskruid verspreid voor in bermen, op braakliggende gronden en op spoorwegterreinen. Net zoals elders in het noorden van het land is het aantal waarnemingen van deze plant recent sterk toegenomen in het BHG.



***Malva neglecta* Wallr.**  
**Klein kaasjeskruid**

Klein kaasjeskruid is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt voor op zeer voedselrijke en licht verstoorde plaatsen in eerder open bermen, parken, braakliggende terreinen en resthoekjes. In het BHG komt klein kaasjeskruid veel voor in woonbuurten met openbaar groen. In deelgebieden zonder bewoning of met zeer ruime percelen komt deze soort veel minder voor.

***Malva sylvestris* L.**  
**Groot kaasjeskruid**

Groot kaasjeskruid is zeer algemeen in het BHG. Deze forse plant groeit op droge, licht verstoorde bodems, zowel op open terrein als in halfschaduw. In het meer perifeer gebied van de hoofdstad is groot kaasjeskruid algemeen langs ruige bermen, op akkerranden en op spoorwegterreinen. In een dichter bewoonde omgeving komt groot kaasjeskruid voor op restgronden, op omwoelde bermen en bouwwerven, in parkjes en plantsoenen, tegen muren en laanbomen en op braakliggende terreinen.

Groot kaasjeskruid ontbreekt in het Zoniënwoud. In woonbuurten met weinig restgronden en braakliggende terreinen of met weinig tijdelijke dynamiek (weinig bouwactiviteiten bijvoorbeeld) kan groot kaasjeskruid wel eens ontbreken.

***Matricaria discoidea* DC.**  
**Schijfkamille**

Schijfkamille is uiterst algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig van Oost-Azië. Schijfkamille is een pionier van voedselrijke, tevens sterk betreden of stenige bodems en groeit op allerlei plaatsen langs wegen, in bermen, akkers en moestuinen. Behalve het Zoniënwoud is deze soort zowat overal te vinden in de hoofdstad.

***Matricaria maritima* L.**  
**Reukeloze kamille**

Reukeloze kamille is uiterst algemeen in het BHG. Het is een pionier van zeer voedselrijke en verstoorde bodems. De plant komt voor tussen verhardingen langs wegen en op allerlei sterk omwoelde en vergraven gronden. In de hoofdstad ontbreekt reukeloze kamille alleen in grote gedeelten van het Zoniënwoud. Ook in schaduwrijke woonbuurten waar weinig vergraven of verstoorde gronden zijn, kan reukeloze kamille wel eens ontbreken.

***Matricaria recutita* L.**  
**Echte kamille**

Echte kamille is algemeen in het BHG. Deze éénjarige is een plant van voedselrijke, recent vergraven of omwoelde bodems. Ze bloeit vroeger dan reukeloze kamille en het is ook geen soort van verharde oppervlakken.

In de periferie komt echte kamille algemeen voor in akkers, moestuinen en vergraven bermen. In dicht bewoonde gebieden is deze soort op bouwwerven en braakliggende gronden, in plantsoenen en parken en op middenbermen met veel dynamiek te vinden.

Deze soort ontbreekt grotendeels in het Zoniënwoud. Echte kamille is maar beperkt aanwezig in het hoger gelegen gedeelte van het sterk versteende centrum.

***Medicago falcata L. (incl. x varia)***  
**Sikkelklaver**

Sikkelklaver is zeer zeldzaam in het BHG. De plant komt voor op droge, kalkrijke graslanden. In België komt sikkelklaver beperkt voor in valleien in het Maasbekken, langs de kust en de Beneden-Schelde. Sikkelklaver vormt kruisingen met luzerne. Deze kruisingen (*Medicago x varia*) worden samen met sikkelklaver besproken.

Sikkelklaver is de laatste decennia alleen maar bij het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek gevonden. Uit herbariummateriaal van de Nationale Plantentuin blijkt dat sikkelklaver in deze buurt regelmatig gevonden werd in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw.

***Medicago lupulina L.***  
**Hopklaver**

Hopklaver is uiterst algemeen in het BHG. De plant groeit in allerlei graslanden en verschijnt snel op jonge terreinen na grondwerken en op braakliggende terreinen. Alleen in het Zoniënwoud is ze minder regelmatig te vinden. Het toegenomen aantal waarnemingen in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger inventarisatie van het sterk versteende gedeelte tijdens de systematische inventaris in de periode 2003-2005.

***Medicago sativa L.***  
**Luzerne**

Luzerne is nog vrij algemeen in het BHG. Het is een voedergewas, vermoedelijk afkomstig is uit Zuidwest-Azië. In het verleden werd deze soort vaker in de landbouw gebruikt. Luzerne komt algemeen voor in wegbermen en op meer artificiële terreinen.

Tijdens de systematische inventarisatie van 1991-1994 lag het aantal groeiplaatsen hoger. Thans komt deze soort in de hoofdstad vooral op spoorwegterreinen, industrieterreinen, braakliggende gronden en in wegbermen.

***Melampyrum pratense L.***  
**Hengel**

Hengel is zeldzaam in het BHG. De plant komt voor in eerder zure, droge bossen, op lichtrijke plaatsen. Ze is zwak gebonden aan oud bos of oude houtkanten. Hengel is de voorbije decennia maar op een paar plaatsen in en nabij het Zoniënwoud gevonden maar het verspreidingspatroon is nauwelijks veranderd t.o.v. de eerste systematische kartering.

***Melica uniflora Retz.***  
**Eenbloemig parelgras**

Eenbloemig parelgras is vrij algemeen soort in het BHG. Deze soort komt voor in oude loofbossen op eerder droge plaatsen en een eerder kalkrijke bodem. Meer bepaald verkiest eenbloemig parelgras hierin de lichtrijkere gedeelten.

Eenbloemig parelgras komt alleen in de bosrijke, zuidelijke helft van de hoofdstad voor. Alle vindplaatsen bevinden zich in oude bossen of in parken met een oude boskern.

***Melilotus albus* Med**  
**Witte honingklaver**

Witte honingklaver is zeer algemeen in het BHG. Deze plant verschijnt als pionier zeer vlug op allerlei omwoelde en vergraven terreinen. In de periferie komt witte honingklaver veel voor op bermen met hoge dynamiek, spoorwegterreinen en industrieterreinen. In dichter bewoond gebied is de plant op braakliggende gronden, op bouwwerven en andere vergraven terreinen, tussen stenen op verharde oppervlakken en in allerlei resthoekjes te vinden. In woonbuurten met weinig restgronden en braakliggende terreinen of zonder bouwactiviteiten kan deze plant wel eens ontbreken.

***Melilotus altissimus* Thuill.**  
**Goudgele honingklaver**

Goudgele honingklaver is niet meer waargenomen sinds 1995. Wegens de gelijkenis met citroengele honingklaver, die veel meer voorkomt in het stedelijk milieu, is goudgele honingklaver misschien over het hoofd gezien in de periode 1995-2005.

Deze plant komt voor in graslanden en ruderaal terreinen op eerder vochtige plaatsen. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was ze nogal aan rivierdalen gebonden in ons land. De laatste decennia komt goudgele honingklaver meer voor in bermen en ruderaal terreinen.

***Melilotus officinalis* Lam.**  
**Citroengele honingklaver**

Citroengele honingklaver is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van gestoorde gronden en eerder ruige vegetaties, zoals spoorwegterreinen, verwaarloosde industrieterreinen en onstabiele bermen. Citroengele honingklaver is in de hoofdstad nogal gebonden aan het spoorwegennet. Deze plant komt ook nog elders verspreid voor op enkele oudere, braakliggende terreinen en ruige bermen.

***Melissa officinalis* L.**  
**Citroenmelisse**

Citroenmelisse is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is vermoedelijk uit het oosten van het Middellandse-Zeegebied afkomstig. De plant verspreidt zich via tuinafval en is vaak aan te treffen in de bewoonde periferie van de hoofdstad waar ze op braakliggende percelen groeit en in resthoekjes nabij moestuinen en woningen.

***Mentha aquatica* L.**  
**Watermunt**

Watermunt is vrij algemeen in het BHG. Drie vondsten van de kruising tussen akkermunt en watermunt (*Mentha x verticillata*) zijn bij watermunt ondergebracht. Deze opvallend geurende plant groeit op eerder natte plaatsen in graslanden en ruigten maar ook in moerassen en in de oeverzones van waterpartijen. Watermunt komt algemeen voor op natte plaatsen en in de valleien in de periferie van de hoofdstad.

***Mentha arvensis* L.**  
**Akkermunt**

Akkermunt is een zeldzaam in het BHG. De plant verkiest eerder voedselrijke bodems die lange tijd nat tot vochtig blijven maar in de zomer sterk kunnen uitdrogen. Ze groeit vooral in akkers en moestuinen maar ook langs brede bospaden en op kapvlakten. In de hoofdstad is akkermunt in de periode 1995-2005 vooral in het Zoniënwoud gevonden. In de voorlaatste inventarisatieperiode (1972-1994) werd akkermunt opvallend meer genoteerd dan in de periode 1995-2005. Misschien werd de kruising tussen watermunt en akkermunt (*Mentha x verticillata*) in die periode als akkermunt aangeduid maar vermoedelijk is er ook een reële achteruitgang.

***Mentha spicata* L. (incl. x *piperita*)**  
**Groene munt en aarmunt**

Volgens LAMBINON (2004) is groene munt een ondersoort (subsp. *glabrata*). De plant is vrij zeldzaam in het BHG. Deze adventiefplant van onduidelijke herkomst wordt met tuinafval verspreid. Daarnaast komt in België ook nog aarmunt voor (subsp. *spicata*). Tenslotte zijn er drie vondsten van de kruising tussen groene munt en watermunt (*Mentha x piperita*) bij groene munt geplaatst. Groene munt is verspreid gevonden in de periferie van hoofdstad.

***Mentha suaveolens* (+ *hybr.*)**  
**Witte munt (+ *hybr.*)**

Witte munt, met inbegrip van de hybriden is vrij algemeen in het BHG. Het is een niet-inheemse plant waarvan de herkomst onduidelijk is en die met tuinafval verspreid wordt. Planten, behorend tot deze groep zijn in de periode 1995-2005 vooral nabij moestuinen en ruigten bij de spoorwegencomplexen gevonden.

***Mercurialis annua* L.**  
**Tuinbingelkruid**

Tuinbingelkruid is uiterst algemeen in het BHG. Het verschijnt zeer snel op eerder zonnige plaatsen op omgewerkte, voedselrijke bodems. In de periferie is het veel in moestuinen, op akkers en allerlei bermen aanwezig. Meer centraal in de hoofdstad is tuinbingelkruid in middenbermen en voortuintjes, in bloemperkjes en plantenbakken, op braakliggende percelen en bouwerven te vinden. Tuinbingelkruid ontbreekt alleen in het Zoniënwoud.

***Mercurialis perennis* L.**  
**Bosbingelkruid**

Bosbingelkruid is vrij zeldzaam in het BHG. De plant houdt van eerder kalkrijke, vochtige bossen met een goed verteerde humuslaag en is gebonden aan oude bossen.

In de hoofdstad is bosbingelkruid gevonden in het Koninklijk Domein (Laken), het Ter Kamerenbos en in het Zoniënwoud nabij het Rood Klooster (Oudergem). De andere vondsten zijn gelegen in oude parken zoals het Josaphatpark (Schaarbeek).

***Mespilus germanica L.***  
**Mispel**

Mispel is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant houdt van open plaatsen en randen van voedselrijke bossen op leemhoudende bodems. Mispel kan ook in holle wegen en houtkanten opduiken. Deze soort werd al in de Romeinse tijd ingevoerd. In de Middeleeuwen gebeurde dit opnieuw. Volgens de Vlaamse Atlas verwilderde deze plant reeds sedert de Middeleeuwen. Mispel komt verspreid voor in de beboste, zuidelijke helft van de hoofdstad. Deze soort wordt wel ook nu nog aangeplant in parken en tuinen en kan van daaruit verwilderen.

***Milium effusum L.***  
**Bosgierstgras**

Bosgierstgras is algemeen in het BHG. Dit gras komt voor op eerder zure, leemhoudende bodems van loofbossen. De plant is veel in de Brusselse beukenbossen aanwezig. Bosgierstgras heeft een zekere band met oud bos. Bosgierstgras is overal in het Zoniënwoud en aangrenzende bossen en oude parken aanwezig. Het is eveneens in de bossen in het noorden van de hoofdstad te vinden.

***Minuartia hybrida (Vill.) Schischkin***  
**Tengere veldmuur**

Tengere veldmuur is zeer zeldzaam in het BHG. Het was vroeger een akkeronkruid. De soort komt voor op open plaatsen in stenig, kalkrijk grasland. Volgens de Vlaamse Atlas komt dit plantje nog nauwelijks voor in het noorden van het land. Tengere veldmuur is in 2000 gevonden in het dal van de Woluwe nabij het Parmentierpark.

***Misopates orontium (L.) Rafin.***  
**Akkerleeuwenbek**

Akkerleeuwenbek is zeldzaam in het BHG. Deze plant was vroeger sterk gebonden aan akkers en moestuinen. De laatste decennia wordt ze ook wel langs allerlei bermen op instabiele plaatsen gevonden. Akkerleeuwenbek is het laatste decennium op akkers en moestuinen gevonden maar vooral langs spoorwegen bij Laken.

***Moehringia trinervia (L.) Clairv.***  
**Drienerfmuur**

Drienerfmuur is algemeen in het BHG. De plant groeit op een matig voedselrijke en vochtige bosbodem. Ze kan ook in houtkanten en holle wegen aanwezig zijn. Drienerfmuur komt algemeen voor in het Zoniënwoud en andere nabijgelegen bossen. Verder is de soort eveneens aanwezig in de bossen in het noorden van de hoofdstad.

***Molinia caerulea (L.) Moench***  
**Pijpenstrootje**

Pijpenstrootje is vrij algemeen in het BHG. In het noorden van het land groeit pijpenstrootje op zure, voedselarme, zowel droge als natte bodems. Het kan

zowel in volledig open terrein als in lichtrijk bos zijn. Pijpenstrootje is in het BHG strikt gebonden aan het Zoniënwood en onmiddellijke omgeving.

***Monotropa hypopitys* L.**  
**Stofzaad**

Stofzaad is zeer zeldzaam in het BHG. De plant heeft geen bladgroen en leeft in symbiose met een zwam. De bovengrondse delen kunnen vele jaren nauwelijks zichtbaar zijn. Deze soort kan o.a. in bossen bij beuk, hazelaar en den gevonden worden. Stofzaad komt in ons land nog het meest voor in de kalkrijke streken in het zuiden van het land.

In de periode 1995-2005 is stofzaad nabij het Rood Klooster (Oudergem) gevonden. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is het ook nog gevonden in het Ter Kamerenbos.

***Montia minor* C.C. Gmel.**  
**Klein bronkruid**

Klein bronkruid is zeldzaam in het BHG. Dit plantje is oorspronkelijk een pionier van akkers en moestuinen. In het noorden van het land is het sterk gebonden aan zandige bodems. Klein bronkruid verschijnt vroeg op het jaar en heeft vlug zijn levenscyclus voltooid.

In de hoofdstad is klein bronkruid enkele keren in gazons en op één plaats langs een spoorlijn gevonden. Ook op die plaatsen kan klein bronkruid zijn levenscyclus voltooiën vooraleer gazons regelmatig gemaaid worden of de vegetatie langs de spoorlijn kapot gespoten wordt. In de periode 1972-1994 is klein bronkruid vermoedelijk over het hoofd gezien en dus niet gesignaleerd in het BHG.

***Mycelis muralis* (L.) Dum**  
**Muursla**

Muursla is algemeen in het BHG. Deze plant groeit vooral in vochtige bossen, op beschaduwde berm en holle wegen in het zuiden van het land. Deze soort groeit echter ook op muren en op sterk beschaduwde plaatsen in stedelijke centra. Muursla is algemeen in het Zoniënwood en nabijgelegen kleinere bossen en parken. De laatste decennia heeft deze soort zich op allerlei schaduwrijke plaatsen in het volle woongebied gevestigd. Geschikte plekken zijn dikwijls muren en schaduwrijke voortuintjes maar ook voegen tussen stenen van trappen en graven op kerkhoven worden gekoloniseerd.

Het aantal waarnemingen van muursla is tijdens de periode 1995-2005 sterk verhoogd. Vermoedelijk is dit het gevolg van een reële uitbreiding van deze plant in het voorbije decennium én van de grondiger inventarisatie tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005. In Nederland wordt muursla als een typische stadsplant beschouwd.

***Myosotis arvensis* (L.) Hill**  
**Akkervergeet-mij-nietje**

Akkervergeet-mij-nietje is algemeen in het BHG. Oorspronkelijk was het meer een plant van akkers. Nu komt ze echter op allerlei licht gestoorde plaatsen voor zoals op kapvlakten, allerlei wegranden en berm en jonge terreinen.

Akkervergeet-mij-nietje komt algemeen voor op de minder bebouwde gedeelten in de periferie van de hoofdstad. Het lijkt daarom eerder een urbanofobe soort.

***Myosotis cespitosa* (s.l.)**  
**Zomp & Moerasvergeet-mij-nietje**

De Belgische flora (LAMBINON et al. 2004) spreekt van zompvergeet-mij-nietje (*Myosotis laxa* Lehm. subsp. *cespitosa* (C.F.Schulz) Hyl ex. Nordh.) en van moerasvergeet-mij-nietje (*Myosotis scorpioides* L.). Volgens de Vlaamse Atlas is verwarring tussen zomp- en moerasvergeet-mij-nietje niet uitgesloten. Daarom bespreken we hier beide soorten samen. Vergelijkingen maken met gegevens van vóór 1972 zijn weinig zinvol wegens de veranderde inzichten over de *cespitosa*-groep, die naast zomp- en moeras- ook weidevergeet-mij-nietje omvat.

Deze soortengroep komt voor op allerlei natte plaatsen in graslanden, bossen, geleidelijke overgangen van land naar water en ondiepe sloten. Deze soortengroep komt algemeen voor in de valleien aan de rand van de hoofdstad.

***Myosotis discolor* Pers.**  
**Veelkleurig vergeet-mij-nietje**

Veelkleurig vergeet-mij-nietje is zeldzaam in het BHG. Dit éénjarig plantje groeit op open, zandige terreinen zoals in sommige graslanden. Deze soort is in het voorbije decennium (1995-2005) enkele keren gevonden in de periferie van de hoofdstad.

***Myosotis ramosissima* Rochel ex Schult.**  
**Ruw vergeet-mij-nietje**

Ruw vergeet-mij-nietje is vrij algemeen in het BHG. Dit éénjarig plantje groeit op open plaatsen maar niet op zure bodems. In de hoofdstad is deze soort meestal op spoorweg- en industrieterreinen te vinden op de plaatsen waar vegetaties door konijnen kort gehouden worden.

De verspreiding van ruw vergeet-mij-nietje heeft een duidelijke band met het spoorwegennet. Vergelijken met de vorige inventarisatieperiode (1972-1994) is het aantal waarnemingen van deze soort tijdens de laatste inventarisatieperiode zeer sterk toegenomen. Vermoedelijk is dit vooral het gevolg van een goede seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005. In eerder droge jaren is ruw vergeet-mij-nietje nog nauwelijks te vinden na de maand mei.

***Myosotis stricta* Link ex Roem. et Schult.**  
**Stijf vergeet-mij-nietje**

Stijf vergeet-mij-nietje is niet meer waargenomen sinds 1995. Dit éénjarig plantje komt voor op open, droge bodems. Mogelijks wordt deze soort over het hoofd gezien en verward met andere, kleine vergeet-mij-nietjes. Anderzijds is het ook zo dat deze plant nogal eens verkeerd gedetermineerd wordt. Ook in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was stijf vergeet-mij-nietje zeer zeldzaam in het BHG.

***Myosotis sylvatica* Ehrh. ex Hoffmann**  
**Bosvergeet-mij-nietje**

Bosvergeet-mij-nietje is algemeen in het BHG. De plant komt van nature voor in eerder kalkrijke bossen en in sommige beekdalbossen. Deze soort houdt ook van de lichtrijkere zones in het bos. Bosvergeet-mij-nietje heeft voor een vergeet-mij-nietje opvallend grote bloemen. Deze soort wordt dan ook reeds sinds lang als sierplant gekweekt en is zo reeds lang aan het verwilderen.

Bosvergeet-mij-nietje is niet alleen in sommige oude bossen aanwezig. Deze soort is vooral aanwezig in de periferie van de hoofdstad waar er ruime tuinen zijn

en veel openbaar groen aanwezig is. Tijdens de inventarisatieperiode 1972-1994 waren er veel minder waarnemingen van bosvergeet-mij-nietje dan in de periode 1995-2005. Dit zal voor een groot gedeelte het gevolg zijn van de toegenomen populariteit van deze soort als sierplant, gevolgd door zijn verwildering in woonbuurten.

***Myosoton aquaticum L. Moench***  
**Watermuur**

Watermuur is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit op allerlei natte plaatsen, zowel in open terrein als in min of meer beboste plaatsen. Zwaarder gronden worden verkozen boven de lichtere gronden. In een stedelijke omgeving kan watermuur ook wel eens in een ruigte optreden. Watermuur komt algemeen voor in de valleien en op natte plaatsen in de periferie van de hoofdstad.

***Myosurus minimus L.***  
**Muizenstaart**

Muizenstaart is zeer zeldzaam in het BHG. Dit éénjarig plantje was in het verleden een soort van akkers die 's winters nat waren maar snel opdroogden in het voorjaar. De laatste decennia is muizenstaart in het landelijk gebied op sterk betreden plaatsen in weiden gevonden. In het stedelijk milieu kan muizenstaart op vochtige paden en in plantsoenen gevonden worden op snel opdrogende plaatsen. Muizenstaart is in de periode 1995-2005 éénmalig gevonden in 2001. Er ook zijn een paar vondsten bekend van het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw.

***Myriophyllum spicatum L.***  
**Aarvederkruid**

Aarvederkruid is zeldzaam in het BHG. Deze soort is zeer levenskrachtig in allerlei voedselrijk, al dan niet stromend water. In de hoofdstad sluiten de vindplaatsen van de laatste decennia in het bekken van de Woluwe aan bij oudere gegevens. De andere vondsten kunnen het gevolg zijn van uitzettingen.

***Myriophyllum verticillatum L.***  
**Kransvederkruid**

Kransvederkruid is niet meer waargenomen sinds 1995. De soort groeit in rustig water met een neutrale zuurgraad, vooral in streken met een zandige bodem. In de periode 1972-1994 is kransvederkruid nog op drie plaatsen in het bekken van de Woluwe gevonden.

***Narcissus pseudonarcissus L.***  
**Wilde narcis**

Wilde narcis is vrij algemeen in het BHG. In ons land komen twee ondersoorten voor: de trompetnarcis (subsp. *major*) en wilde narcis (subsp. *pseudonarcissus*). Trompetnarcis is afkomstig uit ZW-Europa en verwildert veel vanuit tuinen en parken. Wilde narcis is een plant van eerder lichtrijke bossen op een leemhoudende bodem. Deze ondersoort heeft een duidelijke band met oude bossen.

Bijna alle waarnemingen in het BHG betreffen trompetnarcis. In de hoofdstad komt deze ondersoort verspreid voor in bossen en parken, in allerlei bermen en op braakliggende percelen in de periferie.

De ondersoort wilde narcis is tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 alleen gevonden in drie kilometerhokken in en nabij het Laarbeekbos (Jette)



en in het Zoniënwood ten noorden van het Rood Klooster (Oudergem). Deze ondersoort zou ook nog in het Ukkelse gedeelte van het Zoniënwood aanwezig zijn (mond. med. Machteld Gryseels).

Het aantal waarnemingen van wilde narcis is zeer sterk toegenomen in de periode 1995-2005. Dit is vooral een gevolg van de betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005.

***Nardus stricta* L.  
Borstelgras**

Borstelgras is zeer zeldzaam in het BHG. Dit gras groeit op zure, voedselarme bodems. In ons land is het vooral een soort van de Kempen en de Ardennen. In 2000 is borstelgras nabij het Rood Klooster (Oudergem) gevonden. Voor oudere vondsten in het BHG moeten we teruggaan tot de 19<sup>e</sup> eeuw.

***Nasturtium microphyllum* (Boenningh.) Reichenb.  
Slanke waterkers**

Slanke waterkers is zeer zeldzaam in het BHG. Volgens de Vlaamse Atlas werd slanke waterkers pas in 1946 van witte waterkers onderscheiden. Voorheen werden beiden als één soort beschouwd. Het duurde echter meerdere decennia voor iedereen hier zich van bewust was. Een zekere determinatie kan het best aan de hand van de zaden. Vondsten van exemplaren zonder zaden, die niet zeker konden gedetermineerd worden tot op de soort, zijn niet opgenomen in deze atlas.

Slanke waterkers komt voor in ondiepe, voedselrijke waters op een dikke slibbodem. Deze soort is met zekerheid op enkele plaatsen gevonden in het BHG.

***Nasturtium officinale* (s.l.)  
Slanke & Witte waterkers**

De recente gegevens verwijzen naar exemplaren zonder vruchten die niet met zekerheid konden gedetermineerd worden. De oude vondsten uit de periode 1939-1971 bevatten eveneens zowel slanke waterkers als witte waterkers. In die periode werd het onderscheid tussen beide soorten nog niet gemaakt.

***Nasturtium officinale* R. Brown  
Witte waterkers**

Witte waterkers is vrij zeldzaam in het BHG. Vroeger werd er geen onderscheid gemaakt met slanke waterkers (zie bij deze soort en de groep). Het kaartbeeld is daardoor onvolledig. Het is een soort van eerder helder, stromend water.

Witte waterkers is verspreid aanwezig in de valleien in de periferie van de hoofdstad. Verder is er een opvallende concentratie in Neder-over-Heembeek. Tussen deze deelgemeente van Brussel en het Koninklijk Domein (Laken) is er een kwekerij van witte waterkers.

***Neottia nidis-avis* (L.) L.C.M. Rich  
Vogelnestje**

Vogelnestje is zeer zeldzaam in het BHG. Deze orchidee bladgroenloze groeit op lichtrijkere plaatsen op een eerder kalkrijke bodem. Ze komt vooral voor in de kalkstreken in het zuiden van het land. Vogelnestje is tijdens de vorige inventarisatieperiode (1972-1994) in het Poelbos (Jette) gevonden en tijdens de recente periode (1995-2005) in een parkbos op de Heizel (Laken). Oude

herbariumvondsten, aanwezig in de Nationale Plantentuin, zijn vooral afkomstig van de bossen van Jette en uit de buurt van het Rood Klooster (Oudergem).

***Nuphar lutea (L.) Smith***  
**Gele plomp**

Gele plomp is vrij zeldzaam in het BHG. De soort groeit in relatief diep en eerder voedselrijk water zonder of met nauwelijks stroming. Het is onduidelijk welke vondsten in de hoofdstad het (verre) gevolg zijn van aanplantingen. Recente, onmiskenbare aanplantingen werden tijdens de systematische inventaris van 2003-2005 niet opgenomen. Gele plomp is vooral in de vijvers in het bekken van de Woluwe te vinden.

***Nymphaea alba L.***  
**Witte waterlelie**

Witte waterlelie is zeldzaam in het BHG. Het is een plant van allerlei watertypes die in België vooral in de Kempen voorkomt. Recente, onmiskenbare aanplantingen werden tijdens de systematische inventaris van 2003-2005 niet opgenomen. Toch gaan vermoedelijk de meeste vondsten terug op vroegere aanplantingen. Misschien vormt de vondst nabij het Rood Klooster (Oudergem) hierop een uitzondering. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is witte waterlelie op meerdere plaatsen gevonden in de vijvers nabij het Zoniënwood.

***Odontites vernus (Bellardi) Dum.***  
**Rode ogentroost**

Rode ogentroost is vrij zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige halfparasiet komt voor in jonge ruigten en open graslanden, dikwijls naast paden. Het is een soort van zware bodems. In het BHG is rode ogentroost te vinden op natte plaatsen in enkele halfnatuurlijke landschapsparken, maar ook op enkele jonge ruigten van spoorwegterreinen.

***Oenanthe aquatica (L.) Poiret***  
**Watertorkruid**

Watertorkruid is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een soort van verlandende voedselrijke waters. De recente vondst in Neder-over-Heembeek is vermoedelijk een gevolg van een vroegere uitzetting. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw kwam watertorkruid wel voor in het zuiden van het BHG, zowel in valleien in het Zoniënwood als in de Zennevallei.

***Oenothera biennis L.***  
**Middelste teunisbloem**

Middelste teunisbloem is vrij algemeen in het BHG. De plant is enkele eeuwen geleden ontstaan uit niet-inheemse planten, afkomstig uit Noord-Amerika. Deze soort groeit in artificiële milieus zoals spoorweg- en industrieterreinen en dynamische ruigten. In de periode 2003-2005 is middelste teunisbloem bijna uitsluitend op de spoorwegterreinen en langs spoorwegen gevonden. Tijdens de laatste systematische inventarisatie is deze soort maar in elf kilometerhokken gevonden. Het lijkt erop dat middelste teunisbloem alleen nog standhoudt op plaatsen waar de soort vroeger massaal voorkwam.

***Oenothera deflexa R.R. Gates***  
***Kleine teunisbloem***

Kleine teunisbloem is algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Noord-Amerika. Kleine teunisbloem groeit niet alleen op spoorwegen en industrieterreinen. Deze soort is ook volop in woonbuurten aanwezig. Kleine teunisbloem is op braakliggende percelen, in minder onderhouden plantsoenen, tegen gevels en op zonnige resthoeken te vinden. Kleine teunisbloem is algemeen aanwezig in de hoofdstad. Alleen in het Zoniënwoud en in sommige woongebieden ontbreekt ze. Kleine teunisbloem is een opvallende plant. De sterke toename in de periode 1995-2005 weerspiegelt vermoedelijk een reële weergave van de vooruitgang.

***Oenothera glazoviana Micheli***  
***Grote teunisbloem***

Grote teunisbloem is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Noord-Amerika. Na 1900 is ze in ons land verschenen, eerst aan de kust en later vooral bij de grote steden. Grote teunisbloem komt voor op industrie- en spoorwegterreinen, maar ook op braakliggende gronden en bermen in woonbuurten.

Deze plant met opvallend grote bloemen wordt ook in tuinen gekweekt. Van daaruit kan deze soort eveneens verwilderen. Grote teunisbloem is vooral op spoorwegterreinen maar ook in enkele woonbuurten in de periferie van de hoofdstad te vinden. Tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005 is grote teunisbloem in bijna tweemaal zoveel kilometerhokken gevonden als middelste teunisbloem.

***Ononis repens L.***  
***Kruipend stalkruid***

Kruipend stalkruid is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant is een soort van kalkrijke, voedselarme graslanden. In België is het vooral een soort van kustduinen en de kalkstreken ten zuiden van Samber en Maas. In het BHG kan kruipend stalkruid op spoorwegterreinen, steile bermen en jonge, kalkrijke terreinen groeien. Kruipend stalkruid is de laatste decennia in het Josaphat-station (Schaarbeek) en op de Heizel (Laken) gevonden.

***Onopordum acanthium L.***  
***Wegdistel***

Wegdistel is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant houdt van voedselrijke ruigtes op warme en verstoorde plaatsen. Het was in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw vooral een soort van de kustduinen. Wegdistel wordt in tuinen gekweekt, van waaruit deze grote, opvallende plant kan verwilderen. Beide recente vindplaatsen betreffen vermoedelijk uit tuinen of moestuinen ontsnapte exemplaren.

***Ophioglossum vulgatum L.***  
***Gewone addertong***

Gewone addertong is niet meer gevonden sinds 1995. Deze plant is een soort van voedselarme graslanden en bosranden. Gewone addertong is gedurende de laatste decennia nog gevonden in de halfnatuurlijke landschapsparken in de Woluwevallei (TANGHE 1986b). In 2006 is gewone addertong nabij de oude vindplaats gemeld (mond.med. Machteld Gryseels). Andere vindplaatsen in het BHG gaan vermoedelijk terug tot de 19<sup>e</sup> eeuw.

***Ophrys apifera* Huds.  
*Bijenorchis***

Bijenorchis is zeldzaam in het BHG. Van nature komt deze soort vooral voor in de kalkstreek ten zuiden van Samber en Maas. Deze orchidee groeit in graslanden op recent herwerkte, kalkrijke bodems. De plant groeit regelmatig in de kustduinen. Elders in het noorden van het land komt deze soort voor op opgespoten en vergraven terrein. De Vlaamse Atlas toont een concentratie in het noorden van het BHG en net ten noorden ervan. Bijenorchis is de voorbije decennia het meest op vergraven leemhoudende terreinen in het noordoosten van de hoofdstad gevonden. De groeiplaats nabij het Zoniënwoud in Bosvoorde bevond zich ook op een vergraven terrein.

***Oreopteris limbosperma* (Bellardi ex All.)  
*Stippelvaren***

Stippelvaren is zeldzaam in het BHG. De varen groeit in eerder voedselarme, zure bossen. In ons land is het eerder een soort van de Ardennen, het dal van de Maas en enkele zijdalen. Stippelvaren komt in het BHG van nature alleen in het Zoniënwoud voor. De oudere gegevens die teruggaan tot het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw en afkomstig zijn van het herbarium van de Nationale Plantentuin, zijn ook allemaal uit het Zoniënwoud afkomstig. Stippelvaren valt in het woud nauwelijks op tussen de massaal aanwezige mannetjesvaren. Vermoedelijk komt de soort nog in meer kilometerhokken voor (WEYEMBERGH et al. 2003).

***Origanum vulgare* L.  
*Wilde marjolein***

Wilde marjolein is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit in graslanden en zomen op kalkrijke bodems. Buiten de gebieden met kalkhoudende bodems kan wilde marjolein op spoorwegterreinen groeien. Deze plant kan ook ontsnappen uit siertuinen of moestuinen. In de hoofdstad is wilde marjolein verspreid aanwezig. De plant heeft er een zekere band met de spoorwegterreinen. Andere vondsten betreffen verwilderde exemplaren. Verwildering van wilde marjolein in de steden wordt ook vermeld voor Nederland. Het is onduidelijk of de sterke toename in de periode 1995-2005 reëel is.

***Ornithogalum umbellatum* L.  
*Gewone vogelmelk***

Gewone vogelmelk is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit in wegbermen, weiden en in graslanden in parken. Gewone vogelmelk komt in België vooral in Zandig Vlaanderen, de Henegouwse leemstreek en in de Maasvallei voor.

Gewone vogelmelk komt algemeen voor in de periferie van de hoofdstad. We vinden deze soort vooral in de halfnatuurlijke landschapsparken. De plant is ook in de woongebieden met brede wegbermen en ruime percelen én in de woongebieden met veel openbaar groen aanwezig.

Gewone vogelmelk - een vroegbloeiende soort - is beduidend meer gevonden in de laatste dubbele inventarisatieperiode (1995-2005). Vermoedelijk is dit een gevolg van de goede seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Ornithopus perpusillus L.***  
***Klein vogelpootje***

Klein vogelpootje is zeer zeldzaam soort in het BHG. Deze soort groeit in lage vegetaties in bermen en graslanden, op kalkarme, zandige bodems. In België is het vooral een soort van de Kempen. Klein vogelpootje is in de hoofdstad momenteel op enkele kerkhoven en in een paar bermen aanwezig. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw kwam dit plantje meer voor in het zuiden van Ukkel nabij de Kauwberg.

***Orobanche minor Smith***  
***Klavervreter***

Klavervreter is niet meer gevonden sinds 1995. Het is in ons land vooral een plant van de kuststreek. Deze soort wordt elders meestal gedurende enkele jaren op jonge terreinen gevonden. Deze parasiet leeft het meest op rode klaver. Klavervreter is in het BHG in 1977 gesignaleerd tussen Schaarbeek en het spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek.

***Oxalis acetosella L.***  
***Witte klaverzuring***

Witte klaverzuring is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van eerder vochtige, zure, oude bossen op een leemhoudende bodem. Deze soort is in alle kilometerhokken van het Zoniënwoud aanwezig. Verder komt deze plant in enkele bossen of parken met een voorgeschiedenis van bos voor.

***Oxalis corniculata L.***  
***Gehoornde klaverzuring***

Gehoornde klaverzuring is zeer algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is vermoedelijk afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Gehoornde klaverzuring komt als pionier voor in moestuinen, voortuintjes en bloembakken van waaruit zij gemakkelijk verwildert. Deze plant is vooral op stoepen tussen straatstenen en tegen gevels te vinden. Via tuinafval komt ze ook op braakliggende percelen terecht.

Behalve in de weinig bewoonde, perifere gedeelten is gehoornde klaverzuring zowat overal te vinden in de hoofdstad. In stadswijken met weinig voortuintjes kan de soort ook wel ontbreken. Gehoornde klaverzuring is er in het laatste decennium (1995-2005) spectaculair toegenomen. In andere dicht bewoonde gebieden en steden in het noorden van ons land en Nederland is de soort eveneens spectaculair toegenomen.

***Oxalis fontana Bunge***  
***Stijve klaverzuring***

Stijve klaverzuring is zeer algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Noord-Amerika en is in stedelijk milieu vooral in voortuintjes te vinden, maar ook op andere omgewerkte gronden. Deze soort komt ook wel eens tussen stenen voor. In het BHG is stijve klaverzuring is behalve in het Zoniënwoud in de meeste kilometerhokken aanwezig.

***Panicum miliaceum L.***  
***Pluimgierst***

Pluimgierst is een vrij algemene soort in het BHG. Deze adventiefplant is afkomstig uit Centraal-Azië. Het is een fors uitgroeiend gras dat vooral verspreid wordt als vogelzaadadventief. Pluimgierst kan zich niet blijvend vestigen maar er worden steeds nieuwe zaden aangevoerd. Pluimgierst is aanwezig in plantsoenen, op braakliggende terreinen, nabij moestuinen en in allerlei resthoekjes. Het aantal vondsten is in het laatste decennium sterk toegenomen. Vermoedelijk is dit het gevolg van een grondiger systematische inventarisatie in het sterk versteende centrum in de periode 2003-2005.

***Papaver argemone L.***  
***Ruige klaproos***

Ruige klaproos is zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige kan in extreme omstandigheden overleven. Vroeger was het meer een plant van akkers. Volgens de Vlaamse Atlas gaat deze soort sterk achteruit. Nu groeit die meestal op spoorwegterreinen. Ruige klaproos komt in de hoofdstad alleen op spoorwegterreinen voor.

***Papaver dubium L.***  
***Bleke klaproos***

Bleke klaproos is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige is kenmerkend voor allerlei omgewerkte, voedselrijke bodems. In België komt deze plant minder voor in de leemstreek. In de hoofdstad komt bleke klaproos vooral op de spoorwegterreinen voor. Overigens is de soort verspreid aanwezig in omgewerkte bermen, bouwterreinen, plantsoenen en braakliggende gronden.

***Papaver rhoeas L.***  
***Grote klaproos***

Grote klaproos is een algemene soort in het BHG. Deze typische akkerplant was vroeger zeer algemeen behalve in de Ardennen en de kalkarme zangronden. Deze plant groeit ook veel op andere omgewerkte gronden. In de hoofdstad is grote klaproos zeer algemeen op de spoorwegterreinen en in de periferie in bermen, moestuinen en akkers. In het dichter bewoonde gedeelte groeit grote klaproos in plantsoenen, op braakliggende gronden op bouwerven en omgewerkte middenbermen.

***Papaver somniferum L.***  
***Slaapbol***

Slaapbol is vrij zeldzame soort in het BHG. Deze medicinale plant is afkomstig uit Turkije waar ze veel gekweekt wordt. Deze soort wordt vooral verspreid als vogelzaadadventief. Slaapbol kiemt niet alleen vanuit gemorst vogelzaad nabij woningen en moestuinen maar is eveneens op meerdere plaatsen op stenige bodems van spoorwegterreinen gevonden. Het aantal waarnemingen is in het laatste decennium sterk toegenomen. Mogelijks werd deze soort in de periode 1972-1994 door vele medewerkers niet als verwilderd beschouwd. In Nederland en Noordrijnland-Westfalen vertoont deze soort een tendens tot inburgering.

***Parietaria judaica* L.**  
**Klein glaskruid**

Klein glaskruid is vrij algemeen soort in het BHG. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was deze plant vooral bekend van oude muren. Tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 is klein glaskruid niet alleen op de oude muren van het kanaal gevonden, maar ook op warme, beschermde plekjes op straat tegen de muur of naast de stoep. Klein glaskruid is in de hoofdstad naast muurplant ook straatplant geworden.

De vele waarnemingen van klein glaskruid in het laatste decennium zijn vermoedelijk het gevolg van een reële uitbreiding.

***Parietaria officinalis* L.**  
**Groot glaskruid**

Groot glaskruid is zeldzaam in het BHG. Deze soort groeit op beschaduwde, soms sterk hellende plaatsen. Het is een medicinale plant die vermoedelijk reeds lang geleden via kloosters en kruidentuinen verspreid werd.

In het stedelijke milieu komt dat nogal dikwijls overeen met spoorwegbermen. Groot glaskruid is ook nog in een klein bosje op de ULB-campus nabij het Ter Kamerenbos en op de oevers van de Zenne in Anderlecht gevonden.

***Paris quadrifolia* L.**  
**Eenbes**

Eenbes is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit in eerder natte bossen op een leemhoudende en eerder kalkrijke bodems. De soort heeft een zekere band met oud bos. Eenbes komt in het BHG bijna alleen in het Zoniënwoud en de oude bossen van Jette voor. In de periode 1995-2005 is deze plant ook nog in het Brugmann-park (Ukkel) gevonden en in de periode 1972-1994 vermoedelijk net buiten Neder-over-Heembeek in Vilvoorde.

***Parthenocissus inserta* (A. Kerner) Fritsch**  
**Valse wingerd**

Valse wingerd is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Noord-Amerika. De soort wordt als sierplant tegen gevels geplant. De rijpe vruchten worden verspreid door besetende vogels. Ook vanuit tuinafval kan deze soort makkelijk ontsnappen. Valse wingerd komt regelmatig voor op spoorwegterreinen en braakliggende terreinen. In de woonwijken met ruime tuinen of veel opgaand groen is valse wingerd regelmatig aan te treffen op onbebouwde percelen.

Het aantal waarnemingen van valse wingerd is in het laatste decennium sterk toegenomen. Hiervoor is er vermoedelijk een driedubbele oorzaak: een reële toename van de soort, een grondiger inventarisatie van het stedelijk milieu in de periode 2003-2005 en meer aandacht voor niet-inheemse soorten.

***Pastinaca sativa* L.**  
**Pastinaak**

Pastinaak heeft twee ondersoorten: subsp. *sativa* (gewone pastinaak) en subsp. *urens* (brandpastinaak). Gewone pastinaak is een graslandplant die in ons land vooral in de Polders veel voorkomt. Brandpastinaak is een niet-inheemse ondersoort die voor het eerst in België in Schaarbeek gevonden werd in 1947. Deze plant is afkomstig uit het zuidoosten van Europa en is vooral te vinden op sterk door de mens beïnvloede gronden. In het BHG komen echter veel planten

voor met intermediaire kenmerken. Bij het karteren is dan ook geen onderscheid gemaakt tussen beide ondersoorten.

Pastinaak is vrij algemeen in de hoofdstad. De plant komt voor op spoorwegterreinen en industrieterreinen maar ook in ruigten op ouder braakland en in grazige wegbermen. De belangrijkste kern bevindt zich in het noordelijk havengebied en het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek. De sterke toename van deze grote, opvallende plant in de inventarisatieperiode 1995-2005 komt vermoedelijk overeen met een reële uitbreiding.

***Pentaglottis sempervirens (L.) Tausch ex L.H. Bailey***  
**Overblijvende ossentong**

Overblijvende ossentong is vrij algemeen in de hoofdstad. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit het zuidwesten van Europa. De voorbije decennia is deze sierplant ontsnapt uit plantsoenen van kasteelparken en ruime tuinen. Er bevinden zich drie kernen in de hoofdstad: één in en nabij het Koninklijk Domein van Laken en twee in de schaduwrijke woonwijken met ruime tuinen aan de rand van het Zoniënwoud. Overblijvende ossentong groeit er langs schaduwrijke bermen grenzend aan de tuinen. In parkbossen is dit ook in de overgang tussen bos en open terrein. De sterke toename van deze opvallend bloeiende plant in de inventarisatieperiode 1995-2005 komt vermoedelijk overeen met een reële toename.

***Persicaria amphibia (L.) S.F. Gray***  
**Veenwortel**

Veenwortel is algemeen in het BHG. Het is een echte amfibieplant die zich zowel in het water als in vochtige, voedselrijke graslanden, in ruigtes en zelfs in akkerranden kan vestigen. Deze soort komt in de hoofdstad zowel in de valleien, de spoorwegterreinen en vele bermen en braaklanden voor. Veenwortel is veel minder aanwezig in het sterk versteende centrum en in het Zoniënwoud.

***Persicaria bistorta (L.) Samp***  
**Adderwortel**

Adderwortel is zeldzaam in het BHG. Deze plant met nogal opvallende bloeiwijzen staat op de natuurlijke standplaatsen onder invloed van kwelwater. In een beboste situatie blijft deze soort nog een zekere tijd overleven. Adderwortel wordt wel ook aangeplant in kasteeldomeinen en grote parken. In de hoofdstad zijn er vermoedelijk zowel wilde als verwilderde planten aanwezig. Bij oude kasteelparken die in beekdalen gelegen zijn blijft het bij een algemene inventarisatie moeilijk te bepalen in hoeverre het al dan niet met verwilderde planten van adderwortel betreft.

***Persicaria hydropiper (L.) Spach***  
**Waterpeper**

Waterpeper is algemeen in het BHG. Deze éénjarige komt veel voor op natte plaatsen die 's zomers sterk kunnen opdrogen. In bossen zijn dat vooral de paden, maar in landelijk gebied kunnen dat ook greppels of natte gedeelten van landbouwgronden zijn. In de hoofdstad is waterpeper overal aanwezig in het Zoniënwoud en in de bossen van Jette. Elders kan men die vooral in enkele halfnatuurlijke landschapsparken en andere bossen vinden. Waterpeper is in Brussel een urbanofobe soort.



***Persicaria lapathifolia* (L.) Delarbre**  
**Beklierde duizendknoop**

Beklierde duizendknoop is algemeen in het BHG. Bij de inventarisatie werd geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende ondersoorten. Deze éénjarige plant komt veel voor op allerlei gestoorde plaatsen op eerder voedselrijke gronden, zoals jonge bermen, akkers en moestuinen maar ook recent vergraven terreinen, braakliggende gronden en bouwwerven. In de hoofdstad ontbreekt beklierde duizendknoop alleen in de grote bossen en buurten waar er weinig verstoorde terreinen zijn.

***Persicaria maculosa* S.F. Gray**  
**Perzikkruid**

Perzikkruid is uiterst algemeen in het BHG. De plant komt op allerlei gestoorde plaatsen op voedselrijke gronden voor: in akkers, moestuinen en verstoorde wegbermen. In het stedelijk milieu is perzikkruid veel in plantsoenen en tuintjes, op jonge middenbermen en bouwwerven, op braakliggende terreinen en zelfs in voegen tussen de stenen te vinden. Behalve in het Zoniënwoud is deze pionier zowat in elk kilometerhok van het BHG te vinden.

***Persicaria minor* (Huds.) Opiz**  
**Kleine duizendknoop**

Kleine duizendknoop is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een klein, onopvallend plantje van 's zomers droogvallende plaatsen. In België komt deze soort vooral in de Kempen voor. Kleine duizendknoop is de voorbije decennia alleen in het Koninklijk Domein van Laken signaleerd.

***Persicaria mitis* (Schrank) Asenov**  
**Zachte duizendknoop**

Zachte duizendknoop is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een onopvallende plant die op droogvallende plaatsen voorkomt tussen andere soorten van het genus duizendknoop. Enerzijds wordt die over het hoofd gezien, anderzijds kunnen die verwisseld worden. Zachte duizendknoop is in het BHG enkele keren gevonden de voorbije decennia.

***Petasites hybridus* (L.) P. Gaertn., B. Mey. et Scherb.**  
**Groot hoefblad**

Groot hoefblad is vrij algemeen in de hoofdstad. Deze vroegbloeiende plant komt veel voor langs waterlopen: ze houdt van eerder natte, voedselrijke plaatsen. In het stedelijk gebied kan de soort ook op natte gedeelten van braakliggende terreinen en in parken groeien. Groot hoefblad komt algemeen voor in de valleien van de hoofdstad. Elders is het vrij verspreid aanwezig.

***Petroraghia prolifera* (L.) P.W. Ball et Heywood**  
**Mantelanjer**

Mantelanjer is thans zeldzaam in het BHG. In de 19<sup>e</sup> eeuw was dit plantje veel algemener. Deze soort bereikt hier de noordgrens van zijn areaal. Mantelanjer groeit op open, zonnige, stenige, kalkhoudende gronden. In het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw is deze soort in de hoofdstad enkele keren langs spoorwegbermen signaleerd. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is er na 1938 nog één groeiplaats gemeld. In 2003 en 2004 was mantelanjer massaal aanwezig over meerdere

kilometers op de oude tramlijn van Brussel naar Vilvoorde. In de winter 2004-2005 is deze trambedding echter in een gewone middenberm omgezet. De pioniers van stenige bodems zijn er verdwenen. Elders in het land is mantelanjer ook op spoorwegterreinen, mijnsteenbergen en opgespoten terreinen aanwezig. De massale aanwezigheid van mantelanjer op industriële sites is eveneens bekend uit Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Phalaris arundinacea L.***  
**Rietgras**

Rietgras is algemeen in het BHG. Dit gras groeit op overwegend natte plaatsen met een sterk schommelend waterpeil. Opeenstapeling van strooisel is voor rietgras geen probleem. De soort is een algemene verschijning in de valleien in de periferie van de hoofdstad. Meer centraal komt rietgras voor op braakliggende terreinen en enkele andere ruigten.

***Phalaris canariensis L.***  
**Kanariezaad**

Kanariezaad is vrij algemeen in het BHG. Deze adventief uit het Middellandse-Zeegebied wordt verspreid via vogelzaad. De plant wordt frequent gevonden maar kan zich niet blijvend vestigen. Dit wordt mooi geïllustreerd in het verspreidingspatroon. Er is nauwelijks overlapping tussen beide inventarisatieperiodes. Kanariezaad is verspreid aanwezig in de hoofdstad en de plant wordt gevonden waar de mensen vogelzaad uitstrooien.

***Phleum nodosum L.***  
**Klein timoteegras**

Klein timoteegras is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant kan verward worden met gewoon timoteegras. De identificaties zijn tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 alleen gebeurd aan de hand van de bloeiwijzen. In de praktijk is dit in een stedelijke omgeving beperkt tot de vroege zomer. Klein timoteegras is in het BHG enkele keren gevonden in eerder zandige grasperken en voortuintjes.

***Phleum pratense L.***  
**Gewoon timoteegras**

Gewoon timoteegras is algemeen in het BHG. Dit gras komt voor in allerlei graslanden en bermen. Het wordt ook ingezaaid in percelen in landbouwgebruik. Gewoon timoteegras is vooral aanwezig in de landelijke periferie van de hoofdstad en in de halfnatuurlijke landschapsparken.

***Phragmites australis (Cav.) Steud.***  
**Riet**

Riet is algemeen in het BHG. Riet komt vooral in de meer landelijke omgeving zeer veel voor in de overgangszones tussen land en water. Dit gras vormt zelf heel veel strooisel en vormt een belangrijke component voor verlandingssituaties. Het is ook regelmatig te vinden in plantsoenen, langs spoorwegbermen en op braakliggende terreinen. Riet komt zeer algemeen voor in de valleien aan de periferie van de hoofdstad. Elders komt het verspreid voor op allerlei andere plaatsen.

***Physalis alkekengi L.***  
**Lampionplant**

Lampionplant is zeldzaam in het BHG. Twee variëteiten zijn in ons land. Een van de variëteiten (*Physalis alkekengi* var. *franchetii*) is een sierplant die vanuit siertuinen verwildert. Deze plant wordt in het stedelijk gebied in bloembakken, in kleine plantsoenen in parken en onder laanbomen aangeplant. Deze sierplant is op enkele plaatsen verwilderd aangetroffen.

***Phyteuma nigrum F.W. Schmidt***  
**Zwartblauwe rapunzel**

Zwartblauwe rapunzel is zeldzaam in het BHG. Zonder bloeiwijzen is deze soort moeilijk te onderscheiden van witte rapunzel. In de periode 2003-2005 konden niet alle waarnemingen op soortnaam gebracht worden. Deze prachtig bloeiende plant groeit vooral aan bosranden op eerder leemhoudende en vochtige bodems. Op grond van de vondsten uit de inventarisatieperiode 1995-2005 is zwartblauwe rapunzel eerder gebonden aan de omgeving van het Rood Klooster (Oudergem) en bosjes met een oude boskern in het bekken van de Woluwe.

***Phyteuma spicatum L.***  
**Witte rapunzel**

Witte rapunzel is vrij zeldzaam in het BHG. Zonder bloeiwijzen zijn witte rapunzel en zwartblauwe rapunzel moeilijk van elkaar te onderscheiden van. Deze soort staat vooral in lichtrijkere gedeelten van loofbossen. De bodem bestaat uit leem tot zandleem. Op grond van vondsten uit de inventarisatieperiode 1995-2005 komt witte rapunzel vooral voor in het westelijk gedeelte van het Zoniënwoud.

***Picris echioides L.***  
**Dubbelkelk**

Dubbelkelk is vrij zeldzaam in het BHG. In ons land is het vooral een plant van de Kust en de Polders. In een stedelijke omgeving groeit hij op sterk door de mens beïnvloede, rommelige terreinen op braaklanden en resthoekjes. Dubbelkelk wordt dikwijls met vogelzaad verspreid. Deze plant is verspreid aanwezig in de hoofdstad.

***Picris hieracioides L.***  
**Echt bitterkruid**

Echt bitterkruid is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit in ruigere vegetaties op een stenige en eerder voedselrijke bodem. Echt bitterkruid komt veel voor op spoorwegterreinen, verwaarloosde industrieterreinen, braakliggende gronden en rommelige wegbermen. Deze plant komt zeer veel voor in de noordwestelijke helft van het BHG.

***Pimpinella major (L.) Huds.***  
**Grote bevernel**

Grote bevernel is vrij algemeen in het BHG. Deze overblijvende plant groeit op vochtige, leemhoudende of voedselrijkere zandbodems in graslanden en wegbermen. In de periferie van de hoofdstad komt grote bevernel vooral in open graslanden en bermen voor. Het is een mooi voorbeeld van een zogenaamd urbanofobe soort.

Het aantal waarnemingen is in het laatste decennium duidelijk afgenomen. Dit is vermoedelijk een gevolg van het verdwijnen van grazige wegbermen in het voorheen meer landelijk gebied door woningbouw. Het klepelen van de wegbermen is ook ongunstig voor grote bevernel die eerder een hooilandplant is.

***Pimpinella saxifraga L.***  
***Kleine bevernel***

Kleine bevernel is zeldzaam in het BHG. Het is een plant van eerder kalkrijke graslanden of van eerder rotsachtige substraten. In de vorige decennia kwam kleine bevernel op meerdere plaatsen voor in het zuiden van Ukkel. Nu groeit de plant verspreid over de hoofdstad op enkele open, zonnige en dikwijls sterk hellende of stenige plaatsen, zoals spoorwegtaluds en steile gedeelten van minder regelmatig afgereden grasperken. Tijdens het laatste decennium is het aantal waarnemingen duidelijk afgenomen. Dit is vermoedelijk een gevolg van het verdwijnen van grazige wegbermen in het voorheen meer landelijk gebied door woningbouw. Ook het klepelen van deze bermen is ongunstig voor kleine bevernel.

***Pinus sylvestris L.***  
***Grove den***

Grove den is vrij algemeen in het BHG. In de loop der Middeleeuwen is deze plant vermoedelijk uitgestorven in het noorden van het land maar deze boom wordt reeds sedert een paar eeuwen aangeplant in het Zoniënwoud. De plant verspreidt er zich veel als zaailing. Jonge planten kunnen er verder uitgroeien. De soort is algemeen aanwezig in het Zoniënwoud en de ruime omgeving ervan. In de noordwestelijke helft van de hoofdstad komt grove den vooral voor op spoorwegterreinen. Deze naaldboom is dan ook een pionier bij uitstek. Tijdens de voorlaatste dubbele inventarisatieperiode (1972-1994) werd het voorkomen van grove den blijkbaar niet genoteerd. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat deze soort nergens spontaan verwilderde.

***Plantago coronopus L.***  
***Hertshoornweegbree***

Hertshoornweegbree is algemeen in het BHG. Deze plant was oorspronkelijk in België beperkt tot de Kust en de Polders op de grens van zoet en zout. Op plaatsen met een tijdelijk onbegroeide grond kan zij er zich massaal ontwikkelen. Langs de autowegen en invalswegen heeft hertshoornweegbree zich het voorbije decennium massaal kunnen verspreiden in Brussel. In de hoofdstad is het de meest succesrijke van de "zoutminnende" planten. Zowat overal waar er zonnige middenbermen zijn, is hertshoornweegbree nu te vinden. Het is de enige van de zoutminnende planten die onbegroeide plaatsen koloniseert die niet meer regelmatig door zout water of strooizout overspoeld worden.

Deze massale uitbreiding van hertshoornweegbree is een recent fenomeen: de vele, recente Brusselse gegevens van 2003 en 2004 vallen echt op in de Vlaamse Atlas.

In Noordrijnland-Westfalen is hertshoornweegbree slechts marginaal aanwezig.

***Plantago lanceolata L.***  
***Smalle weegbree***

Smalle weegbree is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt zowat overal voor in graslanden, bermen en in veel gazons. Behalve in enkele, volledig

beboste kilometerhokken in het Zoniënwood is smalle weegbree overal aanwezig in de hoofdstad.

***Plantago major L.***  
**Grote weegbree**

Grote weegbree is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant is alomtegenwoordig op betreden plaatsen. Grote weegbree kan ook tussen allerlei types van straatstenen groeien. Grote weegbree is de meest algemene soort van het BHG. De plant ontbreekt slechts in één kilometerhok.

***Plantago media L.***  
**Ruige weegbree**

Ruige weegbree is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit op een eerder kalkhoudende bodem op zonnige plaatsen in graslanden. In ons land is het een vooral een plant van Haspengouw en de kalkrijke streken ten zuiden van Samber en Maas. In de hoofdstad is deze soort vooral in oudere gazons en op middenbermen te vinden. Het toegenomen aantal waarnemingen in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de intensievere systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Platanthera chlorantha (Cust.) Reichenb.***  
**Bergnachtorchis**

Bergnachtorchis is zeer zeldzaam in het BHG. Deze prachtige plant groeit op een voedselarme kalkbodem. Er zijn meerdere Brusselse herbariumvondsten bekend uit de 19<sup>e</sup> eeuw: deze orchidee werd zowel in het noordwesten van het BHG als aan de randen van het Zoniënwood gesignaleerd. De voorbije decennia is de bergnachtorchis een paar keer opgedoken in het noordwesten van de hoofdstad. De recentste vondst dateert van 2002: bergnachtorchis verscheen er op het kerkhof van Ganshoren (SAINTENOY-SIMON 2003a). Net buiten het BHG is deze orchidee ook nog elders in de streek opgedoken op een leembodem na graafwerken.

***Platanus hispanica Mill. Ex Münchh.***  
**Esdoornbladige plataan**

Esdoornbladige plataan is zeldzaam in het BHG. Deze boom is een stadsboom bij uitstek en wordt vaak aangeplant in de steden. Tijdens de laatste systematische inventarisatie (2003-2005) zijn er op enkele plaatsen jonge verwilderde boompjes gevonden. Deze groeiden meestal op stenige substraten. Zaailingen onder de moederboom werden niet genoteerd. Vermoedelijk is het nog te vroeg om deze boom als een ingeburgerde soort te beschouwen.

***Poa annua L.***  
**Straatgras**

Straatgras is uiterst algemeen in het BHG. Dit gras groeit als pionier op allerlei betreden en gestoorde plaatsen. Straatgras kan ook in sterk beschaduwde omstandigheden overleven. Dit plantje is dan ook zo goed als overal aanwezig in het BHG.

***Poa compressa L.***  
**Plat beemdgras**

Plat beemdgras is vrij algemeen in het BHG. Deze soort is traditioneel bekend van oude muren maar in de hoofdstad is dit gras vooral een plant van spoorwegterreinen en verwaarloosde gedeelten van industrieterreinen, van randen van voetpaden en betonstroken. In Brussel komt plat beemdgras regelmatig voor op de grote spoorwegaanlegcomplexen, in de kanaalzone en op oude muren nabij het Zoniënwood. Het aantal waarnemingen is in het laatste decennium sterk gestegen. Hiervoor zijn er vermoedelijk drie redenen: de plant is ondertussen beter bekend, de soort heeft zich verder verspreid en de industriële wijken en spoorwegterreinen zijn grondiger onderzocht tijdens de laatste systematische inventarisatie (2003-2005).

***Poa nemoralis L.***  
**Schaduwgras**

Schaduwgras is zeer algemeen in het BHG. Dit gras groeit vooral aan bosranden, langs houtkanten, onder hagen en in de halfschaduw van parken en de grotere tuinen. Het komt veel voor in de zuidoostelijke helft van de hoofdstad met zijn bossen, zijn vele parken en woningen met ruime, schaduwrijke tuinen. In de noordwestelijke helft komt deze plant meer verspreid voor.

***Poa palustris L.***  
**Moerasbeemdgras**

Moerasbeemdgras is zeldzaam in het BHG. Het is wel een gras dat vlug over het hoofd kan gezien worden en verward worden met ruw beemdgras. In België komt moerasbeemdgras voor in de valleien van de Kempen en het Waasland. De meeste vindplaatsen in Brussel sluiten hier bij aan. In de hoofdstad kan moerasbeemdgras in het noordelijk havengebied op natte terreinen langs de Zenne en de aansluitende spoorwegterreinen gevonden worden. Er is één vondst van het spoorwegaanlegcomplex in Etterbeek. In de vorige inventarisatieperiode is deze soort niet waargenomen maar moerasbeemdgras is wel in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw in het noordelijk havengebied gevonden.

***Poa pratensis L.***  
**Veldbeemdgras**

Veldbeemdgras is zeer algemeen in het BHG. Dit gras groeit in eerder droge graslanden. De bodemtextuur kan sterk uiteenlopend zijn. In meer landelijke gebieden is veldbeemdgras in landbouwkundige graslanden in en allerlei bermen te vinden. In stedelijk milieu groeit de plant op lichtrijke plaatsen in parken, tuinen en middenbermen. Veldbeemdgras komt minder algemeen voor in het sterk versteende centrum en het Zoniënwood. Het sterk verhoogde aantal waarnemingen in het laatste decennium is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Poa trivialis L.***  
**Ruw beemdgras**

Ruw beemdgras is uiterst algemeen in het BHG. Dit gras groeit op eerder natte en voedselrijke plaatsen. De bodemtextuur kan sterk uiteenlopend zijn. Deze soort groeit zowel in volle zon als in het bos.

Ruw beemdgras is zowel in agrarische graslanden als in de halfnatuurlijke landschapsparken veel te vinden. In bossen is het algemeen op nattere en voedselrijke plaatsen. De soort komt ook voor op middenbermen en op braakliggende terreinen.

Er zijn slechts enkele kilometerhokken waar ruw beemdgras niet genoteerd werd in het laatste decennium.

***Polygala serpyllifolia* Hose**  
**Liggende vleugeltjesbloem**

Liggende vleugeltjesbloem is zeer zeldzaam in het BHG. Dit plantje groeit in schrale graslanden op eerder zure bodems. In ons land zijn die vooral in de Kempen en de Ardennen nog aanwezig. Volgens de Vlaamse Atlas gaat deze soort duidelijk achteruit. In de laatste inventarisatieperiodes is dit plantje telkens in éénzelfde kilometerhok gevonden. Voor de hoofdstad en ruime omgeving is dit een speciale vondst. Herbariummateriaal bewijst echter het voorkomen van deze soort in dezelfde omgeving in de 19<sup>e</sup> eeuw.

***Polygala vulgaris* L.**  
**Gewone vleugeltjesbloem**

Gewone vleugeltjesbloem is niet meer waargenomen in het BHG sinds 1995. Dit plantje groeit in schrale graslanden op een eerder neutrale bodem. Het is in ons land een soort van de kustduinen en de streken met minder zure bodems ten zuiden van Samber en Maas. Volgens de Vlaamse Atlas gaat deze soort fors achteruit. Gewone vleugeltjesbloem is tijdens de systematische inventarisatieperiode 1991-1994 nog in twee kilometerhokken gevonden in de omgeving van Sint-Job (Ukkel).

***Polygonatum multiflorum* (L.) All.**  
**Gewone salomonszegel**

Gewone salomonszegel is algemeen in het BHG. Het is nochtans een bosplant. In het bos stelt deze plant niet te veel eisen, als het maar niet te nat of niet te zuur is. Deze soort komt ook van nature voor in oudere parken en in houtkanten en holle wegen. De verspreidingskaart van gewone salomonszegel komt relatief goed overeen met de ligging van de oude bossen en oudere parken. De kaartjes van beide inventarisatieperiodes lijken dan ook sterk op elkaar.

***Polygonum aviculare* L.**  
**Varkensgras**

Varkensgras is uiterst algemeen in het BHG. Deze éénjarige groeit op allerlei sterk betreden en sterk verstoorde plaatsen. De soort is prominent aanwezig tussen straatstenen, zowel op voetpaden als op autostroken en parkeerterreinen. In de hoofdstad is varkensgras behalve in het Zoniënwoud overal te vinden.

***Polypodium vulgare* L. s.l.**  
**Eikvaren**

Eikvaren is zeldzaam in het BHG. Eikvaren is in feite een complexe groep waarvan er twee soorten en hun bastaard in ons land voorkomen. Bij de verwerking van de gegevens werd de complexe groep als één taxon beschouwd. Eikvaren komt vooral voor op rotsen en op een stenige bodem, soms ook in holle wegen.

Deze varen wordt eveneens regelmatig aangeplant op aangevoerde rotsblokken in parken. In de hoofdstad wordt eikvaren vooral op muren aangetroffen. Het kunnen nakomelingen zijn van op rotsen gekweekte exemplaren.

***Polystichum aculeatum (L.) Roth***  
**Stijve naaldvaren**

Stijve naaldvaren is zeer zeldzaam in het BHG. Deze grote, sierlijke varen groeit van nature in ravijnbossen en holle wegen. Deze soort wordt regelmatig in parken aangeplant. De vondst in het Koninklijk Domein gaat vermoedelijk terug op een vroegere aanplanting. De vondst in het dal van de Verrewinkelbeek (Ukkel) betreft wel een natuurlijke standplaats. Net ten zuiden van het BHG groeit stijve naaldvaren in gelijkaardige omstandigheden. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is stijve naaldvaren nog aan de rand van het Zoniënwood gevonden.

***Populus alba (+ x canescens (Ait.) Smith)***  
**Witte en grauwe abeel**

Witte en grauwe abeel zijn algemeen in het BHG. Het onderscheid is tussen beide taxa soms zeer moeilijk te maken. Ook de vraag of beide taxa al dan niet inheems zijn ten noorden van Samber en Maas valt moeilijk te beantwoorden. Beide boomsoorten komen van nature voor langs rivieren en ze worden reeds sinds eeuwen aangeplant.

In de hoofdstad worden witte en grauwe abeel veel aangeplant in bossen en als sierplant in parken en landschapsbeplantingen. Verwilderde exemplaren komen vooral in de valleien in de periferie voor. Deze planten zijn eveneens in ruigten op meer door de mens beïnvloede plaatsen te vinden. In het verleden werden deze bomen door veel mensen niet als verwilderd beschouwd en bijgevolg ook niet genoteerd. Beide systematische inventarisatieperiodes kunnen daarom niet met elkaar vergeleken worden.

***Populus tremula L.***  
**Ratelpopulier**

Ratelpopulier is vrij algemeen in het BHG. Deze boomsoort is een pionier van bossen van eerder zure en lichte bodems. Als pionier groeit ratelpopulier ook wel in houtkanten en langs spoorwegbermen. Ratelpopulier komt verspreid voor in de hoofdstad, meer in natuurlijke gebieden in de periferie maar ook langs spoorwegen en op enkele braakliggende terreinen.

***Portulaca oleracea L.***  
**Postelein**

Postelein is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt uit warmere streken en werd vroeger veel als groente gekweekt. Nu komt postelein voor op snel opwarmende plaatsjes zoals tussen kasseien, op onbegroeide plaatsen in plantsoenen en op kerkhoven. Postelein is ook op een stenige bodem te vinden. Deze plant komt verspreid voor in de hoofdstad. Het verspreidingspatroon doet vermoeden dat de plant vanuit de moestuinen zich snel aan het verspreiden is. Deze plant wordt tegenwoordig nog slechts weinig als groente gekweekt. Tijdens het laatste decennium heeft postelein zich als stadsplant in de hoofdstad als verwilderde plant gevestigd en verspreid. Dit is eveneens het geval in Nederland. Voor Noordrijnland-Westfalen zijn er aanwijzingen in die richting.



***Potamogeton alpinus* Balb.**  
**Rossig fonteinkruid**

Rossig fonteinkruid is sinds 1995 niet meer waargenomen in het BHG. Het is een soort van eerder helder en diep water met wat organisch materiaal op de bodem. De laatste Brusselse vondst gebeurde in het Zoniënwoud en dateert van 1977.

***Potamogeton crispus* L.**  
**Gekroesd fonteinkruid**

Gekroesd fonteinkruid is zeldzaam in het BHG. Deze soort komt vooral voor op minerale bodems in regelmatig onderhouden waterlopen, ook bij beperkt verontreinigd water. In de hoofdstad komt deze soort op enkele plaatsen voor in het bekken van de Woluwe. Dank zij de verbeterde waterkwaliteit is gekroesd fonteinkruid recent ook in de Geleytsbeek (Ukkel) gevonden.

***Potamogeton lucens* L.**  
**Glanzig fonteinkruid**

Glanzig fonteinkruid is sinds 1995 niet meer waargenomen in het BHG. Deze soort groeit in diepere, heldere, rustige en kalkrijke wateren. Glanzig fonteinkruid werd voor het laatst in het Brusselse waargenomen in 1997, nabij het Rood Klooster (Oudergem).

***Potamogeton natans* L.**  
**Drijvend fonteinkruid**

Drijvend fonteinkruid is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor in eerder neutraal, matig voedselrijk en helder water. Tijdens de inventarisatieperiode 1972-1994 is deze soort nog in 5 kilometerhokken gevonden in of aan de rand van het Zoniënwoud. Tijdens de systematische inventarisatieperiode van 1991-1994 is drijvend fonteinkruid slechts één keer waargenomen. In het laatste decennium ook maar één keer.

***Potamogeton pectinatus* L.**  
**Schedefonteinkruid**

Schedefonteinkruid is zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor in stilstaand tot licht stromend ondiep water. In België is het de meest algemene soort van de fonteinkruiden en het minst gevoelig voor watervervuiling.

Schedefonteinkruid komt massaal voor in de Woluwe. Nochtans werd die er tijdens de vorige inventarisatie niet gesignaleerd. Het is eveneens massaal aanwezig in de Zenne stroomopwaarts het BHG. Losgeslagen, bebladerde stengels drijven op de Zenne in Anderlecht. Met de verdere realisatie van de waterzuivering in het Vlaams Gewest zal schedefonteinkruid zich hier ook kunnen vestigen.

***Potamogeton pusillus* L.**  
**Tenger fonteinkruid**

Tenger fonteinkruid is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit in helder, vrij voedselrijk en eerder kalkrijk, stilstaand of zwak stromend water. Vóór 1990 was deze soort in meerdere waterpartijen aanwezig in het bekken van de Woluwe. Tijdens het laatste decennium werd tenger fonteinkruid in het Koninklijk Domein van Laken én in twee vijvers met helder water in het bekken van de Woluwe

gevonden. Niet toevallig waren de vijvers met tener fonteinkruid waterpartijen met stilstaand, helder water.

***Potentilla anglica* Laichard.**  
**Kruipganzerik**

Kruipganzerik is niet meer waargenomen sinds 1995. Deze plant groeit op een eerder zure bodem in heischraal grasland. In ons land is het een soort van de Kempen en de Zandstreek. De enige vondst van de voorbije decennia komt uit het Zoniënwoud en dateert uit 1991.

***Potentilla anserina* L.**  
**Zilverschoon**

Zilverschoon is zeer algemeen in het BHG. De plant komt voor op sterk verstoorde, onbegroeide bodems met wisselende waterstanden. In het sterk versteende gedeelte van het centrum is deze soort nog op bouwwerven, braakliggende gronden en aan de randen van vijvers te vinden. Meer in de periferie groeit zilverschoon op allerlei plaatsen met wisselende waterstand: spoorwegterreinen, bij waterpartijen, in natte graslanden en moerassen en op droogvallende gedeelten van akkers en andere onbegroeide terreinen. Zilverschoon komt zeer veel voor in de hoofdstad, behalve in het sterk versteende centrum en het Zoniënwoud.

***Potentilla erecta* (L.) Rauschel**  
**Tormentil**

Tormentil is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit op eerder zonnige plaatsen op voedselarme, zandige bodems. Tijdens de laatste systematische inventarisatie (2003-2005) is deze plant nog in drie kilometerhokken in of nabij het Zoniënwoud gevonden.

***Potentilla intermedia* L.**  
**Middelste ganzerik**

Middelste ganzerik is zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse soort is met graan en ertsen ingevoerd uit Rusland en is reeds sinds het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw op spoorwegterreinen in de hoofdstad aanwezig. De plant groeit op droge, zonnige terreinen. Middelste ganzerik is de voorbije decennia op verschillende spoorwegsites en industriële sites in het BHG gevonden.

***Potentilla reptans* L.**  
**Vijfvingerkruid**

Vijfvingerkruid is algemeen in het BHG. Deze kruipende plant is in allerlei lage begroeiingen te vinden, zoals in graslanden en nog meer op open terreinen. Vijfvingerkruid is veel aanwezig op spoorwegterreinen en braakliggende gronden en in de randen van graslanden en wegbermen verspreid over de hoofdstad. Het aantal waarnemingen is sterk gestegen gedurende het laatste decennium. Dit is vermoedelijk het gevolg van de reële toename van de soort en van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Potentilla sterilis (L.) Garcke***  
**Aardbeiganzerik**

Aardbeiganzerik is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit bij voorkeur op een leemhoudende bodem met een min of meer neutrale zuurgraad, in de overgang van bos naar open terrein.

In de hoofdstad groeit aardbeiganzerik in de oude bossen en oude parken die niet sterk zandig en niet echt nat zijn. De plant ontbreekt in het oostelijke, zandige gedeelte van het Zoniënwoud en de jonge, natte bosjes in Neerpede. De soort verspreidt zich slechts langzaam.

Het aantal waarnemingen is duidelijk gestegen gedurende het laatste decennium. Dit is vermoedelijk het gevolg van een grondiger systematische inventarisatie en een betere seizoensspreiding in de periode 2003-2005.

***Primula elatior (L.) Hill***  
**Slanke sleutelbloem**

Slanke sleutelbloem is vrij algemeen in het BHG. Hij groeit in eerder natte bossen meestal in dalbodems maar de soort kan ook langs houtkanten en in holle wegen standhouden. In het noorden van het land komt deze voorjaarsbloeier vooral in de leemstreek voor. In de hoofdstad is slanke sleutelbloem algemeen aanwezig in de bosrijke valleien en ook in parken met een oude boskern en natte zones zoals het Dudenpark (Vorst) en het Wolvendaalpark (Ukkel).

***Prunella vulgaris L.***  
**Gewone brunel**

Gewone brunel is uiterst algemeen in het BHG. Het is een plant van eerder vochtige graslanden en pioniersmilieus. Hij groeit zowel langs paden in het bos als in gazons, in open plekken op allerlei bermen, op braakliggende terreinen en in schaduwrijke tuinen en plantsoenen. Momenteel kan gewone brunel zowat overal gevonden worden in de hoofdstad. De sterke toename van de soort in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een grondiger systematische inventarisatie van het sterk versteende centrum in de periode 2003-2005.

***Prunus avium (L.) L.***  
**Zoete kers**

Zoete kers is uiterst algemeen in het BHG. Deze inheemse boomsoort verkiest lichtrijke gedeelten in voedselrijke bossen. Zoete kers wordt ook in de bosbouw en in de fruitteelt aangeplant. Behalve in het sterk versteende centrum van de hoofdstad is zoete kers dan ook zowat overal te vinden: in de bossen, in wijken met veel moestuinen, op braakliggende gronden en spoorwegterreinen, in houtkanten en waterlopen en op dichtgroeïende bermen.

***Prunus cerasifera Ehrh.***  
**Kerspruim**

Kerspruim is zeldzaam in het BHG. Deze plant komt oorspronkelijk uit Centraal-Azië en Klein-Azië. Vooral via fruitbomen heeft deze soort zich kunnen verwilderen. Verwarring met andere soorten, vooral de pruim (*Prunus domestica*), is niet uitgesloten. Kerspruim is op enkele plaatsen op braakliggende terreinen gevonden.

***Prunus cerasus L.***  
**Zure kers**

Zure kers is vrij zeldzaam in het BHG. De plant wordt geteeld als fruitboom en kan hier en daar kan verwilderen. Deze soort is verspreid aanwezig in de periferie van de hoofdstad.

***Prunus domestica L.***  
**Pruim s.l.**

Pruim is vrij algemeen in het BHG. De meeste gevonden planten zijn vermoedelijk afkomstig van wortelopslag van fruitbomen. Verwarring met andere soorten, vooral de kerspruim(*Prunus cerasifera*), is niet uitgesloten. Pruim komt vrij algemeen voor in de perifere gebieden van de hoofdstad met veel braakland en moestuinen.

***Prunus padus L.***  
**Vogelkers**

Vogelkers is vrij algemeen in het BHG. Het is een inheemse boomsoort van voedselrijke bossen die echter ook in bossen aangeplant wordt. Het is een soort van voedselrijke, eerder natte bossen. Vogelkers is ook wel eens in houtkanten en langs waterlopen te vinden. Deze plant komt vooral voor in de bossen en de halfnatuurlijke landschapsparken van de hoofdstad.

***Prunus serotina Ehrh.***  
**Amerikaanse vogelkers**

Amerikaanse vogelkers is algemeen in het BHG. Deze plant is afkomstig uit het oosten van Noord-Amerika. Deze soort werd vanaf het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw veel aangeplant in nieuwe bossen op zandgronden om de bodem te verbeteren. De laatste decennia wordt Amerikaanse vogelkers bestreden in de bosbouw omdat ze te veel domineert bij natuurlijke verjonging. Toch wordt ze nog in parken en landschapsplantsoenen aangeplant.

Amerikaanse vogelkers is in het BHG algemeen aanwezig in de meeste bossen, op schaduwrijke braakliggende terreinen, langs houtkanten en op wegbermen en spoorwegterreinen die schaduwrijk zijn. De soort ontbreekt niet alleen in de meeste kilometerhokken van het sterk versteende centrum maar ook in meerdere kilometerhokken van het Zoniënwoud. Het aantal waarnemingen is in het laatste decennium sterk toegenomen. Deze stijging is het grootst in het noorden van de hoofdstad.

***Prunus spinosa L.***  
**Sleedoorn**

Sleedoorn is algemeen in het BHG. Deze struik groeit vooral langs bosranden, in houtkanten en langs waterlopen. Het is een soort van eerder zware bodems. Sleedoorn komt - met uitzondering van het Zoniënwoud - algemeen voor in de perifere gebieden van de hoofdstad. Deze struik is voor Brussel een typevoorbeeld van een urbanofobe soort.

***Pseudofumaria lutea (L.) Borkh.***  
**Gele helmbloem**

Gele helmbloem is algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant komt oorspronkelijk uit bergstreken in het zuiden van Europa. Deze plant met opvallend

gele bloeiwijzen groeit op oudere muren. Gele helmbloem komt veel voor in woongebieden waar er wat oudere voortuintjes aanwezig zijn. In het Zoniënwood, het noordelijk havengebied en het zeer dicht bewoond stedelijk gebied in de benedenstad ontbreekt de soort grotendeels.

***Pteridium aquilinum (L.) Kuhn***  
**Adelaarsvaren**

Adelaarsvaren is vrij algemeen in het BHG. Deze varen is meestal in oudere, zure bossen te vinden, waarbij de plant zich het best ontwikkelt in lichtrijke zones. Adelaarsvaren kan ook in oudere ruigtes of in oudere bermen aanwezig zijn. In de hoofdstad is adelaarsvaren vooral een soort van het Zoniënwood en aangrenzende terreinen. Verder komt deze varen ook nog in enkele andere oudere bossen, enkele parken, een kerkhof en een spoorwegberm voor. Er is slechts een gering verschil tussen de verspreidingskaartjes van beide inventarisatieperiodes.

***Puccinellia distans (L.) Parl.***  
**Stomp kweldergras**

Stomp kweldergras is zeldzaam in het BHG. De plant komt vooral langs de kust voor op weinig begroeide plaatsen onder min of meer zilte omstandigheden. Dit gras wordt ook gesignaleerd aan de voet van mijnsteenbergen en terreinen van chemische bedrijven. Sinds een paar decennia verspreidt stomp kweldergras zich langs verkeerswegen (DUVIGNEAUD & FASSEAUX 1991). Dit gras is er in de spatzone vlak naast het wegdek te vinden. De groeiplaats kan een naakte bodem zijn, maar stomp kweldergras kan zich ook tussen plaveien ontwikkelen. In het voorbije decennium (1995-2005) was stomp kweldergras vooral in het noordelijk havengebied te vinden. Tijdens de vorige inventarisatieperiode (1972-1994) werd het niet gesignaleerd.

***Pulicaria dysenterica (L.) Bernh.***  
**Heelblaadjes**

Heelblaadjes is algemeen in het BHG. Deze plant komt voor in graslanden en ruigten op eerder vochtige, voedselrijke bodems. Heelblaadjes komt vooral veel voor in de valleien en de weinig bewoonde en weinig beboste gedeelten van de periferie. In het sterk versteende centrale gedeelte van de hoofdstad is de plant beperkt tot wat braakliggende gebieden en bermen. Het aantal kilometerhokken met waarnemingen van deze opvallende plant is in het laatste decennium sterk gestegen. Vermoedelijk geeft dat een reële stijging weer.

***Pyrola minor L.***  
**Klein wintergroen**

Klein wintergroen is niet meer waargenomen sinds 1995. Het is een plantje van jonge bossen en bosranden. Het is de voorbije decennia een paar keer waargenomen in het BHG. In de periode 1991-1994 is het nog éénmalig gevonden.

***Pyrus communis L. subsp. communis***  
**Gekweekte peer**

Gekweekte peer is vrij zeldzaam in het BHG. Verwilderde exemplaren zijn vooral in de buurt van fruitbomen aanwezig. In de hoofdstad zijn verwilderde exemplaren van gekweekte peer op enkele spoorwegterreinen en in de nabijheid van

moestuinen gevonden. Een bespreking van veranderingen in het verspreidingspatroon is weinig zinvol. De aanwezigheid van deze – maar ook andere verwilderde voedingsgewassen – wordt door velen niet genoteerd.

***Quercus petraea* Lieblein**  
**Wintereik**

Wintereik is vrij algemeen in het BHG. Deze boom komt van nature voor in onze bossen op een eerder voedselarme bodem. Wintereik wordt echter ook veel aangeplant in bossen en parken. Daarenboven kan wintereik hybriden vormen met zomereik. Wintereik komt vooral voor in het Zoniënwoud en aangrenzende bossen. Meer in het centrum wordt wintereik ook in stadsparken gevonden.

***Quercus robur* L.**  
**Zomereik**

Zomereik is uiterst algemeen in het BHG. Deze boom is een wilde plant maar wordt daarenboven veel aangeplant in bossen en parken. Op ruigere of beschaduwde gedeelten van braakliggende terreinen en spoorwegterreinen kan zomereik zich mettertijd ook vestigen. Deze boom ontbreekt in veel gedeelten van het parkarme gedeelte van het sterk versteende centrum.

***Quercus rubra* L.**  
**Amerikaanse eik**

Amerikaanse eik is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse soort is afkomstig uit Noord-Amerika. Vanaf de 19<sup>e</sup> eeuw werd deze boom veel in bossen en dreven aangeplant. Zaailingen kunnen uitgroeien tot volwaardige bomen. In ons land groeit Amerikaanse eik ondertussen op gelijkaardige standplaatsen als de zomereik.

Amerikaanse eik is vooral in de zuidoostelijke bos- en bomenrijke helft van de hoofdstad aanwezig. Elders komt die ook regelmatig verwilderd voor.

***Ranunculus acris* L.**  
**Scherpe boterbloem**

Scherpe boterbloem is uiterst algemeen. Alleen in het sterk versteende stadscentrum en het schaduwrijke Zoniënwoud is deze plant niet in elk kilometerhok aanwezig.

Als een grasland zich enigszins kan ontwikkelen, zal deze soort er zich vestigen. Alleen bij zeer regelmatig gemaaide gazons of sterk met herbiciden bespoten graslanden zal scherpe boterbloem ontbreken.

***Ranunculus arvensis* L.**  
**Akkerboterbloem**

Akkerboterbloem is recent niet meer waargenomen. De plant werd in de periode 1972-1990 nog waargenomen in Neerpede. De oudere waarnemingen dateren allen uit de jaren '40 en '50 van de 20<sup>e</sup> eeuw. Het is een plant van graanakkers. De laatste decennia heeft die zich niet elders kunnen vestigen en is die zeer sterk achteruitgegaan.

***Ranunculus auricomus L.***  
***Gulden boterbloem***

Gulden boterbloem is vrij zeldzaam. Taxonomisch omvat gulden boterbloem in feite een complex van soorten en ondersoorten. Bij het inventariseren werd gulden boterbloem als één soort beschouwd. Deze plant komt vooral voor in natte gedeelten van bosjes buiten het Zoniënwoud. In kleinere aantallen kan ze ook op drogere, sterk beschaduwde plaatsen voorkomen.

***Ranunculus bulbosus L.***  
***Knolboterbloem***

Knolboterbloem is vrij zeldzaam in het BHG. Ze groeit vooral in oudere graslanden, bij voorkeur maar niet exclusief op kalkrijkere gronden. Deze plant komt voor in het zuiden (Ukkel) en het westen (Neerpede) van het BHG. Nabij Sint-Job (Ukkel) staat de plant massaal in één grote weide die extensief begraasd wordt. In Neerpede is de knolboterbloem onder de prikkeldraad aanwezig op de grens van intensiever gebruikte graslanden.

In de vallei van de Woluwe is deze plant op meerdere plaatsen gevonden in de periode 1972-1990. Deze standplaatsen zijn vermoedelijk niet verdwenen. Vanaf half mei blijven de bladen van deze plant makkelijk onopgemerkt.

***Ranunculus circinatus Sibth.***  
***Stijve waterranonkel***

Stijve waterranonkel werd in periode 1972-1990 nog drie keer waargenomen in vijvers in of nabij het Zoniënwoud. Deze vondsten dateren van 1977. De oudere vondsten uit de periode 1939-1971 komen uit hetzelfde gebied. Recent werd ze niet meer waargenomen. Deze plant wordt vaak gevonden op minerale bodems en na een schoonmaakbeurt.

***Ranunculus ficaria L.***  
***Speenkruid***

Speenkruid is zeer algemeen in het BHG. Er is geen onderscheid gemaakt tussen beide ondersoorten. Speenkruid vestigt zich vlot waar enkele bomen zorgen voor schaduw en een onbegroeide, niet intensief betreden bodem. De plant is dan ook in veel kilometerhokken van het sterk verstedelijkt gebied aanwezig. In erg versteende stadsgedeelten, met alleen maar strak onderhouden gazons en speelterreinen, én op de spoorwegencomplexen ontbreekt speenkruid in veel kilometerhokken. De forse toename is in de periode 2003-2005 vooral een gevolg van een betere spreiding van de excursies doorheen de seizoenen.

***Ranunculus flammula L.***  
***Egelboterbloem***

Egelboterbloem is na 1940 slechts enkele keren waargenomen. Beide ons bekende vondsten komen uit de vallei van de Molenbeek in het uiterste noordwesten van het BHG. Deze vondsten sluiten aan bij de oudere vondsten uit de periode vóór 1940.

De plant groeit in eerder zure en natte graslanden op zandige of veenachtige bodem.

***Ranunculus lingua L.***  
**Grote boterbloem**

Grote boterbloem is zeer zeldzaam in het BHG. De historische vondsten uit de Zennevallei dateren uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw. De Zenne stroomde er buiten de stadsmuren van Brussel door een zo goed als onbewoonde, natuurlijke overstromingsvlakte.

De twee recent vermelde vondsten sluiten niet aan bij het vroegere areaal in de Zennevallei. Het betreft exemplaren die vermoedelijk onbewust door menselijke tussenkomst aangebracht zijn of afkomstig zijn van exemplaren die in de omgeving aangeplant werden. Deze soort wordt dikwijls als sierplant door particulieren en groendiensten bij vijvertjes en kunstmatige waterloopjes aangeplant. Deze twee vindplaatsen lijken in ieder geval sterk op natuurlijke vindplaatsen. Deze sierlijke plant is een soort van oever- en moeraszones.

***Ranunculus peltatus Schrank***  
**Grote waterranonkel**

Grote waterranonkel is een plant van eerder licht zuur stromend en stilstaand water.

Recent is deze soort gesignaleerd in het Koninklijk Domein van Laken. De plant werd in 1955 gevonden in de vallei van de Woluwe.

***Ranunculus repens L.***  
**Kruipende boterbloem**

Kruipende boterbloem is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt zowel langs paden in bossen als op allerlei open terreinen voor. In het stadscentrum groeit ze op ruigtes en in parkjes. Kruipende boterbloem ontbreekt dan ook zo goed als nergens.

***Ranunculus sardous Crantz***  
**Behaarde boterbloem**

Behaarde boterbloem is vrij algemeen in het BHG. Deze komt meer voor op de meer leemhoudende bodems in het westen en het noorden van het BHG. Als pionier kan ze eveneens aanwezig zijn in het sterk versteende centrum op bouwwerven, op tijdelijk braak, langs tramsporen enz. De sterke toename in de periode 2003-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere spreiding van de waarnemingen.

***Ranunculus sceleratus Crantz***  
**Blaartrekkende boterbloem**

Blaartrekkende boterbloem is vrij algemeen in de hoofdstad. Deze soort komt het meest voor in het westen en het noorden van het BHG en in de vallei van de Woluwe. In het sterk versteende centrum kan ze aanwezig zijn op natte gedeelten van grote bouwwerven en braakliggende terreinen. Blaartrekkende boterbloem is een soort van open plaatsen op eerder zware gronden in de overgang van nat naar droog.



***Ranunculus tripartitus* DC.**  
***Driedelige waterranonkel***

Driedelige waterranonkel is voor het laatst waargenomen in 1977. Recente vondsten, die niet met herbariummateriaal gedocumenteerd zijn, zijn in veel gevallen twijfelachtig.

***Raphanus raphanistrum* L.**  
***Knopherik***

Knopherik is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt vooral voor in de periferie langs akkerranden en moestuinen, in bermen en op braakliggende terreinen. In het meer centrale is die wel eens op braaklanden en bouwerven te vinden.

***Rapistrum rugosum* (L.) All.**  
***Bolletjesraket***

Bolletjesraket is zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse plant komt uit het Middellandse-Zeegebied. De plant wordt vermoedelijk met granen ingevoerd. Bolletjesraket wordt in de hoofdstad sporadisch gevonden op de spoorweg- en industrieterreinen maar centraal in de stad ook op meer instabiele plaatsen, zoals bouwerven of braakliggende gronden.

***Reseda lutea* L.**  
***Wilde reseda***

Wilde reseda is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit op snel opwarmende, stenige en eerder voedselrijke bodems. In de hoofdstad is deze soort vooral op spoorwegterreinen te vinden. Het verspreidingskaartje voor de periode 1995-2005 illustreert ons dat zeer duidelijk.

***Reseda luteola* L.**  
***Wouw***

Wouw is vrij algemeen in het BHG. Wouw groeit op vergelijkbare plaatsen als wilde reseda maar lijkt wel iets minder gebonden aan stenige bodems. Wouw groeit in de hoofdstad ook regelmatig op jong braakland, bouwerven en industrieterreinen. Het verspreidingspatroon van wouw is daarom niet zo exclusief aan het spoorwegennet gebonden als wilde reseda.

***Rhinanthus minor* L.**  
***Kleine ratelaar***

Kleine ratelaar is zeer zeldzaam in het BHG. Deze halfparasiet groeit in voedselarme, kalkhoudende graslanden. Doordat bijna alle bermen in de hoofdstad ofwel vroeg en regelmatig gemaaid worden ofwel helemaal niet gemaaid worden, heeft kleine ratelaar het moeilijk om zich te handhaven. Kleine ratelaar is in de inventarisatieperiode 1995-2005 nog op één plaats gevonden in de hoofdstad maar is over alle perioden altijd al zeer zeldzaam geweest.

***Rhododendron ponticum L.***  
***Pontische rododendron***

Pontische rododendron is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant wordt veel aangeplant in grote tuinen en parken van waaruit ze kan verwilderen en zich inburgeren. Pontische rododendron is vooral aan de randen van het Zoniënwoud en in de vallei van de Woluwe te vinden. Deze soort werd in de inventarisatieperiode 1972-1994 niet als verwilderd genoteerd.

***Ribes alpinum L.***  
***Alpenbes***

Alpenbes is vrij algemeen in het BHG. Deze struik, die hier niet van nature voorkomt, werd veel aangeplant in het Ter Kamerenbos en andere grote parken. Alpenbes komt nu ook verwilderd voor in de grote parken en in enkele bossen in de hoofdstad.

***Ribes nigrum L.***  
***Zwarte bes***

Zwarte bes is vrij algemeen in het BHG. Deze struik komt van nature voor in natte zones van loofbossen maar wordt echter ook veel gekweekt als klein fruit. Vanuit de vele, dikwijls verlaten moestuinen in de hoofdstad kan zwarte bes opnieuw verwilderen. De meeste Brusselse planten van zwarte bes zijn vermoedelijk van gekweekte planten afkomstig.

***Ribes rubrum L.***  
***Aalbes***

Aalbes is vrij algemeen in het BHG. Deze struik komt van nature voor in vochtige gedeelten van loofbossen. Aalbes wordt echter ook veel gekweekt als klein fruit en via vogels verspreid. Deze soort komt op heel wat plaatsen voor in de hoofdstad. In de grotere bossen en in kleine bosjes en langs waterlopen en houtkanten komt de plant van nature voor. Nabij moestuinen en op braakland zijn de aanwezige planten vermoedelijk verwilderde exemplaren. In het sterk versnipperd gebied van het BHG zal dat in de praktijk wel dooreen lopen. In grote gedeelten van het Zoniënwoud ontbreekt aalbes.

***Ribes uva-crispi L.***  
***Kruisbes***

Kruisbes is vrij algemeen in het BHG. Net zoals aalbes en zwarte bes kan kruisbes hier van nature voorkomen. Kruisbes kan ook vanuit moestuinen verwilderen. In bossen en houtkanten groeit kruisbes op een eerder kalkrijke en voedselrijke ondergrond. Het ontbreken van de soort in grote delen van het Zoniënwoud illustreert dit mooi. De vlotte verbreiding vanuit moestuinen via besetende vogels zorgt voor een verspreide aanwezigheid aan de randen van de hoofdstad.

***Robinia pseudoacacia L.***  
***Robinia***

Robinia is uiterst algemeen in het BHG. Deze boom uit Noord-Amerika is reeds sinds meerdere eeuwen in ons land ingevoerd. Oorspronkelijk fungeerde deze

boom vooral als sierboom maar later werd deze boom voor allerlei doelen aangeplant.

Momenteel staan de volgroeide bomen vooral op steile bermen. Jonge planten kiemen veel op spoorwegterreinen en allerlei braakliggende terreinen, ook op stenige bodems.

Met uitzondering van sommige gedeelten van het Zoniënwood is de robinia overal aanwezig in de hoofdstad.

***Rorippa amphibia (L.) Besser***  
**Gele waterkers**

Gele waterkers is zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit in de modder en op de oevers van allerlei waterpartijen. Gele waterkers is tijdens de inventarisatieperiode 1995-2005 op enkele plaatsen in ondiep water gevonden in de periferie van de hoofdstad.

***Rorippa austriaca (Crantz) Besser***  
**Oostenrijkse kers**

Oostenrijkse kers is zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse soort uit het zuidoosten van Europa is oorspronkelijk via granen aangevoerd. Deze soort kan zich vestigen in voedselrijke, omwoelde bermen en er lange tijd standhouden. Oostenrijkse kers is lange tijd aanwezig geweest nabij het Oefenplein (Etterbeek) en het Noordstation. Tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005 is deze plant op beide plaatsen niet meer teruggevonden.

***Rorippa palustris (L.) Besser***  
**Moeraskers**

Moeraskers is algemeen in het BHG. Moeraskers lijkt goed op akkerkers en groeit op vergelijkbare plaatsen. In het stedelijk milieu vinden we deze plant in onbegroeide zones van plantsoenen, middenbermen en tuinen op gronden die nat zijn 's winters en later uitdrogen. In de periferie groeit moeraskers eveneens op open plaatsen die in de zomer uitdrogen. De forse toename van moeraskers in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Rorippa sylvestris (L.) Besser***  
**Akkerkers**

Akkerkers is vrij algemeen in het BHG. Akkerkers lijkt goed op moeraskers en groeit op vergelijkbare plaatsen. In het landelijk gebied groeit deze plant veel in akkers en moestuinen. Meer stedelijk komt akkerkers voor op allerlei periodiek droogvallende gronden op lichtrijke plaatsen. De groeiplaatsen lijken weinig stabiel: er is nauwelijks overlap tussen de verspreidingspatronen in beide recente karterperiodes.

***Rosa arvensis Huds.***  
**Bosroos**

Bosroos is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit in bossen op leemhoudende bodems maar ook centraler in het bos. Bosroos komt regelmatig voor in de bossen en bosrestanten van de hoofdstad, behalve in het Zoniënwood. Vergeleken met hondsroos is bosroos een onopvallende soort, die daarenboven

dikwijls in donker bos groeit. De geringere frequentie in de inventarisatieperiode 1972-1994 valt vermoedelijk daardoor te verklaren.

***Rosa canina L.***  
***Hondsroos s.l.***

Hondsroos is algemeen in het BHG. Hondsroos vormt een groep van kleinere taxa die gezamenlijk gekarteerd werden en die ook gezamenlijk besproken worden.

Deze roos komt algemeen voor aan bosranden, in ruigten en bermen. In meer stedelijk gebied is hondsroos vlot te vinden op spoorwegterreinen en oudere, braakliggende gronden. Hondsroos is dan ook zowat overal aanwezig in de hoofdstad, behalve in het sterk versteende centrum en grote gedeelten van het Zoniënwoud.

***Rosa rubiginosa L.***  
***Eglantier***

Eglantier is zeer zeldzaam in het BHG. Deze roos komt in ons land van nature voor in de kustduinen en de kalkstreken in het zuiden van het land. De planten, die in de hoofdstad gevonden worden, zijn vermoedelijk afkomstig van aangeplante exemplaren.

***Rosa rugosa Thunb.***  
***Rimpelroos***

Rimpelroos is vrij algemeen in het BHG. Via aanplantingen op brede bermen van wegen, op industrieterreinen enz heeft deze niet-inheemse plant uit het oosten van Azië zich in onze streken kunnen vestigen. Van op deze plaatsen kon rimpelroos vlot verwilderen. Deze roos is verspreid te vinden, vooral in de noordwestelijke helft van het BHG. Het aantal waarnemingen is sterk gestegen tijdens de periode 1995-2005. Vermoedelijk weerspiegelt dit ook een reële toename.

***Rubus caesius L.***  
***Dauwbraam***

Dauwbraam is algemeen in het BHG. Zeker in het najaar is deze plant makkelijk te onderscheiden van gewone braam. Dauwbraam is eerder een soort van lichtrijke terreinen op zwaardere gronden. De plant komt zowel in meer natuurlijke terreinen als op braakliggende gronden en spoorwegterreinen voor.

Dauwbraam komt, behalve in het Zoniënwoud, algemeen voor aan de randen van de hoofdstad. Meer centraal is hij ook op braakliggende percelen of verruigde resthoekjes te vinden. De sterke toename van de plant in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Rubus fruticosus (gr.)***  
***Braam***

Braam is een verzamelnaam voor een groep microsoorten. "Braam" is uiterst algemeen in het BHG. Tijdens het karteren is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende microsoorten.

Braam komt op een brede waaier van plaatsen voor, gaande van volledig open terreinen tot in bossen. De soort komt voor op allerlei plaatsen waar verruiging

optreedt. Deze verruiging is ook op braakliggende terreinen en op kleine resthoekjes aanwezig in het sterk versteende centrum.

Alleen in het centrum van de stad zullen we de braam wel eens missen. Elders is gewone braam overal te vinden.

***Rubus idaeus L.***  
**Framboos**

Framboos is algemeen in het BHG. Deze braamsoort komt van nature voor in bossen en aan bosranden op eerder voedselarme bodems. Framboos is dan ook algemeen aanwezig in het Zoniënwoud en de aangrenzende bosrijke omgeving. Deze plant wordt eveneens veel gekweekt als klein fruit. Vanuit de vele moestuinen in de hoofdstad heeft framboos zich ook her en der kunnen vestigen.

***Rubus laciniatus Willd.***  
**Ingesneden braam**

Ingesneden braam is vrij algemeen in het BHG. Deze braam hoort tot de soortengroep "braam" maar is wel vlot te herkennen. Daarom is deze plant wel apart genoteerd in de periode 1995-2005 en is er ook een verspreidingskaartje voor gemaakt. Ingesneden braam is recent als cultuurvorm ontstaan en wordt door vogels verspreid. Deze braam is vooral in het noordoosten van de hoofdstad te vinden. De plant komt op spoorwegterreinen voor maar ook op braakland, in verruigde bermen en onder jonge beplantingen.

***Rumex acetosa L.***  
**Veldzuring**

Veldzuring is algemeen in het BHG. Deze soort komt voor in een brede waaier van graslanden. Buiten het centrum is de plant algemeen aanwezig in de grazige gedeelten van de landschapsparken, allerlei bermen, weiden en verruigende graslanden. Veldzuring is in de hoofdstad een mooi voorbeeld van een urbanofobe soort.

***Rumex acetosella L.***  
**Schapezuring**

Schapezuring is algemeen in het BHG. Deze plant groeit op droge, eerder voedselarme bodems op zonnige plaatsen. Buiten het Zoniënwoud komt de plant algemeen voor in bermen in de zanderige, zuidoostelijke helft van het BHG. Op een leembodem kan ze ook wel op een uiterst zonnige plek groeien. Vergelijkbare standplaatsen zijn de bermen op spoorwegterreinen. In het sterk versteende centrum ontbreekt schapezuring evenmin. Hier groeit deze soort vooral in plantenbakken.

***Rumex conglomeratus Murray***  
**Kluwenzuring**

Kluwenzuring is vrij algemeen in het BHG. Deze soort groeit in eerder natte, voedselrijke omstandigheden. Dit kan zowel in open terrein als half in de schaduw zijn. Kluwenzuring komt algemeen voor buiten het bos in de halfnatuurlijke gebieden in de periferie van de hoofdstad.

***Rumex crispus L.***  
**Krulzuring**

Krulzuring is zeer algemeen in het BHG. Deze plant groeit in eerder vochtige graslanden en ruigten. Deze soort neemt ook snel open plekken in zodat krulzuring in gazons en op braakliggende gronden regelmatig aanwezig is. Met uitzondering van het Zoniënwoud en het sterk versteende centrum is krulzuring overal te vinden.

***Rumex hydrolapathum Huds.***  
**Waterzuring**

Waterzuring is zeldzaam in het BHG. Deze grote plant groeit aan de oevers van eerder voedselrijke waterpartijen. Deze soort is in het kanaal en in het bekken van de Woluwe op enkele plaatsen aanwezig.

***Rumex maritimus L.***  
**Goudzuring**

Goudzuring is zeldzaam in het BHG. Deze plant komt voor op substraten die in de lente nog onder water staan maar later op het jaar droogvallen. Dit biotoop is in het stedelijk milieu te vinden op bouwwallen en op de lagere gedeelten van braakliggende gronden. Hier en daar valt goudzuring dan ook wel eens te bewonderen in de hoofdstad.

***Rumex obtusifolius L.***  
**Ridderzuring**

Ridderzuring is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant komt op allerlei licht gestoorde plaatsen voor. In de periferie van de hoofdstad is ridderzuring algemeen langs bospaden, bermen en waterlopen en in allerlei graslanden en ruigten. Meer centraal groeit ridderzuring in parkjes, op braakliggende gronden en in plantsoenen.

***Rumex palustris Smith***  
**Moeraszuring**

Moeraszuring is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor op gronden die vroeg in het jaar nog onder water en staan en later droogvallen. In een meer stedelijk milieu is moeraszuring vooral op braakliggende gronden aanwezig. Moeraszuring is tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005 enkele keren in de noordelijke kanaalzone gevonden.

***Rumex patientia L.***  
**Spinaziezuring**

Spinaziezuring is zeer zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse plant uit het zuidoosten van Europa wordt als groente gekweekt. Via zaadverspreiding of weggeworpen tuinafval kan deze plant verwilderen. Spinaziezuring is op enkele plaatsen in de hoofdstad gevonden.

***Rumex sanguineus L.***  
**Bloedzuring**

Bloedzuring is algemeen in het BHG. Deze plant staat vooral bekend als een bosplant, die op eerder natte voedselrijke bodems groeit. Bloedzuring komt niet alleen voor in oudere bossen. In parken met grotere bomen of in jonge, nieuwe bossen zal bloedzuring snel aanwezig zijn.

***Rumex x pratensis Mert. et Koch***  
**Bermzuring**

Bermzuring is de kruising tussen krulzuring en ridderzuring. Deze kruising is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt meestal voor in bermen en graslanden waar beide ouderplanten ook veel aanwezig zijn. De determinatie gebeurt het best op basis van de vruchtkleppen. Vermoedelijk is bermzuring nog algemener: exemplaren zonder vruchtkleppen werden niet genoteerd. Opvallend is dat de verspreidingskaartjes van de periodes 1972-1994 en 1995-2005 grotendeels complementair zijn.

***Sagina apetala Ard.***  
**Tengere vetmuur**

Tengere vetmuur is algemeen in het BHG. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen de ondersoorten. Dit éénjarig plantje vinden we als pionier in moestuinen, plantsoenen en op jonge, braakliggende terreinen maar ook op verharde oppervlakken van voetpaden en muurtjes.

Tengere vetmuur komt regelmatig voor waar er meer losse bebouwing is, zowel in meer industriële als in meer residentiële wijken. De sterke toename van de soort heeft vermoedelijk twee oorzaken: enerzijds is er een grondiger inventarisatie van het versteende centrum tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 en anderzijds is er een verhoogde reële toename van de soort de laatste decennia. Uitbreiding in het stedelijk milieu is eveneens in Nederland vastgesteld.

***Sagina procumbens L.***  
**Liggende vetmuur**

Liggende vetmuur is uiterst algemeen in het BHG. Dit plantje is zeer snel aanwezig op een verharde bodem en tussen de voegen van allerlei types van verhardingen. Met uitzondering van enkele stukjes van het Zoniënwoud is liggende vetmuur dan ook zo goed als overal aanwezig.

***Sagittaria sagittifolia L.***  
**Pijlkruid**

Pijlkruid is zeldzaam in het BHG. Deze waterplant komt voor in matig voedselrijk, stilstaand tot stromend water maar het is geen oeverplant. Pijlkruid wordt veel als vijverplant verkocht en in de hoofdstad op meerdere plaatsen in vijvers van parken en tuinen uitgezet. Deze planten werden tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 niet genoteerd.

Pijlkruid, gevonden buiten het bekken van de Woluwe, is waarschijnlijk afkomstig van uitgezette exemplaren. Voor het Woluebekken is dat minder zeker. In 1950 was pijlkruid eveneens aanwezig in de vijverrijke omgeving van Bosvoorde.

***Salix alba L.***  
**Schietwilg**

Schietwilg is uiterst algemeen in het BHG. Individuen, die als de kruising tussen schietwilg en kraakwilg gedetermineerd werden (*Salix x rubens*), zijn bij de kartering bij kraakwilg geplaatst. Een onderscheid is tussen schietwilg en *Salix x rubens* is soms moeilijk te maken.

Schietwilg is een pionier bij uitstek. Zo kan hij goed kiemen op braakliggende terreinen en allerlei ruigten. In het landelijk gebied werd schietwilg zeer veel gebruikt als knotboom. Hier treedt schietwilg eveneens op als pionier nabij het water en op verlaten gronden. In het centrum ontbreekt schietwilg waar er weinig braakliggende terreinen zijn. In de periferie ontbreekt schietwilg alleen in sommige gedeelten van het Zoniënwoud.

***Salix aurita L.***  
**Geoorde wilg**

Geoorde wilg is vrij algemeen in het BHG. Individuen, die als de kruising tussen geoorde wilg en grauwe wilg gedetermineerd werden (*Salix x multinervis*), zijn bij de kartering bij grauwe wilg geplaatst. Een onderscheid is tussen geoorde wilg en *Salix x multinervis* is soms moeilijk te maken. Geoorde wilg komt vooral voor in meer open gedeelten van het Zoniënwoud en enkele randgebieden. In het westen van de hoofdstad komt geoorde wilg voor in de kanaalzone en enkele natte gebieden in eerder landelijke omgeving.

***Salix capraea L.***  
**Boswilg**

Boswilg is uiterst algemeen in het BHG. Boswilg komt wel veel voor op open plekken in het bos maar het is een pionier van allerlei lichtrijke plaatsen. Dit kan zowel op losse bodem, verharde bodem als tussen de stenen en op muren zijn. Boswilg is zowat overal in de hoofdstad aanwezig.

***Salix cinerea L. (+ hybr.)***  
**Grauwe wilg (+ hybr.)**

Grauwe wilg is algemeen in het BHG. In feite bespreken we hier een restgroep. Die bevat naast grauwe wilg en rossige wilg (*Salix atrocinerea*), die hier als een ondersoort van grauwe wilg beschouwd wordt, de kruising met geoorde wilg (*Salix x multinervis*) en de kruising met katwilg (*Salix x holosericea*).

Exemplaren van deze groep zijn algemeen aanwezig in de dalen aan de randen van de hoofdstad. Deze wilgengroep is zowel langs het water als op verruigende gronden te vinden. In open, lichtrijke gedeelten van het Zoniënwoud zijn ze eveneens aanwezig. Soms is het niet duidelijk of ze al dan niet het resultaat zijn van een gemengde bosaanplant. Een enkele keer kan grauwe wilg meer centraal op braakliggende terreinen aanwezig zijn.

***Salix fragilis L. (incl. x rubens)***  
**Kraakwilg**

Kraakwilg is algemeen in het BHG. Individuen, die als de kruising tussen schietwilg en kraakwilg gedetermineerd werden (*Salix x rubens*), zijn bij de kartering bij kraakwilg geplaatst. Het onderscheid tussen *Salix x rubens* en schietwilg is soms moeilijk te maken.

Kraakwilg komt veel voor in de valleien in de periferie en op oudere, natte braakliggende terreinen. Individuele knotbomen zijn regelmatig als *Salix x rubens*



gedetermineerd en dus bij kraakwilg geplaatst op het kaartje. Kraakwilgen zijn geen pioniers van droge gronden. Kraakwilg en zijn kruising met schietwilg komen dan ook nauwelijks voor in het sterk versteende centrale gedeelte van de hoofdstad.

***Salix purpurea L. (incl. x rubra)***  
**Bittere wilg**

Bittere wilg is zeldzaam soort in het BHG. Individuen, die als kruising tussen bittere wilg en katwilg gedetermineerd werden (*Salix x rubra*), zijn bij de kartering bij bittere wilg geplaatst. Bittere wilg komt van nature op eerder stenige oevers van rivieren voor. Elders werd ze aangeplant voor de mandenmakerij. Bittere wilg is eerder een dwergstruik, die regelmatig gebruikt wordt bij landschapsbeplantingen. De meeste individuen, gevonden in de hoofdstad, zijn vermoedelijk afkomstig van aangeplante exemplaren.

***Salix triandra L.***  
**Amandelwilg**

Amandelwilg is vrij algemeen in het BHG. Deze wilg is een pionier van eerder natte terreinen. Deze soort ontwikkelt zich als struik eerder in de breedte dan in de hoogte. Na enkele decennia, met het dichtgroeien van de bosvegetatie, kwijnt die weg in het bos. Amandelwilg komt regelmatig voor op natte plaatsen en in de valleien aan de randen van de hoofdstad.

***Salix viminalis L.***  
**Katwilg**

Katwilg is algemeen in het BHG. Als pionier kunnen we die tussen schietwilg en amandelwilg plaatsen: amandelwilg kiemt op drassige plaatsen terwijl schietwilg zowat overal als pionier kan optreden. Katwilg kiemt niet overal maar niet alleen op echt drassige plaatsen in het landelijk gebied. Deze wilg verschijnt ook op drogere, braakliggende terreinen en zelfs op spoorwegterreinen.

***Salix x smithiana auct. non Willd. (Salix capraea L. x Salix viminalis L.)***  
***Salix x smithiana***

*Salix x smithiana* is de kruising tussen de uiterst algemene boswilg en de algemene katwilg. Het is één van de weinige wilgenkruisingen die in de hoofdstad relatief vlot te herkennen is. Het komt verspreidingsareaal in grote lijnen overeen met dat van katwilg maar de kruising is minder algemeen. Deze kruising komt verspreid voor aan de randen van de hoofdstad.

***Sambucus ebulus L.***  
**Kruidvlier**

Kruidvlier is net nog vrij algemeen te noemen in het BHG. Deze grote, kruidachtige plant komt voor aan de randen van bossen, nabij bossen en in allerlei bermen. Kruidvlier blijkt een viertal verspreidingskernen te hebben in de periferie van de hoofdstad. De plant kan er in tamelijk gestoorde milieus standhouden. Kruidvlier blijft echter wel bij de plaatsen waar die zich reeds lang gevestigd heeft.

***Sambucus nigra L.***  
***Gewone vlier***

Gewone vlier is uiterst algemeen in het BHG. Deze struik verschijnt zeer vlug op voedselrijke bodems, zowel op lichtrijke gedeelten van het Zoniënwood als op een onbebouwde percelen centraal in de stad. Gewone vlier groeit zelfs op muren en op allerlei bermen en ruigten. Deze struik is overal aanwezig in de hoofdstad.

***Sambucus racemosa L.***  
***Trosvlier***

Trosvlier is vrij algemeen in het BHG. De struik is in ons land algemeen ten zuiden van Samber en Maas. Het laatste decennium breidt de soort zich uit in de Kempen.

Trosvlier (of bergvlier) komt voor in eerder lichtrijke gedeelten van bossen op zwak zure bodems. In de hoofdstad is deze struik beperkt tot het Zoniënwood en enkele bosjes in de onmiddellijke omgeving. Het is onzeker of de achteruitgang in de periode 1995-2005 ook een reële achteruitgang weerspiegelt. Tijdens de systematische inventarisatie in de periode 1991-1994 werd in de maanden april en mei vooral het Zoniënwood onderzocht. Trosvlier bloeit reeds in april en valt dan ook meer op.

***Sanguisorba minor Scop.***  
***Kleine pimpernel***

Kleine pimpernel is zeldzaam in het BHG. Deze plant is in ons land algemeen in open, droge vegetaties op kalkrijke bodem. Buiten de Maasvallei en de kustduinen wordt deze soort vooral langs spoorwegen gevonden.

In de hoofdstad is kleine pimpernel vooral gebonden aan spoorwegsites. Andere vondsten betreffen exemplaren die vermoedelijk uit rotstuintjes ontsnapt zijn.

***Sanicula europaea L.***  
***Heelkruid***

Heelkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt voor in oude, eerder voedselrijke bossen op relatief zware bodems. In de hoofdstad komt heelkruid momenteel alleen voor in oude bossen zoals het Zoniënwood en de bossen van Jette (Laarbeekbos, Dielegembos) en oude parken die voor de parkaanleg gedeeltelijk bos waren, zoals het Dudenpark (Vorst), het Wolvendaalpark (Ukkel) en het Ter Kamerenbos (Brussel).

***Saponaria officinalis L.***  
***Zeepkruid***

Zeepkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit bij voorkeur op een open, stenige bodem. In de hoofdstad toont het verspreidingskaartje een duidelijke band met het spoorwegennet. Sporadisch kan zeepkruid ook elders in een grotere ruigte of een onbebouwd perceel optreden. In dit geval gaat het meestal om verwilderde tuinplanten.

***Saxifraga granulata L.***  
***Knolsteenbreek***

Knolsteenbreek is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant met prachtige, witte bloemen groeit in vochtige, matig voedselrijke graslanden. In landelijk gebied krijgt knolsteenbreek het moeilijk op intensief bewerkte graslanden.

Sinds 1940 worden er veel gegevens over planten in het BHG verzameld. Pas tijdens de karterperiode 2003-2005 is deze soort in de hoofdstad geregistreerd. Knolsteenbreek komt wel sinds lang voor in de valleien van Dijle en Zenne. In het BHG groeien er thans enkele exemplaren in een spoorwegberm in Haren en is er een belangrijke populatie in een landschapspark van de Woluwevallei (Ten Reukenpark). Knolsteenbreek staat er in een zone die door het BIM als hooiland beheerd wordt. De plant zou in het Ten Reukenpark al enkele jaren vóór 2003 gevonden zijn (mond. med. Jean-Christophe Prignon).

***Saxifraga tridactylites* L.**  
**Kandelaartje**

Kandelaartje is vrij algemeen in het BHG. Dit plantje groeit op eerder kalkrijke, stenige substraten. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw werd het beschouwd als een muurplant die in het noorden van het land zeldzaam was en hier en daar op oude muren groeide. Volgens de Belgische Atlas (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1979) kwam kandelaartje niet voor in Brussel en ruime omgeving. Tijdens de inventarisatieperiode 1972-1994 werd dit plantje slechts op één plaats gevonden (na 1990).

Momenteel kan kandelaartje massaal aanwezig zijn op gruisgesteenten op spoorwegterreinen. De huidige verspreiding is sterk gebonden aan het spoorwegennet. Toch is dit plantje ook op andere plaatsen op gruisgesteenten gevonden (parkings, weinig betreden voetpaden). Het massaal kapot spuiten van de vegetatie op spoorwegterreinen op het einde van de lente begunstigt planten zoals kandelaartje omdat eind mei hun levenscyclus reeds beëindigd is.

De enorme uitbreiding van de soort in de periode 1995-2005 is reëel en is vooral toe te schrijven aan spoorwegterreinen. Een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005 zal ook wel van belang zijn want vanaf juni is het plantje op veel plaatsen zo goed als verdwenen. De recente uitbreiding op spoorwegterreinen is ook beschreven in Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Schoenoplectus lacustris* (L.) Palla**  
**Mattenbies**

Mattenbies is zeldzaam in het BHG. Het is een helofyt die aan de oevers in eerder diep water groeit. Mattenbies wordt in tuincentra veel aangeboden als vijverplant. Twee van de drie recente vondsten gaan vermoedelijk terug tot eertijds aangeplante exemplaren. Duidelijk aangeplante exemplaren werden echter niet genoteerd! De aanwezigheid in het bekken van de Woluwe kan het gevolg zijn van een spontane verspreiding. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is mattenbies nog gesignaleerd in twee kilometerhokken nabij Bosvoorde. Beiden zijn nu verdwenen.

***Scirpus sylvaticus* L.**  
**Bosbies**

Bosbies is vrij algemeen in het BHG. Deze vrij forse plant is algemeen aanwezig waar kwelwater opduikt. Bosbies kan zowel op grazige plaatsen, in ruigten als in jong bos gevonden worden. Deze soort komt in zowat alle valleien in de periferie van de hoofdstad voor. Bosbies is in het BHG een mooi voorbeeld van een urbanofobe soort.

***Scleranthus annuus L.***  
***Eenjarige hardbloem***

Eenjarige hardbloem is zeer zeldzaam in het BHG. Dit plantje is een pionier van droge gronden. Als akkeronkruid kwam het tot in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw veel algemener voor. Tijdens de systematische inventarisaties is eenjarige hardbloem telkens één keer gevonden: in het zuiden van Ukkel in de periode 1991-1994 en in Neerpede in 2003-2005.

***Scrophularia auriculata L.***  
***Geoord helmkruid***

Geoord helmkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze soort groeit op zeer natte standplaatsen, zowel in meer open terrein als in lichtrijke bosgedeelten. Deze plant komt algemeen voor in de valleien aan de randen van de hoofdstad. In Brussel is het een urbanofobe soort. Er zijn een paar vondsten in parken meer centraal in de stad (het Josaphatpark in Schaarbeek en de Felix Haptuin in Etterbeek). Misschien zijn deze planten afkomstig van aangeplante exemplaren.

***Scrophularia nodosa L.***  
***Knopig helmkruid***

Knopig helmkruid is algemeen in het BHG. Het is vooral een bosplant die op allerlei bodems voorkomt. Langs houtkanten, holle wegen en in kleine bosjes verschijnt deze plant ook vlog. De soort komt zeer veel voor in de periferie van de hoofdstad maar in stadswijken met ruime, schaduwrijke tuinen of op schaduwrijke, braakliggende terreinen is knopig helmkruid ook wel eens te vinden.

***Scrophularia umbrosa Dum.***  
***Gevleugeld helmkruid***

Gevleugeld helmkruid is vrij zeldzaam in het BHG. Er worden soms twee ondersoorten onderscheiden (subsp. *umbrosa* en subsp. *neesii*) maar hier werd geen onderscheid gemaakt. Gevleugeld helmkruid groeit op zeer natte plaatsen in de valleien, in open, ruig terrein maar ook op sterk beschaduwde plaatsen. De belangrijkste verspreidingskern bevindt zich in de valleien van het Zoniënwood. Verder is gevleugeld helmkruid ook nog sporadisch aanwezig in enkele valleien aan de rand van de hoofdstad.

***Scutellaria galericulata L.***  
***Blauw glidkruid***

Blauw glidkruid is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant is vooral in moerassen aanwezig maar ook op kunstmatige, verharde oevers van wateroppervlakken. Blauw glidkruid komt in de hoofdstad het meest voor nabij waterpartijen in het bekken van de Woluwe. De plant is in de periode 1995-2005 in veel meer kilometerhokken gevonden dan in de periode 1972-1994. Dit kan een gevolg zijn van een meer ecologisch gericht beheer van het BIM in de landschapsparken in dit gebied. Door het minder frequent maaien zijn de planten in drassige hooilandjes in ieder geval veel zichtbaarder dan in regelmatig geschoren gazons.

***Sedum acre L.***  
***Muurpeper***

Muurpeper is algemeen in het BHG. Dit plantje komt veel voor op allerhande verharde oppervlakken zoals bovenkanten van muren en daken, weinig betreden

gedeelten van parkings en voetpaden of betonnen vloeren van ruïnes en spoorwegterreinen. Op begraafplaatsen ontbreekt deze plant zelden. Vanuit tuinen kan de soort ook verwilderen. Buiten het Zoniënwood is muurpeper zowat overal in de hoofdstad te vinden.

***Sedum album L.***  
***Wit vetkruid***

Wit vetkruid is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant komt in ons land van nature voor op rotsen en droge graslanden. Wit vetkruid wordt gekweekt in tuinen en op kerkhoven, van waaruit de plant kan verwilderen. De belangrijkste vindplaatsen bevinden zich op kerkhoven en op spoorwegterreinen.

***Sedum rupestre L.***  
***Tripmadam***

Tripmadam is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant komt in ons land van nature voor op rotsen en droge graslanden. Tripmadam wordt gekweekt in tuinen en op kerkhoven. Deze soort kan zo verwilderen in de omgeving. Tripmadam is het meest te vinden op kerkhoven en op spoorwegterreinen.

***Sedum spurium L.***  
***Roze vetkruid***

Roze vetkruid is zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit het zuidwesten van Azië. Deze plant wordt op kerkhoven en in tuinen gekweekt. De belangrijkste vindplaatsen van verwilderde planten bevinden zich op kerkhoven.

***Sedum telephium L.***  
***Hemelsleutel***

Hemelsleutel is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor langs bosranden en eerder ruige bermen. Hemelsleutel wordt ook gekweekt en kan zo verwilderen. Deze plant komt verspreid voor in de periferie van de hoofdstad.

***Senecio inaequidens DC***  
***Bezemkruiskruid***

Bezemkruiskruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Zuid-Afrika en heeft zich via de invoer van wol in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw in de vallei van de Vesder kunnen vestigen. De echte uitbreiding van bezemkruiskruid is pas rond 1970 begonnen. Bij een vergelijking tussen de 1<sup>e</sup> uitgave (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1972) en 2<sup>e</sup> uitgave (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1979) van de Belgische Atlas is dit duidelijk vast te stellen.

Deze plant groeit op allerlei open, omgewerkte gronden en op verharde of stenige ondergrond. Ze is massaal aanwezig op spoorwegterreinen en vervallen industrieterreinen. Van hieruit heeft deze soort zich ook op kleinere braakliggende percelen, stoepen, parkeerterreinen, muren en resthoekjes kunnen vestigen. Eenmaal de vegetatie zich sluit, gaat deze plant achteruit.

Voor het BHG werden de eerste planten in 1981 in het Josaphat-station (Schaarbeek) gesignaleerd (SAINTENOY-SIMON & BRUYNSEELS 1982). Tot 1990 was bezemkruiskruid gemeld uit slechts twee kilometerhokken. Tijdens de systematische inventarisatie van 1991-1994 is bezemkruiskruid nog gebonden aan het spoorwegennet en de haventerreinen. Tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 is bezemkruiskruid in bijna ieder kilometerhok

gevonden. Er zijn alleen enkele hiaten in het Zoniënwood en de schaduwrijke woonparken vlakbij dit bos.

Een gelijkaardige uitbreiding is in dezelfde periode vastgesteld in Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Senecio jacobaea L.***  
**Jacobskruiskruid**

Jacobskruiskruid is uiterst algemeen in het BHG. Open plaatsen in allerlei graslanden worden door deze plant snel ingenomen. Dit gebeurt bij voorkeur op relatief droge en voedselrijke plaatsen. Jacobskruiskruid is in de hoofdstad overal te vinden: in allerlei bermen, graslanden en gazons, ruigten en bosranden, op braakland en tussen voegen op verharde oppervlakken. Tijdens de periode 1995-2005 is deze plant op veel meer plaatsen gevonden. Vooral in het sterk versteende centrum is de stijging opvallend. Vermoedelijk is de reden hiervoor dubbel: een reële toename en een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Senecio ovatus (P. Gaertn., B. Mey et Scherb.) Willd.***  
**Schaduwkruiskruid**

Schaduwkruiskruid is vrij algemeen in het BHG. Deze grote, opvallende plant komt voor in meer lichtrijke gedeelten van bossen. De bodem is er eerder droog en matig zuur tot neutraal. In de periode 1995-2005 is schaduwkruiskruid beperkt tot het Zoniënwood en enkele kleinere bossen of parken met een oude boskern. Er zijn wel minder waarnemingen in het zuidelijk gedeelte van Ukkel buiten het Zoniënwood dan tijdens de periode 1972-1994.

***Senecio sylvaticus L.***  
**Boskruiskruid**

Boskruiskruid werd rond 1980 twee keer gevonden in de hoofdstad. Deze soort groeit op open, lichtrijke plaatsen in bossen op een zure bodem. Boskruiskruid wordt soms langs spoorwegbermen en in houtkanten gesignaleerd.

***Senecio viscosus L.***  
**Kleverig kruiskruid**

Kleverig kruiskruid is algemeen in het BHG. Deze éénjarige plant verschijnt als pionier op droge gronden met gruisgesteenten of grof zand. De soort vertoont een band met spoorwegterreinen maar is er niet exclusief aan gebonden. Het lijkt eerder alsof deze soort de spoorwegterreinen als uitvalsbasis gebruikt om andere geschikte terreinen zoals braakliggende percelen, resthoekjes en verharde oppervlakken te koloniseren.

***Senecio vulgaris L.***  
**Klein kruiskruid**

Klein kruiskruid is uiterst algemeen in het BHG. Deze éénjarige is een pionier bij uitstek. De plant koloniseert zowat alle mogelijke terreinen. Voldoende licht lijkt de enige voorwaarde. Alleen in de gedeelten van het Zoniënwood zonder brede wegen en grote parkeerterreinen kan klein kruiskruid ontbreken. Klein kruiskruid groeit op akkers en in moestuinen en plantsoenen, in onbegroeide gedeelten van bermen en graslanden, op verharde bodem en stenen.

***Setaria italica (L.) Beauv.***  
**Trosgierst**

Trosgierst is een vrij zeldzaam in het BHG. Deze adventief wordt door sommige auteurs als een ondersoort van groene naalbaar beschouwd. Kleine exemplaren van trosgierst kunnen verward worden met groene naalbaar. Trosgierst kan zich als vogelzaadadventief hier en daar ontwikkelen maar houdt niet lang stand. De soort wordt als efemeer beschouwd. Trosgierst is meestal gevonden nabij moestuinen en op braakliggende terreinen.

***Setaria pumila (Poiret) Roem. et Schult.***  
**Geelrode naalbaar**

Geelrode naalbaar is vrij algemeen in het BHG. Geelrode naalbaar is thans deels als een vogelzaadadventief te beschouwen maar het is geen echte nieuwkomer. Dit gras komt reeds lang in akkers voor. We vinden dit gras vooral op open plekken in moestuinen, op bouwwerven en braakliggende terreinen en ook wel op verharde oppervlakken zoals voetpaden, parkings en opritten in tuinen. Vergeleken met de inventarisatieperiode 1972-1994 is geelrode naalbaar sterk toegenomen in de inventarisatieperiode 1995-2005. Vermoedelijk is dit eerder een gevolg van een grondiger inventarisatie dan van een reële uitbreiding. Tijdens de zeer onvolledige inventarisatie van 1939-1971 is geelrode naalbaar op meer plaatsen gevonden dan in 1972-1994.

***Setaria verticillata (L.) Beauv.***  
**Kransnaalbaar**

Kransnaalbaar is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant, afkomstig uit meer zuidelijke streken van Europa en Azië, verspreidt zich zeer snel via de maïsteelt. In sommige streken van het noorden van het land is kransnaalbaar in een paar decennia zeer sterk uitgebreid. In maïsvelden net buiten het BHG is kransnaalbaar ondertussen ook verschenen. In de hoofdstad komt deze nieuwkomer voor op braakliggende gronden, spoorwegterreinen, stenen oppervlakken en op een paar plaatsen in maïsakkers.

De huidige groeiplaatsen lijken gebonden aan transportwegen die voor een verbinding tussen het landelijk gebied en de hoofdstad zorgen (spoorwegen, invalswegen, kanaal). Kransnaalbaar is niet gemeld tijdens de systematische inventarisatie van 1991-1994. In de tachtiger jaren van de 20<sup>e</sup> eeuw is kransnaalbaar alleen aan de metrowerken aan de Hallepoort (Brussel) gevonden en nabij het spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek.

***Setaria viridis (L.) Beauv.***  
**Groene naalbaar**

Groene naalbaar is algemeen in het BHG. Groene naalbaar kan verward worden met kleine exemplaren van trosgierst. Dit gras komt veel voor op akkertjes en in moestuinen. Het is echter ook een stadsplant. Als er maar voldoende licht en warmte is, verschijnt groene naalbaar. Dit kan in tuintjes en plantsoenen zijn, op parkeerstroken en langs voetpaden, op braakliggende percelen en in resthoekjes. De soort is sterk in uitbreiding de laatste decennia in het BHG. Uit gesprekken met hobbytuinders bleek dat zij deze plant pas de laatste jaren (na 2000) hebben zien verschijnen.

***Sherardia arvensis* L.**  
**Blauw walstro**

Blauw walstro is vrij algemeen in het BHG. Dit plantje is vooral bekend als pionier van eerder voedselrijke, kalkhoudende akkers. In het Vlaams Gewest is het een vrij zeldzame soort. In het Waals Gewest is dit plantje wel algemener, vooral op kalkhoudende bodems. In de hoofdstad kan blauw walstro massaal voorkomen in gazons op kerkhoven en industriezones. Dit zijn gazons die weinig betreden worden. Verder is blauw walstro ook op middenbermen en in tuintjes te vinden als pionier.

Vergeleken met de inventarisatieperiode 1972-1994 is blauw walstro zeer sterk toegenomen in de inventarisatieperiode 1995-2005. Het is een mooi voorbeeld van een akkeronkruid dat zich aangepast heeft aan de stedelijke omgeving. Dezelfde aanpassing aan gazons is ook vastgesteld in Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Silene dioica* (L.) Clairv.**  
**Dagkoekoeksbloem**

Dagkoekoeksbloem is algemeen in het BHG. De plant groeit op lichtrijke plaatsen in bossen, aan de randen ervan en in ruige en voedselrijke graslanden. Deze soort komt veel voor in de periferie van de hoofdstad. In de stadswijken met ruime woonpercelen en veel opgaand groen is deze plant nog regelmatig aanwezig. De verspreiding van dagkoekoeksbloem heeft in de hoofdstad een eerder urbanofob karakter.

***Silene latifolia* Poiret subsp. *alba* (Mill.) Greuter et Burdet**  
**Avondkoekoeksbloem**

Avondkoekoeksbloem is algemeen in het BHG. Deze plant komt veel voor op open plaatsen in ruige bermen en voedselrijke graslanden. Avondkoekoeksbloem vertoont een band met spoorwegterreinen maar komt ook voor in de bermen langs het kanaal. Verder is de plant regelmatig op verruigende terreinen te vinden.

***Silene vulgaris* (Moench) Garcke**  
**Blaassilene**

Blaassilene behoort nog tot de groep van de vrij algemene soorten in het BHG. Het plant is een soort van droge, kalkrijke graslanden en stenige, kalkrijke bodems. In de hoofdstad is blaassilene vooral gebonden aan spoorwegterreinen.

***Sinapis arvensis* L.**  
**Herik**

Herik is zeer algemeen in het BHG. Deze plant verschijnt zeer vlug als pionier op allerlei verstoorde, voedselrijke bodems. In de periferie van de hoofdstad is dat in akkers, moestuinen en langs allerlei bermen. In het stedelijk gebied is dat op middenbermen en plantsoenen, op bouwwerven en op braakliggende gronden. Behalve in het Zoniënwoud is herik zowat overal aanwezig in de hoofdstad.

***Sisymbrium altissimum* L.**  
**Hongaarse raket**

Hongaarse raket is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant uit Oost-Europa is met het graan reeds in de 19<sup>e</sup> eeuw volop aangevoerd. De plant komt voor langs spoorwegen, op industrieterreinen en op braakliggende gronden.



Deze nieuwkomer is – in tegenstelling tot vele andere – niet meer in expansie. Er is nauwelijks verschil tussen de systematische inventarisatieperiodes 1972-1994 en 1995-2005. Tijdens de zeer onvolledige inventarisatie van 1939-1971 was Hongaarse raket reeds in 19 kilometerhokken gevonden.

***Sisymbrium officinale (L.) Scop***  
**Gewone raket**

Gewone raket is uiterst algemeen in het BHG. Deze pionier verschijnt vlug op allerlei onbegroeide bodems, ook tussen stenen. In de periferie van de hoofdstad is gewone raket een algemene verschijning in bermen, langs akkers en moestuinen. In een sterk verstedelijkte omgeving groeit gewone raket veel op straat tegen muren en onder hagen, in plantsoenen, op bouwwerven en braakliggende terreinen. Gewone raket ontbreekt alleen in bepaalde zones van het Zoniënwood.

***Solanum dulcamara L.***  
**Bitterzoet**

Bitterzoet is zeer algemeen in het BHG. Deze liaan groeit op sterk verschillende maar steeds voedselrijke plaatsen. Bitterzoet komt zowel op natte en meer open gedeelten van het Zoniënwood als in de natte zones van de perifere valleien voor. In een meer stedelijke omgeving komt de plant als liaan op afsluitingen en op braakliggende terreinen en spoorwegterreinen voor. Bitterzoet is één van de weinige planten die niet uiterst algemeen is maar toch zowat overal voorkomt.

***Solanum nigrum L.***  
**Zwarte nachtschade**

Zwarte nachtschade is uiterst algemeen in het BHG. Bij de bespreking maken we geen onderscheid bij de ondersoorten subsp. *schultesii* (beklierde nachtschade) en subsp. *nigrum* (zwarte nachtschade). Zwarte nachtschade komt zeer veel voor op lichtrijke plaatsen van onbegroeide bodems, zoals in akkers, moestuinen en bermen. In een verstedelijkte omgeving groeit de plant in plantsoenen of op meer stenige plaatsen, op bouwwerven en braakliggende terreinen. Op spoorwegterreinen ontwikkelt ze zich volop na het herbicidengebruik in het late voorjaar. De toename in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005. Behalve in het Zoniënwood is zwarte nachtschade algemeen aanwezig in de hoofdstad.

***Solidago canadensis L.***  
**Canadese guldenroede**

Canadese guldenroede is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Noord-Amerika en verspreidt zich via tuinafval. Deze soort groeit vooral op voedselrijke gronden van braakliggende terreinen, spoorwegterreinen en onbebouwde percelen. Canadese guldenroede komt in de hoofdstad eerder voor nabij enkele spoorwegterreinen en in zones met een eerder losse bebouwing, bij voorkeur op standplaatsen die reeds geruime tijd bestaan. Late guldenroede (zie verder) lijkt ook op meer recente vindplaatsen voor te komen.

***Solidago gigantea L.***  
**Late guldenroede**

Late guldenroede is algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant uit Noord-Amerika verspreidt zich via tuinafval. De soort groeit vooral op voedselrijke

gronden van onbebouwde percelen, braakliggende terreinen en spoorwegterreinen. Late guldenroede komt algemeen voor buiten het sterk versteende centrum en het Zoniënwoud. In tegenstelling tot Canadese guldenroede (zie hoger) lijkt late guldenroede ook op jongere terreinen voor te komen.

***Solidago virgaurea L.***  
**Echte guldenroede**

Echte guldenroede is vrij zeldzaam in het BHG. Deze soort groeit op relatief zure en voedselarme bodems in lichtrijke bossen of aan de randen ervan. Deze plant is zwak gebonden aan oude bossen en oude graslanden. In de hoofdstad is echte guldenroede gebonden aan het Zoniënwoud en het aangrenzend gedeelte van Ukkel. In dit gedeelte van Ukkel is deze soort in de periode 1995-2005 in beduidend minder kilometerhokken gesignaleerd dan in de periode 1972-1994.

***Sonchus arvensis L.***  
**Akkermelkdistel**

Akkermelkdistel is algemeen in het BHG. Deze soort komt algemeen voor op voedselrijke gronden met hoge milieudynamiek. In meer landelijk gebied komt deze soort vooral op akkers voor maar ook op andere voedselrijke plaatsen in valleien. In het stedelijk gebied is deze plant algemeen in plantsoenen en uitgestrekte tuinen. In het sterk versteende centrum is akkermelkdistel niet algemeen. In de periode 1995-2005 is het aantal waarnemingen sterk toegenomen. Hiervoor is er vermoedelijk een dubbele reden: een reële toename van de soort en een grondiger inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Sonchus asper (L.) Hill***  
**Gekroesde melkdistel**

Gekroesde melkdistel is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort komt voor in allerlei onstabiele milieus, zowel in het meer landelijk gebied als in het versteende centrum. Alleen in het Zoniënwoud ontbreekt deze soort regelmatig. Gekroesde melkdistel groeit op vergelijkbare plaatsen als gewone melkdistel.

***Sonchus oleraceus L.***  
**Gewone melkdistel**

Gewone melkdistel is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort komt voor in allerlei onstabiele milieus, zowel in het meer landelijk gebied als in het versteende centrum. Alleen in het Zoniënwoud ontbreekt de soort regelmatig. Gewone melkdistel groeit op vergelijkbare plaatsen als gekroesde melkdistel.

***Sorbus aucuparia L.***  
**Wilde lijsterbes**

Wilde lijsterbes is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort komt van nature voor in bossen of houtkanten op eerder lichte bodems. De boom wordt echter ook veel aangeplant in parken en wordt veel gebruikt bij landschapsbeplantingen, van waaruit de soort zich dan ook gemakkelijk kan verspreiden. In het verstedelijkt landschap komt wilde lijsterbes voor op braakliggende gronden, in allerlei berm, in plantsoenen en onder hagen. Wilde lijsterbes ontbreekt vooral in het sterk versteende centrum met weinig opgaande groenelementen.

***Sorbus intermedia (Ehrh.) Pers.***  
**Zweedse lijsterbes**

Zweedse lijsterbes is thans vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit het noorden van Europa en wordt veel gebruikt in landschapsbeplantingen en parken. Zweedse lijsterbes is in enkele perifere gebieden van de hoofdstad gevonden. Dit kan ook op spoorwegterreinen zijn. Sinds de vorige dubbele inventarisatieperiode (1972-1994) is het aantal waarnemingen sterk toegenomen. Het is niet duidelijk of deze soort effectief aan het inburgeren is in het BHG.

In Noordrijnland-Westfalen gebeurt dit wel vanuit bermbeplantingen.

***Sorghum halepense (L.) Pers.***  
**Wilde sorgo**

Wilde sorgo is vrij zeldzaam in het BHG. Deze adventief is afkomstig uit zuidelijker, warmer streken en wordt verspreid via graanaanvoer en vogelzaad. Wilde sorgo is meestal te vinden langs invalswegen voor auto's en langs het spoorwegennet.

Pas na 1980 werd wilde sorgo het eerst gevonden in de hoofdstad. De vondsten uit de tachtiger jaren van de 20<sup>e</sup> eeuw situeren zich vooral in het zuidwesten van Brussel, waar toen regelmatig adventieve plantensoorten gezocht werden (pers. med. MEERTS P. 2006).

Merkwaardig genoeg is de plant niet gevonden tijdens de systematische inventarisatie in de periode 1991-1994. Nochtans is het een groot, opvallend gras. In de periode 1995-2005 is dit groot gras her en der gevonden in de noordwestelijke helft van de hoofdstad.

***Sparganium erectum Rehm.***  
**Grote egelskop**

Grote egelskop is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit aan oevers van stilstaand of stromend voedselrijk water, meestal in het water. Grote egelskop is verspreid aanwezig in de valleien in de landschapsparken en natuurgebieden van het BHG. Deze sierlijke, grote plant wordt ook aangeplant in vijvers in parken en tuinen, van waaruit de soort zich kan uitbreiden en verwilderen. Dit zou de reden kunnen zijn voor de toename van de soort in de vallei van de Woluwe in de periode 1995-2005.

***Spergula arvensis L.***  
**Gewone spurrie**

Gewone spurrie is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige groeit als pionier op akkers en andere verstoorde plaatsen. Deze plant verkiest een eerder zandige en niet sterk bemeste bodem. In de hoofdstad is deze plant vooral te vinden in moestuinen en op enkele akkers. Er is weinig overlap tussen de verspreidingspatronen in de verschillende inventarisatieperiodes.

***Spergularia marina (L.) Besser***  
**Zilte schijnspurrie**

Zilte schijnspurrie is vrij zeldzaam in het BHG. Deze zgn. zoutminnende plant groeit buitendijks onder invloed van zout water en binnendijks op allerlei zilte, open plaatsen. Tijdens de systematische inventarisatie in de periode 1991-1994 werd deze plant in het BHG nog niet gevonden.

De eerste waarnemingen voor de hoofdstad dateren van 1995 (VANDERPOORTEN 1997). Zilte schijnspurrie was voor het eerst gesignaleerd langs de Ring (Anderlecht) en langs grote invalswegen. Deze plant neemt er onbegroeide plaatsjes in vlak naast de rijweg, die onder invloed staan van strooizouten tijdens de winter. De latere vondsten zijn allen vlak naast de rijstrook van grote invalswegen te situeren. Verwarring met rode schijnspurrie is niet uitgesloten.

***Spergularia rubra* (L.) J. et C. Presl**  
**Rode schijnspurrie**

Rode schijnspurrie is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige was in het verleden vooral bekend van zandige relatief voedselarme akkers. Ondertussen kunnen we dit plantje in de hoofdstad op diverse groeiplaatsen ontmoeten: tussen klinkers en kasseien op straat, op open gedeelten van parken en kerkhoven en ook nog wel in moestuinen en open stukjes van bermen.

Er zijn tijdens de laatste systematische kartering (2003-2005) meer vondsten van rode schijnspurrie. Vermoedelijk is dat een gevolg van de recente aanpassing van deze soort aan het stedelijk milieu. Dit plantje kan wel makkelijk over het hoofd gezien worden. Vooral in de periferie van de hoofdstad komt rode schijnspurrie verspreid voor. Verwarring met zilte schijnspurrie is niet uitgesloten.

***Spiraea alba Duroi* (incl. *x billardii*)**  
**Witte pluimspirea**

Witte pluimspirea is vrij zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse plant komt uit het oosten van de V.S. De vondsten van de hybride tussen witte pluimspirea en douglaspluimspirea werden samengevoegd met die van witte pluimspirea en samen besproken. Witte pluimspirea komt op enkele plaatsen voor. Het betreft exemplaren die ontsnapt zijn uit parken of nabijgelegen landschapsbeplantingen.

***Spirodela polyrhiza* (L.) Schleid.**  
**Veelwortelig kroos**

Veelwortelig kroos is vrij algemeen in het BHG. Dit drijvend waterplantje komt vooral voor in stilstaand en eerder voedselrijk water. In de periode 1995-2005 is dit kroos het meest in het bekken van de Woluwe gevonden. Het groeit ook in een paar geïsoleerde vijvers in parken in het sterk versteende gedeelte van de hoofdstad. Tijdens het laatste decennium zijn er beduidend meer vondsten dan in de periode 1971-1994. Het is niet duidelijk of dit alleen een gevolg is van een grondiger inventarisatie in de laatste periode.

***Stachys arvensis* (L.) L.**  
**Akkerandoorn**

Akkerandoorn is zeldzaam in het BHG. Deze soort groeit vooral in akkers en op andere onstabiele plaatsen, meestal op een leemhoudende bodem. In de hoofdstad is deze plant vooral in de periferie in akkertjes en moestuinen te vinden. Het aantal vindplaatsen is in de periode 1995-2005 sterk verminderd. Dit weerspiegelt vermoedelijk een reële achteruitgang.

***Stachys palustris* L.**  
**Moerasandoorn**

Moerasandoorn is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt voor op eerder natte en voedselrijke standplaatsen. Dit kan zowel in open terreinen als in bossen zijn.

In de hoofdstad komt moerasandoorn regelmatig voor langs het kanaal doorheen de hoofdstad en in ruigere vegetaties in voedselrijke valleien. Moerasandoorn is ook enkele keren op een akker gevonden. Het aantal waarnemingen is in de periode 1995-2005 sterk toegenomen. Hiervoor is er vermoedelijk een dubbele oorzaak: een reële toename en een grondiger inventarisatie.

***Stachys sylvatica L.***  
**Bosandoorn**

Bosandoorn is zeer algemeen in het BHG. Nochtans ontbreekt deze soort grotendeels in het sterk versteende centrum van de stad. Bosandoorn is een plant van allerlei schaduwrijke en voedselrijke milieus. In het meer landelijk gedeelte van de hoofdstad is bosandoorn in de bossen en langs houtkanten te vinden. In de woongebieden groeit bosandoorn veel in schaduwrijke parken en tuinen en langs schaduwrijke bermen.

***Stellaria alsine Grimm***  
**Moerasmuur**

Moerasmuur is vrij algemeen in het BHG. De plant groeit langs boswegen en in ijlere, natte gedeelten van graslanden. De meeste groeiplaatsen bevinden zich in het Zoniënwoud. Moerasmuur komt echter ook elders voor in de landschapsparken en de natuurrijke gebieden van de hoofdstad.

***Stellaria graminea L.***  
**Grasmuur**

Grasmuur is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van graslanden en bosranden. In de hoofdstad komt grasmuur in het meer landelijk gedeelte algemeen maar verspreid voor langs wegkanten en hooilanden en graasweiden. In de extensief beheerde graslanden van de landschapsparken is grasmuur regelmatig te vinden. Deze plant kan ook in meer extensief beheerde zones van parken en op kerkhoven aanwezig zijn. Het is een urbanofobe soort.

***Stellaria holostea L.***  
**Grote muur**

Grote muur is vrij algemeen in het BHG. De plant komt bij voorkeur voor in de meer open gedeelten of aan de randen van bossen op matig voedselrijke bodems. Deze soort komt ook veel voor langs houtkanten. Grote muur is een zeer mooi voorbeeld van een uitgesproken urbanofobe soort. Deze plant ontbreekt volledig in het centrale gedeelte van de hoofdstad maar grote muur is in de meeste natuurrijke, perifere gebieden te vinden.

***Stellaria media (L.) Vill.***  
**Vogelmuur**

Vogelmuur is uiterst algemeen in het BHG. Deze soort komt zeer veel voor op allerlei voedselrijke plaatsen. Dit kan in het landelijk gebied zowel in bossen als op akkers en in bermen zijn. In het stedelijk gebied is deze éénjarige alomtegenwoordig in tuinen en plantsoenen, op bouwwerven en braakliggende terreinen maar ook tussen stenen op verharde oppervlakken.

***Stellaria pallida (Dum.) Piré***  
**Duinvogelmuur**

Duinvogelmuur is zeer zeldzaam in het BHG. Deze plant komt in ons land veel voor in de kustduinen. In het binnenland is duinvogelmuur wel eens te vinden in wegbermen. In de hoofdstad is deze plant op enkele plaatsen in wegkanten en op middenbermen gevonden. Na de maand april, als de plant uitgebloeid is en de bermen als gazons onderhouden worden, is duinvogelmuur bijna niet meer te vinden.

***Symphoricarpos albus (L.) S.F. Blake***  
**Sneeuwbes**

Sneeuwbes is algemeen in het BHG. Deze plant werd als sierstruik uit Noord-Amerika ingevoerd en wordt zeer veel aangeplant in parken en tuinen en landschapsbeplantingen. Als tuinafval kan sneeuwbes zich vlot verspreiden. Soms is het onduidelijk of het bij een bepaalde groeiplaats om restanten van cultuurplanten gaat of om verwilderde exemplaren. Sneeuwbes komt veel voor in wijken met veel parken, in wijken met ruime tuinen en op tussenliggende onbebouwde percelen.

***Symphytum asperum (+ hybr.)***  
**Ruwe smeewortel (+ hybr.)**

Ruwe smeewortel is vrij zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse plant werd als voedergewas vanuit het zuidwesten van Azië ingevoerd. Zuivere vormen van ruwe smeewortel komen maar weinig voor. Ruwe smeewortel kruist gemakkelijk met gewone smeewortel (*Symphytum x uplandicum*). Bij de cartografische voorstelling werd geen onderscheid gemaakt tussen ruwe smeewortel en de hybride tussen ruwe en gewone smeewortel. De plant is op enkele plaatsen in de periferie van de hoofdstad aanwezig. Hierbij horen ook de oude, bekende vindplaatsen in Dielegem (Jette) en nabij het Rood Klooster (Oudergem).

***Symphytum officinale L.***  
**Gewone smeewortel**

Gewone smeewortel is zeer algemeen in het BHG. Deze plant groeit op relatief natte en voedselrijke terreinen. Gewone smeewortel kan zowel in graslanden en bermen als in bossen aanwezig zijn. In het sterk versteende centrum is de soort op braakliggende terreinen te vinden. In de meer perifere gebieden is gewone smeewortel zeer veel te vinden op allerlei plaatsen, zowel in bermen en braakliggende terreinen als in bossen en allerlei drassige terreinen.

***Syringa vulgaris L.***  
**Gewone sering**

Gewone sering is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse soort werd als sierstruik vanuit het zuidoosten van Europa ingevoerd. Vanuit tuinen heeft de plant zich kunnen verwilderen. Bij oude, verwaarloosde tuinen en op braakliggende percelen is het soms onduidelijk of het om restanten van aangeplante exemplaren gaat of om exemplaren die zich via tuinafval of na het kiemen van zaden hebben kunnen ontwikkelen.

Gewone sering is verspreid aanwezig aan de randen van de hoofdstad en op de spoorwegterreinen. In de periode 1995-2005 is het aantal vindplaatsen sterk verminderd. Misschien is dit het gevolg van een reële achteruitgang. Gewone

sering zou nu minder in tuinen geplant worden dan in de vorige decennia, wat kan verklaren waarom de soort lijkt achteruit te gaan.

***Tamus communis L.***  
**Spekwortel**

Spekwortel is zeldzaam in het BHG. Deze klimplant komt voor op eerder lichtrijke gedeelten van nogal kalkrijke bossen. In de hoofdstad zijn er reeds sinds meerdere decennia slechts twee bosgebieden bekend waar deze soort gevonden wordt: de oude bossen van Jette (Laarbeekbos, Poelbos en Dielegembos ) en in het Zoniënwoud te Oudergem (Rood Klooster). In de periode 2003-2005 zijn er geen meldingen meer van het Dielegembos.

***Tanacetum parthenium (L.) Schultz-Bip***  
**Moederkruid**

Moederkruid is vrij algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant die afkomstig is uit de Balkan, wordt veel als tuinplant gekweekt. Vanuit deze tuinen kan de plant makkelijk verwilderen. Moederkruid komt voor op braakliggende terreinen, in plantsoenen en tuinen en in allerlei onbegroeide resthoekjes.

Moederkruid komt verspreid voor in het bewoonde gedeelte van de hoofdstad. In het laatste decennium is het aantal waarnemingen zeer sterk toegenomen. Toch was deze plant in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw een tuinplant die gemakkelijk verwilderde in de hoofdstad. Is deze soort tijdens de inventarisatieperiode 1972-1994 niet als verwilderd aanzien of over het gezien? Heeft moederkruid zich het laatste decennium omgeschoold van tuinplant tot echte stadsplant?

***Tanacetum vulgare L.***  
**Boerenwormkruid**

Boerenwormkruid is zeer algemeen in het BHG. Deze plant groeit op allerlei voedselrijke bodems. Boerenwormkruid komt zeer veel voor in berm en struwelen, op braakliggende gronden en in resthoekjes, op spoorwegterreinen en op industrieterreinen. Deze soort ontbreekt alleen in die gedeelten van de sterk versteende stad met weinig braakliggende terreinen en in grote gedeelten van het Zoniënwoud.

***Taraxacum***  
**Paardenbloem**

Paardenbloem is uiterst algemeen in het BHG. Het genus paardenbloem bestaat uit vele microsoorten, waarvan de taxonomische waarde soms betwist wordt. Omwille van de vele onduidelijkheden werden de verschillende soorten van het genus en het genus paardenbloem zelf meestal niet genoteerd tijdens de periode 1972-1994. Paardenbloem groeit op allerlei plaatsen, zowel tussen de stenen en braakliggende gronden en akkers als in allerlei graslanden, houtkanten en bosranden en zelfs bossen. Planten van het genus paardenbloem zijn dan ook in bijna ieder kilometerhok in het BHG gevonden.

***Taxus baccata L.***  
**Taxus**

Taxus is algemeen in het BHG. Toch ontbreekt deze soort volgens de Belgische Atlas (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1979) ten noorden van Samber en Maas. De wilde populaties van deze boomsoort zijn in de loop der eeuwen uitgeroeid.

Taxus wordt thans veel aangeplant in parken en tuinen. Vogels zorgen voor de verspreiding van bessen. Zo kan de plant zich terug in de natuur verspreiden. De soort is algemeen aanwezig in de schaduwrijke buurten in de hoofdstad. Het zijn niet alleen die wijken met veel grote parken en met ruime alleenstaande woningen. Ook in het Zoniënwood is taxus ondertussen geen ongewone verschijning. De verwildering en de tendens tot inburgering is ook vastgesteld in Noordrijnland-Westfalen.

***Teesdalia nudicaulis (L.) R. Brown***  
**Klein tasjeskruid**

Klein tasjeskruid is zeer zeldzaam in het BHG. Het is een soort van voedselarme, droge zandgronden. Deze soort is een pionier van licht stuivend zand. Voor België is het een typische soort van de Kempen. Klein tasjeskruid is in 2005 gevonden op het kerkhof van Sint-Gillis (Ukkel). Dit plantje is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen in het zuiden van Ukkel waargenomen.

***Teucrium scorodonia L.***  
**Valse salie**

Valse salie is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van open bossen en bosranden en ruige, grazige terreinen op eerder voedselarme en zure bodems. In de hoofdstad is deze soort algemeen aanwezig in het Zoniënwood. In de aangrenzende woonparken in het westen (Ukkel) en in het noorden (Sint-Pieters-Woluwe) is valse salie ook in de berm en kleinere bosjes te vinden. De vondsten in de noordwestelijke helft van de hoofdstad bevinden zich vooral langs het spoorwegennet. Beide inventarisatieperiodes (1972-1994 en 1995-2005) verschillen nauwelijks.

***Thlaspi arvense L.***  
**Witte krodde**

Witte krodde is vrij zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige is een akkeronkruid van eerder zware bodems. Deze plant komt dan ook vooral in de noordwestelijke helft van de hoofdstad voor met zijn zwaardere leembodems. Witte krodde is niet alleen in akkertjes en moestuinen maar ook op omgewerkte bodems van berm en bouwerven te vinden. Er is weinig tussen beide inventarisatieperiodes.

***Thymus pulegioides L.***  
**Grote tijm**

Grote tijm is zeldzaam soort in het BHG. Het is een soort van schrale graslanden op relatief kalkrijke bodems. Grote tijm komt in grote hoeveelheden voor in de gazons van de kerkhoven van Sint-Gillis (Ukkel) en van Verrewinkel (Ukkel). Verder is deze plant nog in grasland op twee steile berm gevonden.

***Tilia cordata Mill.***  
**Winterlinde**

Winterlinde is vrij algemeen in het BHG. Van nature groeit deze boom op relatief droge en eerder vruchtbare bodems. Bomen die teruggaan tot oorspronkelijke populaties zouden er nog nauwelijks zijn op de natuurlijke standplaatsen. Winterlinde is zeer moeilijk te onderscheiden van de kruising met zomerlinde (*Tilia x europaea*). Winterlinde is vanuit aangeplante exemplaren wel regelmatig verwilderd gevonden in de lommerrijke gebieden van de hoofdstad.



***Tilia platyphyllos Scop. (+ hybr.)***  
**Zomerlinde (+ hybr.)**

Zomerlinde is algemeen in het BHG. Van nature groeit deze boom op relatief droge en eerder kalkrijke bodems. Bomen die teruggaan tot de oorspronkelijke populaties zouden er nog nauwelijks zijn op de natuurlijke standplaatsen. Zomerlinde is zeer moeilijk te onderscheiden van de kruising met winterlinde (*Tilia x europaea*). Deze kruising is hier samen bij zomerlinde geplaatst. Het is vooral deze kruising die in lanen, parken en grote tuinen aangeplant wordt de laatste decennia. Zomerlinde is veel te vinden in de schaduwrijke gebieden van het BHG.

***Torilis japonica (Houtt.) DC***  
**Heggendoornzaad**

Heggendoornzaad is vrij algemeen in het BHG. De soort groeit langs bosranden, struwelen en ruige bermen op relatief voedselrijke bodems. Hij komt regelmatig voor in alle perifere gebieden van de hoofdstad. Het is een zeer mooi voorbeeld van een urbanofobe soort. De sterke toename van deze soort in het Zoniënwoud in de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van een goede seizoensspreiding van de bezoeken tijdens de systematische inventarisatie 2003-2005.

***Tragopogon pratensis L.***  
**Gele morgenster**

Gele morgenster is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit veel in relatief voedselrijke, vaak wat rommelige bermen. Zo vinden we die niet alleen in grazige bermen in de periferie maar ook op braakliggende terreinen. De plant is algemeen in de brede bermen en op de spoorwegterreinen in het zuidwesten en het noordoosten van de hoofdstad. Gele morgenster is een grote en opvallende plant. Toch is het aantal waarnemingen in het laatste decennium sterk gestegen.

***Trifolium arvense L.***  
**Hazenpootje**

Hazenpootje is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van jonge, open vegetaties op een relatief open zandige maar ook op een stenige of leemhoudende bodem. Hazenpootje is in de hoofdstad vooral aanwezig op jonge, vergraven terreinen maar ook in het zandige gebied in het zuiden van Ukkel en op weinig gebruikte spoorwegterreinen.

***Trifolium campestre Schreb.***  
**Liggende klaver**

Liggende klaver is vrij algemeen in het BHG. Deze soort groeit op allerlei bodems in schaduwarde graslanden of jonge ruigten. In een stedelijke omgeving zijn deze graslanden meestal gazons in parken en tuinen die veel gemaaid worden. Als deze klaver niet bloeit, wordt ze dikwijls over het hoofd gezien in gazons. Buiten het sterk versteende centrum en buiten het Zoniënwoud komt liggende klaver regelmatig voor in de hoofdstad. Het aantal waarnemingen is sterk toegenomen in de periode 2003-2005. Hiervoor is er vermoedelijk een dubbele reden: een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005 en een reële toename van de soort.

***Trifolium dubium* Sibth.**  
**Kleine klaver**

Kleine klaver is zeer algemeen in het BHG. Deze soort is te vinden in allerlei sterk begraasde of eerder open graslanden en in het stedelijk milieu vooral in gazons. Behalve in het westelijk gedeelte van het sterk versteende centrum met weinig openbaar groen en het Zoniënwoud is kleine klaver zowat overal aanwezig in de hoofdstad. Het aantal waarnemingen is sterk toegenomen in de periode 2003-2005. Dit is waarschijnlijk het gevolg van een grondiger systematische inventarisatie in de periode 2003-2005.

***Trifolium fragiferum* L.**  
**Aardbeiklaver**

Aardbeiklaver is zeldzaam in het BHG. Tijdens de inventarisatieperiode 1972-1994 werd deze plant zelfs niet gevonden. In ons land is aardbeiklaver vooral een plant van de Kust en van de Polders. Deze plant komt er voor op de gecombineerde overgang tussen zoet en zout en droog en nat. Aardbeiklaver is een van de zgn. zoutminnende planten die in Europa in het binnenland langs autowegen voorkomt (ZWAENEPOEL 1994). Nochtans blijkt dit niet het geval te zijn voor het noorden van het land volgens de Vlaamse Atlas. In de hoofdstad is aardbeiklaver meestal op enkele gelijkaardige plaatsen gevonden: bermen naast of temidden van grote invalswegen. De vegetatie is er niet open en ook niet kapot gereden door vrachtwagens.

***Trifolium hybridum* L.**  
**Basterdklaver**

Basterdklaver is vrij algemeen in het BHG. Deze plant is meestal aanwezig op recent ingezaaide terreinen, langs de randen van akkers, op braakliggende gronden en in bermen met open plaatsen. Het is een voedergewas dat vermoedelijk vanuit het Middellandse-Zeegebied afkomstig is en dat zich als niet standhoudend adventief gedraagt. Basterdklaver is verspreid aanwezig in de hoofdstad.

***Trifolium medium* L.**  
**Bochtige klaver**

Bochtige klaver is zeer zeldzaam in het BHG. Van nature komt bochtige klaver voor in zomen langs bosranden. In de vorige karteringsperiode (1972-1994) is bochtige klaver nog op dergelijke plaatsen gevonden in het Zoniënwoud en in het zuiden van Ukkel. In het laatste decennium (1995-2005) is deze soort alleen nog op het spoorwegs site van het Josaphat-station (Schaarbeek) aangetroffen. In zijn meer natuurlijke groeiplaatsen is bochtige klaver niet meer gevonden.

***Trifolium pratense* L.**  
**Rode klaver**

Rode klaver is uiterst algemeen in het BHG. De plant is aanwezig in allerlei types van graslanden. Alleen in de sterk versteende en/of schaduwrijke gedeeltes van het centrum en in de zones van het Zoniënwoud zonder open plaatsen ontbreekt deze soort hier en daar.

***Trifolium repens L.***  
**Witte klaver**

Witte klaver is uiterst algemeen in het BHG. Dit plantje is in zowat alle graslandtypes, met inbegrip van gazons, en op allerlei sterk betreden plaatsen aanwezig. Na grote weegbree is het de meest algemene plant in de hoofdstad.

***Trifolium striatum L.***  
**Gestreepte klaver**

Gestreepte klaver is zeer zeldzaam in het BHG. Dit plantje komt voor in korte, grazige vegetaties, zoals sterk begraasde terreinen en gazons. In België is gestreepte klaver een soort van de kustduinen en kalkgraslanden ten zuiden van Sambre en Maas. Gestreepte klaver is in de hoofdstad voor de eerste keer gevonden in 2005 in de gazons op het kerkhof van Verrewinkel (Ukkel).

***Triglochin palustris L.***  
**Schorrezoutgras**

Schorrezoutgras is in het BHG een laatste keer gevonden in 1975 nabij Hof-ter-Mussche (Sint-Lambrechts-Woluwe). Deze soort groeit in eerder open, grazige vegetaties in de overgang van nat naar droog. In België is het vooral een plant van de polders.

*Trisetum flavescens (L.) Beauv.*  
Goudhaver

Goudhaver is vrij zeldzaam in het BHG. Dit gras groeit in matig voedselrijke en weinig bemeste graslanden. Het komt vooral voor in extensief beheerde landschapsparken en op enkele bermen aan de randen van de hoofdstad. Tijdens de laatste inventarisatieperiode (1995-2005) is deze plant niet meer teruggevonden in het zuiden van Ukkel.

***Tussilago farfara L.***  
**Klein hoefblad**

Klein hoefblad is uiterst algemeen in het BHG. Deze vroegbloeiende plant verschijnt snel op een onbegroeide, voedselrijke bodem. Deze plant groeit vooral op zwaardere grondsoorten maar ook op allerlei verstoorde plaatsen en tussen stenige oppervlakken. Klein hoefblad is zowat overal in de hoofdstad te vinden. Ook in plaatselijk lichtrijke gedeelten van het Zoniënwood ontbreekt deze plant niet.

***Typha angustifolia L.***  
**Kleine lisdodde**

Kleine lisdodde is zeldzaam in het BHG. De plant groeit in het water nabij de oever. Deze soort wordt veel aangeplant in allerlei vijvers. Exemplaren, waarvan duidelijk was dat ze aangeplant waren, werden niet genoteerd tijdens de inventarisatie. Toch zijn de meeste vermelde vondsten vermoedelijk afkomstig van aangeplante exemplaren.

***Typha latifolia* L.**  
**Grote lisdodde**

Grote lisdodde is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit in allerlei types van ondiep water. De soort overleeft ook op plaatsen die in de zomer droog vallen. In de periferie van de hoofdstad is grote lisdodde algemeen aanwezig in de waterrijke gebieden. Meer centraal in de hoofdstad kan grote lisdodde te vinden zijn op nattere gedeelten van braakliggende terreinen.

***Ulex europaeus* L.**  
**Gaspeldoorn**

Deze plant kan zich op niet volledig gefixeerde zandige bodems ontwikkelen. Deze dynamiek kan bestaan uit het licht vergraven van een terrein of uit tijdelijk of plaatselijk sterk begraasde gronden. Gaspeldoorn is wel vorstgevoelig. Het is ook een plant die in het binnenland wel eens aangeplant wordt. Tijdens de laatste inventarisatieperiode (1995-2005) is deze soort, die op dezelfde plaatsen als gewone brem groeit, niet meer gevonden. Is de dynamiek, gunstig voor de vestiging van gaspeldoorn, niet meer aanwezig of is de plant recent over het hoofd gezien?

***Ulmus glabra* Huds.**  
**Ruwe iep**

Ruwe iep is vrij algemeen in het BHG. Deze plant kan verward worden met de kruising tussen ruwe iep en gladde iep (*Ulmus x hollandica*). Ruwe iep wordt veel aangeplant. Vermoedelijk zijn alle planten, gevonden in de hoofdstad, afkomstig van eertijds aangeplante soorten. Ruwe iep is verspreid aanwezig in het BHG, in een min of meer natuurlijke omgeving zijn maar ook in grote parken en schaduwrijke woongebieden met ruime tuinen en/of veel openbaar groen.

***Ulmus laevis* Pallas**  
**Fladderiep**

Fladderiep is zeldzaam in het BHG. Vermoedelijk zijn alle planten, gevonden in de hoofdstad, afkomstig van eertijds aangeplante soorten. Tijdens de laatste inventarisatieperiode is fladderiep alleen nog gevonden in het bos van Dielegem (Jette).

***Ulmus minor* Mill. (incl. x hollandica)**  
**Gladde iep**

Gladde iep is zeer algemeen in het BHG. Deze plant kan verward worden met de kruising tussen gladde iep en ruwe iep (*Ulmus x hollandica*). In deze Atlas is de kruising bij gladde iep gevoegd. Gladde iep is een soort die reeds zeer lang aangeplant wordt. Zowel in het meer landelijk gebied als in de parken zullen de meeste planten afkomstig zijn van aangeplante exemplaren. Met uitzondering van het sterk versteende, centrale gedeelte en grote gedeelten van het Zoniënwoud is gladde iep overal aanwezig in het BHG.

***Urtica dioica* L.**  
**Grote brandnetel**

Grote brandnetel is uiterst algemeen in het BHG. Deze plant is op allerlei voedselrijke plaatsen, zowel in bos als in open terreinen te vinden. Op allerlei

bermen kan ze massaal aanwezig zijn. In het sterk versteende centrum is grote brandnetel op braakliggende terreinen, resthoekjes en minder opgeruimde gedeelten van parken te vinden. Volgens de Vlaamse Atlas is het eveneens de meest verspreide soort. In Brussel volgt grote brandnetel na grote weegbree en witte klaver.

***Urtica urens L.***  
***Kleine brandnetel***

Kleine brandnetel is algemeen in het BHG. Deze soort komt voor op omwoelde en voedselrijke bodems. Deze plant groeit aan de randen van akkers en moestuinen. In een sterk stedelijk milieu groeit kleine brandnetel veel in plantsoenen, in tuintjes en op een onbegroeide bodem onder straatbomen. Behalve in natuurgebieden is kleine brandnetel algemeen te vinden in de hoofdstad. Deze soort is wel minder te vinden in de meer zandige, zuidoostelijke helft. Tijdens de laatste inventarisatieperiode (1995-2005) is kleine brandnetel soort sterk toegenomen. Vermoedelijk is dat een gevolg van de grondiger inventarisatie van het sterk versteende stedelijk gebied tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Vaccinium myrtillus L.***  
***Blauwe bosbes***

Blauwe bosbes is zeldzaam in het BHG. Deze dwergstruik groeit op voedselarme gronden met ruwe humus. Het is een plant van heiden, bosranden en lichtrijke bossen. Voor ons land is het een soort van de Kempen en de Ardennen. In het BHG komt blauwe bosbes alleen voor in het Zoniënwoud en op enkele plaatsen in de woonparken ten westen (Ukkel) en ten noorden (Sint-Pieters-Woluwe) van het Zoniënwoud. Het zijn stabiele groeiplaatsen die over alle waarnemingsperioden heen behouden bleven.

***Valeriana dioica L.***  
***Kleine valeriaan***

Kleine valeriaan is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort komt voor in moerassen waar mineraalrijk water aan de oppervlakte komt. Het is een onopvallend plantje dat in de voorbije decennia een enkele keer gevonden is in de valleien in of nabij het Zoniënwoud. Er is een éénmalige vondst voor de omgeving van het Laarbeekbos (Jette) uit 1991.

***Valeriana repens Host***  
***Echte valeriaan***

Echte valeriaan is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van eerder natte terreinen met een dikke strooisellaag. Echte valeriaan kan ook op drogere plaatsen met een groot voedselaanbod zoals kapvlakten groeien. De plant kan zowel in bos als in meer open terrein massaal aanwezig zijn. Echte valeriaan is algemeen in de valleien in de periferie van het BHG.

***Valerianella locusta (L.) Laterr.***  
***Gewone veldsla***

Gewone veldsla is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige groeit in relatief voedselrijke open graslanden en ruigten. De plant wordt ook in tuinen gekweekt. Veel planten zijn vermoedelijk uit moestuinen afkomstig. Verder is gewone veldsla langs spoorwegen en in open graslanden te vinden. Tijdens de laatste

inventarisatieperiode is het aantal waarnemingen sterk toegenomen. Vermoedelijk is dit vooral het gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005. Vanaf juni zijn veel planten afgestorven of nog nauwelijks te vinden.

***Verbascum densiflorum Bertol.***  
**Stalkaars**

Stalkaars is zeldzaam in het BHG. Deze plant groeit op kalkhoudende, verstoorde gronden. In de hoofdstad is stalkaars meestal te vinden op spoorwegterreinen maar het kan ook wel eens op andere vergraven terreinen zijn.

***Verbascum lychnitis L.***  
**Melige toorts**

Melige toorts is zeer zeldzaam in het BHG. Deze soort komt in het noorden van het land vooral voor op spoorwegterreinen en opgespoten terreinen. In het BHG is melige toorts de laatste decennia alleen gesignaleerd in of nabij het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek.

***Verbascum nigrum L.***  
**Zwarte toorts**

Zwarte toorts is vrij algemeen in het BHG. Deze soort komt meestal voor op zonnige plaatsen die licht vergraven of stenig zijn. In België komt de plant algemeen voor ten zuiden van de valleien van Samber en Maas. Meer naar het noorden is zwarte toorts vooral op spoorwegterreinen en allerhande vergraven terreinen te vinden. In de hoofdstad is deze plant sterk gebonden aan het spoorwegennet. Het aantal waarnemingen van zwarte toorts is tijdens de periode 1995-2005 zeer sterk toegenomen. Vermoedelijk weerspiegelt dit vooral reële uitbreiding van de soort.

***Verbascum thapsus L.***  
**Koningskaars**

Koningskaars is algemeen in het BHG. Deze grote plant komt niet alleen op spoorwegterreinen maar op allerlei andere, zonnige en open terreinen voor. Koningskaars is dan ook verspreid in de stad te vinden in open bermen en op braakliggende terreinen. Het aantal waarnemingen van zwarte toorts is tijdens de periode 1995-2005 zeer sterk toegenomen. Vermoedelijk is dit het gevolg van een reële uitbreiding van de soort en van een grondiger inventarisatie tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005.

***Verbena officinalis L.***  
**IJzerhard**

IJzerhard is algemeen in het BHG. Deze soort groeit meestal op warme plaatsen op een min of meer verharde bodem. IJzerhard kan veel op spoorwegterreinen gevonden worden maar groeit ook naast voetpaden, op parkeerterreinen en resthoekjes. Behalve in het hoger gelegen gedeelte van het sterk versteende centrum en het Zoniënwoud is deze soort regelmatig te vinden in de hoofdstad. Het aantal waarnemingen van ijzerhard is tijdens de periode 1995-2005 sterk toegenomen. Vermoedelijk is dit het gevolg van een reële uitbreiding van de soort en van een grondiger inventarisatie tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005. Volgens de Vlaamse Atlas is er de voorbije decennia een lichte achteruitgang in het Vlaams Gewest (met inbegrip van het BHG).

***Veronica agrestis* L.**  
**Akkerereprijs**

Akkerereprijs is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige is vooral bekend als akkeronkruid van relatief zware bodems. In de hoofdstad is dit plantje vooral te vinden in moestuinen en andere plaatsen met een omwoelde bodem, zoals plantsoenen en voortuintjes. Akkerereprijs is verspreid aanwezig in de hoofdstad maar minder in het centrale gedeelte en nauwelijks in het Zoniënwoud. De toename van het aantal waarnemingen tijdens de periode 1995-2005 is vermoedelijk een gevolg van de grondiger inventarisatie tijdens het laatste decennium.

***Veronica anagallis-aquatica* L.**  
**Waterereprijs**

Waterereprijs is vrij zeldzaam in het BHG. Bij de kartering is, net zoals in de Belgische Flora, geen onderscheid gemaakt tussen rode waterereprijs (*Veronica anagallis-aquatica* L. subsp. *aquatica* NYMAN) en blauwe waterereprijs (*Veronica anagallis-aquatica* L. subsp. *aquatica*).

Waterereprijs groeit op zeer drassige plaatsen in weilanden en in ondiepe waterlopen. De plant is op enkele plaatsen aanwezig in de valleien aan de rand van het BHG.

***Veronica arvensis* L.**  
**Veldereprijs**

Veldereprijs is uiterst algemeen in het BHG. Dit ereprijsje is op allerlei open plaatsen aanwezig in verstedelijkt gebied. Het plantje is echter zeer klein en wordt buiten de bloeiperiode vermoedelijk veel over het hoofd gezien. Veldereprijs is veel aanwezig in moestuinen, voortuintjes, plantsoenen en open gazons. Kleine exemplaren kunnen massaal aanwezig zijn tussen straatstenen. Veldereprijs groeit ook regelmatig op muren en op andere verharde oppervlakken. In het meer landelijk gebied groeit veldereprijs veel op de randen van akkers en in open bermen. Alleen in het Zoniënwoud zal men dit plantje regelmatig tegenkomen. De sterke toename van deze soort in het laatste decennium is een gevolg van de grondiger inventarisatie tijdens de systematische inventarisatieperiode 2003-2005.

***Veronica beccapunga* L.**  
**Beekpunge**

Beekpunge is vrij algemeen in het BHG. Deze plant groeit op ondiepe plaatsen in stilstaand water. Het is eerder een soort van leemhoudende gronden. Beekpunge is veel te vinden in de valleien en op natte plaatsen aan de randen van de hoofdstad.

***Veronica chamaedrys* L.**  
**Gewone ereprijs**

Gewone ereprijs is algemeen in het BHG. De plant groeit in stabielere graslanden en bermen, waarbij het bodemtype is niet zo belangrijk is. Gewone ereprijs komt ook voor aan de randen van bossen en weinig verstoorde ruigten. In regelmatig geschoren gazons en braakliggende terreinen wordt hij nauwelijks gevonden. Gewone ereprijs is voor de hoofdstad een mooi voorbeeld van een urbanofobe soort.

***Veronica filiformis L.***  
***Draadereprijs***

Draadereprijs is algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Klein-Azië. Het plantje werd reeds in de 19<sup>e</sup> eeuw in ons land ingevoerd en als sierplant in tuinen gekweekt. De verspreiding en vestiging van de soort wordt sterk begunstigd door het gazonbeheer van de laatste decennia. Draadereprijs is massaal aanwezig in vele gazons in de hoofdstad, zowel in parken, op industrieterreinen, op middenbermen, in tuinen en op kerkhoven. Draadereprijs ontbreekt het vaakst in buurten zonder lichtrijke parken, op de grote spoorwegaanleggen en in gedeelten van het Zoniënwood. Voor het noorden van het land vormen de Brusselse gazons en de oorlogskerkhoven rond leper de belangrijkste kernen.

***Veronica hederifolia L.***  
***Klimopereprijs***

Klimopereprijs is zeer algemeen in het BHG. Dit plantje komt is vaak te vinden op allerlei open plaatsen maar dan wel in een schaduwrijke omgeving. Klimopereprijs ontbreekt in de droge gedeelten van het Zoniënwood. In de binnenstad verschijnt hij soms onder laanbomen, in tuintjes en in beschaduwde plantsoenen. Alleen in de stadsgedeelten met nauwelijks opgaande groenelementen ontbreekt hij. Klimopereprijs verdwijnt in de tweede helft van mei. De forse toename van de soort is daarom vermoedelijk te wijten aan een betere seizoensspreiding van de waarnemingen tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005.

***Veronica montana L.***  
***Bosereprijs***

Bosereprijs is vrij algemeen in het BHG. Het is een plant van nogal vochtig en voedselrijk loofbos. Ze groeit volop in de schaduwrijke gedeelten van het bos, vooral in oude bossen en de parken met een kern van oud bos. Deze soort is echter ook aanwezig in eerder jonge bossen of parken zonder kern van oud bos. Voorbeelden hiervan zijn het VRT-bos (Schaarbeek) en het Jubelpark (Brussel). In de inventarisatieperiode 1995-2005 is bosereprijs op veel meer plaatsen gevonden. Het is niet duidelijk of dit een waarnemingseffect is dan wel een reële toename.

***Veronica officinalis L.***  
***Mannetjesereprijs***

Mannetjesereprijs is vrij algemeen in het BHG. Het is een soort van voedselarme, droge gronden die zowel in als buiten het bos groeit. In de hoofdstad groeit hij in lichtrijke gedeelten van oude beukenbossen. Mannetjesereprijs is dan ook sterk gebonden aan het Zoniënwood en aangrenzende oude bossen. Verder komt deze plant eveneens in het Dudenpark (Vorst) en het Laarbeekbos (Jette) voor. In de inventarisatieperiode 1995-2005 is mannetjesereprijs op veel meer plaatsen gevonden. Dit is vermoedelijk een gevolg van een betere seizoensspreiding tijdens de systematische inventarisatie 2003-2005.

***Veronica peregrina L.***  
***Vreemde ereprijs***

Vreemde ereprijs is algemeen in het BHG. Deze niet-inheemse plant is afkomstig uit Amerika en is vermoedelijk via plantenkwekerijen verspreid. Dit gebeurde reeds vanaf het begin van de 19<sup>e</sup> eeuw. Vreemde ereprijs is pas de laatste twee



decennia sterk aan het uitbreiden. Zo werd dit plantje in de periode 1939-1971 gemeld in vijf kilometerhokken in het BHG en in de periode 1972-1990 in één kilometerhok.

Momenteel bestaat de kans dat we het plantje zowat overal buiten het Zoniënwoud kunnen vinden in de hoofdstad. Vreemde ereprijs komt voor aan de randen van akkers en in moestuinen, in plantsoenen en voortuintjes, langs paden en bij graven op kerkhoven. Bij het kiemen in het voorjaar moet de grond voor deze éénjarige voldoende vochtig zijn, maar vreemde ereprijs kan snel zijn levenscyclus voltooien op plaatsen die snel uitdrogen.

Vreemde ereprijs is het laatste decennium in volle expansie. Het is wel een soort die vermoedelijk vlug over het hoofd gezien wordt. Een gelijkaardige recente expansie wordt eveneens gemeld vanuit Nederland en Noordrijnland-Westfalen.

***Veronica persica L.***

***Grote ereprijs***

Grote ereprijs is zeer algemeen in het BHG. Deze éénjarige niet-inheemse plant is afkomstig uit West-Azië. Behalve in de zandstreken maakt grote ereprijs al decennia lang deel uit van onze akkeronkruiden. Dit plantje komt in het stedelijk milieu veel voor in plantsoenen en voortuintjes, in open plekken in gazons en speelterreinen, op kerkhoven en braakliggende terreinen. In de periferie van het BHG is deze soort algemeen in moestuinen en akkerranden en op allerlei bermen. Grote ereprijs ontbreekt soms in het sterk versteende centrum van de stad. In het Zoniënwoud is hij alleen aanwezig langs bredere wegen en bij parkeerplaatsen.

***Veronica serpyllifolia L.***

***Tijmereprijs***

Tijmereprijs is een zeer algemeen in het BHG. Het is een soort die laag bij de grond blijft en die groeit op vochtige, open plaatsjes in grasland en langs boswegen. Tijmereprijs komt veel voor in bossen en oude parken maar ook in de bomenrijke woonzones in de zuidoostelijke helft van de hoofdstad.

Voorts is deze soort veel aanwezig in kortgeschoren gazons van parken, kerkhoven en industrieterreinen én in eerder schaduwrijke voortuintjes. Tijmereprijs is in de periode 1995-2005 zeer sterk toegenomen. Hoofdrede hiervoor is waarschijnlijk de grondiger inventaris van het stedelijk milieu tijdens de systematische inventaris van 2003-2005.

***Viburnum lantana L.***

***Wollige sneeuwbal***

Wollige sneeuwbal is vrij zeldzaam in het BHG. Deze plant komt in ons land van nature voor in de kalkstreken ten zuiden van Samber en Maas. Deze struik met opvallende bloemen wordt veel aangeplant bij brede bermbeplantingen en in parken. Van op deze plaatsen kan wollige sneeuwbal makkelijk verwilderen.

***Viburnum opulus L.***

***Gelderse roos***

Gelderse roos is vrij algemeen in het BHG. Deze struik komt vaak voor in eerder natte bossen, bosranden en houtkanten. Gelderse roos komt algemeen voor in de landschapsparken, het landelijk gebied en de bossen van de hoofdstad. Uitzondering hierop vormt het Zoniënwoud met zijn vele droge gedeelten. Gelderse roos is voor de hoofdstad een voorbeeld van een urbanofobe soort.

***Vicia cracca* L.**  
**Vogelwikke**

Vogelwikke is vrij algemeen in het BHG. Deze wikke groeit in grazige tot ruige vegetaties die niet te droog zijn. De plant is in de periferie veel aanwezig in verruigende graslanden, op bermen en braakliggende terreinen. In het sterk versteende centrum is vogelwikke nog wel te vinden op een braakliggend terrein of een weinig onderhouden resthoekje.

***Vicia hirsuta* (L.) S.F. Gray**  
**Ringelwikke**

Ringelwikke is algemeen in het BHG. Deze éénjarige is gemakkelijk te vinden aan de randen van akkers, in moestuinen en gedeeltelijk omwoelde bermen in de periferie van de hoofdstad. In het sterk versteende centrum komt ringelwikke op onstabiele plaatsen voor zoals op bouwerven, plantsoenen en braakliggende percelen.

***Vicia sativa* L.**  
**Smalle wikke (incl. voederwikke en vergeten wikke)**

Smalle wikke is zeer algemeen in het BHG. Deze soort bevat drie ondersoorten: smalle wikke (subsp. *nigra*), vergeten wikke (subsp. *segetalis*) en voederwikke (subsp. *sativa*). Smalle wikke wordt in de periferie veel aangetroffen in akkers, moestuinen en op open plaatsen in bermen. In meer stedelijke gedeelten is smalle wikke regelmatig aanwezig in onstabiele vegetaties van middenbermen en plantsoenen, bouwerven, braakliggende percelen en resthoekjes.

***Vicia sepium* L.**  
**Heggenwikke**

Heggenwikke is algemeen in het BHG. Het is een plant van het eerder landelijk gebied. Deze soort groeit in houtkanten, aan bosranden en in ruige graslanden, bij voorkeur op een leemhoudende bodem. Heggenwikke komt in de periferie van het BHG veel voor waar er nog (resten van een) landelijk gebied aanwezig is. Meer centraal is heggenwikke beperkt tot enkele grote parken zoals het Dudenpark (Vorst) en het Josaphatpark (Schaarbeek). Heggenwikke is voor de hoofdstad een mooi voorbeeld van een urbanofobe soort.

***Vicia tetrasperma* (L.) Schreb.**  
**Vierzadige wikke**

Vierzadige wikke is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige is meestal te vinden op onstabiele plaatsen op een leemhoudende bodem. In de periferie komt die regelmatig voor in moestuinen, jonge bermen en akkerranden. Meer centraal is vierzadige wikke ook wel eens op een braakliggend terrein, in een berm of een plantsoen te vinden.

***Vicia villosa* Roth**  
**Zachte wikke**

Zachte wikke is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige wordt reeds sinds lang met granen uit het Middellandse-Zeegebied aangevoerd. De plant vestigt zich op enigszins onstabiele plaatsen in de buurt van het spoorwegennet. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw kwam zachte wikke verspreid op 5 plaatsen voor in het BHG, maar op één plaats na steeds vlakbij spoorwegen. De laatste

decennia is zachte wikke sterk in uitbreiding maar voor de periode 1972-1990 zijn er geen vondsten gemeld. Het verspreidingskaartje vertoont wel een sterke band met het spoorwegennet.

***Vinca major L.***  
***Grote maagdenpalm***

Grote maagdenpalm is vrij zeldzaam in het BHG. Deze niet-inheemse soort is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Als groenblijvende plant met opvallende bloemen wordt ze veel aangeplant in parken en tuinen. Via tuinafval kan ze makkelijk verwilderen in kleine bosjes en op braakliggende percelen.

***Vinca minor L.***  
***Kleine maagdenpalm***

Kleine maagdenpalm is vrij algemeen in het BHG. Deze plant komt van nature voor in eerder voedselrijke loofbossen met een vochtige tot natte bodem. Kleine maagdenpalm kan in het landelijk gebied ook in houtkanten voorkomen. Deze soort wordt veel gekweekt in tuinen en parken. Vooral het groenblijvende en bodembedekkende karakter trekt vele mensen aan. Het is zeer moeilijk om op het verspreidingskaartje uit te maken welke de wilde populaties zijn en waar het verwilderde planten betreft. Alleen in het Zoniënwoud zijn er in dit verband minder twijfels.

***Viola arvensis Murray***  
***Akkerviooltje***

Akkerviooltje is vrij algemeen in het BHG. Deze éénjarige is een pionier van zandige bodems. In het verleden kwam die vooral op akkers voor. In de hoofdstad heeft deze soort zich goed aangepast en een tweede thuis gevonden op de spoorwegterreinen. De verspreiding van akkerviooltje wordt erdoor bepaald. Toch valt het ook nog wel eens elders op een omwoelde lichte bodem waar te nemen.

***Viola hirta L.***  
***Ruig viooltje***

Ruig viooltje is de laatste keer waargenomen in 1994. Het is een plant van graslanden en bosranden op kalkrijke bodem. In ons land komt deze soort vooral voor in de kalkrijke streken ten zuiden van Samber en Maas. Ruig viooltje is sinds 1939 vooral gesignaleerd in de buurt van het Rood Klooster (Oudergem).

***Viola odorata L.***  
***Maarts viooltje***

Maarts viooltje is vrij algemeen in het BHG. De grens van het oorspronkelijk Europese areaal zou doorheen ons land kunnen lopen. In landelijk gebied is maarts viooltje te vinden aan bosranden in loofbos en langs houtkanten en hagen in ruiger vegetaties. Deze soort wordt echter reeds vele eeuwen voor meerdere doeleinden gekweekt. Maarts viooltje verwildert vlug vanuit parken en tuinen. De plant komt veel voor in gazons en onder hagen in wijken met veel opgaande groenelementen.

In de periode 1995-2005 is maarts viooltje veel meer waargenomen dan in de periode 1972-1994. Dit is vermoedelijk het gevolg van specifieke inventarisaties eind maart waarbij per dag 5 à 10 kilometerhokken bezocht werden en er alleen in bepaalde biotopen doelgericht gezocht werd. Maarts viooltje is het best te vinden

in maart. Eenmaal de gazons geschoren worden en de bloeiwijzen verdwenen zijn, valt maarts viooltje helemaal niet meer op.

***Viola reichenbachiana* Jord. ex Boreau**  
**Donkersporig bosviooltje**

Donkersporig bosviooltje is vrij algemeen in het BHG. Deze soort is soms moeilijk te onderscheiden van bleeksporig bosviooltje. Donkersporig bosviooltje is een plant van meerdere types loofbos. Het kan ook uit tuinen ontsnappen. Voor de periode 1995-2005 zijn de meeste vindplaatsen gecorreleerd aan oude bossen. Voor de periode 1972-1994 is dit veel minder het geval. Misschien werden ontsnapte planten sneller als verwilderd beschouwd of misschien werden vegetatieve planten meer op naam gebracht.

***Viola riviniana* Reichenb.**  
**Bleeksporig bosviooltje**

Bleeksporig bosviooltje is algemeen in het BHG. Deze soort is soms moeilijk te onderscheiden van donkersporig bosviooltje. Deze plant groeit in meer lichtrijke en droge bossen dan het donkersporig bosviooltje. Op het verspreidingskaartje voor de periode 1995-2005 is er een duidelijke band met het Zoniënwoud en andere beukenbestanden in de hoofdstad.

***Viscum album* L.**  
**Maretak**

Maretak is een vrij algemeen in het BHG. Maretak is een halfparasiet die op allerlei loofbomen groeit. De verspreiding is gebonden aan kalkrijke bodems. Het verspreidingskaartje voor de periode 1995-2005 is voor een groot gedeelte gebaseerd op literatuurgegevens (OLIVIER 1998). De belangrijkste kern bevindt zich op het kerkhof van Brussel (Evere). Tijdens de systematische inventarisatie van 1991-1994 is maretak in acht kilometerhokken gevonden, tijdens die van 2003-2005 in elf.

***Vulpia bromoides* (L.) S.F. Gray**  
**Eekhoorngras**

Eekhoorngras is zeldzaam in het BHG. Deze éénjarige soort komt voor op droge terreinen in pioniersvegetaties. Dit gras is slechts op enkele plaatsen gevonden in de periode 1995-2005.

***Vulpia myuros* (L.) C.C. Gmel.**  
**Gewoon langbaardgras**

Gewoon langbaardgras is zeer algemeen in het BHG. Dit gras komt voor op allerlei droge, stenige plaatsen op spoorwegterreinen, braakland, industrieterreinen, tussen allerlei verhardingen van wegen, parken en sportplaatsen. De soort ontbreekt in enkele perifere gebieden. In stedelijke zones die schaduwrijk zijn en zones waar veel onkruid bestreden wordt, kan gewoon langbaardgras eveneens ontbreken. Het gras is in de periode 1995-2005 sterk vooruitgegaan. Dit heeft vermoedelijk een dubbele reden: een grondiger inventarisatie van het sterk verstedelijkt gebied tijdens de systematische inventarisatie van 2003-2005 én een effectieve vooruitgang van de soort.

***Zannichellia palustris* L.**  
***Zannichellia***

*Zannichellia* is sinds 1995 niet meer gevonden in het BHG. Deze waterplant komt voor in stilstaande en stromende wateren met voedselrijk zoet of brak water. In ons land is het vooral een soort van de Polders. *Zannichellia* was in 1975 nog op meerdere plaatsen in de Woluwe gevonden (DE SLOOVER, ISERENTANT & LEBRUN 1976). Later is deze soort niet meer gemeld voor de wateren van de Woluwevallei.

**4.2.2 Zeer zeldzame niet-inheemse taxa**

***Adiantum raddianum* C. Presl.**

*Adiantum raddianum* is in 2005 op één plaats in een keldergat gevonden. Deze soort en enkele verwante soorten ontsnappen van uit bloembakken van kamerplanten. De laatste jaren begint men deze varens ook in andere steden te vinden (mond. med. Verloove F.).

***Alcea rosea* L.**  
***Stokroos***

Stokroos is op één plaats in het centrum gevonden in de periode 1995-2002. Deze soort begint wel meer vanuit tuinen te verwilderen in het stedelijk milieu. Enkele exemplaren, gevonden in de periode 2003-2005, werden niet als verwilderd genoteerd.

***Allium oleraceum* L.**  
***Moeslook***

Moeslook is inheems in de kalkstreken in het zuiden van het land. Deze plant wordt zelden in tuinen gekweekt en kan zo ontsnappen. Deze plant is tijdens de periode 1995-2005 éénmalig gevonden in Bosvoorde.

***Allium schoenoprasum* L.**  
***Bieslook***

Bieslook kan zich via tuinafval tijdelijk vestigen. Deze plant is de voorbije decennia enkele keren gevonden in Ukkel.

***Amaranthus hybridus* L. subsp. *bouchonii* (Thell.) O. Bolós et Vigo**  
***Bouchon's amarant***

Bouchon's amarant is begin de jaren '80 tijdelijk prominent aanwezig geweest in het Josaphat-station in Schaarbeek (BRUYNSEELS & SAINTENOY-SIMON 1983). Deze soort wordt via granen verspreid. Later is deze soort nog slechts sporadisch gevonden.

***Amaranthus hybridus* L. subsp. *hybridus***  
***Groene amarant***

Groene amarant is na 1990 enkele keren gevonden in de hoofdstad. Deze soort uit warme gebieden van Amerika wordt via granen verspreid.

***Amelanchier lamarckii F.G. Schroeder***  
**Amerikaans krentenboompje**

Amerikaans krentenboompje is in de periode 2003-2005 éénmalig gevonden in het Josaphat-station (Schaarbeek). Deze soort kan verwilderen vanuit aanplantingen.

***Amelanchier ovalis Med.***  
**Europees krentenboompje**

Europees krentenboompje is in de periode 1995-2002 op enkele plaatsen gevonden. Deze soort van meer zuidelijke regio's komt nog van nature voor in het bekken van de Moezel. De vondsten in Brussel zijn vermoedelijk het resultaat van verwildering na landschapsbeplantingen.

***Ammi majus L.***  
**Groot akkerscherm**

Groot akkerscherm is een vogelzaadadventief. Vanaf 1972 zijn er slechts enkele vondsten bekend. Deze komen vooral uit het centrum van de stad.

***Anemone blanda Schott & Kotschy***  
**Oosterse anemoon**

Deze adventiefplant is afkomstig uit de Balkan en Turkije. Deze plant is in de periode 1995-2005 éénmalig als verwilderd gesignaleerd in het BHG.

***Angelica archangelica L.***  
**Grote engelwortel**

Grote engelwortel komt uit het noorden van Europa en heeft zich verspreid via voedergewas. Deze nochtans zeer opvallende plant is recent slechts op drie plaatsen gevonden in de hoofdstad.

***Anthemis nobilis L.***  
**Roomse kamille**

Deze adventiefplant kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is afkomstig uit het zuidwesten van Europa en Noord-Afrika. Roomse kamille is de voorbije decennia enkele keren als verwilderd gesignaleerd in het BHG.

***Anthriscus cerefolium (L.) Hoffmann***  
**Echte kervel**

Deze plant wordt in moestuinen gekweekt en kan zo verwilderen. Deze plant is in de voorbije decennia éénmalig als verwilderd gesignaleerd in het BHG.

***Antirrhinum majus L.***  
**Grote leeuwenbek**

Deze plant is afkomstig uit het westelijke Middellandse-Zeegebied. Deze plant kan uit tuinen verwilderen en is gebonden aan zonnige, stenige plaatsen. Deze plant is in de voorbije decennia op een paar plaatsen als verwilderd gesignaleerd in het BHG.

***Apera interrupta (L.) Beauv.***  
***Stijve windhalm***

Stijve windhalm is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze soort is de laatste decennia alleen op het spoorwegencomplex van Thurn & Taxis (Laken) gevonden.

***Aristolochia clematitis L.***  
***Pijpbloem***

Pijpbloem is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Als medicinale plant is deze soort reeds eeuwen in onze streken aanwezig. Deze soort groeit bij voorkeur op steile bermen. Er is reeds minstens sinds 1993 een vaste standplaats op een berm boven de spoorlijn naar Leuven in Haren.

***Artemisia absinthium L.***  
***Absintalsem***

Absintalsem is afkomstig uit andere Europese regio's en aangrenzend Noord-Afrika en Azië. Deze plant kan uit tuinen ontsnappen. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is absintalsem gemeld voor vijf kilometerhokken in het BHG. De laatste decennia is er slechts één vondst bekend.

***Avena sativa L.***  
***Gekweekte haver***

Van deze graansoort zijn er enkele vondsten van verwilderde planten bekend in het stedelijk gebied van het BHG.

***Azolla filiculoides Lam.***  
***Grote kroosvaren***

Grote kroosvaren is afkomstig uit tropisch Amerika. Deze plant is de voorbije decennia in enkele ondiepe vijvers, ook in de binnenstad, gevonden in massale hoeveelheden.

***Barbarea intermedia Boreau***  
***Bitter barbarakruid***

Bitter barbarakruid is eerder een adventiefplant in het BHG. Deze plant komt vooral voor in eerder schrale graslanden langs de rivieren. De voorbije decennia is deze soort slechts op enkele plaatsen gevonden in het BHG. Deze soort is in het zuiden van Ukkel ook al gevonden in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw.

***Barbarea stricta Andr.***  
***Stijf barbarakruid***

Stijf barbarakruid is afkomstig uit Oost-Europa en de gematigde gebieden van Azië. Deze soort wordt vooral langs stenen oevers en andere onbegroeide gedeelten van waterlopen gevonden. Deze soort is een paar keer in Anderlecht langs het kanaal en in het noordelijk havengebied gevonden.

***Barbarea verna (Mill.) Aschers.***  
***Vroeg barbarakruid***

Vroeg barbarakruid is afkomstig uit meer zuidelijk gelegen streken. Deze soort is pas de laatste decennia als adventief op gestoorde gronden verschenen in het noorden van het land. Deze plant is in 2005 massaal gevonden op het kerkhof van Verrewinkel (Ukkel).

***Berberis vulgaris L.***  
***Zuurbes***

Zuurbes is een struik van warme, stenige bosranden op kalkrijke gronden ten zuiden van Samber en Maas. Deze plant is in de periode 1976 gevonden in Schaarbeek.

***Brachypodium pinnatum (L.) Beauv.***  
***Gevinde kortsteel***

Gevinde kortsteel komt algemeen voor op kalkgraslanden in het zuiden van het land. Deze plant is éénmalig gevonden nabij de Heizel in 1988. Volgens de Vlaamse Atlas zijn deze éénmalige vondsten dikwijls gebonden aan aangevoerde grond.

***Bromus diandrus Roth***  
***Stijve dravik***

Stijve dravik heeft zich verspreid via transport van granen en erts en wordt als ingeburgerd beschouwd. Momenteel is deze plant alleen nog maar op het zuidelijk spoorwegincomplex (Klein-Eiland) aangetroffen in de periode 1995-2002.

***Bromus inermis Leyss.***  
***Kweekdravik***

Kweekdravik is in het noorden van het land geen inheemse plant. Na verspreiding via graszaad is deze soort ingeburgerd in berm. In de periode 1995-2002 is deze soort in twee hokken genoteerd: in het dal van de Woluwe en in het noordelijk havengebied. Er zijn ook oudere vondsten bekend uit dezelfde omgeving.

***Bunias orientalis L.***  
***Grote hardvrucht***

Deze plant is afkomstig uit Oost-Europa en West-Azië. Grote hardvrucht wordt met granen verspreid. Deze soort is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het BHG.

***Bupleurum croceum Fenzl***

*Bupleurum croceum* is een adventiefplant uit het zuidwesten van Azië. Deze plant is éénmalig gevonden op een bouwterrein nabij het Centraal Station (BR, 1993, Depasse).



***Bupleurum rotundifolium L.***

***Doorwas***

Doorwas is een graanadventief uit het zuiden van Europa en aangrenzende gebieden. Deze plant is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het centrum van Brussel (BR, 1979, *Dekeyser*). Volgens de Belgische Atlas is deze soort nog op een paar andere plaatsen gevonden vóór 1930. Doorwas is eveneens gevonden in Schaarbeek in 1906 (FABRI 1993).

***Buxus sempervirens L.***

***Palmboompje***

Palmboompje is afkomstig uit meer zuidelijke streken. Als tuinontvluchter kan deze plant minstens tijdelijk standhouden. Palmboompje is in de periode 1995-2005 éénmalig gevonden op een braakliggend terrein in Schaarbeek.

***Campanula rapunculoides L.***

***Akkerklokje***

Akkerklokje wordt in de Vlaamse Atlas als inheems beschouwd. Toch kan gesteld worden dat de Brusselse vondsten verwilderd zijn vanuit tuinen. De belangrijkste vindplaats bevindt zich in het Koninklijk Domein (Laken).

***Cardamine impatiens L.***

***Springzaadveldkers***

Springzaadveldkers is afkomstig uit Midden-Europa en meer oostelijk gelegen gebieden. Deze soort wordt vermoedelijk door de mens aangevoerd. Springzaadveldkers is op een paar plaatsen in het dal van de Woluwe gevonden.

***Carduus acanthoides L.***

***Langstekelige distel***

Langstekelige distel is afkomstig uit Midden- en Oost-Europa. Deze soort groeit op eerder schaduwrijke plaatsen op verstoorde terreinen. Langstekelige distel is op een paar plaatsen gesignaleerd in de periode 1995-2002.

***Catalpa bignonioides Walter***

***Trompetboom***

Trompetboom is afkomstig uit het zuidoosten van de VS. Deze boom wordt regelmatig in een stedelijke omgeving aangeplant. Een jonge verwilderde boom is in 1999 gevonden in Anderlecht, dicht bij het station van Brussel-Zuid.

***Centaurea montana L.***

***Bergcentaurie***

Deze plant is inheems in de bergstreken van Midden-Europa. In bewoonde gebieden kan ze in onze streken uit tuinen ontsnappen. In de periode 1991-1994 is bergcentaurie enkele keren als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Centaurea scabiosa L.***  
**Grote centaurie**

Grote centaurie is éénmalig gevonden in de periode 1991-1994. Deze plant komt regelmatig voor in de kalkstreken in het zuiden van het land. In de hoofdstad is het een soort die op spoorwegterreinen kan voorkomen. De oudere gegevens van vóór 1939 bevatten weinig informatie over de standplaats.

***Centranthus ruber (L.)DC***  
**Rode spoorbloem**

Rode spoorbloem is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant verwildert vlot in de onmiddellijke omgeving van tuintjes maar zal slechts zelden standhouden. Rode spoorbloem is in de voorbije decennia enkele keren gevonden in de hoofdstad.

***Chenopodium ambrosioides L.***  
**Welriekende ganzevoet**

Welriekende ganzevoet is met granen meegekomen uit tropisch Amerika. Deze soort komt voor op omwoelde terreinen, op braakliggende gronden, spoorwegterreinen enz.

In tegenstelling tot Gent en Antwerpen breidt deze soort niet uit in de hoofdstad. In de periode 1995-2005 is deze plant slechts twee keer signaleerd.

***Chenopodium hircinum Schrad.***

*Chenopodium hircinum* is afkomstig uit het oosten van Zuid-Amerika. Deze plant is een paar keer gevonden in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw maar ook op het einde van de 20<sup>e</sup> eeuw op een braakliggend terrein in Vorst (BR, 1983, *Meerts*).

***Chenopodium pumilio R. Brown***  
**Liggende ganzenvoet**

Deze soort is afkomstig uit Australië en wordt met granen aangevoerd. In de hoofdstad is deze plant alleen gevonden bij de metrowerken tussen Brussel en Sint-Gillis (MEERTS 1985). In de havengebieden van Gent en Antwerpen komt deze plant meer voor.

***Chenopodium urbicum L.***  
**Trosganzevoet**

Trosganzevoet is afkomstig uit meer zuidelijke streken. Deze plant groeit op verstoorde terreinen. Deze soort is in 1998 gevonden bij het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek.

***Clematis viticella L.***  
**Italiaanse clematis**

Deze sierplant is afkomstig uit Zuid-Europa en het aangrenzend gedeelte van Azië. Italiaanse clematis kan uit tuinen ontsnappen. Deze plant is de voorbije decennia twee keer als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Coincya monensis (L.) Greuter et Bordet***  
***Muurbloemmosterd***

Muurbloemmosterd komt oorspronkelijk uit Zuidwest- en Centraal-Europa. Deze plant groeit op droge, warme substraten. In de hoofdstad is deze soort recent enkele keren gevonden op het zuidelijk spoorwegencomplex (Klein Eiland). In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is muurbloemmosterd ook in deze buurt gesignaleerd.

***Consolida ajacis (L.) Schur***  
***Vals ridderspoor***

Deze adventiefplant is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Vals ridderspoor kan uit tuinen ontsnappen. Deze plant is de voorbije decennia twee keer als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Corispermum pallassii Steven***  
***Smal vlieszaad***

Smal vlieszaad is een soort van jonge kalkrijke gronden. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is deze plant éénmalig gevonden in het zuiden van Ukkel. Deze plant is voor het laatst nog gevonden in het Josaphat-station in Schaarbeek (BR, 1981, *Saintenoy-Simon J.*).

***Cotoneaster salicifolius Franch.***  
***Wilgbladige cotoneaster***

Wilgbladige cotoneaster komt uit het westen van China. Deze plant is éénmalig gesignaleerd in de periode 1995-2005. Deze soort komt vermoedelijk wel meer voor maar een zekere determinatie is dikwijls niet mogelijk.

***Cucurbita pepo L.***  
***Sierpompoen***

Sierpompoen is afkomstig uit Midden-Amerika. Via keukenafval kan deze soort zich ergens tijdelijk vestigen. Sierpompoen is éénmalig als verwilderd gesignaleerd in de hoofdstad.

***Cyclamen hederifolium Ait.***  
***Napolitaanse cyclamen***

Napolitaanse cyclamen is een plant uit het Middellandse-Zeegebied. Deze sierplant kan vanuit tuinen en parken wel eens verwilderen. Deze soort is in de periode 2003-2005 éénmalig gevonden.

***Descurainia sophia (L.) Webb ex Prantl.***  
***Sofiekruid***

Sofiekruid is een plant uit Oost-Europa en Centraal-Azië. Sofiekruid komt in ons land vooral aan de kust voor. Deze soort kan in de stad ook ontkiemen uit vogelzaad. Deze plant is de laatste decennia slechts één keer gesignaleerd in Vorst.

***Echinochloa colona* (L.) Link**

Deze adventieflant uit tropische streken wordt met granen aangevoerd. In de hoofdstad is deze plant alleen gevonden bij de metrowerken tussen Brussel en Sint-Gillis (MEERTS 1985).

***Echinops exaltatus*  
Stekelige kogeldistel**

Deze plant is afkomstig uit het zuidoosten van Europa. Stekelige kogeldistel kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is de voorbije decennia éénmalig gesignaleerd in het BHG.

***Eleusine indica* L. Gaertn.  
Plat handjesgras**

Plat handjesgras is een plant uit tropische regio's. Deze soort wordt met granen verspreid. Deze soort is de voorbije decennia een paar keer gesignaleerd op braakliggende gronden en parkeerterreinen.

***Eragrostis cilianensis* (All.) Vign.-Lut. ex Janchen  
Stinkend liefdegras**

Deze plant is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Stinkend liefdegras wordt met granen aangevoerd. In de hoofdstad is deze plant alleen gevonden bij de metrowerken tussen Brussel en Sint-Gillis (MEERTS 1985).

***Erucastrum gallicum* (Willd.) O.E. Schulz  
Schijnraket**

Schijnraket is afkomstig uit het westelijk Middellandse-Zeegebied. Deze plant is de laatste decennia éénmalig gevonden tussen de sporen in het station van Brussel-Zuid.

***Eschscholzia californica* Cham.  
Slaapmutsje**

Slaapmutsje is afkomstig uit het westen van Noord-Amerika. Deze sierplant kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is in de periode 1995-2002 éénmalig gevonden in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Euphorbia cyparissias* L.  
Cypreswolfsmelk**

Deze plant groeit in kalkrijke, open graslanden en wegbermen. In ons land komt de soort vooral ten zuiden van Sambre en Maas voor. In het noorden van het land is cypreswolfsmelk te vinden in de duinen en verder sporadisch te vinden op spoorwegterreinen of vergraven terreinen. In het BHG is deze plant één keer de laatste decennia is gevonden op een vergraven terrein.

***Euphorbia maculata* L.  
Straatwolfsmelk**

Straatwolfsmelk is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze plant is meestal op snel opwarmende oppervlakken te vinden. Deze soort is in de periode 1995-2005 gevonden op het noordelijk spoorwegaanlegcomplex (Haren-Schaarbeek).

***Euphorbia prostrata* Aiton**

*Euphorbia prostrata* is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze plant is eenmalig gevonden in Oudergem (SAINTENOY-SIMON 2003a). In dit artikel wordt deze plant voorlopig *Euphorbia maculata* genoemd. F. Verloove (mond. med.) determineerde die als *Euphorbia prostrata*, een soort die nog niet opgenomen is in de Belgische Flora.

***Galega officinalis* L.  
*Galega***

*Galega* is een voedergewas, afkomstig uit Zuid- en Oost-Europa en het zuidwesten van Azië. Deze plant is éénmalig gevonden in het BHG in de periode 1991-1994 (GODEFROID 1994a).

***Geranium endressii* J. Gay  
*Roze ooievaarsbek***

Roze ooievaarsbek is afkomstig uit de westelijke Pyreneeën. Deze plant kan met tuinafval ontsnappen en zo verwilderen. Deze soort is de voorbije decennia een paar keer als verwilderd gesignaleerd in de hoofdstad.

***Geranium nodosum* L.  
*Knopige ooievaarsbek***

Knopige ooievaarsbek is afkomstig uit de bergen van Zuid-Europa. Deze plant kan met tuinafval ontsnappen en zo verwilderen. Deze soort is de voorbije decennia éénmalig als verwilderd gesignaleerd in de hoofdstad.

***Geranium rotundifolium* L.  
*Ronde ooievaarsbek***

Ronde ooievaarsbek is afkomstig uit warmere gebieden in Europa en Azië. Deze soort komt wel van nature voor op stenige bodems in de valleien van de Condroz. Deze soort is in de periode 2003-2005 éénmalig gevonden langs het spoor in Sint-Jans-Molenbeek.

***Geranium sanguineum* L.  
*Bloedooievaarsbek***

Bloedooievaarsbek is afkomstig uit warmere gebieden in Europa en de Kaukasus. Deze soort kan via tuinafval verwilderen. Deze soort is de voorbije decennia in de hoofdstad in of nabij enkele parken verwilderd gesignaleerd.

***Geranium sylvaticum* L.  
*Bosooievaarsbek***

Bosooievaarsbek is afkomstig uit zuidelijker gelegen bergstreken in Europa en Azië. Deze plant kan met tuinafval ontsnappen en zo verwilderen. Deze soort is de voorbije decennia in de hoofdstad éénmalig verwilderd gesignaleerd.

***Guizotia abyssinica* (L. f.) Cass.**  
**Gingellikruid**

Gingellikruid is afkomstig uit Oost-Afrika en Indië. Deze adventiefplant wordt vooral verspreid met vogelzaad. Deze soort is de voorbije decennia enkele keren gevonden in het BHG.

***Helianthus laetiflorus* Pers.**  
**Stijve zonnebloem**

Deze plant is afkomstig uit Noord-Amerika en wordt verspreid met tuinafval. Stijve zonnebloem is de voorbije decennia een keer gesignaleerd in het BHG. Verwarring met zonnebloem is echter niet uitgesloten.

***Hemerocallis lilioasphodelus* L.**  
**Gele daglelie**

Deze plant is afkomstig uit zuidelijker streken van Midden-Europa. Deze soort wordt verspreid met tuinafval. Gele daglelie is de voorbije decennia een keer gevonden in het BHG.

***Hesperis matronalis* L.**  
**Damastbloem**

Damastbloem is afkomstig uit Midden-Europa, de Balkan en aangrenzende gedeelten van Azië. Deze plant is al langer als stinsenplant aanwezig maar kan ook via tuinafval ontsnappen. Deze soort is in de voorbije decennia éénmalig gesignaleerd in het BHG.

***Hippophae rhamnoides* L.**  
**Duindoorn**

Duindoorn groeit van nature in ons land alleen aan de kust. Deze soort wordt ook wel eens in landschapsbeplantingen gebruikt. Duindoorn is éénmalig nabij de Ring in Jette gesignaleerd in de periode 2003-2005.

***Hydrocotyle ranunculoides* L. f.**  
**Grote waternavel**

Grote waternavel is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze soort werd pas sinds 1998 in ons land verwilderd opgemerkt (VERLOOVE & HEYNEMAN 1999). Deze soort is in de periode 2003-2005 gesignaleerd in Neerpede (mond. med. Bracke A.).

***Hyoscyamus albus* L.**

*Hyoscyamus albus* is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant is in de periode 1995-2005 regelmatig gesignaleerd nabij het station van Brussel-Noord. Deze soort groeit als sierplant in de nabijgelegen, vroegere tuin van de Nationale Plantentuin (Sint-Joost-ten-Node).

***Iberis umbellata L.***  
**Schermscheefbloem**

Deze plant kan uit tuinen ontsnappen en is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Schermscheefbloem is de voorbije decennia éénmalig genoteerd in het BHG.

***Laburnum anagyroides Med.***  
**Goudenregen**

Goudenregen is afkomstig uit het midden en het zuiden van Europa. Deze struik kan met tuinafval ontsnappen. Deze plant is de voorbije decennia enkele keren verwilderd genoteerd in het BHG.

***Lactuca virosa L.***  
**Gifsla**

Deze plant is afkomstig uit meer zuidelijk gelegen regio's. Het is een warmteminnende soort. Gifsla is éénmalig gevonden in Haren in de periode 1991-1994.

***Lagurus ovatus L.***  
**Hazenstaart**

Hazenstaart is afkomstig uit zuidelijker streken in Europa. Dit gras is de voorbije decennia enkele keren gevonden in het BHG. In de periode 2003-2005 is hazenstaart twee keer op het voetpad gevonden.

***Larix decidua Mill.***  
**Europese lork**

Europese lork is afkomstig uit de Alpen en de Karpaten. Deze boom wordt in bossen veel aangeplant. Europese lork kan een zeldzame keer wel eens verwilderen in het BHG.

***Lathyrus hirsutus L.***  
**Ruige lathyrus**

Ruige lathyrus is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en ruime omgeving. Het is een soort van braakliggende terreinen en allerlei bermen. Deze soort is in de periode 1991-1994 gevonden nabij het Scheutbos in Sint-Jans-Molenbeek (GODEFROID 1994b).

***Lathyrus niger (L.) Bernh.***  
**Zwarte lathyrus**

Zwarte lathyrus is afkomstig uit Midden- en Zuid-Europa. Deze soort komt er voor langs bosranden op een droge, kalkrijke bodem. Deze plant is - vermoedelijk verwilderd vanuit een bloemenperk in de omgeving - aangetroffen in Jette in de periode 2003-2005.

***Lemna minuta* Humb., Bonpl. et Kunth**  
**Dwergkroos**

Dwergkroos is afkomstig uit Amerika en wordt via watervogels verspreid. Deze soort is een paar keer gevonden in de periode 1995-2005 in stilstaande wateren. Misschien wordt deze plant over het hoofd gezien.

***Lemna turionifera* Landolt**  
**Knopkroos**

Knopkroos is afkomstig uit Noord-Amerika. Sinds 2005 wordt deze soort in het noorden van het land waargenomen. Voor de hoofdstad zijn er twee vondsten uit het Zoniënwood. Vermoedelijk wordt deze plant nog over het hoofd gezien.

***Lepidium densiflorum* Schrad.**  
**Dichtbloemige kers**

Dichtbloemige kers is afkomstig uit Noord- en Midden-Amerika. Deze soort kan makkelijk verward worden met Amerikaanse kruidkers en steenkruidkers. Dichtbloemige veldkers is de voorbije decennia enkele keren gevonden in het BHG.

***Lepidium latifolium* L.**  
**Peperkers**

Deze plant is afkomstig uit meer zuidelijk gelegen regio's. Peperkers wordt met granen verspreid. Deze plant is de voorbije decennia éénmalig genoteerd in het BHG.

***Lepidium sativum* L.**  
**Tuinkers**

Tuinkers is afkomstig uit het zuidwesten van Azië en het noordoosten van Afrika. Deze soort wordt als vogelzaadadventief verspreid. In de periode 1995-2005 is tuinkers slechts éénmalig gevonden. In de periode 1972-1994 is deze plant wel meer gevonden.

***Leucojum vernum* L.**  
**Lenteklokje**

Lenteklokje is een niet-inheemse plant uit Midden-Europa. Deze soort wordt wel al sinds eeuwen gekweekt in kasteelparken en grote tuinen. Deze soort is in de periode 1991-1994 op twee plaatsen gevonden in Jette en Ukkel.

***Levisticum officinale* Koch**  
**Lavas**

Deze plant afkomstig uit het zuidwesten van Azië, kan zich met tuinafval verspreiden. Deze plant is de voorbije decennia éénmalig gesignaleerd in het BHG.



***Linaria repens (L.) Mill.***  
***Gestreepte leeuwenbek***

Gestreepte leeuwenbek is afkomstig uit het zuidwesten van Europa en wordt via spoorwegen verspreid. Deze soort is de voorbije decennia enkele keren gesignaleerd in het BHG, meestal nabij spoorwegen.

***Linaria supina (L.) Chazelles***  
***Liggende leeuwenbek***

Liggende leeuwenbek is afkomstig uit het zuidwesten van Europa en Noord-Afrika. Deze soort wordt via spoorwegen verspreid. Deze soort is in de periode 1995-2002 éénmalig gevonden op het zuidelijk spoorwegencomplex (Klein-Eiland).

***Ludwigia grandiflora (Michaux) Greuter et Burdet***  
***Waterteunisbloem***

Waterteunisbloem is afkomstig uit Amerika en wordt met tuinafval verspreid. Deze soort is éénmalig gevonden in het park Tenbosch (Elsene) in de periode 1995-2002.

***Lychnis coronaria (L.) Desr.***  
***Prikneus***

Prikneus is afkomstig uit het oostelijk Middellandse-Zeegebied. Deze soort kan ontsnappen vanuit tuinafval. Deze plant is in de laatste decennia éénmalig verwilderd gevonden tussen Laken en Brussel.

***Malva alcea L.***  
***Vijfdelig kaasjeskruid***

Vijfdelig kaasjeskruid is inheems in zuidelijker streken. In het noorden van het land kan deze plant vanuit tuinen ontsnappen. Deze soort is in de periode 2003-2005 op een paar plaatsen in het BHG gevonden nabij moestuinen.

***Medicago minima (L.) L.***  
***Kleine rupsklaver***

Kleine rupsklaver is een soort van kalkrijke, open terreinen. Deze soort is gevonden in Jette en in Anderlecht (MEERTS et al. 1983).

***Mimulus guttatus DC***  
***Gele maskerbloem***

Deze plant is afkomstig uit het westen van Noord-Amerika. Gele maskerbloem kan ontsnappen uit tuinen. Deze plant is in de voorbije decennia gevonden de vallei van de Woluwe in het Ter Bronnenpark.

***Muscari armeniacum Leichtlin ex Baker***  
***Langbladige druifhyacint***

Langbladige druifhyacint is afkomstig uit Turkije en aangrenzende gebieden. Deze plant kan zich met tuinafval verspreiden. Deze soort is éénmalig als verwilderd gesignaleerd in het BHG in de periode 2003-2005.

***Muscari atlanticum* Boiss. et Reut**  
***Troshyacint***

Troshyacint is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant is als stinsenplant in parken aanwezig. Deze soort is een paar keer als verwilderd gesignaleerd in het BHG in de periode 1972-1994.

***Muscari botryoides* (L.) Mill.**  
***Blauwe druifjes***

Blauwe druifjes is afkomstig uit de Balkan en aangrenzende gebieden. Deze plant is als stinsenplant in parken aanwezig. Deze soort is éénmalig als verwilderd gesignaleerd in het BHG in de periode 2003-2005.

***Myriophyllum aquaticum* (Velloso) Verdc.**  
***Parelvederkruid***

Parelvederkruid is afkomstig uit Zuid-Amerika. Deze waterplant wordt met tuinafval verspreid. Deze soort is éénmalig gevonden in het Moeraske (Evere) in de periode 2003-2005.

***Myrrhis odorata* (L.) Scop.**  
***Roomse kervel***

Roomse kervel is afkomstig uit de bergen van Midden- en Zuid-Europa. Deze soort wordt als sierplant in tuinen gekweekt en kan vanuit tuinen ontsnappen. Roomse kervel is in het BHG op enkele plaatsen gevonden in de voorbije decennia.

***Nepeta mussinii* Spreng. ex Henckel**

Deze sierplant kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het BHG.

***Nicandra physalodes***  
***Zegekruid***

Deze adventiefplant wordt met granen verspreid en is afkomstig uit Zuid-Amerika. Deze soort is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het BHG.

***Onobrychis viciifolia* Scop.**  
***Esparcette***

Esparcette is een voedergewas uit het zuiden van Europa en aangrenzend Azië. Deze plant is recent in Haren. Vóór 1940 is esparcette ook nog gevonden in Haren en Schaarbeek (LAWALREE, 1963).

***Panicum capillare* L.**  
***Draadgierst***

Draadgierst is afkomstig uit Noord-Amerika en wordt via granen verspreid. Deze soort is de voorbije decennia enkele keren gevonden, zowel in het havengebied als in het sterk versteende centrum.

***Panicum hillmanii* Chase**  
**Schijndraadgierst**

Schijndraadgierst is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze soort is éénmalig gevonden in 1982 bij de metrowerken op de grens van Brussel en Sint-Gillis (MEERTS 1985).

***Parentucellia viscosa* (L.) Caruel**  
**Kleverige ogentroost**

Kleverige ogentroost is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze soort komt in graslanden voor die regelmatig gemaaid worden. In het BHG is er één belangrijke vindplaats in het Woluwepark. Dit terrein wordt als hooiland beheerd door het BIM. Deze soort is hier pas in de periode 2003-2005 gevonden.

***Parthenocissus tricuspidata* (Siebold et Zucc.) Planch.**  
**Driebladige wingerd**

Deze plant is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze soort kan uit tuinen ontsnappen. Driebladige wingerd is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het BHG.

***Persicaria wallichii* Greuter et Burdet**  
**Afghaanse duizendknoop**

Afghaanse duizendknoop is afkomstig uit het Himalaya-gebergte. Deze plant is de voorbije decennia éénmalig gevonden op een braakliggend terrein in Elsene (BR, 1993, Geerinck).

***Petasites pyrenaicus* (L.) G. Lopéz**

*Petasites pyrenaicus* is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze soort is de laatste decennia éénmalig verwilderd gevonden in een bosje vlakbij de Ring in Neder-over-Heembeek.

***Petunia x punctata* Paxt.**

*Petunia x punctata* wordt veel gekweekt in tuinen en bloembakken. Deze soort is éénmalig als verwilderd gesignaleerd op een braakliggend terrein in het versteende centrum van de stad.

***Phacelia tanacetifolia* Benth.**  
**Phacelia**

Phacelia is afkomstig uit Californië. Deze soort wordt sinds een paar decennia regelmatig ingezaaid als voedergewas. Deze soort komt verspreid voor in landelijk gebied maar blijft efemeer. Deze plant is in de periode 2003-2005 op een paar plaatsen gevonden aan de rand van het BHG.

***Physalis peruviana* L.**  
**Goudbes**

Goudbes is afkomstig uit Zuid-Amerika. Deze soort wordt met keukenafval verspreid. Deze soort is in de periode 1995-2002 éénmalig gevonden in het noordelijk havengebied.

***Phytolacca esculenta* Van Houtte**  
**Oosterse karmozijnbes**

Deze plant is afkomstig uit Oost-Azië en kan uit tuinen ontsnappen. Oosterse karmozijnbes is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het BHG nabij het Noordstation.

***Plantago arenaria* Waldst. et Kit.**  
**Zandweegbree**

Deze plant is afkomstig uit het zuiden en het oosten van Europa. Zandweegbree is met granen en bouwmaterialen aangevoerd. Deze soort kan standhouden in dynamische omstandigheden (haventerreinen, grindbeddingen). In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is zandweegbree op meerdere plaatsen gevonden in het BHG. De laatste decennia is deze plant nog éénmalig gevonden nabij het zuidelijk spoorwegcomplex (Klein Eiland).

***Poa chaixii* Vill.**  
**Bergbeemdgras**

Bergbeemdgras wordt nauwelijks gevonden in het noorden van het land. Dit hoog opschietend gras groeit in ons land in eerder zure bossen ten zuiden van Samber en Maas. Het is in de hoofdstad éénmalig gevonden in een privaat domein in 1984 in Bosvoorde. Vermoedelijk werd deze soort hier oorspronkelijk als sierplant aangeplant.

***Polycarpon tetraphyllum* (L.) L.**  
**Kransmuur**

Kransmuur is afkomstig uit Zuid-Europa. Deze soort komt voor op snel opwarmende plaatsen, meestal in een stenig milieu. Deze plant is in de periode 1995-2002 in Koekelberg en in Oudergem (LAWALREE 2000) op straat tussen de stenen gevonden.

***Polypogon monspeliensis* (L.) Desf.**  
**Baardgras**

Deze plant wordt verspreid via granen en ertsen. Baardgras is afkomstig uit warmere regio's. Deze soort is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het noordelijk havengebied.

***Populus balsamifera***  
**Ontariopopulier**

Deze boom is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze boom kan uit aanplantingen ontsnappen. Ontariopopulier is in de periode 1995-2005 nabij het Zoniënwoud op de Vorsterij (Bosvoorde) als verwilderd genoteerd.

***Potamogeton perfoliatus* L.**  
**Doorgroeid fonteinkruid**

Doorgroeid fonteinkruid is een zeer zeldzame soort in het BHG. Deze plant werd gevonden in het Scheutbos (Sint-Jans-Molenbeek). Vermoedelijk zijn de gevonden planten afkomstig van aangeplant materiaal.

***Potentilla norvegica L.***  
**Noorse ganzerik**

Noorse ganzerik is afkomstig uit gematigde en koude regio's van het noordelijk halfrond. Deze plant wordt waarschijnlijk met ertsen en granen aangevoerd. Noorse ganzerik komt ook wel voor op militaire terreinen. Deze soort is de voorbije decennia op enkele plaatsen in het BHG gevonden, meestal gebonden aan spoorwegterreinen en braakliggende gronden.

***Potentilla recta L.***  
**Rechte ganzerik**

Rechte ganzerik is afkomstig uit Zuid- en Oost-Europa en aangrenzende gebieden. Deze plant kan vanuit tuinen ontsnappen. Deze soort is de voorbije decennia enkele keren gevonden in het BHG.

***Primula veris L.***  
**Gulden sleutelbloem**

Gulden sleutelbloem is een algemene soort in de kalkrijke streken ten zuiden van Samber en Maas. In het noorden van het land is deze plant beperkt tot de Westhoek en streken van Limburg met een kalkrijke bodem of kalkrijk water. In het BHG moet gulden sleutelbloem als een adventiefplant en/of stinsenplant beschouwd worden. Gulden sleutelbloem groeit in het Koninklijk Domein (Laken) en is in de periode 2003-2005 gevonden op het terrein van Thurn & Taxis (Laken).

***Primula vulgaris Huds.***  
**Stengelloze sleutelbloem**

Stengelloze sleutelbloem komt van nature alleen in het noordwesten van het land voor. In het BHG moet deze soort als een adventiefplant en/of stinsenplant beschouwd worden. Stengelloze sleutelbloem groeit in het Koninklijk Domein (Laken) en is gevonden in een bosje in een villawijk in Ukkel.

***Prunus laurocerasus L.***  
**Laurierkers**

Laurierkers is afkomstig van de Balkan en Turkije. Deze plant kan uit tuinen ontsnappen en zo verwilderen. In de periode 1995-2005 is deze soort een paar keer als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Pyracantha coccinea Roem.***  
**Vuurdoorn**

Deze plant is afkomstig uit het zuidwesten van Azië en Zuid-Europa. Vuurdoorn kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is in het voorbije decennium in het BHG gevonden in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Rhus hirta (L.) Sudworth***  
**Fluweelboom**

Fluweelboom is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze soort wordt veel geplant in parken en tuinen. Deze plant kan verwilderen. In de periode 1995-2002 is fluweelboom éénmalig als verwilderd genoteerd in het BHG. Tijdens de systematische kartering van 2003-2005 zijn jonge plantjes van fluweelboom wel

regelmatig onder of vlakbij de moederboom gevonden. Deze exemplaren werden wel niet als verwilderd genoteerd.

***Ribes sanguineum Pursh***

Deze plant uit het westen van Noord-Amerika kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is de voorbije decennia een paar keer als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Rostraria cristata (L.) Tzvelev***  
***Klein fakkelgras***

Klein fakkelgras is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Dit grasje groeit op warme, zonnige plaatsen. In de periode 2003-2005 werd dit gras éénmaal op een voetpad gevonden en éénmaal in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Rumex scutatus L.***  
***Spaanse zuring***

Spaanse zuring is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant groeit op een rotsachtige bodem. Deze soort werd in 1983 langs het spoor gevonden in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Salix babylonica (+ hybr.)***

*Salix babylonica* (+ hybr.) of 'treurwilg' is afkomstig uit China. Deze soort wordt veel aangeplant in parken en grote tuinen. Op braakliggende terreinen kan deze soort verwilderen. Treurwilg is in de periode 2003-2005 twee keer als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Salvia verbenaca L.***  
***Kleinbloemige salie***

Deze plant is afkomstig van de regio's rond de Middellandse Zee. Deze soort groeit op allerlei verstoorde gronden. Kleinbloemige salie is tijdens de voorbije decennia éénmalig gevonden in het noordelijk havengebied.

***Salvia verticillata L.***  
***Kranssalie***

Deze plant is afkomstig uit het zuidoosten van Europa en aangrenzend Azië. Kranssalie wordt via ertsen en spoorwegballast verspreid. Deze soort is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw gevonden nabij het station van Vorst-Zuid. Kranssalie salie is tijdens de voorbije decennia éénmalig gevonden in het noordelijk havengebied.

***Saponaria ocymoides L.***

Deze adventiefplant is afkomstig uit het zuiden van Europa en kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is de voorbije decennia éénmalig als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Scilla bifolia* L.**  
**Vroege sterhyacint**

Vroege sterhyacint is inheems in het zuiden van het land. Deze soort wordt ook wel eens in tuinen en parken geplant. Vroege sterhyacint is in de periode 2003-2005 éénmalig gevonden in een berm in een villawijk in Ukkel.

***Scilla siberica* Haw.**  
**Oosterse sterhyacint**

Oosterse sterhyacint is afkomstig uit Rusland en Siberië. Deze soort wordt in tuinen en parken aangeplant en kan zo verwilderen. In het domein van Tournay-Solvay (Bosvoorde) moet deze plant als een stinsenplant beschouwd worden. Oosterse sterhyacint groeit eveneens in een naburig gedeelte van het Zoniënwoud.

***Scrophularia vernalis* L.**  
**Voorjaarshelmkruid**

Deze soort is afkomstig uit Zuid en Midden-Europa en het zuidwesten van Azië. Voorjaarshelmkruid kan uit tuinen ontsnappen. Deze plant is de voorbije decennia éénmalig als verwilderd genoteerd in het BHG.

***Securigera varia* (L.) Lassen**  
**Bont kroonkruid**

Deze soort is afkomstig uit Zuid- en Midden-Europa en het zuidwesten van Azië. In recente literatuur (VERLOOVE 2002) wordt verondersteld dat het een tuinontvluchter zou zijn. De recente, belangrijke vindplaatsen in het BHG bevinden zich op recent ingezaaide en gestabiliseerde bermen op relatief grote afstand van tuinen. Deze bevinden zich in Haren langs de spoorlijn naar Leuven en op de sportterreinen in Neerpede (Anderlecht).

***Sedum sexangulare* L.**  
**Zacht vetkruid**

Zacht vetkruid groeit op stenige en droge bodems in het zuiden van het land en in de Maasvallei. In het noorden van het land is het eerder een adventiefplant. Deze soort werd éénmalig gevonden in de periode 1995-2002 op het kerkhof van Brussel (Evere).

***Sempervivum tectorum* L.**  
**Donderblad**

Donderblad is afkomstig uit bergstreken in Europa. Deze soort groeit op muren en oude daken. Met tuinafval kan deze soort uit tuinen ontsnappen en verwilderen. In de periode 1991-1994 is deze soort éénmalig gesignaleerd in Sint-Job (Ukkel).

***Senecio vernalis* Waldst. et Kit.**  
**Oostelijk kruiskruid**

Oostelijk kruiskruid is afkomstig uit Oost-Europa en het aangrenzend gedeelte van Azië. Deze plant werd éénmalig gevonden nabij de Ring in Jette in de periode 1991-1994.

***Sinapis alba* L.  
Witte mosterd**

Witte mosterd is een voedergewas afkomstig uit zuidelijker regio's van Europa en aangrenzende gebieden. Volgens de Belgische Atlas is deze soort in de periode 1939-1971 op een paar plaatsen gevonden in het BHG. Deze plant is in de periode 1972-1994 nog één keer gevonden aan de rand van het Zoniënwood.

***Sisymbrium austriacum* Jacq.  
Oostenrijkse raket en Pyreneese raket**

Oostenrijkse raket (subsp. *austriacum*) en Pyreneese raket (subsp. *chrysanthum*) zijn de twee ondersoorten die in het noorden van het land aanwezig zijn. Verwarring tussen beide ondersoorten is goed mogelijk. Pyreneese raket komt veel voor in de bedding van Vesder en Maas. Oostenrijkse raket groeit vooral in de Maasvallei stroomopwaarts Andenne. *Sisymbrium austriacum* is éénmalig gevonden in de periode 1991-1994 nabij het kanaal en de Ring in Anderlecht.

***Sisymbrium irio* L.  
Brede raket**

Brede raket is afkomstig uit warmere gebieden in Eurazië en Noord-Afrika. Deze soort wordt vermoedelijk met vogelzaad verspreid. Brede raket is éénmalig gevonden in een wegberm in Sint-Job (Ukkel) in de periode 2003-2005. In het herbarium van de Nationale Plantentuin zijn er ook nog een paar Brusselse herbariumvondsten uit het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw aanwezig.

***Sisymbrium loeselii* L.  
Spiesraket**

Spiesraket is afkomstig uit Oost-Europa en de aangrenzende gedeelten van Azië. Met granen is deze soort in onze streken terechtgekomen. Spiesraket is in de periode 1995-2002 een paar keer gevonden nabij het station van Brussel-Noord. In die buurt waren er in die periode uitgestrekte bouwterreinen en braakliggende gronden.

***Sisymbrium orientale* L.  
Oosterse raket**

Oosterse raket is afkomstig uit Oost-Europa en het oostelijk Middellandse-Zeegebied. Deze soort wordt met granen aangevoerd. Oosterse raket groeit op verstoorde terreinen. Deze plant is in de periode 1995-2002 in het noordelijk havengebied en nabij het station van Brussel-Noord gevonden. Oudere vindplaatsen liggen meer verspreid maar Oosterse raket groeide steeds op verstoorde terreinen.

***Solanum physalifolium* Rusby var. *nitidibaccatum* (Bitter) Edmonds  
Glansbesnachtschade**

Glansbesnachtschade is afkomstig uit Zuid-Amerika en is vooral met granen ingevoerd. Deze plant is de voorbije decennia enkele keren gevonden op spoorwegterreinen in het noorden van het BHG.



***Solanum tuberosum L.***  
**Aardappel**

Aardappel is afkomstig uit Zuid-Amerika en wordt verspreid met keukenafval. Deze plant is in de periode 2003-2005 enkele keren langs de straat groeiend gevonden.

***Soleirolia soleirolii (Req.) Dandy***  
**Slaapkamergeluk**

Slaapkamergeluk is afkomstig uit het westelijk Middellandse-Zeegebied. Deze plant ontsnapt uit tuinen en kan zo verwilderen. Deze verwildering is zowel in het noorden van het land als in Nederland nog maar sinds 1995 vastgesteld. Slaapkamergeluk wordt vooral in het stedelijk milieu gevonden. Deze soort is in het BHG in Schaarbeek verwilderd gevonden in voortuintjes (DEKEYSER-PAELINCK 2000a).

***Sorbus aria (L.) Crantz***  
**Meelbes**

Meelbes is een struik, afkomstig uit meer zuidelijke streken van Europa en Noord-Afrika. Deze soort wordt aangeplant in tuinen, parken en bij landschapsbeplantingen. Meelbes is in de periode 2003-2005 gevonden in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Sorghum bicolor (L.) Moench***  
**Kafferkoren**

Kafferkoren is afkomstig uit Zuid-Azië. Het is een vogelzaadadventief. Deze plant is de voorbije decennia enkele keren gevonden in het BHG.

***Spiraea douglasii Hook***  
**Douglaspluimspirea**

Douglaspluimspirea is afkomstig uit het westen van Noord-Amerika. Deze soort wordt veel in parken en tuinen aangeplant. Als tuinafval kan deze plant op andere terreinen terecht komen en verwilderen. Deze struik is gedurende de voorbije decennia op enkele plaatsen als verwilderd genoteerd.

***Telekia speciosa (Schreb.)***  
**Groot koeienoog**

Groot koeienoog is een zeer zeldzame soort in het BHG. Deze plant met opvallend grote bloemen is afkomstig uit het zuidoosten van Europa en aangrenzende gebieden.

In de hoofdstad heeft deze soort zich via het park van Tournay-Solvay (GEERINCK & ROELANDT 1989) op enkele plaatsen in het Zoniënwoud gevestigd. De eerste vondst dateert van 1983. Zowel voor de periode 1971-1994 als voor de periode 1995-2005 is groot koeienoog gemeld in drie kilometerhokken.

***Tellima grandiflora (Pursh) Dougl.***

Deze plant is afkomstig uit het westen van Noord-Amerika. Deze soort kan uit tuinen ontsnappen. Deze plant is de laatste decennia als verwilderd genoteerd in een landschapspark in het dal van de Woluwe.

***Teucrium chamaedrys L.***  
**Echte gamander**

Echte gamander is een soort van open terreinen en bosranden op kalkhoudende bodems. Deze plant komt in België vooral voor op kalkhoudende bodems ten zuiden van Samber en Maas. Deze plant is de voorbije decennia in het BHG éénmalig gevonden nabij het station van Calevoet (Ukkel).

***Tilia tomentosa Moench***  
**Zilverlinde**

Zilverlinde is afkomstig uit de Balkan, Turkije en aangrenzende gebieden. Deze boom wordt in lanen en parken aangeplant. Exemplaren van deze boom werden in de periode 1995-2002 op een drietal plaatsen als verwilderd genoteerd.

***Torilis arvensis (Huds.) Link***  
**Akkerdoornzaad**

Deze plant is afkomstig uit het zuiden van Europa. Akkerdoornzaad wordt met granen aangevoerd. Deze soort is éénmalig gevonden bij de metrowerken op de grens van Brussel en Sint-Gillis (MEERTS 1985).

***Torilis nodosa (L.) Gaertn.***  
**Kluwendoornzaad**

Kluwendoornzaad is een soort die in ons land bijna uitsluitend voorkomt in de kustpolders. Deze soort is éénmalig gevonden bij de metrowerken op de grens van Brussel en Sint-Gillis (MEERTS 1985).

***Tragopogon dubius Scop.***  
**Bleke morgenster**

Bleke morgenster is een soort die sinds een paar decennia opgemerkt wordt in ons land. Het is een soort van snel opwarmende substraten. Deze plant was al bekend van de havengebieden van Gent en Antwerpen en de duinen. Vanaf 2005 werden de eerste exemplaren opgemerkt in het BHG. Bleke morgenster is zowel op het noordelijk spoorwegcomplex Haren-Schaarbeek als op het zuidelijk spoorwegcomplex (Klein Eiland) gesignaleerd.

***Trifolium resupinatum L.***  
**Perzische klaver**

Deze soort is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze adventiefplant wordt met granen verspreid. Perzische klaver is in de periode 1991-1994 op een paar plaatsen in parken gevonden.

***Triticum aestivum L.***  
**Tarwe**

Deze plant kan ook in het stedelijk gebied verwilderen. Tarwe is de voorbije decennia slechts een keer gesignaleerd in het BHG. Vermoedelijk komt die meer voor maar wordt deze soort niet genoteerd.

***Tulipa sylvestris* L.**  
**Bostulp**

Bostulp is afkomstig uit Zuid-Europa en Noord-Afrika. Deze soort kan als stinsenplant voorkomen. Bostulp groeit in het Koninklijk Domein (Laken).

***Verbascum blattaria* L.**  
**Mottenkruid**

Deze plant bevindt zich in het noorden van ons land aan de noordwestelijke grens van het natuurlijk areaal. In de hoofdstad zal deze soort dan ook eerder een adventiefplant zijn. Mottenkruid is de voorbije decennia éénmalig gevonden in het BHG. Er is ook één vondst uit het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw.

***Verbascum phoenicum* L.**  
**Paarse toorts**

Paarse toorts is afkomstig uit Zuid-Europa en het aangrenzend gedeelte van Azië. Deze plant kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is éénmalig gevonden op een industrieterrein in Anderlecht (BR, 1985, *Meerts*).

***Veronica longifolia* L.**  
**Lange ereprijs**

Lange ereprijs is een niet-inheemse plant uit Midden- en Oost-Europa en de gematigde delen van Azië. Deze soort kan uit tuinen ontsnappen. Deze plant is de voorbije decennia op een paar plaatsen gevonden in het BHG.

***Veronica spicata* L.**  
**Aarereprijs**

Aarereprijs groeit eerder in iets zuidelijker streken. In de voorbije decennia zijn er iets meer dan tien meldingen van aarereprijs in het noorden van het land in landelijke gebieden. Deze plant is ook éénmalig gevonden in het BHG aan de rand van het Zoniënwoud (Bosvoorde).

***Vitis vinifera* L.**  
**Wijnstok**

Deze plant is vermoedelijk afkomstig uit het zuidwesten van Azië. Wijnstok wordt met keukenafval verspreid. Deze soort is de laatste decennia op een paar plaatsen gesignaleerd in het BHG.

***Vulpia alopecuros* (Schousb.) Dum**

*Vulpia alopecuros* is een adventiefplant uit het Middellandse-Zeegebied. Deze is éénmalig gevonden in het centrum van Brussel (GENT, 1977, *Duytschaever*). Deze vondst wordt tevens besproken door DUYTSCHAEVER (1978).

***Zea mays* L.**  
**Mais**

Mais is een voedergewas uit Midden-Amerika. Deze soort kan ook in het stedelijk gebied verwilderen. Deze plant zal wel niet lang standhouden. Mais is in de periode 2003-2005 op enkele plaatsen gesignaleerd in het BHG.

#### **4.2.3 Sinds 1972 niet meer waargenomen taxa**

***Acinos arvensis (Lam.) Dandy***  
***Kleine steentijm***

Kleine steentijm is in de 19<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen in droge bermen in het BHG gevonden (BR). De enige vondst van de 20<sup>e</sup> eeuw is afkomstig van een spoorwegberm in Etterbeek (BR, 1922, *Michel*). Kleine steentijm groeit op stenige, warme hellingen.

***Adonis aestivalis L.***  
***Zomeradonis***

Zomeradonis is na 1885 nog enkele keren waargenomen in het BHG, zowel op akkers als op braakliggende terreinen. De laatste vondst is uit de buurt van het Josaphat-station in Schaarbeek (BR, 1930, *Lambert*). Vermoedelijk was deze soort in het noorden van het land eerder een adventief. Zomeradonis werd mee ingezaaid met granen. Deze soort verdween naarmate zaaigranen beter gezuiverd werden van onkruid.

***Adonis annua L.***  
***Herfstadonis***

Herfstadonis is éénmalig gevonden nabij Ter Kameren (BR, 1909, *Michel*). Hoogstwaarschijnlijk was deze soort in het noorden van het land een adventief. Herfstadonis werd mee ingezaaid met granen. Deze soort verdween naarmate zaaigranen beter gezuiverd werden van onkruid.

***Agrostemma githago L.***  
***Bolderik***

Bolderik was in de 19<sup>e</sup> eeuw een wijd verspreide soort van graanakkers. Nu wordt deze soort nog zeer sporadisch als adventiefplant gevonden. Bolderik is in het BHG een laatste keer gevonden in Ukkel (BR, 1943, *André*).

***Agrostis vinealis Schreb.***  
***Zandstruisgras***

Zandstruisgras is een soort van voedselarme, droge zandgronden. Het is vooral een soort van lichte verstuingen. Deze soort is in 1942 op één plaats gevonden in het Zoniënwoud.

***Alopecurus aequalis Sobol.***  
***Rosse vossenstaart***

Rosse vossenstaart is in de jaren veertig van de 20<sup>e</sup> eeuw in drie kilometerhokken waargenomen in het BHG. Het is een soort van oeverzones.

***Althaea hirsuta* L.**  
**Ruige heemst**

Ruige heemst is een adventief uit zuidelijker streken die vermoedelijk met vogelzaad verspreid wordt. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden in Anderlecht.

***Althaea officinalis* L.**  
**Heemst**

Heemst is een soort van ruigten en riet in contact met brak water. Deze plant is éénmalig gevonden in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw in de Zennevallei aan de grens van het BHG.

***Alyssum alyssoides* (L.) L.**  
**Bleek schildzaad**

Bleek schildzaad is een plant van open, voedselarme terreinen. Deze soort is in Brussel het laatst gevonden tussen tramsporen in Sint-Pieters-Woluwe (BR, 1907, Michel).

***Alyssum simplex* Rudolphi**

*Alyssum simplex* is éénmalig gevonden op een stort in Anderlecht (BR, 1917, Michel).

***Amaranthus blitoides* S. Watson**  
**Nerfamarant**

Nerfamarant is volgens de Belgische Atlas gevonden in Anderlecht in de periode 1939-1971. Deze soort is afkomstig uit de V.S.

***Amaranthus graezicans* L.**  
**Afrikaanse amarant**

Afrikaanse amarant is uit warme en tropische gebieden van de Oude Wereld afkomstig. Deze plant is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden in Schaarbeek (PARENT 1977).

***Amaranthus quitensis* Kunth**  
**Ecuadoriaanse amarant**

Ecuadoriaanse amarant is afkomstig uit Zuid-Amerika. Deze soort is éénmalig gevonden in Evere (BR, 1948, Delvosalle).

***Amaranthus viridis* L**

Deze soort is éénmalig gevonden door Delvosalle L. in 1951 in Evere (LAWALREE 1953). *Amaranthus viridis* is met graan aangevoerd uit Zuid-Amerika.

***Anchusa officinalis* L. subsp. *procera* (Besser)**

Deze soort is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw waargenomen in Etterbeek en bij het station van Vorst-Zuid (LAWALREE 1953). *Anchusa officinalis* subsp. *procera* is een niet-inheemse plant uit de Balkan.

***Antennaria dioica* (L.) Gaertn.**

**Rozenkransje**

Rozenkransje is een plant van open, korte, zure en zandige vegetaties en van op rotsen. Tot in de 19<sup>e</sup> eeuw was het een eerder algemene soort. Sindsdien gaat de plant zeer sterk achteruit. In het noorden van het land is ze zelfs verdwenen. Rozenkransje is in de 19<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen op een zandige of stenige bodem gevonden in het BHG.

***Apium graveolens* L.**

**Selderij**

Selderij is de wilde vorm van een gekweekte plant. Het is een soort van zilte milieu's. Deze plant is éénmalig gevonden aan de rand van het Zoniënwoud in 1951.

***Arabis hirsuta* (L.) Scop.**

**Ruige scheefkelk**

Ruige scheefkelk is een plant van kalkrijke, droge bodems. In ons land is deze soort vooral op rotsachtige bodem in de Condroz aanwezig. Deze plant is nog gevonden bij de abdij van Ter Kameren in 1885 (LAWALREE 1957).

***Arnoseris minima* (L.) Schweigg. et Körte**

**Korensla**

Korensla is een onkruid van droge, zandige graanakkers. In de loop van de 20<sup>e</sup> eeuw is deze soort sterk achteruitgegaan. In het BHG is deze soort in 1943 nog gevonden in Sint-Job (Ukkel) en een laatste keer in Jette in 1947 (VANDEN BERGHEN 1985).

***Artemisia campestris* L.**

**Averuit**

Averuit kan in het noorden van het land als adventiefplant langs spoorwegen verschijnen. Deze plant is in Ukkel in 1944 éénmalig gevonden tijdens de periode 1939-1971.

***Asperugo procumbens* L.**

**Scherpkruid**

Scherpkruid is een adventiefplant. Deze plant is in Ukkel in 1944 éénmalig gevonden tijdens de periode 1939-1971.

***Asperula arvensis* L.**

**Akkerbedstro**

Akkerbedstro is een adventiefplant uit het Middellandse-Zeegebied. Deze soort is in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden met de vage plaatsvermelding 'Bruxelles' (GENT, Kickx).

***Atriplex hortensis* L.**  
**Tuinmelde**

Tuinmelde is afkomstig uit Midden-Azië. Deze plant is vóór 1939 enkele keren in Haren gevonden (LAWALREE 1953).

***Atriplex rosea* L.**

*Atriplex rosea* is een adventiefplant. Deze soort is éénmalig gevonden in 1949 in Anderlecht (LAWALREE 1953).

***Atriplex tatarica* L.**

*Atriplex tatarica* is een adventiefplant. Deze plant is tussen 1850 en 1950 enkele keren gesignaleerd in het BHG. De laatste vondst komt uit Neder-over-Heembeek en dateert van 1947 (LAWALREE 1953).

***Axyris amaranthoides* L.**

*Axyris amaranthoides* is een adventiefplant, met graan aangevoerd uit Rusland en Noord-Azië. Deze soort is éénmalig gevonden op een stort in Elsene (BR, 1918, *Michel*).

***Bassia scoparia* (L.) Voss**

*Bassia scoparia* is een adventiefplant, met graan aangevoerd uit Rusland en Noord-Azië. Deze soort is in 1944 éénmalig langs het kanaal gevonden in Laken (LAWALREE & VANDEN BERGHEN 1946).

***Bifora radians* Bieb.**  
**Holzaad**

Holzaad is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en omgeving. Deze soort wordt met granen verspreid en is enkele keren gevonden in het BHG in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw. Deze plant is een laatste keer in Schaarbeek gevonden in 1937 (FABRI & SALEMBIER 1985).

***Bifora testiculata* (L.) Spreng**

*Bifora testiculata* is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en het zuidwesten van Azië. Deze soort wordt met granen verspreid en is éénmalig gevonden bij de abdij van Ter Kameren (BR, 1909, *Michel*).

***Blysmus compressus* (L.) Panzer ex Link**  
**Platte bies**

Platte bies is een soort van voedselarme kalkmoerassen. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in een bos in Laken (GENT, 1884, *Sonnet*).

***Botrychium lunaria* (L.) Swartz**  
**Gelobde maanvaren**

Gelobde maanvaren is een plant van grazige, voedselarme vegetaties. Deze soort is volgens de Belgische Atlas enkele keren in de omgeving van Brussel gevonden vóór 1930.

***Briza minor L.***  
***Klein trilgras***

Klein trilgras is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en omgeving. Deze soort is volgens de Belgische Atlas éénmalig in Ukkel gevonden vóór 1930.

***Bromus arvensis L.***  
***Akkerdravik***

Akkerdravik komt voor op kalkrijke, onstabiele terreinen. De plant werd voor het laatst nog gevonden halverwege de 20<sup>e</sup> eeuw in Vorst en in Sint-Lambrechts-Woluwe.

***Bromus commutatus Schrad.***  
***Grote trosdravik***

Grote trosdravik wordt vaak verward met trosdravik. Het zijn beiden soorten van eerder natte graslanden. Sommige auteurs beschouwen het als één soort. De plant is rond 1950 op twee plaatsen gevonden in het noordwesten van Brussel. Latere vondsten ontbreken.

***Bromus erectus Huds.***  
***Bergdravik***

Bergdravik is een plant van droge, kalkrijke graslanden. Halverwege de 20<sup>e</sup> eeuw werd die nog in het Dudenpark (Vorst) en nabij het Rood Klooster (Oudergem) gevonden en ook nog op enkele andere plaatsen in wegbermen. Na 1971 is die echter niet meer teruggevonden.

***Bromus grossus Desf. ex DC.***  
***Zware dreps***

Zware dreps is een éénjarig gras van graanakkers. Deze plant is éénmalig gevonden halverwege de 20<sup>e</sup> eeuw bij de aanleg van de Noord-Zuidverbinding nabij het huidige Noordstation.

***Bromus secalinus L.***  
***Dreps***

Dreps was in de 19<sup>e</sup> eeuw een algemeen onkruid. Voor het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was die nog in acht uurhokken aanwezig aan de rand van het BHG. Er zijn geen vondsten van na 1971.

***Bunias erucago L.***  
***Gevleugelde hardvrucht***

Gevleugelde hardvrucht is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant is twee keer gesignaleerd in de 19<sup>e</sup> eeuw: in Haren (PARENT 1977) en in Elsene (BR, 1862, *Piré*).

***Bunium bulbocastanum L.***  
***Aardkastanje***

Aardkastanje is een soort van akkers op kalkbodems. Deze soort is in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in de omgeving van Brussel (GENT, *Kickx*).



***Bupleurum fontanesii* Guss. ex Caruel**

*Bupleurum fontanesii* is een adventiefplant. Deze soort is éénmalig gevonden op een braakliggend terrein (BR, 1906, *De Bosschere*).

***Bupleurum subovatum* Link ex Spreng.  
Smalle doorwas**

Smalle doorwas is een graanadventief uit het Middellandse-Zeegebied en het zuidwesten van Azië. Deze soort is éénmalig gevonden in Vorst (BR, 1906, *Hespe!*).

***Calamintha ascendens* Jord.  
Opstijgende steentijm**

Opstijgende steentijm is een soort van oevers, oude muren en ruderaal terreinen. Deze soort is volgens de Belgische Atlas enkele keren gevonden in het BHG in de periode 1939-1971.

***Calla palustris* L.  
Slangewortel**

Slangewortel is een soort van moerassen en laagvenen. Van deze plant is er voor het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw een herbariumgegeven met als vage omschrijving 'Bruxelles' (GENT, *Kickx*).

***Camelina alyssum* (Mill.) Thell.  
Vlashedtentut**

Vlashedtentut is een éénjarige, sterk gebonden aan de vlasakkers. Deze plant is het laatst in Schaarbeek gevonden (BR, 1930, *Lambert*).

***Camelina microcarpa* Andr. ex DC.  
Kleinzadige huttentut**

Kleinzadige huttentut is een graanadventief uit warmere streken van de Oude Wereld. Deze plant is rond 1900 op een drietal plaatsen gevonden in het noordoosten van het BHG.

***Camelina rumelica* Velen.  
Bleke huttentut**

Bleke huttentut is een adventief uit de Balkan, Turkije en aangrenzende gebieden. Deze soort is éénmalig gevonden in Elsene (LAWALREE 1957).

***Camelina sativa* (L.) Crantz  
Zaadhuttentut**

Zaadhuttentut is een voedergewas uit warmere streken van de Oude Wereld. Deze soort is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw nog regelmatig op rommelige terreinen gevonden in het BHG. De laatste vondst is van de kanaalzone in Anderlecht (BR, 1969, *Sotiaux*).

***Campanula patula L.***  
**Weideklokje**

Weideklokje is een niet-inheemse plant afkomstig uit andere Europese regio's en de Kaukasus. Deze plant is volgens de Belgische Atlas vóór 1930 gevonden in of nabij het Zoniënwoud.

***Carex demissa Vahl ex Hartm.***  
**Geelgroene zegge**

Geelgroene zegge is een soort van open, venige gronden. Deze plant is éénmalig gevonden in de 19<sup>e</sup> eeuw in de omgeving van Brussel (BR, 1854-1856, *Nyst*)

***Carex distans L.***  
**Zilte zegge**

Zilte zegge is een soort van gestoorde situaties op een kalkhoudende of venige grond. Deze plant is éénmalig gevonden in de 19<sup>e</sup> eeuw in het Laarbeekbos (BR, 1866, *Bommer*).

***Carex echinata Murray***  
**Sterzegge**

Sterzegge is een soort van natte, schrale graslanden en venige terreinen. Deze soort is in de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in weiden in Vorst: ( BR, 1868, *Coomans V. & L.*) en (BR, 1866, *Grün*).

***Carex flava L.***  
**Gele zege**

Gele zegge is een soort van basenrijke kwel. Deze plant is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw enkele keren ingezameld in het noorden van het BHG (Jette, Laken, Neder-over-Heembeek).

***Carex lepidocarpa Tausch***  
**Schubzegge**

Schubzegge is een soort van voedselarme gronden met kalkrijke kwel. Voor de 19<sup>e</sup> en de 20<sup>e</sup> eeuw zijn er drie vondsten bekend in het BHG. Schubzegge werd het laatst gevonden in Bosvoorde aan de rand van het Zoniënwoud.

***Carex pulicaris L.***  
**Vlozegge**

Vlozegge is een soort van zwak zure, voedselarme en vochtige zandgronden of venen. Volgens de Belgische Atlas is vlozegge vóór 1939 op twee plaatsen gevonden in het zuiden van het BHG.

***Carex rostrata Stokes***  
**Snavelzegge**

Snavelzegge is een soort van verlanding in een eerder voedselarm milieu. Snavelzegge is in de 19<sup>e</sup> en de 20<sup>e</sup> eeuw in enkele moerassen gevonden in het BHG. Deze plant is een laatste keer gevonden nabij Sint-Job (Ukkel) in 1943.

***Carex vesicaria L.***  
**Blaaszegge**

Blaaszegge is een soort van moerassen op een enigszins voedselrijke bodem. Deze soort is in het BHG twee keer gevonden in de 19<sup>e</sup> eeuw: de laatste keer was in Neder-over-Heembeek (BR, 1884, *Douret*)

***Carex viridula s.l.***  
**Geelgroene en dwergzegge**

Deze soortengroep groeit in eerder kruidige vegetaties op een zwak zure tot basische bodem. Deze soort is in de 19<sup>e</sup> eeuw gesignaleerd in het Zoniënwoud (BR, 1861, *Bommer*).

***Carex vulpina L.***  
**Voszegge**

Voszegge is een soort van graslanden met wisselende waterstanden. Deze soort is in de 19<sup>e</sup> en de 20<sup>e</sup> eeuw enkele keren gevonden in het BHG. Voszegge is het laatst gevonden in 1944 in de Zennevallei op de zuidelijke grens van het BHG.

***Carlina vulgaris L.***  
**Driedistel**

Driedistel is een soort van open graslanden op kalkrijke bodem. Driedistel kan ook op terrils en spoorwegterreinen voorkomen. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw regelmatig in Oudergem nabij het Rood Klooster gevonden. Vondsten uit de 20<sup>e</sup> eeuw in Oudergem zijn vermoedelijk uit dezelfde omgeving. Driedistel is in 1950 nog in Haren gevonden en in de periode 1940-1971 ook nog in Oudergem.

***Carthamus tinctorius L.***  
**Saffloer**

Saffloer is een vogelzaadadventief. Deze plant duikt regelmatig op in een stedelijke omgeving. Deze soort is éénmalig gevonden bij de werken aan de Noord-Zuidverbinding (BR, 1953, *Michel*).

***Carum carvi L.***  
**Echte karwij**

Echte karwij is een soort van hooilanden. Deze soort is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw éénmalig ingezameld in Haren (PARENT 1977).

***Caucalis platycarpus L.***  
**Caucalis**

Caucalis is een graanadventief uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende gebieden. Deze plant is in de 20<sup>e</sup> eeuw enkele keren gevonden in het BHG. Volgens de Belgische Atlas is er nog één vondst uit de periode 1939-1971.

***Centaurea calcitrapa L.***  
**Kalketrip**

Kalketrip is een soort die in ons land aan zijn areaalgrens leeft. Sinds het aangevoerde graan meer gezuiverd is, gaat deze soort sterk achteruit. Momenteel is deze soort in het noorden van het land verdwenen. Het is een plant van

zonnige, kalkhoudende bodems. Kalketrip is in de 19<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen gevonden in het BHG (DURAND 1899).

***Centaurea diffusa* Lam.**

*Centaurea diffusa* is een adventiefplant. Deze soort is éénmalig gevonden in Sint-Job (Ukkel) in 1943.

***Ceratocapnos claviculata* (L.) Lidén**  
**Rankende helmbloem**

Rankende helmbloem is een soort van verstoorde bossen op zure gronden. Deze soort is enkele keren gevonden in het BHG vóór 1939.

***Chaerophyllum bulbosum* L.**  
**Knolribzaad**

Knolribzaad is afkomstig uit Midden-Europa, de Balkan en aangrenzende gebieden. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden in Vorst (BR, 1873, Piré).

***Chenopodium dessicatum* A. Nelson**

*Chenopodium dessicatum* is afkomstig uit Noord-Amerika. Deze plant is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw op twee stortplaatsen gevonden in het BHG.

***Chenopodium foliosum* Aschers**  
**Rode aardbeispinazie**

Rode aarbeispinazie is aangevoerd met ertsen vanuit Eurazië en Noord-Afrika. Deze soort is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in Haren (PARENT 1977).

***Chenopodium multifidum* L.**

*Chenopodium multifidum* is een adventiefplant. Deze soort is éénmalig gevonden op een braakliggend terrein in Haren in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw (BR, 1922, Michel).

***Chenopodium murale* L.**  
**Muurganzenvoet**

Muurganzenvoet is een plant van droge, voedselrijke en meestal verstoorde groeiplaatsen. Deze plant is gevonden in Sint-Gillis (BR, 1869, Coomans L. & V.) en volgens de Belgische Atlas in Ukkel in de periode 1939-1971.

***Chenopodium opulifolium* Schrad. ex Koch et Ziz**  
**Sneeuwbalganzenvoet**

Sneeuwbalganzenvoet is een graanadventief uit warmere regio's van de Oude Wereld. Deze plant is rond 1900 enkele keren gevonden op storten en braakliggende terreinen. De laatste vondst is van Elsene (BR, 1924, Michel).

***Chenopodium vulvaria* L.**  
**Stinkende ganzenvoet**

Stinkende ganzenvoet is een soort van voedselrijke, rommelige hoekjes. Deze soort gaat in Europa zeer sterk achteruit. Deze plant is tussen 1850 en 1939 enkele keren gevonden in het BHG. De Belgische Atlas vermeldt één vondst uit de periode 1939-1971.

***Cicerbita macrophylla* (Willd.) Wallr.**  
**Grote bergsla**

Grote bergsla is een adventiefplant uit Rusland. De Belgische Atlas vermeldt één vondst in Anderlecht voor de periode 1939-1971.

***Cirsium eriophorum* (L.) Scop.**  
**Wollige distel**

Wollige distel is een soort van kalkrijke bermen. In ons land groeit deze plant alleen nog in Lotharingen. Wollige distel werd in Vorst in een oude zandgroeve gevonden (BR, 1928, *Legrand*) en voor het laatst in Oudergem in 1942.

***Cladium mariscus* (L.) Pohl**  
**Galigaan**

Galigaan is een soort van kalkrijke moerassen. Deze plant is éénmalig ingezameld rond 1900 op de grens van Dilbeek en Sint-Jans-Molenbeek (LG, 1896, *Halin*).

***Coeloglossum viride* (L.) Hartm.**  
**Groene nachtorchis**

Groene nachtorchis is een soort van graslanden en bosranden op kalkhoudende bodem. Deze orchidee is volgens de Belgische Atlas vóór 1930 gevonden in Ukkel en nabij het Laarbeekbos (Jette) of in het aangrenzende Asse.

***Colutea arborescens* L.**  
**Europese blazenstruik**

Europese blazenstruik is afkomstig uit Midden- en Zuid-Europa. Op zonnige, droge en kalkrijke plaatsen kan deze soort inburgeren in het noorden van het land. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw op twee plaatsen gesignaleerd in het BHG.

***Comarum palustre* L.**  
**Wateraardbei**

Wateraardbei is een soort van voedsearme verlandingszones. Deze soort is éénmalig ingezameld in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw in de omgeving van Brussel (GENT, *Kickx*).

***Conringia orientalis* (L.) Dum.**  
**Witte steenraket**

Witte steenraket is een graanadventief uit warmere regio's van de Oude Wereld. Deze plant is rond 1900 meerdere keren ingezameld in het BHG. Deze soort

groeide op braakliggende terreinen en in bermen. De laatste vondsten komen uit Elsene (BR, 1922, *Michel*) en Laken (BR, 1922, *Guns*).

***Convolvulus tricolor L. subsp. cupanianus (Tod.) Cavara et Grande***  
***Dagschone***

Dagschone (*Convolvulus tricolor*) is een graanadventief uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw gevonden in Evere (LAMBINON 1957).

***Crataegus rhipidophylla Gandoger***  
***Koraalmeidoorn***

Koraalmeidoorn is een soort van hagen en bosranden. Deze struik is volgens de Belgische Atlas in de periode 1939-1971 gevonden aan de rand van het Zoniënwoud in het oosten van het BHG.

***Crepis nicaeensis Balb.***

*Crepis nicaeensis* is een adventiefplant. Deze soort is éénmalig gevonden in Ukkel in 1944.

***Crepis sancta (L.) Bornm. subsp. nemausensis (Vill.) Bab.***  
***Vleugelstreepzaad***

Vleugelstreepzaad is een éénjarige, afkomstig uit de Balkan, Turkije en aangrenzende gebieden. Deze plant groeit op ruigten en bermen. Deze soort is enkele keren gesignaleerd in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw nabij het Zoniënwoud. De laatste vondst is van 1965 (BR, 1965, *Lawalrée*).

***Crepis setosa Haller f.***  
***Borstelstreepzaad***

Borstelstreepzaad is een adventiefplant uit zuidelijker streken van Eurazië. Deze soort is volgens de Belgische Atlas in Ukkel en nabij Haren gevonden in de periode 1939-1971.

***Cucubalis baccifer L.***  
***Besanjelier***

Besanjelier is een soort van bosranden uit zuidelijker regio's van Eurazië. Deze plant is in de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in Vorst (BR, *Crépin*) en in Anderlecht (BR, 1890, *Hamoir*).

***Cuscuta gronovii Willd. ex Schult.***  
***Oeverwarkruid***

Oeverwarkruid komt voor langs de Duitse Moezel maar is in het noorden van het land een adventiefplant. Deze soort is volgens de Belgische Atlas in het noorden van Brussel gevonden in de periode 1940-1971.

***Cynodon dactylon* (L.) Pers.**  
**Gewoon handjesgras**

Gewoon handjesgras is een adventiefplant uit warmere en zelfs tropische regio's. Deze soort is in de periode 1939-1971 twee keer gevonden in een uurhok en kilometerhok waar spoorlijnen aanwezig zijn.

***Cyperus flavescens* L.**  
**Geel cypergras**

Geel cypergras is een plant van voedselarme, 's zomers droogvallende plaatsen. Deze soort is rond 1800 gevonden in Laken en in de 19<sup>e</sup> eeuw in Ukkel (DURAND 1899).

***Cystopteris fragilis* (L.) Bernh.**  
**Blaasvaren**

Blaasvaren is een soort van vochtige, schaduwrijke plaatsen. Deze soort is gevonden in 1943 aan de noordoostelijke rand van het Zoniënwoud.

***Dactylorhiza majalis* (gr.)**  
**Vleeskleurige & rietorchis**

Bij oude gegevens is het soms zeer moeilijk een onderscheid te maken tussen beide soorten. Voor de periode 1939-1971 is er één vondst bekend. Deze soortengroep is in 1952 gesignaleerd in de omgeving van het moeras van Ganshoren.

***Dactylorhiza maculata* (L.) Soó**  
**Gevlekte orchis**

Gevlekte orchis is een soort van zure, venige bodems. Bij oudere gegevens (vóór 1972) kan er verwarring zijn met vondsten van bosorchis (*Dactylorhiza fuchsii*). Er zijn enkele vondsten, gedocumenteerd met herbariummateriaal voor de omgeving van het Zoniënwoud en het Ter Kamerenbos. De laatste is afkomstig van Ukkel (BR, 1928, *Lebrun*).

***Dactylorhiza majalis* (Reichenb.)P.F. Hunt et Summerh.**  
**Brede orchis**

Brede orchis is een soort van eerder natte, onbemeste graslanden. Deze soort is op het einde van de 19<sup>e</sup> en het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw op veel plaatsen in de valleien van het BHG ingezameld. De laatste herbariumgegevens in de Nationale Plantentuin komen uit het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek (BR, 1923, *Michel*) en uit Neder-over-Heembeek (BR, 1924, *Guns*).

***Danthonia decumbens* (L.) DC.**  
**Tandjesgras**

Tandjesgras is een soort van heischrale graslanden. Dit gras groeit op een iets rijkere bodem dan de arme zandgronden met monotone struikheidebestanden. In de periode 1939-1971 is tandjesgras nog in zeven kilometerhokken waargenomen aan de westelijke en de noordelijke rand van het Zoniënwoud. De laatste waarneming dateert echter van 1955.

***Daphne mezereum L.***  
**Rood peperboompje**

Rood peperboompje is volgens de Belgische Atlas éénmalig gevonden in het zuidoosten van het BHG in de periode 1939-1971. Het is voor die periode de enige vondst ten noorden van Samber en Maas. Vermoedelijk is het een adventiefvondst, waarbij bessen uit tuinen verspreid werden door besetende vogels.

***Delia segetalis (L.) Dum.***  
**Korenschijnspurrie**

Korenschijnspurrie is een soort van graanakkers op vochtige, zandige bodem. Deze soort werd zowat overal in het toen nog grotendeels landelijke BHG gevonden in het midden van de 19e eeuw. De laatste gedocumenteerde herbariumvondst is afkomstig van Laken (BR, 1894, *Martinis*).

***Dianthus carthusianorum L.***  
**Kartuizeranjer**

Kartuizeranjer is een soort van snel opwarmende, kalkrijke graslanden. Deze plant is éénmalig gevonden vóór 1939 in Vorst (BR, *Anoniem*). Volgens de Belgische Atlas komt deze soort niet voor ten noorden van Samber en Maas.

***Dianthus deltoides L.***  
**Steevanjer**

Steevanjer is een soort van snel opwarmende, zandige terreinen. Deze soort werd ingezameld in Ukkel (BR, 1859, *Wesemael*) en ook in Laken (BR, 1887, *Troch*).

***Diphysastrum tristachyum (Pursh) Holub***  
**Kleine wolfsklauw**

Kleine wolfsklauw is een soort van droge, open heide. Er zijn enkele herbariumvondsten voor het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw. Een vindplaats situeert zich bij Sint-Job (BR, 1887, *Anoniem*) en een andere in het Zoniënwoud (BR, 1898, *Anoniem*).

***Doronicum pardalianches L.***  
**Hartbladzonnebloem**

Hartbladzonnebloem is in het noorden van het land een niet-inheemse plant die in oude parken groeit. Deze opvallende plant is volgens de Belgische Atlas in de periode 1939-1971 gevonden in Anderlecht.

***Drosera intermedia Hayne***  
**Kleine zonnedaauw**

Kleine zonnedaauw is een soort van open plekken in natte heide. Dit plantje is op een vochtige heide in Sint-Job nog in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw gevonden (BR, 1953, *Mervielde*).



***Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenkins**  
***Geschubde mannetjesvaren***

Geschubde mannetjesvaren is een soort van vochtige bossen. Deze soort is volgens de Belgische Atlas éénmalig gevonden in het zuidoosten van het BHG in de periode 1939-1971.

***Eleocharis acicularis* (L.) Roem. et Schult.**  
***Naaldwaterbies***

Naaldwaterbies is een pionier van oeverzones. Er zijn twee herbariumvondsten uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw: één in Sint-Jans-Molenbeek (GENT, *Kickx*) en één in het Zoniënwoud (BR, 1856, *Bommer*). Verder is er volgens de Belgische Atlas nog één vondst van vóór 1930 in het zuidoosten van het BHG.

***Eleocharis quinqueflora* (F.X. Hartm.) O. Schwartz**  
***Armbloemige waterbies***

Armbloemige waterbies is een soort van voedselarme maar niet echt zure moerassen. Deze plant is volgens de Belgische Atlas vóór 1930 gevonden in de vallei van de Woluwe in Sint-Lambrechts-Woluwe of net buiten het BHG in Sint-Stevens-Woluwe.

***Epipactis palustris* (L.) Crantz**  
***Moeraswespenorchis***

Moeraswespenorchis groeit op grazige plaatsen op natte, kalkrijke maar eerder voedselarme bodem. In de Nationale Plantentuin is er één herbariumvondst afkomstig van Laken voor de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw (BR, *Coomans L. & V.*).

***Eranthis hyemalis* (L.) Salisb.**  
***Winterakoniet***

Winterakoniet wordt veel aangeplant in parken en tuinen. Bij de commentaar van de enige herbariumvondst uit Ukkel (BR, 1960, *André*) wordt aan het spontane karakter getwijfeld (*dans une plate-bande, probablement introduit dans un terreau d'horticulteur*). Winterakoniet is ook in het park van Tournay-Solvay (Bosvoorde) aanwezig maar werd niet als verwilderd genoteerd in de periode 2003-2005.

***Erica tetralix* L.**  
***Gewone dophei***

Gewone dophei is een soort van vochtige en natte heide. Van deze plant is er één vindplaats bekend uit Haren (BR, 1886, *Guelton*).

***Erigeron philadelphicus* L.**

*Erigeron philadelphicus* is een adventiefplant. Deze soort is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw gevonden in Bosvoorde op een spoorwegberm (DELVOSALLE 1953).

***Eriophorum angustifolium* Honck.**  
***Veenpluis***

Veenpluis is een soort van voedselarme moerassen en venen. Deze plant is lange tijd aanwezig geweest nabij Sint-Job: (BR, 1885, *Douret*) en (BR, 1943, *André*).

Veenpluis is vóór 1939 nog gevonden in het moeras van Jette (DE ZUTTERE 1966).

***Eryngium planum* L.**

*Eryngium planum* is een adventiefplant uit Eurazië die uit tuinen kan ontsnappen. Deze plant is éénmalig gevonden op de Heizel (BR, 1946, *Michiels*).

***Erysimum repandum* L.  
*Uitgespreide steenraket***

Uitgespreide steenraket is een graanadventief uit andere regio's van Europa en het zuidwesten van Azië. Deze soort is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw op twee plaatsen op braakliggende terreinen gevonden in het BGH.

***Fagopyrum tataricum* (L.) Gaertn.  
*Frans boekweit***

Frans boekweit is een vogelzaadadventief afkomstig uit Siberië en Midden-Azië. Deze plant is in 1862 gevonden in Elsene (LAWALREE 1953).

***Filago arvensis* L.  
*Akkerviltkruid***

Akkerviltkruid is een warmteminnende pionier van zandige gronden. Dit plantje is volgens de Belgische Atlas vóór 1940 in het noordoosten van het BHG gevonden. Er is ook een melding van Schaarbeek op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw (PARENT 1977).

***Filago lutescens* Jord.  
*Geel viltkruid***

Geel viltkruid is een warmteminnende soort van voedselarme akkers. Dit plantje is volgens de Belgische Atlas vóór 1930 gevonden in Ukkel.

***Filago minima* (Smith) Pers.  
*Dwergviltkruid***

Dwergviltkruid is een soort van open, voedselarme zandgronden. Er zijn meerdere herbariumvondsten voor het BHG uit de 19<sup>e</sup> eeuw. De laatste herbariumvondst komt van een braakliggend terrein in Oudergem (BR, 1920, *Michel*).

***Filago vulgaris* Lam.  
*Duits viltkruid***

Duits viltkruid is een soort van open terreinen maar zeer gevoelig voor bemesting. Van deze planten zijn er meerdere herbariumvondsten bekend uit de 19<sup>e</sup> eeuw. De laatste, goed gedateerde vondst komt uit de buurt van het Rood Klooster in Oudergem (BR, 1891-1894, *Tiberghien*).

***Fritillaria meleagris* L.  
*Kievitsbloem***

Kievitsbloem is een soort van venige, drassige hooilanden. Deze plant is in ons land verdwenen. Er is veel herbariummateriaal uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw

aanwezig in de Nationale Plantentuin. Alle planten lijken wel van dezelfde omgeving afkomstig: langs het kanaal in Laken.

***Fumaria densiflora DC.***  
***Dichtbloemige duivekervel***

Dichtbloemige duivekervel is een pionier van eerder kalkrijke bodems. Deze plant is enkele keren gemeld in het BHG vóór 1939. Het enige herbariummateriaal is afkomstig van Sint-Gillis (BR, 1907, *Gilta*).

***Fumaria parviflora Lam.***  
***Kleine duivekervel***

Kleine duivekervel is een graanadventief afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende gebieden. Deze plant is een paar keer waargenomen in het BHG. De laatste keer was in Vorst (BR, 1908, *Michel*).

***Fumaria vaillantii Loisel.***  
***Roze duivekervel***

Roze duivekervel is een graanadventief afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende gebieden. Deze plant is éénmalig waargenomen in Vorst (BR, 1860, *Hennen*).

***Galeopsis angustifolia Ehrh. ex Hoffmann***  
***Smalle raai***

Smalle raai is een onkruid van graanakkers en een pionier van grindbeddingen. Deze soort is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw enkele keren gevonden in de zuidelijke Zennevallei en in Bosvoorde.

***Galeopsis speciosa Mill.***  
***Dauwnetel***

Dauwnetel is een soort van graanakkers en vochtige, voedselrijke plaatsen. Volgens de Belgische Atlas is deze soort op een paar plaatsen in het BHG gevonden vóór 1930.

***Galium spurium L.***  
***Akkerwalstro***

Akkerwalstro is een pionier van open terreinen. Deze plant is in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw in Boondaal (Elsene) gevonden (DURAND 1899). Verder is er volgens de Belgische Atlas voor de periode 1939-1971 een vondst uit de zuidoosthoek van het BHG.

***Galium tricornutum Dandy***  
***Driehoornig walstro***

Driehoornig walstro is een pionier van eerder kalkrijke gronden. Deze soort is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw nog enkele keren in het BHG gevonden in het zuidelijk gedeelte van de Zennevallei en in Sint-Job (Ukkel).

***Genista anglica* L.**  
**Stekelbrem**

Stekelbrem is een soort van iets vochtige heide. Deze soort is in de 19<sup>e</sup> eeuw enkele keren gevonden in het BHG. De herbariumvondsten zijn afkomstig van Ukkel (BR, 1856, *Martinis*) en (BR, 1859, *Bommer*).

***Genista pilosa* L.**  
**Kruipbrem**

Kruipbrem is een soort van iets voedselrijkere, droge heide. Er is één vondst langs een spoorlijn bij Brussel uit de 19<sup>e</sup> eeuw (GENT, 1860, *Scheidweiler*).

***Geranium lucidum* L.**  
**Glanzige ooievaarsbek**

Glanzige ooievaarsbek is een pionier van schaduwrijke rotsen en oude muren. Deze soort is gevonden in Oudergem nabij het Rood Klooster (BR, 1874, *Vero*) en in Bosvoorde (BR, 1913, *De Renne*).

***Geum rivale* L.**  
**Knikkend nagelkruid**

Knikkend nagelkruid is een soort van natte hooilanden en natte loofbossen. Er is vóór 1939 slechts één vondst in het noorden van het land bekend. Deze plant is éénmalig in Oudergem nabij het Rood Klooster gevonden (BR, 1904, *Chalon*).

***Groenlandia densa* (L.) Fourr.**  
**Paarbladig fonteinkruid**

Paarbladig fonteinkruid is een plant van helder, voedselrijk en ook vaak kalkrijk water. Deze plant werd in de 19<sup>e</sup> eeuw regelmatig gevonden in het kanaal naar Charleroi in Anderlecht en ook nabij het Rood Klooster. De laatste, eerder recente vondst komt uit de Neerpedebeek in Anderlecht (BR, 1956, *Sotiaux*).

***Gymnadenia conopsea* (L.) R. Brown**  
**Grote muggenorchis**

Grote muggenorchis is een plant van kalkrijke bodem op open terreinen. Deze plant is in Jette éénmalig ingezameld in het Laarbeekbos (LG, 1876, *Gravis*).

***Gypsophila muralis* L.**  
**Gipskruid**

Gipskruid is een éénjarige van eerder vochtige maar zonnige, open plaatsen. Het noorden van ons land ligt vermoedelijk buiten het natuurlijk areaal. Deze plant werd in de 19<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen gevonden in het BHG. Een vondst uit een klaverveld in Sint-Gillis is gedocumenteerd met herbariummateriaal (BR, 1862, *Piré*).

***Gypsophila pilosa* Huds.**

*Gypsophila pilosa* is een adventiefplant. Deze soort is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw twee keer gevonden in het BHG op braakliggende terreinen: in Sint-Gillis (BR, 1907, *Isaácson*) en in Schaarbeek (BR, 1930, *Lambert*).

***Hordeum marinum* Huds.**  
**Zeegerst**

Zeegerst is een plant van schorren en zilte gebieden. Deze soort komt niet meer voor in ons land. Deze soort is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden bij het station van Vorst-Zuid (BR, 1909, *Michel*).

***Hypochaeris glabra* L.**  
**Glad biggekruid**

Glad biggekruid is een soort van voedselarme, snel opwarmende zandgronden. Volgens de Belgische Atlas is deze plant vóór 1930 op enkele plaatsen in het BHG gevonden.

***Illecebrum verticillatum* L.**  
**Grondster**

Grondster is een pionier van paden op een zandige bodem. Voor deze soort is er één herbariumvondst vermoedelijk uit het BHG (BR, 1800-1939, *Anoniem*) en één gegeven uit de literatuur voor Bosvoorde (LAWALREE 1954).

***Isatis tinctoria* L.**  
**Wedde**

Wedde is een adventiefplant uit warmere regio's van Europa. Deze plant is in Schaarbeek gevonden op puin (BR, 1909, *Hespe*) en volgens de Belgische Atlas ook nogmaals tussen Brussel en Laken in de periode 1939-1971.

***Juncus tenageia* L. f.**  
**Wijdbloeiende rus**

Wijdbloeiende rus is een pionier van eerder voedselarme, vochtige zand- en zandleemgronden. Deze plant is volgens de Belgische Atlas in Ukkel gevonden vóór 1930.

***Kickxia spuria* (L.) Dum.**  
**Eironde leeuwenbek**

Eironde leeuwenbek is een éénjarige van kalkrijke, eerder zware bodems. Van deze plant is er één herbariumvel uit de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw met als topnomen Ukkel en Laken (BR, *Bommer*).

***Lamium maculatum* L.**  
**Gevlekte dovenetel**

Gevlekte dovenetel is een soort van de Maasvallei. Buiten de Maaasvallei gaat het vooral om verwilderde tuinplanten. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw op een paar plaatsen in het BHG gevonden (Ukkel en Rood Klooster in Oudergem).

***Lathyrus linifolius* (Reichard) Bässler**  
**Knollathyrus**

Knollathyrus is een soort van voedselarme graslanden en lichtrijke delen van eerder voedselarme bossen. Er is voor deze plant één herbariumvondst uit het Ter Kamerenbos (BR, 1903, *Leroy*).

***Legousia hybrida (L.) Delarbre***  
***Klein spiegelklokje***

Klein spiegelklokje is een éénjarige van vochtige, kalkrijke graanakkers. Deze soort is volgens de Belgische Atlas op verschillende plaatsen in het BHG gevonden vóór 1930.

***Lemna gibba L.***  
***Bultkroos***

Bultkroos komt voor in zeer voedselrijk water. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden in Anderlecht.

***Lepidium graminifolium L.***  
***Graskers***

Graskers is een adventiefplant uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende regio's. Voor het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw zijn er herbariumvondsten uit Neder-over-Heembeek (BR, 1895, *Troch*) en uit Sint-Jans-Molenbeek (BR, 1895, *Sladden*). Verder zijn er nog vondsten in twee andere uurhokken in het BHG.

***Lepidium heterophyllum Benth***  
***Rozetkruidkers***

Rozetkruidkers is een adventiefplant uit het uiterste westen van Europa. Deze plant is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in Ukkel (BR, 1875, *Errera L. & P.*).

***Lepidium perfoliatum L.***  
***Doorgroeide kruidkers***

Doorgroeide kruidkers is een graanadventief afkomstig uit Eurazië. Deze plant is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in Elsene (BR, 1871, *Crépin*) en in Haren (BR, 1895, *Guelton*).

***Linum catharticum L.***  
***Geelhartje***

Geelhartje is een soort van eerder vochtige, voedselarme maar kalkrijke graslanden. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen gevonden in het zuiden van het BHG. Geelhartje is voor het laatst gevonden in het Koninklijk Domein van Laken (BR, 1967, *Lawalrée*).

***Lithospermum arvense L.***  
***Ruw parelzaad***

Ruw parelzaad is een pionier van vochtige, basische bodem. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw nog gevonden in Anderlecht en op de grens van Vorst en Ukkel.

***Lolium remotum* Schrank**  
**Vlasdolik**

Vlasdolik is een specifiek onkruid van vlasakkers. Momenteel is deze soort verdwenen in ons land. Deze plant is in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw op een paar plaatsen gevonden in het BHG: (BR, 1845, *Scheidweiler*) en (BR, 1861, *Grün*).

***Lolium temulentum* L.**  
**Dolik**

Dolik is een specifiek onkruid van graanakkers. Deze plant is nog in de jaren veertig van de 20<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen gevonden in het zuidwesten van het BHG (Anderlecht, Vorst en Ukkel).

***Lycopodiella inundata* (L.) Holub**  
**Moeraswolfsklauw**

Moeraswolfsklauw is een plant van natte, onbegroeide plaatsen op een voedselarme, zandige bodem. Volgens de Belgische Atlas is deze plant vóór 1930 in Ukkel gevonden.

***Lysimachia thyrsiflora* L.**  
**Moeraswederik**

Moeraswederik is een soort van moerassen en laagvenen op voedselarme gronden. Deze plant is volgens de Belgische Atlas éénmalig gevonden in het zuidoosten van het BHG (Oudergem of Sint-Pieters-Woluwe).

***Lythrum hyssopifolia* L.**  
**Kleine kattenstaart**

Kleine kattenstaart is een graanadventief. Volgens de Belgische Atlas is deze plant in Anderlecht gevonden in de periode 1939-1971.

***Marrubium vulgare* L.**  
**Malrove**

Malrove is een soort van snel opwarmende gronden op stikstofrijke, kalkhoudende bodems. Deze soort is volgens de Belgische Atlas op enkele plaatsen in het noordoosten van het BHG gevonden vóór 1930.

***Medicago arabica* (L.) Huds.**  
**Gevlekte rupsklaver**

Gevlekte rupsklaver is een plant van open graslanden, dijken en bermen. Deze plant is tussen 1850 en 1930 op meerdere plaatsen gevonden in het BHG: vooral in Ter Kamerenbos en in de Zennevallei. De laatste vondst is afkomstig uit een weide in Ukkel (BR, 1928, *Lebrun*).

***Medicago carstiensis* Wulfen**

*Medicago carstiensis* is een adventiefplant. Van deze soort is er één herbariumvondst uit Neder-over-Heembeek (BR, 1896, *Guns*).

***Medicago polymorpha* L.**  
**Ruige rupsklaver**

Ruige rupsklaver is een graanadventief afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende regio's. Deze plant is volgens de Belgische Atlas in de periode 1939-1971 in twee uurhokken net ten oosten en net ten zuiden van het historisch centrum gevonden.

***Medicago rigidula* (L.) All.**

*Medicago rigidula* is een adventiefplant. Van deze soort is er één herbariumvondst uit Sint-Gillis (BR, 1907, Isaäcson).

***Melilotus sulcatus* Desf.**

*Melilotus sulcatus* is een graanadventief uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant is in 1950 bij de Vogelzang-wijk gevonden in Sint-Pieters-Woluwe (DELVOSALLE 1953).

***Mentha longifolia* L.**  
**Hertsmunt**

Hertsmunt is een soort van oevers en grindbeddingen. Deze plant is éénmalig gevonden op het zuidelijk spoorwegencomplex (Klein-Eiland) in 1950.

***Menyanthes trifoliata* L.**  
**Waterdrieblad**

Waterdrieblad is een soort van verlandingszones in eerder voedselarm water. Deze plant is tot rond 1900 op meerdere plaatsen in natte valleien in het BHG gevonden. Waterdrieblad is wel nog veel later in het moeras van Jette gevonden in 1952.

***Myagrum perfoliatum* L.**

*Myagrum perfoliatum* is een graanadventief uit zuidelijker regio's. Deze plant is op braaliggend terrein gevonden in Schaarbeek (BR, 1930, Lambert) en nabij het station van Vorst-Zuid (BR, 1906, Michel).

***Najas minor* All.**  
**Klein nimfkruid**

Klein nimfkruid is een soort van helder, kalkrijk water. Deze waterplant is volgens de Belgische Atlas vóór 1930 in Anderlecht gevonden.

***Nepeta cataria* L.**  
**Wild kattekruid**

Wild kattekruid is een soort van droge, voedselrijke ruigten. Deze soort is in de 19<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen in het BHG gevonden (DURAND 1899).

***Neslia paniculata* (L.) Desv.**  
**Vinkenzaad**

Vinkenzaad is een graanadventief afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en meer oostelijk gelegen streken. Deze plant is volgens de Belgische Atlas vóór



1930 op enkele plaatsen gevonden in het BHG. De laatste vondst is afkomstig van het station Vorst-Zuid (BR, 1935, *Michel*).

***Nigella arvensis* L.**  
**Wilde nigelle**

Wilde nigelle is een éénjarige van kalkrijke akkers. Deze soort was voor het noorden van het land een adventiefplant en is nu overal in ons land verdwenen. Deze soort is in Elsene gevonden (LAWALREE 1955a) en ook op puin in Laken (BR, 1891, *Troch*).

***Nuphar pumila* (Timm) DC**  
**Kleine plomp**

Kleine plomp is een soort van voedselarme waterpartijen. Deze plant is in de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in Bosvoorde in het Zoniënwoud (BR, *Bommer*).

***Nymphoides peltata* (S.G. Gmel.) O. Kuntze**  
**Watergentiaan**

Watergentiaan is een soort van helder en eerder alkalisch water. Deze soort is volgens de Belgische Atlas vóór 1930 nabij Laken gevonden.

***Oenanthe peucedanifolia* Pollich**  
**Varkenskerveltorkruid**

Varkenskerveltorkruid is een soort van vochtige weiden in grote valleien. Deze soort is in de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in het noordoosten van Brussel (DURAND 1899).

***Oenanthe pimpinelloides* L.**  
**Beverneltorkruid**

Beverneltorkruid is een plant van vochtige weiden en boswegen. In het noorden van ons land is het eerder een adventiefplant. Deze plant is éénmalig gevonden in Ukkel (BR, 1928, *Lebrun*).

***Ophrys insectifera* L.**  
**Vliegenorchis**

Vliegenorchis is een soort van kalkrijke grazige hellingen nabij bossen. Deze orchidee werd in de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen gevonden: het Laarbeekbos (Jette), in Sint-Agatha-Berchem, in Vorst en nabij het Rood-Klooster (Oudergem). Na 1900 is deze plant alleen nabij het Rood Klooster gevonden. Vliegenorchis werd hier het laatst in 1942 gesignaleerd.

***Orchis anthropophora* (L.) All.**  
**Poppenorchis**

Poppenorchis is in de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden nabij Wemmel (BR, 1876, *Leroy*) en nabij Laken (BR, 1873, *Vero*). Het is een soort van voedselarme kalkgraslanden.

***Orchis militaris* L.**  
**Soldaatje**

Soldaatje is een soort van kalkgraslanden. Voor deze orchidee is er één herbariumvondst uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw met als onduidelijke localisatie 'Bruxelles' (GENT, *Kickx*).

***Orchis morio* L.**  
**Harlekijn**

Harlekijn is een soort van voedselarme graslanden met een eerder neutrale bodem.

Deze orchidee is in Vorst enkele keren in weiden gevonden in de 19<sup>e</sup> eeuw: laatste vondst (BR, 1861, *Piré*).

***Orchis purpurea* Huds.**  
**Bruine orchis**

Bruine orchis is een soort van lichtrijke bossen op kalkrijke gronden. Van deze orchidee is er één herbariumvondst in de Nationale Plantentuin, afkomstig uit de buurt van het Rood Klooster in Oudergem (BR, 1860, *Piré*).

***Orlaya grandiflora* (L.) Hoffmann**  
**Straalscherm**

Straalscherm is een éénjarige van akkers en bermen op kalkrijke bodem. In het noorden van het land is deze soort altijd een adventiefplant geweest. Deze soort is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende regio's. Er is één vondst uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw, afkomstig uit Jette (GENT, *Kickx*) en één vondst uit het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw, afkomstig uit Vorst (BR, 1910, *Michel*).

***Orobanche flava* C.E.P. Mart. ex. F.W.Schultz**

*Orobanche flava* is een adventiefplant die parasiteert op klein hoefblad. Deze plant is éénmalig gevonden in 1945 aan de Noord-Zuidverbinding nabij de vroegere Nationale Plantentuin in Sint-Joost-ten-Node (LAWALREE & VANDEN BERGHEN, 1946).

***Orobanche hederæ* Vaucher ex Duby**  
**Klimopbremraap**

Klimopbremraap parasiteert op klimop. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw in Vorst en Ukkel gevonden (DURAND 1899).

***Orobanche purpurea* Jacq.**  
**Blauwe bremraap**

Blauwe bremraap parasiteert op duizendblad. Deze plant is in de periode 1939-1971 volgens de Belgische Atlas in of nabij Neder-over-Heembeek gevonden.

***Panicum schinzii* Hack.**  
**Zuid-Afrikaanse gierst**

Zuid-Afrikaanse gierst is een adventiefplant uit Zuid-Afrika die vermoedelijk via granen en vogelzaad verspreid wordt. Deze soort is éénmalig gevonden in 1952 in Sint-Job (Ukkel).

***Parnassia palustris* L.**  
***Parnassia***

*Parnassia* groeit in natte, voedselarme maar kalkrijke bodems. Deze plant is in de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw nog op meerdere plaatsen gevonden in het BHG: Ganshoren, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Pieters-Woluwe, Watermaal, Bosvoorde en Oudergem. Voor de 20<sup>e</sup> eeuw is er slechts één herbariumvondst uit Sint-Job in Ukkel (BR, 1942, *Stockmans*). Volgens de Belgische Atlas is er nog één vondst in de periode 1939-1971 voor Neder-over-Heembeek of nabije omgeving.

***Pedicularis sylvatica* L.**  
***Heidekartelblad***

Heidekartelblad is een soort van vochtige, voedselarme zandgronden. Deze plant is in de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw en het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw meermaals gevonden in het zuiden van het BHG, vooral in het Zoniënwoud. De jongste herbariumvondst is afkomstig uit Ukkel (BR, 1928, *Lebrun*).

***Persicaria orientalis* (L.) Spach**

*Persicaria orientalis* is een adventief die uit de tuinen kan ontsnappen. Er is een herbariumvondst van bij het Ter Kamerenbos (BR, 1873, *Piré*) en een vondst van op puin in Evere (BR, 1906, *Isaacson*).

***Platanthera bifolia* (L.) L.C.M. Rich.**  
***Welriekende nachtorchis***

Welriekende nachtorchis kan op sterk verschillende plaatsen voorkomen; zowel moerassen, voedselarme graslanden als loofbossen. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen in het zuiden van het BHG gevonden. De jongste vondst komt uit Ukkel in de buurt van het fort Jaco (BR, 1914, *Michel*).

***Poa bulbosa* L.**  
***Knolbeemdgras***

Knolbeemdgras is een plant van droge graslanden, muren en spoorbeddingen. Deze soort is éénmalig gevonden in 1944 nabij het station van Vorst-Zuid.

***Polygonatum odoratum* (Mill.) Druce**  
***Welriekende salomonszegel***

Welriekende salomonszegel is een soort van kalkrijke graslanden en bosranden. Voor deze plant is er één herbariumvondst uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw met als onduidelijke localisatie 'Bruxelles' (GENT, *Kickx*).

***Polygonum arenarium* Waldst. et Kit subsp. *pulchellum* (Loisel)**

*Polygonum arenarium* is een adventiefplant. Deze soort is éénmalig gevonden langs de werken voor de Noord-Zuidverbinding in Sint-Joost-ten-Node (BR, 1943, *Michel*).

***Potamogeton berchtoldii* Fieb.**  
**Klein fonteinkruid**

Klein fonteinkruid is een soort van kleinere, iets voedselrijkere wateren. Deze soort wordt in ons land pas sinds enkele decennia van andere soorten onderscheiden. Herbariummateriaal uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw werd door D'Hose Renée als klein fonteinkruid gedetermineerd. Er is voor het BHG één vondst met als onduidelijke localisatie 'Bruxelles' (GENT, *Kickx*).

***Potamogeton friesii* Rupr.**  
**Puntig fonteinkruid**

Puntig fonteinkruid is een soort van zeer kalkrijke en zeer zuurstofarme wateren. Herbariummateriaal werd door D'Hose Renée als puntig fonteinkruid gedetermineerd. Er is voor het BHG één vondst uit het kanaal naar Willebroek van de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw (BR, *Bommer*).

***Potamogeton gramineus* L.**  
**Ongelijkbladig fonteinkruid**

Ongelijkbladig fonteinkruid is een soort van eerder harde en eerder ondiepe wateren. Er is voor het BHG één vondst uit Sint-Jans-Molenbeek (BR, 1868, *De Prins*).

***Potamogeton obtusifolius* Mert. et Koch**  
**Stomp fonteinkruid**

Stomp fonteinkruid is een soort van kalkarm, zwak zuur tot neutraal water. Er zijn enkele herbariumvondsten uit dezelfde periode en vermoedelijk van dezelfde plaats: een vijver nabij het Rood Klooster in Oudergem. De laatste vondst: (BR, 1885, *Troch*).

***Potamogeton polygonifolius* Pourr.**  
**Duizendknoopfonteinkruid**

Duizendknoopfonteinkruid is een soort van heldere, zure waterpartijen. Voor deze soort is er in de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw één herbariumvondst uit Bosvoorde (BR, *Bommer*).

***Potamogeton praelongus* Wulfen**  
**Langstengelig fonteinkruid**

Langstengelig fonteinkruid is een soort van dieper, helder en eerder kalkrijk water. Deze plant is volgens de Belgische Atlas gesignaleerd in het noordoosten van het BHG vóór 1930.

***Potentilla argentea* L.**  
**Viltganzerik**

Viltganzerik is een soort van open terreinen in antropogene maar niet echt kalkrijke stenige of zandige bodems. Voor deze plant bestaan er voor het BHG herbariumgegevens voor het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw en het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw. De laatste vondst is afkomstig van Vorst (BR, 1911, *Michel*).

***Potentilla neumanniana Reichenb.***  
**Voorjaarsganzerik**

Voorjaarsganzerik is een soort van droge, voedselarme maar kalkrijke bodems. In ons land komt deze plant veel voor in de kalkstreken ten zuiden van Samber en Maas. Deze plant is tussen 1850 en 1950 op meerdere plaatsen waargenomen: het Koninklijk Park te Laken, het Rood Klooster in Oudergem, in Vorst en meerdere plaatsen in Ukkel. De laatste waarneming is afkomstig uit Ukkel en dateert van 1943.

***Pulicaria vulgaris Gaertn.***  
**Klein vlooiekruid**

Klein vlooiekruid is een éénjarige die groeit op humusrijke oevers en natte wegranden. Er is in de Nationale Plantentuin één herbariumvondst uit Anderlecht voor de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw (BR, *Bommer*).

***Pulmonaria officinalis L.***  
**Gevlekt longkruid**

Gevlekt longkruid groeit in donkere, eerder vochtige bossen. De plant kan in kasteelparken ook als stinsenplant aanwezig zijn of via tuinafval verspreid worden. Deze soort is éénmalig in 1945 gevonden in Ukkel nabij Linkebeek.

***Pyrola rotundifolia L.***  
**Rond wintergroen**

Rond wintergroen groeit in struwelen en open bossen, vooral in de duinen en kalkrijke streken in het zuiden van het land. Er is één herbariumvondst uit Oudergem (BR, 1891, *Léonard*).

***Radiola linoides Roth***  
**Dwergglas**

Dwergglas is een éénjarige van eerder natte plaatsen op een voedselarme, zure bodem. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in Ukkel (DURAND 1899).

***Ranunculus aquatilis L.***  
**Middelste waterranonkel**

Middelste waterranonkel groeit in eerder helder, licht alkalisch en voedselrijk water. Deze waterplant is in de periode 1939-1971 nog op twee plaatsen gevonden, zowel in het noorden als in het zuiden van de Zennevallei.

***Rhagadiolus stellatus (L.) Gaertner***

*Rhagadiolus stellatus* is een adventiefplant. Deze plant is éénmalig gevonden in een grazige berm in Vorst (BR, 1907, *De Bosschere*).

***Rhinanthus angustifolius C.C. Gmel.***  
**Grote ratelaar**

Grote ratelaar is een halfparasiet op grassen. Deze plant groeit op vochtige tot natte bodem. Tot 1914 zijn er voor het BHG veel herbariumvondsten bekend. Deze komen vooral uit de Zennevallei. De laatste melding is afkomstig uit Oudergem en dateert van 1945.

***Rhynchospora alba* (L.) Vahl**  
**Witte snavelbies**

Witte snavelbies is een soort van natte, extreem voedselarme omstandigheden. Deze soort is rond 1950 gevonden in veenplassen nabij Sint-Job in Ukkel (BR, 1953, *Mervielde*).

***Rhynchospora fusca* (L.) Ait. f.**  
**Bruine snavelbies**

Bruine snavelbies is een pionier van voedselarme, zure zandgronden. Deze soort is rond 1950 gevonden in veenplassen nabij Sint-Job in Ukkel (BR, 1953, *Mervielde*).

***Rorippa stylosa* (Pers.) Mansf. et Rothm.**  
**Pyreneese kers**

Pyreneese kers is een soort van stenige gronden die in het noorden van het land als adventief kan voorkomen. Deze soort is volgens de Belgische Atlas vóór 1930 in de buurt van Schaarbeek gevonden. Verder is er van een stortplaats nabij het station in Etterbeek één vondst (BR, 1922, *Michel*).

***Rosa micrantha* Borrer ex Smith**  
**Kleine roos**

Kleine roos is een soort van kalkhoudende, stenige bodem. Deze plant is dikwijls aangeplant en kan zo ook verwilderen. Deze soort is éénmalig vermeld in 1907 vanuit Sint-Lambrechts-Woluwe (LAWALREE 1960).

***Rumex dentatus* L.**

*Rumex dentatus* is een adventiefplant. Deze soort werd in 1907 in Vorst en in Sint-Gillis gevonden (LAWALREE 1953).

***Rumex salicifolius* Weinm.**  
**Wilgzuring**

Wilgzuring is een adventiefplant uit Noord-Amerika. Deze soort is éénmalig gevonden op de bouwwerf van de Noord-Zuidverbinding nabij de vroegere Nationale Plantentuin (BR, 1947, *Lawalrée*).

***Sagina nodosa* (L.) Fenzl**  
**Sierlijke vetmuur**

Sierlijke vetmuur is momenteel vooral een soort van de kuststreek. Deze soort komt voor op open en vochtige plaatsen op eerder voedselarme bodems. Deze plant is vóór 1939 op enkele plaatsen gevonden in het zuiden van het BHG.

***Salix repens* L.**  
**Kruipwilg**

Kruipwilg is een dwergstruik van heiden en struwelen. Deze plant kwam vooral in en nabij het Zoniënwood voor. Van deze soort zijn er uit de periode vóór 1930 enkele herbariumvondsten aanwezig in de Nationale Plantentuin. De laatste vondst is afkomstig van Sint-Job in Ukkel (BR, 1928, *Lebrun*).

***Salix pentandra L.***  
**Laurierwilg**

Laurierwilg is een niet-inheemse plant uit Noord- en Midden-Europa en gematigd Azië. Deze soort kan uit tuinen ontsnappen. Laurierwilg werd in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen gesignaleerd in het BHG.

***Salsola kali L.***  
**Loogkruid**

Loogkruid is een soort van het strand die ook op opgespoten terreinen, terrils en spoorwegterreinen kan voorkomen. Deze soort is in de periode 1939-1971 zowel in Anderlecht als in het noordoosten van het BHG gevonden.

***Salvia pratensis L.***  
**Veldsalie**

Veldsalie is een soort van droge graslanden op kalkhoudende bodems. Deze plant komt in ons land vooral voor in de vallei van de Maas en enkele zijrivieren. Buiten de Maasvallei treedt deze soort, die ook gekweekt wordt, als adventiefplant op. Deze soort is in de eerste helft van de 20<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen gevonden in het BHG en voor het laatst nabij Sint-Job (BR, 1948, *André*).

***Scabiosa columbaria L. subsp. columbaria***  
**Duifkruid**

Duifkruid is een soort van droge, kalkrijke en stenige graslanden. Er is voor het BHG één vondst uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw met als onduidelijke localisatie 'Bruxelles' (GENT, *Kickx*).

***Scandix iberica Bieb.***

*Scandix iberica* is een adventiefplant uit het zuiden van Europa. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden in Ukkel (DELVOSALLE 1953).

***Scandix pecten-veneris L.***  
**Naaldenkervel**

Naaldenkervel is een éénjarige van wintergraanakkers die nu nog sporadisch op verstoorde plaatsen gevonden wordt. Deze soort is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw nog op een paar plaatsen gevonden in Ukkel.

***Schoenoplectus tabernaemontani (C.C. Gmel) Palla.***  
**Ruwe bies**

Ruwe bies is een grote plant die in verlandingszones van basisch water groeit. Herbariumgegevens wijzen er op dat deze soort vóór 1930 op meerdere plaatsen, o.a. aan het kanaal naar Willebroek, gevonden is in het noordoosten van het BHG.

***Scleranthus perennis* L.**  
**Overblijvende hardbloem**

Overblijvende hardbloem is een plant van open, zandige en schrale graslanden. Deze plant wordt voor meerdere gemeenten in het BHG vermeld (LAWALREE 1954). Het zijn echter allemaal vindplaatsen van vóór 1940.

***Selinum carvifolia* (L.) L.**  
**Karwijselie**

Karwijselie is een soort van schrale graslanden en bosranden met een basenrijke kwel. Er zijn meerdere herbariumvondsten in de Nationale Plantentuin voor het BHG. Ze zijn allen uit de buurt van het Rood Klooster (Oudergem). De jongste vondst: (BR, 1885, *Troch*).

***Senecio aquaticus* Hill**  
**Waterkruiskruid**

Waterkruiskruid is een soort van natte graslanden. Deze soort is in de 19<sup>e</sup> eeuw op meerdere moerassige plaatsen gevonden in het BHG. De jongste vondst is van nabij het kanaal naar Charleroi (BR, 1884, *Troch*).

***Senecio congestus* (R. Brown) DC.**  
**Moerasandijvie**

Moerasandijvie is een pionier van voedselrijk slib. Deze soort is volgens de Belgische Atlas in Ukkel gevonden in de periode 1940-1971.

***Tephrosieris helenitis* (L.) Nordenstam**  
**Spatelkruiskruid**

Spatelkruiskruid is een soort van meer open gedeelten van bossen. De laatste, goed gelokaliseerde herbariumvondst voor het BHG komt uit Bosvoorde (BR, 1853, *Piré*).

***Sideritis lanata* L.**

*Sideritis lanata* is een adventiefplant. Deze plant is op een grazige berm gevonden in Vorst (BR, 1907, *De Bosschere*).

***Silene armeria* L.**  
**Pekbloem**

Pekbloem is een adventiefplant uit Midden- en Zuid-Europa. Deze sierplant kan uit tuinen ontsnappen. Deze soort is in het verleden enkele keren gevonden in het BHG. De laatste vondst komt van de bouwwerf aan de Noord-Zuidverbinding nabij de voormalige Nationale Plantentuin (BR, 1954, *Michiels*).

***Silene conica* L.**  
**Kegelsilene**

Kegelsilene is een soort van droge, kalkrijke plaatsen. In ons land is het vooral een soort van de kustduinen. Deze soort is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw op zandige bermen gevonden in Ukkel nabij Sint-Job. De laatste melding is een herbariumvondst aanwezig in de universiteit van Luik (LG, 1955, *Louette*).



***Silene dichotoma Ehrh.***  
**Gaffelsilene**

Gaffelsilene is een adventiefplant afkomstig uit de Balkan, Turkije en aangrenzende gebieden. Deze soort is enkele keren gevonden in het BHG in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw. De laatst bekende herbariumvondst komt van langs een spoorlijn in Etterbeek (BR, 1924, *Michel*).

***Silene gallica L.***  
**Franse silene**

Franse silene is een graanadventief uit warmere regio's. Deze plant is een paar keer gevonden in de 19<sup>e</sup> eeuw (DURAND 1899). De laatste vondst in het BHG is afkomstig van Ukkel (BR, 1928, *Lebrun*).

***Silene noctiflora L.***  
**Nachtkoekoeksbloem**

Nachtkoekoeksbloem is een éénjarige van vochtige, voedselrijke en kalkhoudende bodems. Deze plant is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw nog op enkele plaatsen gevonden.

De laatste vondst in het BHG is afkomstig van Ukkel (BR, 1928, *Lebrun*).

***Silene pendula L.***

*Silene pendula* is een adventiefplant uit het Middellandse-Zeegebied. Deze soort kan uit tuinen ontsnappen. Er zijn enkele meldingen: zo is er een herbariumvondst afkomstig van het station van Schaarbeek (BR, 1906, *Guns*).

***Sium latifolium L.***  
**Grote watereppe**

Grote watereppe is een plant van rietkragen en verlandingsituaties. Deze soort is éénmalig gevonden in Oudergem nabij het Rood Klooster in 1942.

***Sparganium emersum Rehm.***  
**Kleine egelskop**

Deze plant komt voor in ondiep en eerder voedselrijk water. Kleine egelskop is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw gevonden in de Zennevallei in het zuiden van het BHG.

***Spiraea salicifolia L.***  
**Theeboompje**

Theeboompje is volgens de Belgische Atlas gevonden in of vlakbij Sint-Pieters-Woluwe in de periode 1939-1971. De Belgische Flora meldt echter dat theeboompje in het verleden veel verward werd witte pluimspirea en de kruising tussen witte pluimspirea en douglaspluimspirea.

***Spiraea tomentosa L.***  
**Viltige pluimspirea**

Viltige pluimspirea is een adventief uit het oosten van Noord-Amerika. Deze soort kan uit tuinen ontsnappen. Deze struik is in 1945 gemeld uit Oudergem.

***Stachys annua* (L.) L.**  
**Zomerandoorn**

Zomerandoorn is een éénjarige van kalkrijke gronden. Deze plant is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen in het BHG gevonden. De laatste vondst is afkomstig van het noordelijk spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek (BR, 1926, *Guns & Vermoesen*).

***Stachys officinalis* (L.) Trev.**  
**Betonie**

Betonie is een plant van bosranden en eerder schrale graslanden op een neutrale bodem. Deze soort is tot net voor 1914 op enkele plaatsen ten westen van het Zoniënwoud gevonden. De laatste vondst is van de overgang tussen bos en weide in Ukkel (LG, 1911, *Peymans*).

***Stellaria palustris* Retz.**  
**Zeegroene muur**

Zeegroene muur is een soort van natte hooilanden en verlandingszones op matig voedselrijke bodems. Deze plant is in Anderlecht ingezameld in de 2<sup>e</sup> helft van de 19<sup>e</sup> eeuw: (BR, *Henry*) en (BR, 1863, *Van den Borren*).

***Succisa pratensis* Moench**  
**Blauwe knoop**

Blauwe knoop is een soort van voedselarme, zwak zure graslanden en bosranden. Tijdens de nochtans beperkte inventarisatie in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw was de soort nog in 7 kilometerhokken in Ukkel, Oudergem en nabij het Laarbeekbos aanwezig. De laatste waarneming dateert van 1952 komt van het Laarbeekbos of onmiddellijke omgeving (*Jette*).

***Tetragonia tetragonoides* (Pallas) O. Kuntze**  
**Nieuwzeelandse spinazie**

Nieuwzeelandse spinazie is een adventiefplant uit Australië, Zuid-Amerika en het zuidoosten van Azië. Deze soort kan uit de tuin ontsnappen. Deze plant is in 1908 gevonden in Vorst (LAWALREE 1953).

***Tetragonolobus maritimus* (L.) Roth**  
**Hauwklaver**

Hauwklaver is een soort van graslanden op kalkrijke mergel. Deze soort is rond 1900 éénmalig gevonden op puin in Haren (PARENT 1977).

***Teucrium scordium* L.**  
**Moerasgamander**

Moerasgamander is een soort van eerder voedselarme maar soms kalkrijke plaatsen met wisselende waterstanden. Deze soort is éénmalig gevonden in Stokkel (Sint-Pieters-Woluwe) door Verschraegen Théo en Vermeylen J.

***Thalictrum flavum* L.**  
**Poelruit**

Poelruit is een soort van eerder natte ruigten op voedselrijke bodems. De plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen gevonden in het BHG.

***Traunsteinera globosa* (L.) Rchb.**

*Traunsteinera globosa* is een orchidee uit de noordelijke Alpen. Voor het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw is er een herbariumvondst uit Laken (GENT, Kickx). Is deze plant al dan niet bewust in het huidig Koninklijk Domein terechtgekomen?

***Tribulus terrestris* L.**

*Tribulus terrestris* is een adventiefplant. Deze soort is gevonden op puin in Vorst (BR, 1907, *De Bosschere*).

***Trichophorum cespitosum* L.Hartm.**  
**Veenbies**

Veenbies is een soort van natte heiden. Er zijn twee herbariumvondsten uit Oudergem aanwezig in de Nationale Plantentuin. Ze dateren wel uit de 19<sup>e</sup> eeuw: (BR, 1840-1870, *Wesemael*) en (BR, 1883, *Troch*).

***Trifolium aureum* Pollich**  
**Akkerklaver**

Akkerklaver is een éénjarige van open graslanden en bermen op zure bodem. In het noorden van het land is het een adventiefplant. Er zijn twee gegevens uit de 19<sup>e</sup> eeuw gebaseerd op herbariummateriaal: een vondst uit Oudergem (PARENT 1977) en een vondst van nabij het Ter Kamerenbos (BR, 1874, *Errera L. & P.*).

***Trifolium micranthum* Viv.**  
**Draadklaver**

Draadklaver is een soort van eerder vochtige, zeer kort afgeschoren gazons. Deze plant is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw nog op enkele plaatsen gevonden in het BHG (Jette, Vorst, Ukkel).

***Turgenia latifolia* (L.) Hoffmann**  
**Borstelscherm**

Borstelscherm is een soort van kalkrijke gronden die ook wel eens op verstoorde gronden kan voorkomen. In het noorden van het land is het een adventiefplant. Van deze plant zijn er in de Nationale Plantentuin herbariumvondsten uit het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw. Ze komen uit Vorst (BR, 1914, *Michel*) en Schaarbeek (BR, 1937, *Isaäcson*).

***Utricularia vulgaris* (gr.)**  
**Groot en loos blaasjeskruid**

Groot en loos blaasjeskruid vormen twee moeilijk te onderscheiden soorten die we hier samen behandelen. Het zijn soorten van matig voedselrijk water. Rond 1950 zijn planten van deze soortengroep nog nabij de Heizel (Laken) en in of nabij Koekelberg gevonden. Voor de 19<sup>e</sup> eeuw is er van op verschillende plaatsen in het BHG herbariummateriaal (gecontroleerd door Renée D'Hose) van loos

blaasjeskruid aanwezig in de Nationale Plantentuin. Voor groot blaasjeskruid is er alleen uit Oudergem materiaal voorhanden uit het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw (BR, *Bommer*).

***Vaccaria hispanica (Mill.) Rauschert***  
**Koekruid**

Koekruid is een pionier van kalkrijke akkers. Voor het noorden van het land is koekruid eerder een adventiefplant. Herbariumvondsten uit het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw wijzen er op dat koekruid in het BHG vooral op verstoorde gronden voorkwam. In het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw is deze soort nog in twee kilometerhokken in het zuidwesten van Brussel gevonden. Een laatste vondst is afkomstig uit Oudergem (BR, 1965, *Lawalrée*). Deze laatste waarneming betreft vermoedelijk een ontsnapte tuinplant.

***Vaccinium vitis-idaea L.***  
**Rode bosbes**

Rode bosbes is een soort van open bossen op voedselarme gronden. Alle herbariumvondsten van de 19<sup>e</sup> eeuw zijn van rond 1885 uit de omgeving van het Rood Klooster (Oudergem). De jongste vondst is afkomstig uit Ukkel (BR, 1907, *Michel*).

***Valerianella coronata (L.) DC***  
**Kroontjesveldsla**

Kroontjesveldsla is een adventiefplant uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende regio's. Deze soort is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden in Schaarbeek (PARENT 1977).

***Valerianella dentata (L.) Pollich***  
**Getande veldsla**

Getande veldsla is een éénjarige van voedselrijk bouwland. De plant is in de tweede helft van de 19<sup>e</sup> eeuw op enkele plaatsen gevonden in het BHG. Het jongste herbariummateriaal is afkomstig uit akkers in Sint-Agatha-Berchem (BR, 1873, *Coomans*).

***Valerianella eriocarpa Desv.***  
**Scheve veldsla**

Scheve veldsla is een adventiefplant uit het Middellandse-Zeegebied. Deze plant is in de zomer van 1944 éénmalig gevonden in Ukkel.

***Valerianella rimosa Bast.***  
**Geoorde veldsla**

Geoorde veldsla is een éénjarige van kalkrijke akkers. Ons land ligt aan de grens van zijn verspreidingsareaal. Deze plant is volgens de Belgische Atlas in de periode 1939-1971 gevonden in het zuidoosten van het BHG of in het aangrenzende Overijse.

***Verbascum phlomoides L.***  
**Keizerskaars**

Deze soort is een adventiefplant die vermoedelijk met ertsen aangevoerd wordt uit andere regio's van Europa en West-Azië. Keizerskaars is in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw éénmalig gevonden in Ukkel.

***Veronica acinifolia L.***  
**Steentijmereprijs**

Steentijmereprijs is een éénjarige van eerder zure akkers. Voor het noorden van het land is het eerder een adventiefplant. De plant is afkomstig uit zuidelijker streken in Europa en in Klein-Azië. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden op een akker in Oudergem (BR, 1883, *Vanaerdschot*).

***Veronica opaca Fries***  
**Doffe ereprijs**

Doffe ereprijs is een pionier van voedselrijke gronden en ze is in 1943 gevonden op de grens van Vorst met Ukkel.

***Veronica praecox All.***  
**Vroege ereprijs**

Vroege ereprijs is een éénjarige van warme, eerder zandige bodems. Deze plant is vooral in de 19<sup>e</sup> eeuw op een aantal plaatsen gevonden in het BHG. De laatste herbariumvondst is afkomstig van een klaverveld in Bosvoorde (BR, 1919, *Michel*).

***Veronica scutellata L.***  
**Schildereprijs**

Schildereprijs is een plant van oevers en natte, voedselarme gronden. Voor deze plant zijn er enkele herbariumvondsten uit de 19<sup>e</sup> eeuw. De laatste is afkomstig van Haren (BR, 1885, *Douret*).

***Vicia benghalensis L.***

*Vicia benghalensis* is een adventiefplant en is éénmalig gevonden in Ukkel (BR, 1953, *André*).

***Vicia hybrida L.***

*Vicia hybrida* is een adventiefplant en ze is in Haren gevonden op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw (PARENT 1977).

***Vicia lathyroides L.***  
**Lathyruswikke**

Lathyruswikke is een soort van droge, voedselarme en basische bodems. Deze plant is in de 19<sup>e</sup> en het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw op meerdere plaatsen gevonden in het BHG. De laatste vondst is afkomstig van een zandige talud in Ukkel (BR, 1948, *André*).

***Vicia lutea* L.**  
**Gele wikke**

Gele wikke is een adventiefplant uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende regio's. De plant is twee keer gesignaleerd in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw: in Anderlecht in 1949 en in Schaarbeek (BR, 1937, *Isaäcson*).

***Vicia narbonensis* L.**

*Vicia narbonensis* is een adventiefplant en ze is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw enkele keren gesignaleerd op onstabiele gronden. Deze plant is het laatst gevonden in Ukkel (BR, 1913, *De Bosschere*).

***Vicia pannonica* Crantz**  
**Hongaarse wikke**

Hongaarse wikke is afkomstig uit het Middellandse-Zeegebied en aangrenzende regio's. Deze plant is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw in Schaarbeek gevonden (BR, 1907, *De Bosschere*). Volgens de Belgische Atlas is deze soort ook in Ukkel gevonden in de periode 1939-1971.

***Vicia sylvatica* L.**

*Vicia sylvatica* is een adventiefplant en ze is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in het Ter Kamerenbos (LAWALREE 1963).

***Viola canina* L.**  
**Hondsviooltje**

Hondsviooltje is een soort van grazige plaatsen op een eerder zure bodem. Deze plant is in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw in Bosvoorde in het Zoniënwoud gevonden (BR, 1913, *De Renne*). Hondsviooltje is het laatst gesignaleerd in 1942 nabij het Rood Klooster.

***Xanthium spinosum* L.**  
**Stekende stekelnoot**

Stekende stekelnoot is een graanadventief uit Zuid-Amerika en ze is op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw gevonden in Haren (PARENT 1977).

***Xanthium strumarium* L.**  
**Late stekelnoot**

Late stekelnoot is een graanadventief, vermoedelijk uit West- en Midden-Azië. Deze plant is in 1953 nabij de vroegere Nationale Plantentuin (Sint-Joost-ten-Node) gevonden.

## 5. ALGEMENE KENMERKEN VAN DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (TOESTAND 2003-2005): ANALYSE VAN DE ATLASGEGEVENS

### 5.1 Het aantal taxa per kilometerhok

#### 5.1.1 Status van de soorten (inheemse soorten, archeofyten en neofyten)

Tijdens de periode van de laatste gebiedsdekkende inventaris (2003-2005) zijn er in het BHG 793 taxa gevonden. Dit is inclusief neofyten en archeofyten. Neofyten zijn planten die pas na 1500 onder menselijke invloed in onze streken aangekomen zijn. Archeofyten zijn soorten die reeds vóór 1500 onder menselijke invloed verspreid waren in onze streken. Soorten die voor Brussel neofyten zijn, zijn daarom niet voor het ganze land neofyten. Voorbeelden hiervan zijn halofyten die de laatste decennia langs drukke wegen verschenen zijn.

Het aandeel van de neofyten bedraagt 27%. Het aandeel van de inheemse soorten en archeofyten bedraagt 73%.

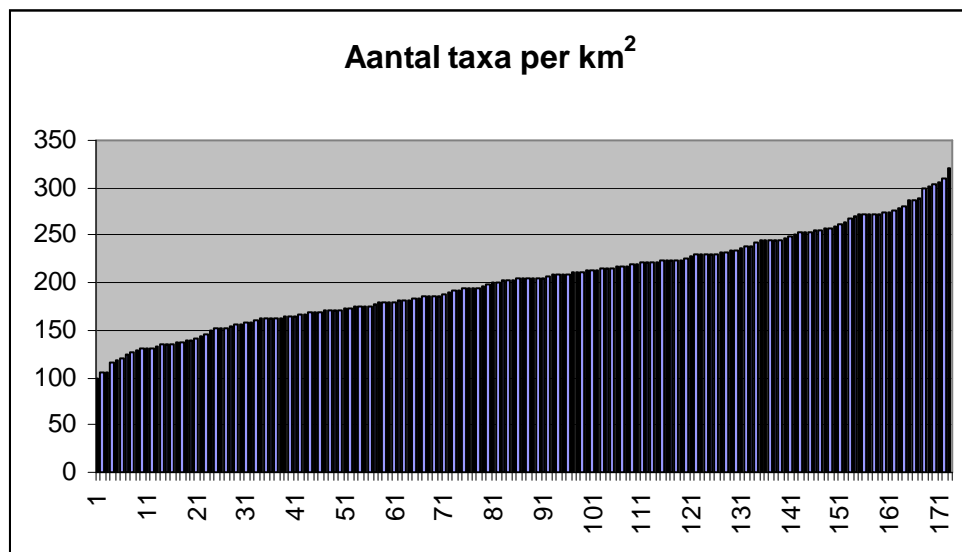
#### 5.1.2 Gemiddelde, minimum en maximum

Bij de berekening van de gemiddelde waarden worden alleen de 174 kilometerhokken in aanmerking genomen die voor minstens de helft in het BHG gelegen zijn. Het gemiddeld aantal taxa per kilometerhok 204.

Figuur 13 geeft een grafische voorstelling van de verdeling van de soortenrijkdom van de 174 volwaardige (zie bij 4.1.5.) kilometerhokken. Er is een evenwichtige verdeling van de soortenrijkdom over de verschillende hokken. 1 kilometerhok heeft minder dan 100 taxa. 79 kilometerhokken tellen minder dan 200 taxa. 7 kilometerhokken tellen 300 taxa of meer.

Het minimum aantal taxa voor een volwaardig kilometerhok is 99. Dit hok bevindt zich in het zuidelijk gedeelte van Laken.

Het maximale aantal is 320. Dit hok bevindt zich in het westen van Bosvoorde.



Figuur 13: rangschikking van 174 hokken volgens stijgende rijkdom aan taxa (y-as)

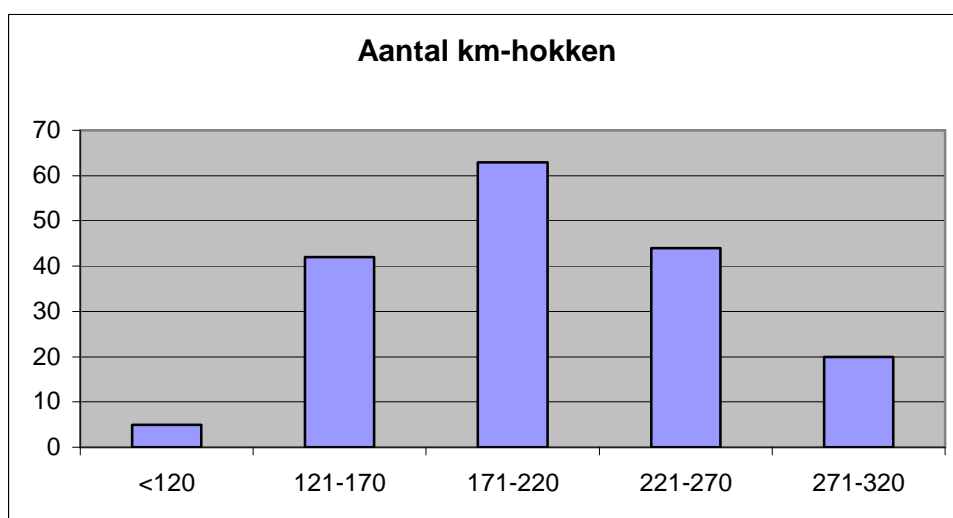
Om de verschillen in soortenrijkdom per kilometerhok grafisch voor te stellen, moet men de verscheidenheid aan soorten aantal tot een beperkt aantal klassen terugbrengen.

### **5.1.3 Frequentieverdeling via klassenindeling met vast interval en de ruimtelijke spreiding**

Figuur 14 met vooraf bepaalde grenzen (interval van 50) geeft ons het aantal hokken tot 120 taxa, van 121 tot 170 taxa enz. Omdat geen enkel kilometerhok meer dan 320 taxa bevat, zijn de klassengrenzen bepaald op 120, 170, 220, 270 en 320.

63 van de 174 of 36 % van de volwaardige hokken valt in de categorie van 171-220 taxa.

149 van de 174 of 86% van de volwaardige hokken bevat tussen de 120 en 271 taxa.



*Figuur 14: het aantal kilometerhokken (y-as) per categorie met een interval van 50 taxa*

Figuur 15 illustreert de verscheidenheid aan taxa volgens dezelfde klassen als in figuur 14. De omschrijving van de soortenrijkdom (zeer soortenarm, soortenarm enz...) moet in een Brusselse context bekeken worden.

#### **5 kilometerhokken zijn 'zeer soortenarm'.**

Ze tellen minder dan 121 taxa. 4 ervan liggen in sterk versteende, weinig gevarieerde gedeelten van de stad (Brussel, Sint-Gillis, Laken) en 1 ervan ligt in het Zoniënwoud. Daarnaast vallen nogal wat randhokken, die slechts voor een klein gedeelte in het BHG liggen, in deze categorie. Deze randhokken zijn niet opgenomen in figuur 14.

#### **42 kilometerhokken zijn 'soortenarm'.**

Ze tellen meer dan 120 en minder dan 171 taxa. Deze hokken liggen voor het merendeel in het sterk versteende centrale gedeelte van het BHG. Soortenarme kilometerhokken zijn tevens kenmerkend voor homogene gedeelten van het Zoniënwoud. Verder vallen ook nogal wat onvolledige randhokken in deze categorie. Deze randhokken zijn niet opgenomen in figuur 14.

#### **63 kilometerhokken hebben een 'gemiddelde soortenrijkdom'.**

Ze tellen meer dan 170 en minder dan 221 taxa. Deze hokken liggen voor het merendeel in dicht bewoonde, maar nogal gevarieerde gebieden in de hoofdstad. Meer gedifferentieerde gebieden van het Zoniënwoud horen er ook bij.

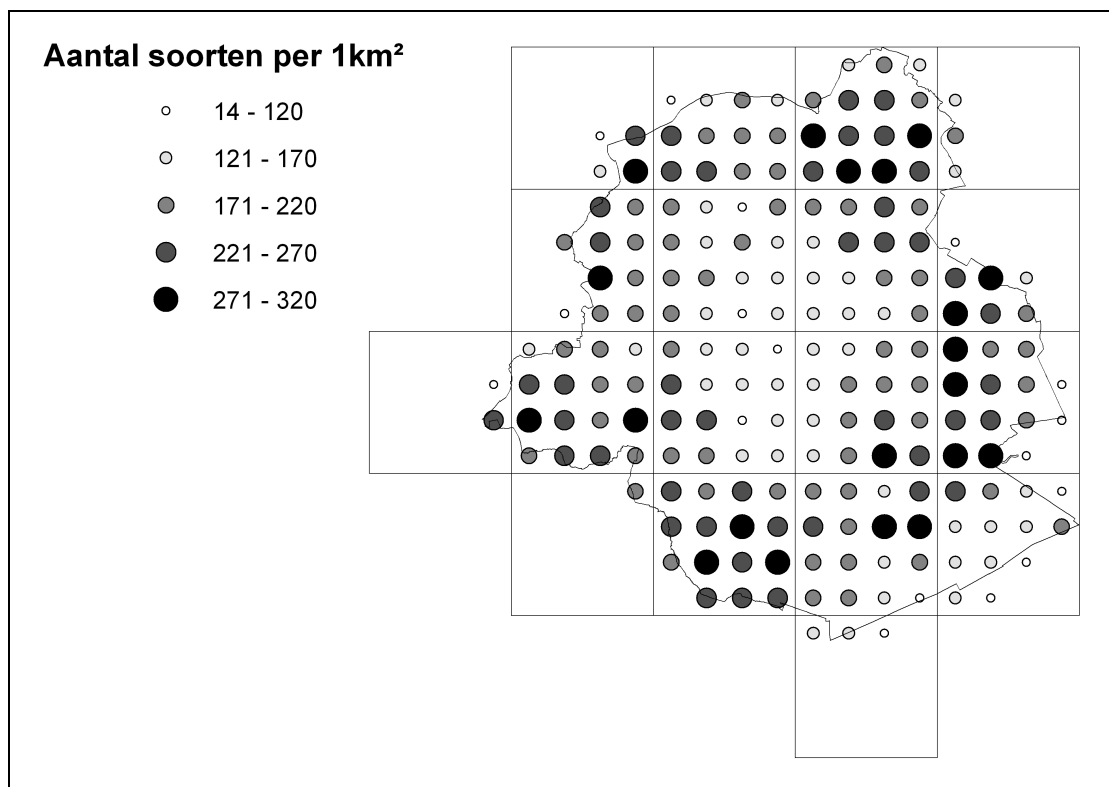
44 kilometerhokken zijn 'soortenrijk'.



Ze tellen meer dan 220 en minder dan 271 taxa. Deze hokken liggen vooral aan de randen van het BHG. Het gaat om gebieden met zowel woonzones, industriezones, kantoorcomplexen en halfnatuurlijke gebieden. De variatie in bodemgebruik lijkt het belangrijkste.

### 20 kilometerhokken zijn 'zeer soortenrijk'.

Ze tellen meer dan 270 en minder dan 321 taxa. In deze kilometerhokken bevinden zich naast de halfnatuurlijke landschapsparken ook nog allerlei andere vormen van bodemgebruik. Dergelijke kilometerhokken zijn gelegen in de vallei van de Woluwe, aan de rand van het Zoniënwoud, in het zuiden van Ukkel en bij enkele halfnatuurlijke gebieden in het noordwesten (Scheutbos en Laarbeekbos). Andere types van soortenrijke kilometerhokken worden gekenmerkt door een zeer sterke variatie aan habitats: deze gebieden liggen vooral in en nabij de spoorwegaanlegcomplexen (Haren-Schaarbeek, Klein-Eiland en Etterbeek).



Figuur 15: de verscheidenheid aan soorten per km<sup>2</sup>

### 5.1.4 Frequentieverdeling via klassenindeling met even grote klassen en de ruimtelijke spreiding

Figuur 16 toont ons vier even grote klassen voor de volwaardige kilometerhokken. Daarnaast wordt vooral de categorie 99-166 maar ook nog wel de categorie 167-203 aangevuld met niet-volwaardige kilometerhokken. Deze liggen voor minder dan de helft in het BHG gelegen zijn. Naar cartografische verwerking toe geeft dit een optimaal beeld ( ). Als de niet-volwaardige randhokken buiten beschouwing gelaten worden, is er een algemene trend van toenemende soortenrijkdom naar de randen van het BHG. Belangrijke uitzondering hierop vormt het Zoniënwoud. Wegens hetzelfde bodemgebruik over een grote oppervlakte (overal bos) is de verscheidenheid aan taxa beperkt.

Alle kilometerhokken, die voor minstens 50% in het BHG gelegen zijn, tellen 99 of meer verschillende taxa.

**54 kilometerhokken kunnen ‘soortenarm’ genoemd worden.**

Ze vallen binnen de categorie 99-166. Deze hokken bevinden zich vooral in het sterk versteende centrum. Enkele bevinden zich in het Zoniënwoud. Daarnaast bevat de categorie iets meer dan 10 niet volwaardige hokken aan de rand van het BHG.

**48 kilometerhokken zijn ‘matig soortenarm’.**

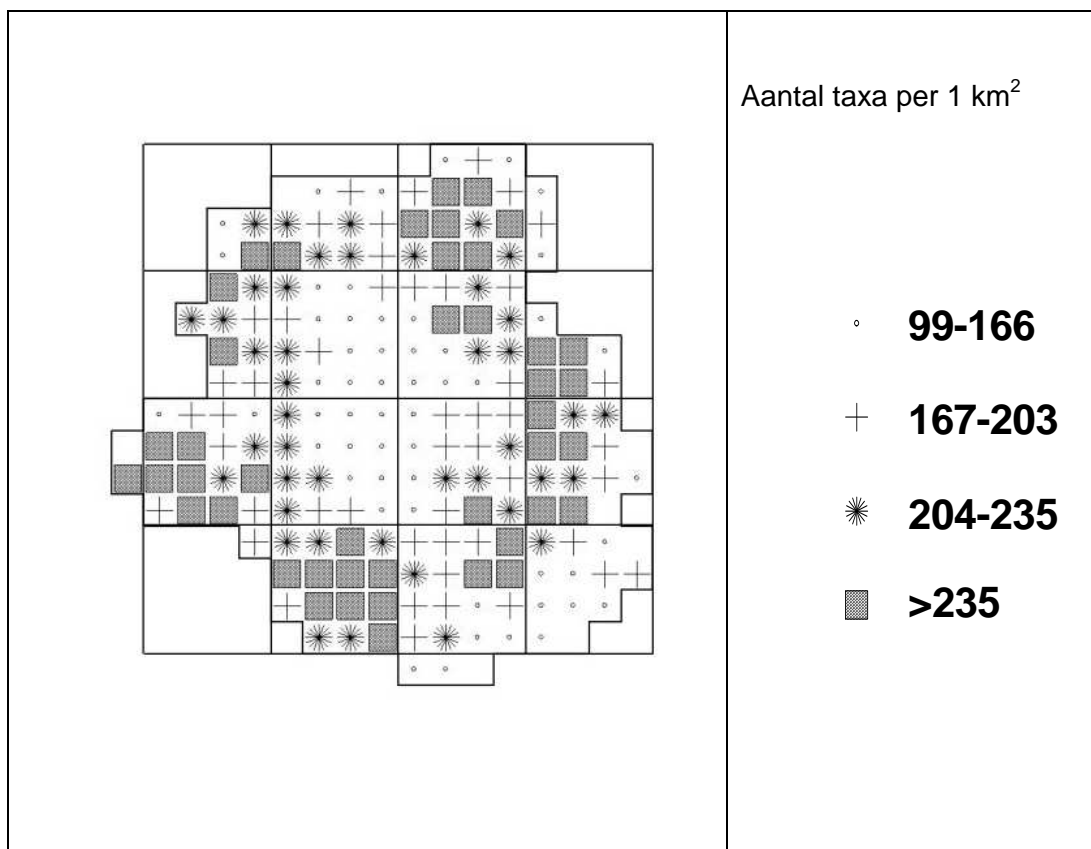
Ze bevatten 167 tot 203 taxa. Deze hokken liggen aan de buitenkant van het sterk versteende centrum. Naast bewoning is er nog een beperkt aantal andere vormen van bodemgebruik. Enkele hokken liggen in gedifferentieerde gebieden aan de rand van het BHG maar ze liggen slechts voor een klein gedeelte in het BHG.

**42 kilometerhokken zijn ‘matig soortenrijk’.**

Ze zijn in de categorie 204-235 gelegen. Deze hokken liggen buiten het sterk versteende centrum. Ze worden gekenmerkt door een verscheidenheid in het bodemgebruik.

**43 kilometerhokken zijn ‘soortenrijk’.**

Er werden meer dan 235 soorten gevonden. Ze bevinden zich aan de rand van het Zoniënwoud en meestal op andere plaatsen met veel groengebieden. Veel hokken, die spoorwegencomplexen bevatten, vallen eveneens binnen deze categorie.



*Figuur 16: het aantal soorten per km volgens een normaalverdeling voor de volwaardige hokken*

### 5.1.5 Ruimtelijke spreiding van zeldzame soorten of potentiële Rode-Lijstsoorten

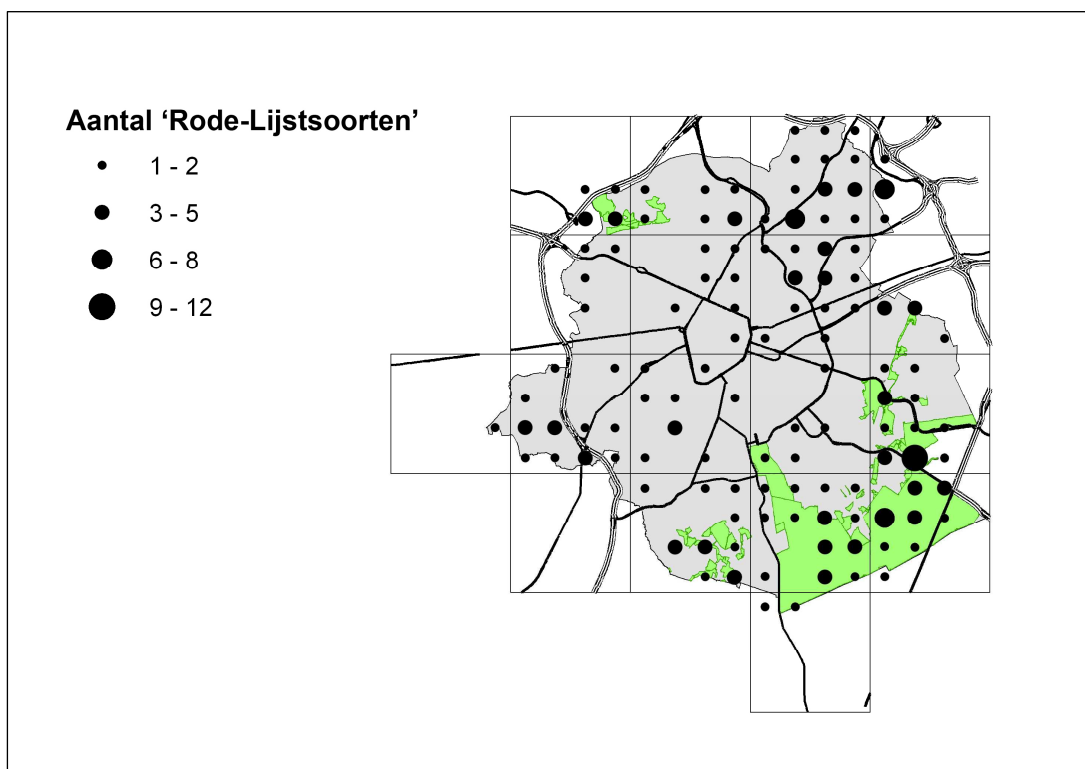
Bij de bespreking van de soortenaantallen werd geen onderscheid gemaakt tussen inheemse soorten die zowat overal voorkomen, zeldzame inheemse soorten, niet-inheemse soorten die sterk uitbreiden enz..

Om de betekenis van een gebied of een kilometerhok te duiden in functie van het natuurbehoud kan het voorkomen van Rode-Lijstsoorten berekend worden. Momenteel bestaat er voor het BHG geen officiële Rode Lijst van de hogere planten. Daarom wordt voorlopig bij wijze van oefening dezelfde methode gebruikt als in de 'Atlas van de flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest' (VAN LANDUYT et al. 2006). Hierbij worden het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat volledig binnen het Vlaams Gewest gelegen is, als één fysische entiteit gezien.

De soorten, die opgenomen werden op deze potentiële Rode Lijst behoren volgens de IUCN-criteria (IUCN 2003) tot de volgende categorieën op het niveau van Vlaams Gewest én Brussels Hoofdstedelijk Gewest: *met verdwijning bedreigd*, *bedreigd*, *kwetsbaar*, *achteruitgaand* en *zeldzaam*. Deze lijst bevat 66 soorten die nog gevonden zijn in de periode 1995-2005.

Per kilometerhok werd het aantal potentiële Rode-Lijstsoorten, gevonden in de periode 1995-2005, berekend. Deze periode is bewust kort gehouden omdat in dit decennium de Brusselse flora grondig onderzocht werd. In het vervolg van de tekst wordt er van 'Rode-Lijstsoorten' gesproken. Het resultaat is te zien op figuur 17.

Bij de verdere bespreking van deze figuur zal er ook een vergelijking gemaakt worden met de Natura 2000-gebieden in het BHG. Deze zijn opgenomen in figuur 17.



*Figuur 17: aantal Rode-Lijstsoorten per kilometerhok en de ligging van de Natura-2000 gebieden. De zwarte cirkels staan afgebeeld in het centrum van het km-hok. Daardoor lijkt het alsof de gegevens van sommige randhokken niet uit het BHG afkomstig zijn. Alle vondsten zijn wel degelijk uit het BHG afkomstig.*

Er zijn 66 “Rode-Lijstsoorten”, nog gevonden in de periode 1995-2005. De meeste “Rode-Lijstsoorten” komen in niet meer dan 5 kilometerhokken voor in het BHG. Hierop zijn nochtans enkele uitzonderingen. De volgende soorten zijn minder zeldzaam:

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Aantal hokken
Hieracium lachenalii	Dicht havikskruid	25
Carex strigosa	Slanke zegge	21
Odontites vernus	Rode ogentroost	14
Leontodon hispidus	Ruige leeuwentand	12
Festuca brevipila	Hard zwenkgras	11
Leontodon hispidus	Ruig hertshooi	10
Phyteuma spicatum	Witte rapunzel	9
Dactylorhiza fuchsii	Bosorchis	9
Hieracium maculatum	Bochtig havikskruid	8
Solidago virgaurea	Echte guldenroede	8
Carex divulsa	Groene bermzegge	7
Arctium nemorosum	Bosklit	7

Tabel 2: ‘Rode-Lijstsoorten’ die in meer dan 5 kilometerhokken gevonden werden in de periode 1995-2005

Eén kilometerhok springt ver boven de andere uit met 12 ‘Rode-Lijstsoorten’. Het is de omgeving van het Rood Klooster (Oudergem). Dit gebied is tevens een Natura 2000-gebied, gelegen aan de rand van het Zoniënwoud.

Drie kilometerhokken vallen in de klasse met 6 tot 8 ‘Rode-Lijstsoorten’. Hierbij is er een kilometerhok in het Zoniënwoud, net ten oosten van het centrum van Bosvoorde. Beide andere hokken vallen buiten de Natura 2000-gebieden en bevinden zich nabij het noordelijk spoorwegencomplex van Haren-Schaarbeek: het ene hok omvat het Moeraske (Evere) en omgeving. Het andere ligt ten oosten van Haren: hier komen er in de bermen kalkhoudende gesteenten aan de oppervlakte.

De klasse met 3 tot 5 ‘Rode-Lijstsoorten’ omvat 26 kilometerhokken. 16 ervan bevatten Natura 2000-gebieden (Zoniënwoud, Woluwe-vallei, oude bossen van Jette en het zuiden van Ukkel). Daarnaast zijn er nogal wat hokken met spoorwegterreinen ( Josaphat-station, spoorwegencomplex Haren-Schaarbeek en de spoorlijn in Neerpede). Verder zijn er hokken met de Vogelzangbeekvallei (Anderlecht), het Koninklijk Domein (Laken) en het Dudenpark (Vorst). Dit laatste park is het meest centraal gelegen park met nogal wat soorten die door het natuurbehoud hoog gewaardeerd worden.

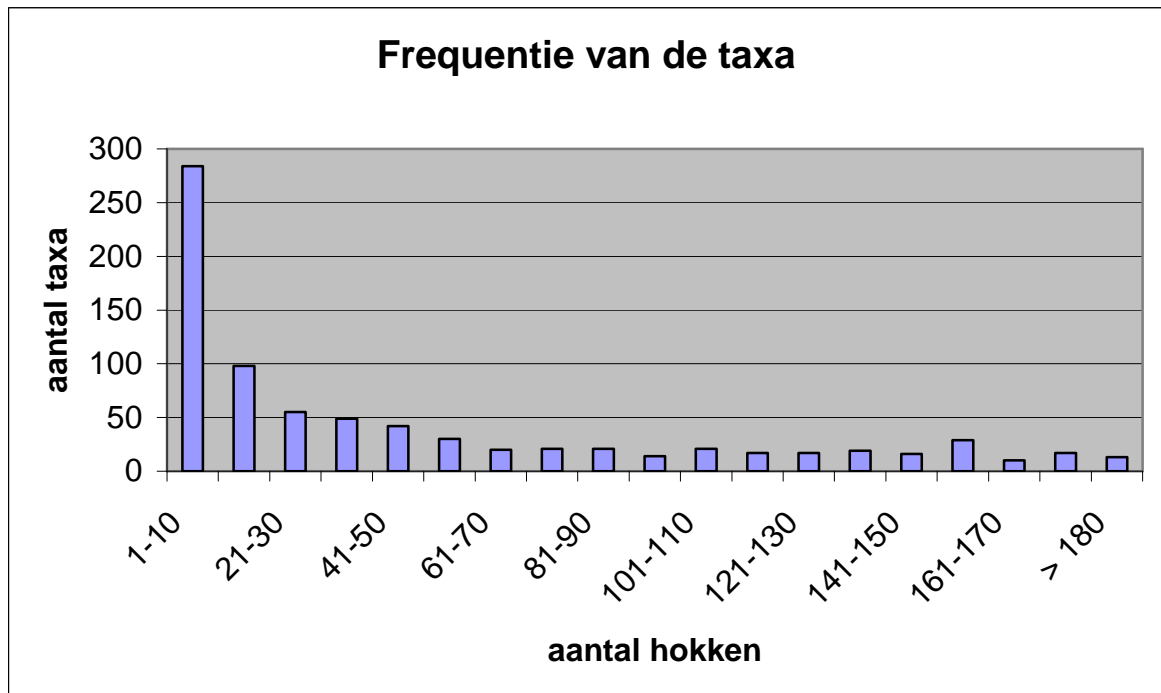
Enkele kilometerhokken, gelegen in het Zoniënwoud én dus Natura-2000 gebied, bevatten geen ‘Rode Lijst-soorten’. Nochtans zijn er in 119 kilometerhokken ‘Rode Lijstsoorten’ aanwezig.

**Besluit:** naast de Natura 2000-gebieden zijn vooral bepaalde spoorwegterreinen rijk aan soorten die door het natuurbehoud hoog gewaardeerd worden. Verder zijn er buiten de groengebieden, die in Natura 2000 opgenomen zijn, ook nog enkele andere groengebieden met meerdere Rode-Lijstsoorten.

## 5.2 De frequentie van de taxa

### 5.2.1 Globaal

Een groot aantal taxa zijn slechts in enkele hokken aanwezig (zie figuur 18). Zo zijn er 92 taxa (11,60%) slechts in één hok aanwezig. 181 taxa (22,82%) zijn in minder dan vier hokken aanwezig. 284 taxa (35,81%) zijn in minder dan 11 hokken aanwezig. Ze vallen binnen de categorie 1-10 van figuur 18.



Figuur 18: het aantal taxa, aanwezig in een aantal hokken, gegroepeerd in categorieën van 10

### 5.2.2 De meest algemene taxa

Tabel 3 geeft een overzicht van de taxa die het meest genoteerd worden per kilometerhok. Dit zegt niets over het aantal individuen of de biomassa van een bepaald taxon. Omwille van onduidelijke taxonomie is paardenbloem (het genus *Taraxacum*) in deze lijst niet opgenomen. Paardenbloem werd wel gevonden in 189 kilometerhokken. De rechterkolom geeft weer in hoeveel kilometerhokken een bepaald taxon gevonden is tijdens de gebiedsdekkende inventarisatie in de periode 2003-2005. Het totale aantal bezochte hokken bedraagt 195. Daarvan zijn er 174 volwaardige hokken die volledig of voor meer dan de helft in het BHG gelegen zijn.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Max. aantal: 195	Ubiquist	KFK-index
<i>Plantago major</i>	Grote weegbree	194	+	10
<i>Trifolium repens</i>	Witte klaver	192	+	10
<i>Urtica dioica</i>	Grote brandnetel	190	+	10
<i>Ranunculus repens</i>	Kruipende boterbloem	188	+	10
<i>Acer pseudoplatanus</i>	<b>Gewone esdoorn</b>	185	-	10
<i>Cirsium arvense</i>	Akkerdistel	185	+	10
<i>Rumex obtusifolius</i>	<b>Ridderzuring</b>	185	-	10
<i>Poa annua</i>	Straatgras	183	+	10
<i>Stellaria media</i>	Vogelmuur	182	+	10
<i>Salix caprea</i>	<b>Boswilg</b>	181	-	10
<i>Sambucus nigra</i>	<b>Gewone vlier</b>	181	-	10
<i>Lolium perenne</i>	Engels raaigras	180	+	10
<i>Polygonum aviculare</i>	Varkensgras	180	+	10
<i>Holcus lanatus</i>	Gestreepte witbol	179	+	10
<i>Geranium robertianum</i>	<b>Gewoon robertskruid</b>	178	-	10
<i>Bellis perennis</i>	Madeliefje	177	+	10
<b><i>Betula pendula</i></b>	<b>Ruwe berk</b>	177	-	10
<i>Cerastium fontanum</i>	Gewone hoornbloem	177	+	10
<i>Festuca rubra</i>	Rood zwenkgras	177	+	10
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree	177	+	10
<i>Fraxinus excelsior</i>	<b>Gewone es</b>	176	-	10
<i>Geum urbanum</i>	<b>Geel nagelkruid</b>	173	-	9
<i>Senecio jacobaea</i> L.	Jakobskruiskruid	173	-	10
<b><i>Calystegia sepium</i></b>	Haagwinde	172	-	10
<i>Cirsium vulgare</i>	Speerdistel	172	-	10

Tabel 3: de meest algemene taxa in de periode 2003-2005 in het BHG. Soorten, aangeduid met een '+', staan op de lijst van de 'ubiquisten' in de Belgische Atlas (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1972).

Deze lijst met 25 planten bevat slechts één neofyt: gewone esdoorn.

Deze lijst bevat wel 5 bomen en struiken: gewone esdoorn, boswilg, gewone vlier, ruwe berk en gewone es.

De overige 20 planten zijn kenmerkend voor verstoorde gronden en jonge ruigten, gazons, sterk betreden en verharde terreinen.

Er is tevens een vergelijking gemaakt met de lijst van de 'ubiquisten' die niet opgenomen zijn in de Belgische Atlas (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE 1972). Dit is een lijst van 27 soorten die in meer dan 90% van de uurhokken geregistreerd werden. 11 van de 25 soorten die in tabel 3 zijn opgenomen, worden op Belgische schaal niet als 'ubiquist' beschouwd. Ze komen dus frequenter voor binnen het BHG dan in geheel België. Voor het merendeel van die soorten is dit te verklaren door de minder intensieve kartering op Belgische schaal in de periode 1939-1971.

Voor de Vlaamse Atlas is er tevens een vergelijking gemaakt met de 'KFK' of kilometerhokfrequentieklasse volgens de vierkantwortelindeling. De 'KFK' varieert van 1 tot 10. Een soort met een 'KFK 10' betekent dat de soort in meer dan 3347 kilometerhokken gevonden is. Een soort uit de KFK-categorie 10 wordt uiterst algemeen genoemd. Geel nagelkruid is de enige soort met KFK 9 (tussen 2150 en 3348 kilometerhokken) in de Vlaamse Atlas. In het BHG is deze soort duidelijk beter vertegenwoordigd dan in het gebied van de Vlaamse Atlas (Vlaams Gewest met inbegrip van het BHG).

## 6. DYNAMIEK VAN DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

---

### 6.1 Inleiding

De grootste veranderingen hebben plaats gevonden tussen de periode vóór 1939 en de periode 1939-1971. Dit is ook logisch. De periode vóór 1939 gaat immers tot 100 jaar terug (tot ± 1840). Enerzijds was het toenmalig landschap van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest helemaal niet te vergelijken met het huidige (VAN DEN BREMT 2003), anderzijds is de huidige methode van planteninventarisatie helemaal niet te vergelijken met die van de 19<sup>e</sup> eeuw en het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw.

Toch kan men er van uitgaan dat vrijwel alle 'ongewone' planten in de loop van 100 jaar (1840 tot 1939) gesignaleerd werden. Met ongewone planten worden zowel zeldzame, inheemse soorten als neofyten bedoeld. Bij de voorliggende studie is het historisch aspect niet de prioriteit. Er werd geen onderzoek verricht naar bewijzen voor het al dan niet voorkomen van 'gewone' of 'algemene' soorten in het BHG vóór 1939. Zo zullen heel wat 'gewone' of 'algemene' soorten ontbreken in Florabank (zie 2.3.8.).

### 6.2 Verdwenen soorten

#### 6.2.1 Soorten die vanaf 1939 niet meer waargenomen werden in het BHG

Na 1938 zijn 161 soorten vermoedelijk verdwenen in het BHG. Een volledig overzicht is te vinden in bijlage 3a.

61 neofyten zijn niet meer waargenomen na 1938 in het BHG. Ook vroeger waren spoorwegterreinen en stortten bij sommige botanici zeer populair. Hierbij zullen dus heel wat efemere soorten geweest zijn. Meer dan nu het geval is werden neofyten verspreid via zaadmengsels in de landbouw.

Ondanks de veel grondiger inventarisaties werden 100 inheemse soorten en archeofyten na 1938 niet meer genoteerd. Zonder in detail te treden kunnen hier soorten van sterk verschillende levensgemeenschappen onderscheiden worden:

- akkeronkruiden die reeds op het einde van de 19<sup>e</sup> eeuw sterk achteruitging met soorten als korenschijnspurrie, klein spiegelklokje en getande veldsla;
- een soortengroep van schrale, kalkrijke graslanden en bosranden. Deze groep is nogal rijk aan orchideeën met soldaatje, poppenorchis en bruine orchis als voorbeelden;
- planten van schrale, neutrale tot lichtzure zandige graslanden, heiden en licht verstuivende terreinen met soorten als heidekartelblad, stekelbrem en kleine wolfsklauw;
- soorten van vochtige en natte heide en voedselarm water (veenbies, wateraardbei en gewone dophei);
- soorten van eerder voedselrijk maar niet vervuild water (watergentiaan, kleine waterranonkel);
- soorten van voedselrijke, maar onbemeste graslanden (veldsalie en kievitsbloem).

De meeste van de hier vermelde levensgemeenschappen zijn inmiddels verdwenen of bestaan nog slechts zeer fragmentarisch in het BHG. Alle vernoemde soorten zijn verdwenen omdat hun specifiek milieu ten onder is gegeven. Met gerichte beheersmaatregelen kunnen sommige specifieke biotopen zich echter weer minstens gedeeltelijk ontwikkelen: voorbeelden hiervan zijn schrale, kalkrijke graslanden langs bosranden en voedselrijke maar onbemeste graslanden.

### **6.2.2 Soorten die vanaf 1972 niet meer waargenomen werden in het BHG**

Na 1971 zijn er nog eens 101 soorten niet meer waargenomen (zie bijlage 3b). Deze lijst bevat 41 neofyten. Het betreft zowel bomen, struiken en andere tuinontvluchters als neofyten van spoorwegterreinen en ruigten.

Boeiender wordt het om de lijst van inheemse soorten en archeofyten van nabij te bekijken. Deze lijst bevat 60 soorten. De meeste soorten kunnen bij de hierboven beschreven groepen ingedeeld worden:

- akkeronkruiden met soorten als akkerdravik, bolderik, korensla, naaldenkervel, ruw parelzaad, zaadhuttentut enz.;
- er is een groep van schrale, kalkrijke graslanden en bosranden met soorten als bergdravik, driedistel, parnassia, vliegenorchis en voorjaarsganzerik;
- er is een groep van schrale, zandige graslanden, heiden en licht verstuvende terreinen met soorten als blauwe knoop, tandjesgras en zandstruisgras;
- er is een groep van vochtige en natte heide en voedselarm water met soorten als snavelzegge, witte en bruine snavelbies, veenpluis en waterdrieblad;
- er is een groep van eerder voedselrijk maar niet vervuild water zoals middelste waterranonkel, paarbladig fonteinkruid en stomp fonteinkruid.

### **6.2.3 Soorten die vanaf 1991 niet meer waargenomen werden in het BHG**

Na 1990 zijn er 14 soorten niet meer gevonden (zie bijlage 3c) die in de periodes 1940-1971 en 1972-1990 wel aanwezig waren. Deze lijst bevat slechts één neofyt: smal vlieszaad. Bijna de helft van de verdwenen soorten van de inheemse planten en archeofyten bestaat uit waterplanten. Verder bevat de lijst vooral planten van schrale graslanden en overgangen van bos naar open terrein.

### **6.2.4 Soorten die vanaf 1995 niet meer waargenomen werden in het BHG**

Na 1994 zijn er 8 soorten niet meer waargenomen (zie bijlage 3d). Eén neofyt is aanwezig op deze lijst. Hier zijn er meerdere soorten van schrale graslanden en bosranden. Verder staan ook enkele soorten op die lijst zoals goudgele honingklaver, lange ereprijs en mottekruid die vermoedelijk steeds sporadisch aanwezig waren in het BHG.

### **6.2.5 Synthese**

#### **Niet meer waargenomen taxa**

<b>Periode</b>	<b>i_a</b>	<b>neo</b>	<b>Totaal</b>
Na 1938	100	61	161
Na 1971	60	41	101
Na 1990	13	1	14
Na 1994	7	1	8

*Tabel 5: het aantal taxa, opgesplitst volgens inheemse soorten en archeofyten enerzijds en neofyten anderzijds, dat sinds een bepaalde inventarisatieperiode niet meer waargenomen werd*

In de periode 1939-1971 is de groep van de niet meer teruggevonden taxa in het BHG het grootst. Dit heeft vooral te maken met de grondige verandering van het landschap van het huidige BHG. Ook veel neofyten zijn alleen vóór 1939 gevonden.



Neofyten zijn dus niet alleen een verschijnsel van de laatste decennia. Na 1990 verminderde het aantal niet meer waargenomen taxa zeer sterk.

### **6.3 Nieuwe soorten voor het BHG**

#### **6.3.1 Inleiding**

Met nieuwe soorten worden soorten bedoeld die voorheen niet waargenomen werden in het BHG én die aanwezig blijven in de latere inventarisatieperiodes. Soorten die slechts in één inventarisatieperiode opduiken en nadien niet meer teruggevonden worden, zijn in deze overzichten niet opgenomen. Deze soorten die slechts in één periode opduiken zijn meestal niet ingeburgerd of ze zijn zo zeldzaam dat ze in latere periodes over het hoofd gezien werden. Voor de neofyten staat in de bijlagen 3e, 3f en 3g vermeld in hoeverre ze ingeburgerd (zie bij 3.2.2) zijn en hoe de plant zich kan verspreiden. Deze gegevens zijn vooral gebaseerd op VERLOOVE (2002) en op eigen terreinwaarnemingen in het BHG in de periode 2003-2005.

#### **6.3.2 Voor het eerst waargenomen in de periode 1972-1990**

In deze periode werden 60 soorten of soortengroepen gevonden, die voorheen nog niet gemeld werden voor het BHG en die in latere periodes aanwezig blijven (bijlage 3e). 48 hiervan zijn neofyten. 12 taxa maken deel uit van de inheemse flora. Echt nieuw bij de inheemse soorten en archeofyten zijn vermoedelijk alleen bijenorchis, fijne kervel, geelgroene vrouwemantel, hertshoornweegbree, en wilde bertram. Hertshoornweegbree en fijne kervel zijn algemener in de kustgebieden. Het zijn geen strikte halofyten. De andere inheemse soorten zijn vermoedelijk niet nieuw voor het BHG maar wel nieuw in de inventaris omdat ze als boom of struik voorheen niet als verwilderd genoteerd werden of omdat ze behoren tot taxonomisch moeilijke groepen waarvan de taxonomische inzichten veranderden.

#### **6.3.3 Voor het eerst waargenomen in de periode 1991-1994**

Tijdens deze systematische inventarisatieperiode werden nog eens 15 nieuwe taxa gesignaleerd die ook na 1994 nog gevonden werden. 8 soorten zijn neofyten. 7 soorten worden tot de inheemse flora gerekend (bijlage 3f). De enige écht nieuwe, inheemse soort is vermoedelijk alleen grove varkenskers. Getand vlotgras behoort tot een taxonomisch moeilijke groep. De andere soorten behoren tot de inheemse soorten of archeofyten maar ze zijn eveneens in tuinen en parken in stedelijk milieu aanwezig. De kans is groot dat ze voorheen niet als verwilderd genoteerd werden.

#### **6.3.4 Voor het eerst waargenomen in de periode 1995-2002**

In de periode 1995-2002 werden nog 24 soorten of soortengroepen gesignaleerd, die nieuw waren voor het BHG en die in de volgende periode eveneens nog gevonden werden. Het lijstje in bijlage 3g bevat 5 inheemse soorten of archeofyten. Vermoedelijk is alleen groot warkruid een nieuwe soort. De andere maken deel uit van taxonomisch moeilijke groepen.

Bij de neofyten in het BHG bevinden zich ook twee halofyten: stomp kweldergras en zilte schijnspurrie. Bij de andere soorten bevinden zich nogal wat soorten die vanuit tuinen en parken verwilderen. Daarnaast zijn er vooral pioniers die zich bij voorkeur op een snel opwarmend substraat vestigen. Voorbeelden hiervan zijn esdoornige plataan, hoge fijnstraal, klein robertskruid, vederesdoorn en de groep met enkele nauw verwante havikskruiden.

### 6.3.5 Voor het eerst waargenomen in de periode 2003-2005

Deze lijst bevat – in tegenstelling tot de lijsten uit de vorige perioden – alle soorten die nieuw zijn vanaf een bepaalde periode (de periode 2003-2005).

In de periode 2003-2005 zijn nog 37 nieuwe taxa gevonden. De volledige lijst is te vinden in bijlage 3h. 6 taxa hiervan behoren tot de inheemse soorten of archeofyten. Echt nieuw zijn hoogstwaarschijnlijk alleen gestreepte klaver, hennegras en knolsteenbreek. Bij de 31 neofyten staan er op de lijst vooral planten die uit tuinen en parken of met keukenafval verwilderd zijn. Meerdere van deze soorten zijn vermoedelijk niet nieuw maar werden voorheen niet genoteerd omdat ze niet als verwilderd beschouwd werden. Er is terug een groep met pioniers die vooral op snel opwarmende substraten groeien. Bleke morgenster, postelein, ronde ooievaarsbek, straatliefdegras, straatwolfsmelk en enkele soorten zonder Nederlandse naam zoals *Adiantum raddianum*, *Euphorbia prostrata* en *Rostraria cristata* horen tot deze groep.

### 6.3.6 Synthese

#### Nieuwe (en blijvende) taxa

Periode	i_a	neo	totaal
vanaf 1972	12	48	60
vanaf 1991	7	8	15
vanaf 1995	5	19	24
vanaf 2003	6	31	37

Tabel 6: het aantal taxa, opgesplitst volgens neofyten enerzijds en inheemse soorten en archeofyten anderzijds, dat vanaf een bepaalde inventarisatieperiode waargenomen werd én in de daaropvolgende periode verder waargenomen wordt

Omdat er voor de periode vóór 1939 geen volledige inventaris opgemaakt is, heeft het weinig zin om over nieuwe taxa te spreken in de periode 1939-1971. In de periode 1972-1990 is het grootste aantal nieuwe taxa gevonden. Dit heeft te maken met de specifieke aandacht van sommige waarnemers én met de lengte van de periode t.o.v. de vorige periode. Na de eerste gebiedsdekkende inventarisatie van 1991-1994 zijn er in het daaropvolgende decennium toch nog inheemse soorten en archeofyten gevonden, die nieuw zijn voor het BHG. Tijdens de tweede gebiedsdekkende inventarisatie werden nog 37 nieuwe neofyten gevonden. Hierbij kunnen echter wel soorten zijn, die slechts éénmalig verschenen zijn en later niet meer teruggevonden worden.

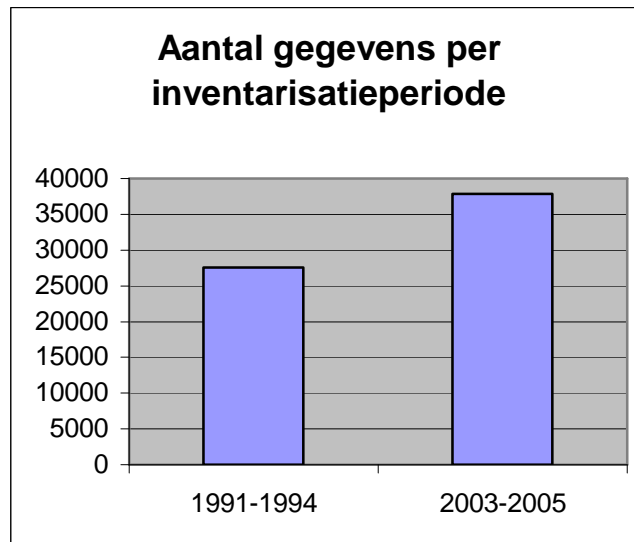
## 6.4 Veranderingen in de flora van het BHG tussen 1991-1994 en 2003-2005

### 6.4.1 Inleiding

Het ligt voor de hand de twee perioden waarvoor systematische karteringen bestaan, met elkaar te vergelijken. De methodologische verschillen zijn reeds besproken bij (zie 3.4.). Eerst zullen de algemene resultaten van beide karteringen met elkaar vergeleken worden. Later komt de frequentie van de verschillende soorten aan bod.

### 6.4.2 Absolute en relatieve veranderingen

Tijdens de systematische inventarisatie in de periode 2003-2005 zijn er iets meer dan een derde meer gegevens verzameld dan tijdens de periode 1991-1994 (zie figuur 19). Een gegeven staat voor de aanwezigheid van een taxon in een kilometerhok in een bepaalde periode.



Figuur 19: aantal gegevens tijdens de systematische inventarisaties

Tijdens periode 2003-2005 zijn er ook iets meer dan 10% meer taxa gevonden dan de tijdens de vorige systematische inventarisatie (793 tegenover 715).

Als we de absolute frequentie tussen beide perioden vergelijken, dan zijn er veel meer soorten toegenomen dan afgenomen. Aangezien er veel meer gegevens zijn, is dit ook logisch. Bijna  $\frac{3}{4}$  (71,93%) van de soorten is in 2003-2005 in meer kilometerhokken geregistreerd dan in 1991-1994. Een klein aantal soorten (36) is in beide perioden in hetzelfde aantal hokken gevonden. Bijna  $\frac{1}{4}$  (23,78%) van de soorten is in 2003-2005 in minder hokken gevonden dan in 1991-1994.

De relatieve veranderingen hebben een grotere betekenis dan de absolute veranderingen (zie 6.4.3.). 450 soorten (53,51%) zijn relatief gezien toegenomen. Een relatieve afname wordt vastgesteld bij 391 soorten (46,49%).

### 6.4.3 De frequentie van soorten en het meten van relatieve veranderingen: de trendindex of 'change index'

#### 6.4.3.1 Inleiding

In de perioden 1991-1994 en 2003-2005 werd de Brusselse flora volgens dezelfde IFBL-methodiek geïnventariseerd. Hierboven (zie 6.4.2.) is er echter vastgesteld dat er grote verschillen zijn. De geregistreerde verschillen beantwoorden in veel gevallen niet aan reële verschillen.

Een relatieve vergelijking zal meer zeggen dan de absolute aantallen vergelijken. Toch moeten de resultaten van de relatieve verandering en de bijhorende trendindex met de nodige voorzichtigheid bekeken worden. Vooral de beperkte oppervlakte van het studiegebied speelt hierbij een rol. Deze trendindex wordt dan ook niet bij de cartografie vermeld, zoals in de Vlaamse Atlas (VAN LANDUYT et al. 2006) maar wel in bijlage 2.

#### **6.4.3.2 Methodiek**

Om de relatieve veranderingen van soorten tussen de karteerperioden 1991-1994 en 2003-2005 te meten, werd het aantal kilometerhokken waar een soort gevonden werd in de periode 1991-1994 uitgezet ten opzichte van het aantal kilometerhokken van dezelfde soort tijdens de periode 2003-2005. Deze methodiek werd ook gebruikt in de Vlaamse Atlas (VAN LANDUYT et al. 2006). Om te komen tot een lineair verband tussen beide perioden werd een logit-transformatie uitgevoerd op de verhouding tussen het aantal uurhokken waar een soort gevonden is en het totale aantal uurhokken. De regressielijn geeft een gemiddelde verandering van alle soorten weer.

De residuele waarde t.o.v. dat lineaire verband (verticale afstand van elk punt tot de lijn) is een maat voor de relatieve verandering in de verspreiding van een soort ten opzichte van alle andere soorten. Soorten die onder de lijn liggen zijn in relatief minder kilometerhokken gevonden dan verwacht kon worden als er geen achteruitgang of vooruitgang is. Soorten die boven de lijn liggen zijn in relatief meer kilometerhokken gevonden. De methodiek wordt uitgebreid besproken in TELFER et al. (2002).

De residuele waarde voor elke soort wordt verder in de tekst de trendindex genoemd. Een trendindex die gelijk is aan nul betekent dat de soort, rekening houdend met de toegenomen inventarisatiegraad, niet toegenomen of afgenomen is.

Zo heeft gevlekte aronskelk een trendindex 0,00 terwijl het aantal kilometerhokken met minstens één vondst gestegen is van 14 naar 20.

Eenbloemig parelgras heeft een trendindex 0,00 terwijl het aantal kilometerhokken met minstens één vondst gestegen is van 16 naar 23.

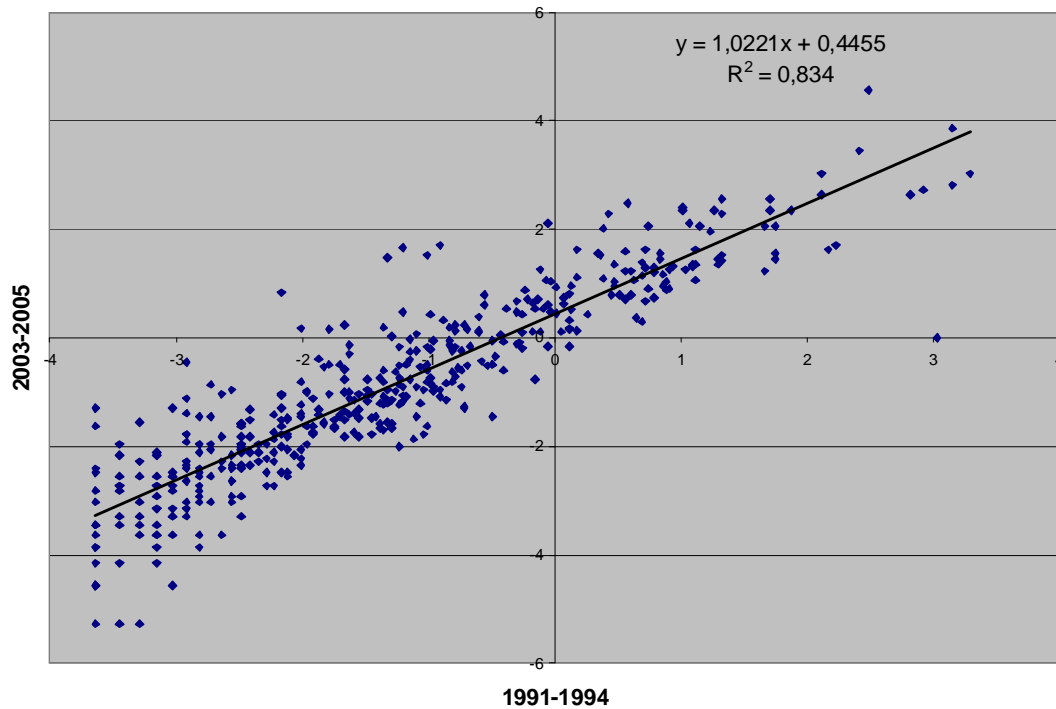
Riet heeft een trendindex 0,01 terwijl het aantal kilometerhokken met minstens één vondst gestegen is van 41 naar 70.

Een positieve waarde betekent een vooruitgang, een negatieve waarde een achteruitgang. Als we taxa, die in de eerste periode niet als onderdeel van de wilde flora aanzien werden buiten beschouwing laten varieert de trendindex tussen - 2,33 en + 4,92.

#### **6.4.2.3 Specifieke methodiek**

Voor het berekenen van de regressielijn werd een aantal soorten uitgesloten:

- soorten die in de periode 1991-1994 in minder dan 5 kilometerhokken waren gevonden;
- soorten die voor het BHG als neofyten moeten beschouwd worden;
- soorten, vooral bomen en struiken die ofwel in één van beide perioden niet in kaart gebracht werden ofwel vooral van aanplantingen afkomstig zijn;
- soorten waarvan de verandering in het aantal vondsten vooral een gevolg is van gewijzigde taxonomische inzichten.



*Figuur 20: regressie van het relatieve aantal kilometerhokken in de periode 2003-2005 tegenover het relatief aantal kilometerhokken in de periode 1991-1994. Elk punt stelt één soort voor. Het relatieve aantal kilometerhokken wordt voorgesteld als de verhouding tussen het aantal kilometerhokken waar een soort voorkomt en het totaal aantal kilometerhokken (deze verhoudingen zijn in de assen weergegeven als een logit-transformatie).*

#### **6.4.4 Meest toegenomen taxa**

##### **6.4.4.1 Op basis van brute gegevens**

Tabel 7 bevat de 25 soorten die in de periode 2003-2005 het meest zijn toegenomen, of beter gezegd waarvan de registratie het meest is toegenomen. De rechterkolom vermeldt de status van de plant in het BHG: neofyt of inheems en archeofyt.

Binnen deze 25 soorten zijn er 18 neofyten.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change index	Status
Cotoneaster horizontalis	Vlakke dwergmispel	0	94	4,92	neo
Lycopersicon esculentum	Tomaat	0	74	4,50	neo
Conyza sumatrensis	Hoge fijnstraal	0	60	4,18	neo
Oxalis corniculata	Gehoornde klaverzuring	3	114	3,89	neo
Campanula portenschlagiana	Dalmatiëklokje	0	48	3,88	neo
Mahonia aquifolium	Mahonia	6	113	3,28	neo
Rubus laciniatus	Ingesneden braam	0	25	3,10	neo
Rhododendron ponticum	Pontische rododendron	0	22	2,96	neo
Fallopia aubertii	Chinese bruidssluijer	0	20	2,85	neo
Panicum miliaceum	Pluimgierst	0	20	2,85	neo
Portulaca oleracea	Postelein	0	20	2,85	neo
Cerastium semidecandrum	Zandhoornbloem	2	50	2,79	I_a
Myosotis ramosissima	Ruw vergeet-mij-nietje	0	18	2,74	I_a
Duchesnea indica	Schijnaardbei	14	126	2,73	neo
Senecio inaequidens	Bezembloem	30	156	2,68	neo
Eragrostis pilosa	Straatliefdegras	0	17	2,68	neo
Sorbus intermedia	Zweedse lijsterbes	0	17	2,68	neo
Festuca arundinacea	Rietzwenkgras	19	135	2,62	I_a
Setaria verticillata	Kransnaalbaar	0	14	2,48	neo
Agrostis stolonifera	Fioringras	44	163	2,45	I_a
Cerastium glomeratum	Kluwenhoornbloem	40	158	2,40	I_a
Saxifraga tridactylites	Kandelaartje	1	25	2,38	I_a
Plantago coronopus	Hertshoornweegbree	8	81	2,34	neo
Ambrosia artemisiifolia	Alsemambrosia	0	12	2,33	neo
Inula conyzae	Donderkruid	0	12	2,33	I_a

Tabel 7: de 25 soorten die in 2003-2005 het meest zijn toegenomen t.o.v. 1991-1994

#### **6.4.4.2 Op basis van geïnterpreteerde gegevens**

Alhoewel tijdens beide systematische inventarisatieperiodes dezelfde methodiek gebruikt werd, kan dit voor een beperkt aantal van de soorten grote verschillen geven (zie bij 3.4). Voor het interpreteren van de verschillen tussen beide perioden, werden de belangrijkste inventariseerders van de periode 1991-1994 (mevr. Saintenoy-Simon en mevr. Godefroid) eveneens bevroegd.

Wanneer er rekening gehouden wordt met de inventarisatieverschillen tussen beide perioden, kan het volgende besloten worden.

### Sterke tot zeer sterke effectieve vooruitgang

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
<i>Conyza sumatrensis</i>	Hoge fijnstraal	0	60	4,18	Neo
<i>Oxalis corniculata</i>	Gehoornde klaverzuring	3	114	3,89	neo
<i>Panicum miliaceum</i>	Pluimgierst	0	20	2,85	neo
<i>Portulaca oleracea</i>	Postelein	0	20	2,85	neo
<i>Duchesnea indica</i>	Schijnaardbei	14	126	2,73	neo
<i>Senecio inaequidens</i>	Bezembkruiskruid	30	156	2,68	neo
<i>Eragrostis pilosa</i>	Straatliefdegras	0	17	2,68	neo
<i>Setaria verticillata</i>	Kransnaalbaar	0	14	2,48	neo
<i>Plantago coronopus</i>	Hertshoornweegbree	8	81	2,34	neo
<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	Alsemambrosia	0	12	2,33	neo
<i>Inula conyzae</i>	Donderkruid	0	12	2,33	i_a

### Soorten die wegens de vroege bloei meestal gemist werden in de periode 1991-1994

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
<i>Cerastium semidecandrum</i>	Zandhoornbloem	2	50	2,79	i_a
<i>Myosotis ramosissima</i>	Ruw vergeet-mij-nietje	0	18	2,74	i_a
<i>Saxifraga tridactylites</i>	Kandelaartje	1	25	2,38	i_a

### Veel aanwezige soorten uit bermen en gazons, gemist in de periode 1991-1994

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
<i>Festuca arundinacea</i>	Rietzwenkgras	19	135	2,62	i_a
<i>Agrostis stolonifera</i>	Fioringras	44	163	2,45	i_a
<i>Cerastium glomeratum</i>	Kluwenhoornbloem	44	158	2,40	i_a

### Als niet verwilderende tuinplant beschouwde soort in 1991-1994

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
<i>Campanula portenschlagiana</i>	Dalmatiëklokje	0	48	3,88	neo
<i>Fallopia aubertii</i>	Chinese bruidssluier	0	20	2,85	neo

### In 1991-1994 als efemeer beschouwde en niet systematisch genoteerde soort

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
<i>Lycopersicon esculentum</i>	Tomaat	0	74	4,50	neo

### In 1991-1994 als niet verwilderende boom of struik beschouwde soort

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
Cotoneaster horizontalis	Vlakke dwergmispel	0	94	4,92	neo
Mahonia aquifolium	Mahonia	6	113	3,28	neo
Rhododendron ponticum	Pontische rododendron	0	22	2,96	neo
Sorbus intermedia	Zweedse lijsterbes	0	17	2,68	neo

### Recent als cultuurvorm verschenen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
Rubus laciniatus	Ingesneden braam	0	25	3,10	neo

Tabel 8: interpretatie van de gegevens betreffende de meest toegenomen soorten.

#### 6.4.4.3 Bespreking

Het zijn overwegend neofyten die in de periode 2003-2005, vergeleken met de periode 1991-1994 het meest zijn toegenomen. De meeste van deze soorten gaan ook volgens de Vlaamse Atlas sterk vooruit. Een gedetailleerde vergelijking wordt best niet gemaakt omdat in de Vlaamse Atlas de periode 1939-1971 vergeleken wordt met de periode 1972-2004. Veel van deze soorten komen voor op stenige, warme plaatsen. Het zijn tevens soorten die in het straatbeeld in het (sub-)mediterrane gebied zeer algemeen zijn.

#### 6.4.5 Meest afgenomen soorten

Bij deze bespreking moet ook de nodige voorzichtigheid aan de dag gelegd worden. Zo zal een soort die van 2 vondsten in 1991-1994 naar 0 vondsten gaat in 2003-2005 een duidelijk negatieve trendindex hebben. Het aantal vondsten is echter te klein om er uitspraken over te doen. Soorten met zeer weinig vondsten in de periode 1991-1994 zijn niet opgenomen in de tabel 9. Hieronder volgt een lijstje van plantensoorten die sterk zijn afgenomen. Deze zijn in 2 categorieën onderverdeeld.

#### Soorten van bossen, bosranden en halfnatuurlijke gebieden

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
Trifolium medium	Bochtige klaver	6	0	-2,33	i_a
Bromus ramosus	Ruwe dravik	4	0	-1,98	i_a
Agrostis canina	Moerasstruisgras	10	3	-1,42	i_a
Cruciata laevipes	Kruisbladwalstro	12	4	-1,37	i_a
Listera ovata	Grote keverorchis	10	4	-1,19	i_a
Pimpinella major	Grote bevernel	50	27	-1,17	i_a
Equisetum fluviatile	Holpijp	7	3	-1,07	i_a



**Soorten die uit tuinen kunnen verwilderen.**

**In de periode 1991-1994 werden ze vermoedelijk vlotter als verwilderd genoteerd.**

<b>Wetenschappelijke naam</b>	<b>Nederlandse naam</b>	<b>1991 1994</b>	<b>2003 2005</b>	<b>Change Index</b>	<b>Status</b>
Syringa vulgaris	Gewone sering	37	18	-1,22	neo
Convallaria majalis	Lelietje-van-dalen	43	22	-1,19	i_a
Vinca minor	Kleine maagdenpalm	47	25	-1,17	i_a

*Tabel 9: de meest afgenomen soorten*

## 7. VERGELIJKING VAN DE FLORA VAN HET BHG MET DE FLORA VAN ANDERE STEDELIJKE AGGLOMERATIES

---

### 7.1 Inleiding

Het is zeer moeilijk om een vergelijking te maken tussen verschillende grootsteden. Om vergelijkingen mogelijk te maken, moeten de grootsteden grondig geïnventariseerd zijn. Dit moet ook volgens dezelfde methodiek verlopen.

In veel gevallen worden efemere soorten niet geïnventariseerd of niet in de inventaris opgenomen. In andere gevallen wordt het begrip verwilderde plant of verwilderende plant anders ingevuld. De opsplitsing van de taxa die genoteerd worden kan ook sterk verschillen.

### 7.2 Vergelijking van de soortenrijkdom met andere stedelijke agglomeraties

Een enigszins zinvolle aanknopng is te vinden bij KLOTZ (1990). Hierbij worden 13 steden en grote steden in de gematigde zone van Europa met elkaar vergeleken. De inventarisatiemethode was voor de meeste steden vergelijkbaar. De inventarisatieperiode is beperkt en efemere en verwilderende soorten werden ook opgenomen. De resultaten van enkele steden zijn weergegeven in de lijst hieronder. Wat bedoeld wordt met een beperkte inventarisatieperiode, wordt verder niet toegelicht. Daarom worden voor Brussel zowel de cijfers van de periode 2003-2005 als van de periode 1995-2005 als vergelijkingsmateriaal gebruikt. In het Duitse taalgebied worden taxa ook meer opgesplitst dan in deze studie over de Brusselse flora.

Stedelijke agglomeratie	Aantal soorten	Aantal inwoners (in duizendtal)	Oppervlakte (in km <sup>2</sup> )
Göttingen	723	130	117
Halle	946	325	134
Brussel (2003-2005)	793	1050	161
Brussel (1995-2005)	860	1050	161
Braunschweig	947	250	192
Wuppertal	965	400	237
Köln	938	970	400
Berlin (West)	1396	1900	481

Tabel 10: een vergelijking tussen enkele grote steden (gegevens overgenomen uit KLOTZ 1990) en Brussel

Er bleek een significant verband tussen het aantal gevonden soorten en het aantal inwoners van een bepaalde stad. Daarvoor werd de volgende logit-transformatie gevonden:  $y = 1,7048 + 0,2237x$ .

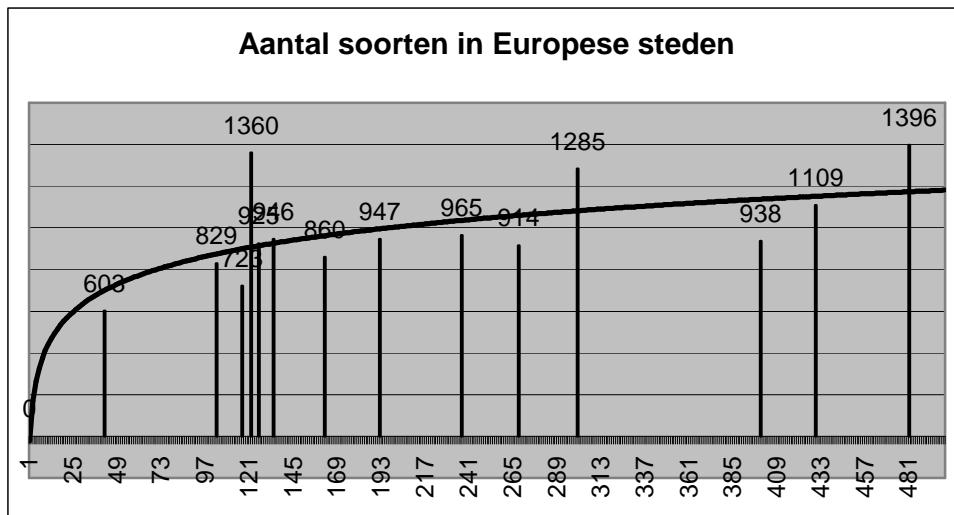
Hierbij staat  $y$  voor de logaritme van het soortenaantal en  $x$  voor de logaritme van het inwoneraantal. Volgens deze correlatie zouden er dan in het BHG 1126 soorten moeten gevonden worden.

Er bleek eveneens een significant verband tussen het aantal gevonden soorten en de oppervlakte van een bepaalde stad. Daarvoor werd de volgende logit-transformatie gevonden:  $y = 2,4809 + 0,2131x$ .

Hierbij staat  $y$  voor de logaritme van het soortenaantal en  $x$  voor de logaritme van de oppervlakte. Volgens deze correlatie zouden er dan in het BHG 894 soorten moeten gevonden worden.

Als we de reële aantallen waargenomen soorten vergelijken met de theoretische waarden (894 soorten rekening houdend met de oppervlakte en 1126 soorten rekening houdend met het aantal inwoners), dan is het aantal gevonden plantensoorten eerder laag. Hiervoor kunnen volgende verklaringen verantwoordelijk zijn :

- het sterker opsplitsen van taxa in het Duitse taalgebied;
- het BHG is een dicht bewoond gebied;
- het fysisch milieu is eerder homogeen met weinig hoogte- en bijhorende klimaatsverschillen en relatief weinig variatie in gesteenten;
- er zijn belangrijke en grote natuurgebieden aanwezig maar ze zijn van nature eerder soortenarm;
- er stroomt geen grote rivier doorheen het BHG en de haven is eerder beperkt;
- de overgang van water naar land is zelden goed ontwikkeld;
- het natuurgericht beheer door burgers in de woonomgeving is eerder beperkt.



Figuur 21: aantal soorten in enkele Europese steden.

Figuur 21 bevat naast de gegevens van KLOTZ (1990) ook nog de gegevens voor het BHG voor de periode 1995-2005 en de steden Rome, Plymouth (GB) en Zürich (CH).

Het BHG valt met 860 soorten voor een oppervlakte 161 km<sup>2</sup> iets lager uit dan, rekening houdend met de oppervlakte, zou mogen verwacht worden.

### 7.3 Enkele andere stedelijke floras

Naast de botanische studies uit Midden-Europa bestaan er nog heel wat werken over andere (groot-)steden. Deze werden echter niet opgenomen in de vergelijking met Brussel omdat :

- de steden in een andere klimaatszone liggen;
- het bestudeerde gebied veel groter is dan het BHG;
- de periode van inventarisatie veel langer is;
- het onduidelijk is in hoeverre al dan niet verwilderde cultuurplanten of adventieven opgenomen zijn.

De flora van Rome is grondig beschreven (CELESTI GRAPOW 1995). Rome ligt op 30 km van de Middellandse Zee.

De inventarisatieperiode loopt van 1985 tot 1994. Het bestudeerde gebied beslaat 300 km<sup>2</sup> en het is onderverdeeld in 190 rasters van 1,6 km<sup>2</sup>. Er werden 1285 soorten gevonden in Rome: 80,3% behoren tot de inheemse flora.

Het meest soortenarme hok telt 120 soorten. 15% van de hokken telt meer dan 300 soorten. Gezien de grotere oppervlakte van de hokken in Rome (1,6 i.p.v. 1 km<sup>2</sup>) zijn de soortenaantallen sterk vergelijkbaar met die van Brussel (zie bij 5.1). Merkwaardig maar dan toch typisch voor een stad als Rome is de grote soortenrijkdom in bepaalde gedeelten van het centrum waar een belangrijk gedeelte van het archeologisch patrimonium zich bevindt.

KENT et al. (1999) maken classificaties binnen soortengroepen op basis van inventarisaties per kilometerhok voor de stad Plymouth (ZW-Engeland). Het studiegebied is zeer gevarieerd met estuaria en kliffen, zoet en zout water, kalksteenrotsen en al dan niet beboste uitlopers van het omliggend heuvelland. Plymouth en onmiddellijke omgeving zijn soortenrijker dan het BHG.

Binnen een gebied met 103 kilometerhokken werden in 5 jaar 829 soorten genoteerd. Meer dan 50% van de kilometerhokken bevatte tussen de 200 en 300 soorten. 2 kilometerhokken bevatten meer dan 400 soorten. Van de 829 soorten zijn er 190 pas na 1880 in het studiegebied binnengekomen.

In een zeer degelijk werk geeft LANDOLT (2001) een overzicht van de Flora van Zürich (Zwitserland). De recente studieperiode liep van 1984 tot 1998. In de studie zijn er echter ook historische gegevens vanaf 1839 verwerkt.

Het bestudeerde gebied beslaat 122 km<sup>2</sup> maar het is zeer gevarieerd. Zo bedraagt het reliëfverschil bijna 500 meter. Dit zorgt ook voor allerlei hellingen, vochtigheidsgraden van de bodem en grote verschillen in het (meso-)klimaat. Tevens zijn er grote verschillen in gesteenten en bodems. Onderstaande lijst geeft een mooi overzicht van de flora van Zürich:

- 1400 inheemse en ingeburgerde soorten
- 1210 komen nu nog voor
- 190 zijn er ondertussen niet meer teruggevonden
- 600 overige soorten
- 50 soorten komen in de onmiddellijke omgeving voor
- 150 soorten zijn efemeer aanwezig
- 400 soorten worden veel gekweekt maar ze verwilderen niet.

Volgens de methodiek die in het BHG gebruikt wordt betekent dit 1360 (1210 +150) soorten in de stad Zürich.

De flora-atlas van de regio Amsterdam (Denters T. & Vreeken B. 1998) geeft een flora-inventaris weer voor de periode 1980-1998.  $\frac{3}{4}$  van de Nederlandse flora groeit in de regio Amsterdam, waarvan de landoppervlakte  $\pm$  750 km<sup>2</sup> beslaat. Binnen de atlas, die een gebied omvat dat veel groter is dan het bewoonde en bebouwde gedeelte van Amsterdam, werden 1032 soorten opgenomen. Naast de wilde, de ingeburgerde en de inburgerende soorten zijn alleen de meest voorkomende verwilderde cultuurplanten en de meest kenmerkende adventieven opgenomen. Gezien de veel grotere oppervlakte van de regio Amsterdam zijn de soortenaantallen vergelijkbaar met die van het BHG.

DICKSON et al. (2000) beschrijven de flora van Glasgow (Schotland) en de veranderingen doorheen de eeuwen. Het bestudeerde gebied (360 km<sup>2</sup>) is wel veel

groter dan de huidige stad. Gedurende een onderzoeksperiode van 15 jaar werden er 1500 taxa gevonden.

Voor de stad Cremona in de Noord-Italiaanse Po-vlakte is alleen het historisch centrum onderzocht (BONALI 2000). Het historisch centrum heeft een oppervlakte van 1,7 km<sup>2</sup>. In de periode 1995-1999 werden er 346 soorten gevonden.

Voor de Bulgaarse hoofdstad Sofia is er een soortenlijst voorhanden (DIMITROV 2004). De gegevens zijn opgemaakt op basis van herbariummateriaal, verzameld in de periode 1984-2001. Er werd geen onderscheid gemaakt tussen sierplanten en wilde planten.

#### **7.4 Besluit**

De soortenrijkdom is sterk vergelijkbaar tussen stedelijke agglomeraties, zeker als ze in vergelijkbare klimaatszones liggen en de inventarisatiemethodiek vergelijkbaar is. Als we rekening houden met de oppervlakte van het BHG, dan zijn de aantallen iets lager andere stedelijke agglomeraties in Midden- en West-Europa.

## **8. NAAR EEN RODE LIJST VOOR VAATPLANTEN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST.**

---

### **8.1 Inleiding**

Rode Lijsten zijn documenten, die in de loop der jaren kunnen wijzigen en die voor bepaalde dier- of plantengroepen aangeven welke taxa in zekere zin bedreigd zijn. Ze kunnen een officieel karakter hebben.

Rode Lijsten worden ook in een internationaal kader gebruikt. Voor de opmaak van een Rode Lijst van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het belangrijk rekening te houden met het Vlaams en het Waals Gewest. Het BHG is een stadsgewest, het ligt volledig binnen het Vlaams Gewest maar op korte afstand van het Waals Gewest.

Voor het Waals Gewest is er een officiële 'Liste Rouge' verschenen in 'Moniteur belge du 22 janvier 2002' bij het 'décret relatif à la conservation des sites Natura 2000 ainsi que de la faune et de la flore sauvage'. 'Annexe VIb' geeft een 'liste des espèces végétales menacées en Wallonie'<sup>1</sup>. Het decreet werd goedgekeurd op 6 december 2001. Deze lijst is gebaseerd op SAINTNOY-SIMON (1999).

Met het verschijnen van de Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest (VAN LANDUYT et al. 2006) hebben de auteurs een Rode Lijst opgesteld volgens de IUCN-criteria. Bij het opstellen van deze lijst werden het Vlaams Gewest en het BHG als één geheel gezien.

Het bijgevoegde voorstel van Rode Lijst sensu lato voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bevat 85 soorten.

10 soorten daarvan zijn apart vermeld omdat ze op instabiele plaatsen voorkomen.

Hieronder wordt duidelijk gemaakt met welke opeenvolgende stappen dit voorstel tot Rode Lijst voor het BHG tot stand is gekomen. Het eindresultaat bevindt zich in bijlage 4.

### **8.2 Stap 1**

Vanuit de floristische databank Florabank werd een eerste lijst opgemaakt. Florabank bevat de gegevens voor het Vlaams Gewest en het BHG.

Deze eerste lijst bevat alle zeldzame soorten die ooit in het BHG gesignaleerd zijn.

Deze zeldzame soorten komen voor in de volgende categorieën:

- verdwenen uit Vlaanderen en Brussels Gewest
- met verdwijning bedreigd
- bedreigd
- kwetsbaar
- zeldzaam
- achteruitgaand
- onvoldoende gekend.

---

<sup>1</sup> Deze annexe VIb is op internet als volgt te vinden; [mrw.wallonie.be/dgrne/sibw/legislations/consnat](http://mrw.wallonie.be/dgrne/sibw/legislations/consnat) dan volgt er de wetgeving Bij 'généralités' op 6 décembre 2001 klikken. Bij het doorlopen van dit decreet op *annexe VI, point b* klikken.

### 8.3 Stap 2

Hier volgt een opsplitsing per categorie volgens de Atlas van Vlaanderen en het Brussels Gewest.

Soorten die na 1990 niet meer gevonden zijn, werden ook niet meer opgenomen.

Alle planten van de categorieën

- met verdwijning bedreigd
- bedreigd
- kwetsbaar
- zeldzaam

werden er in opgenomen, op voorwaarde dat ze niet door de mens opnieuw geïntroduceerd werden. Zo zijn soorten als grote boterbloem en rode kamperfoelie niet opgenomen.

Meerdere planten van de categorie “achteruitgaand” werden opgenomen. Soorten die in het BHG niet zeldzaam zijn en niet achteruitgaan of in Wallonië helemaal niet zeldzaam zijn, werden niet opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn struikheide en muizenootje.

Aan deze lijst is één soort toegevoegd, waarvan de veranderingen in verspreiding om taxonomische redenen onvoldoende gekend is: bosorchis (*Dactylorhiza fuchsii*).

Aan deze lijst, gebaseerd op de Atlas van Vlaanderen en het Brussels Gewest werden alle sinds 1991 in het BHG gevonden soorten van de officiële Liste Rouge (decreet 6 december 2001 Waalse Gewestregering) toegevoegd.

### 8.4 Stap 3

Enkele soorten, die zeer zeldzaam zijn in het BHG zijn aanvullend voorgesteld door Saintenoy-Simon. De vier bijgevoegde soorten stonden oorspronkelijk niet op de lijst omdat ze niet bedreigd zijn voor het volledige gebied Vlaanderen en Brussels Gewest.

Deze planten werden tussen 1972 en 2004 in relatief veel uurhokken, vooral in de Kempen gevonden.

### 8.5 Stap 4

Soorten van instabiele milieus zijn apart vermeld. Het zijn soorten van akkers of uit een puur stedelijke omgeving.

### 8.6 Voorstel tot een plantenlijst met verbod tot plukken

Naast een Rode Lijst kan het zinvol zijn een lijst op te stellen met minder zeldzame soorten die niet zo algemeen voorkomen in het BHG.

De lijst in bijlage 5 bevat per definitie geen soorten die opgenomen zijn in het voorstel tot Rode Lijst. Er wordt verondersteld dat – indien er een plukreglement opgesteld wordt – de Rode Lijstsoorten hier automatisch in opgenomen worden.

In de lijst in bijlage 5 zijn geen neofyten opgenomen. De lijst is eveneens beperkt tot planten met opvallende bloemen of opvallende planten.

Het betreft vooral soorten van bossen en halfnatuurlijke landschappen en geen soorten van hoogdynamische standplaatsen of zeer productieve gronden.

Er is ook een zeldzaamheids criterium ingebouwd. Soorten die in de periode 2003-2005 in meer dan 50 km-hokken gevonden werden, zijn niet in deze lijst opgenomen. Voorbeelden hiervan zijn bosanemoon en veelbloemige salomonszegel.

Indien deze lijst als te uitgebreid zou ervaren worden, kan de beperkte lijst met acht 'plukgevoelige' soorten gebruikt worden. Deze beperkte lijst bevindt zich onderaan in bijlage 5.



## **9 AANZET TOT MONITOREN VAN ENKELE AANDACHTSOORTEN**

---

### **9.1 Inleiding**

Naast het reguliere karterwerk voor de realisatie van de verspreidingsatlas werden in 2005 en 2006 extra gegevens over speciale aandachtsoorten verzameld. De bedoeling was een basis te hebben waarop eventueel een voortgezet monitoringproject zou kunnen starten. Wegens de geringe tijd die kon vrijgemaakt worden voor dit deelproject is het aantal te monitoren soorten evenals de bezochte gebieden beperkt gebleven. Men moet deze aanzet zien als het documenteren van de uitgangspositie van een beperkt aantal soorten in een beperkt aantal gebieden.

Deze monitoring moet vooral gezien worden als een aanvulling op de inventarisatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volgens de IFBL-methode.

Dit kan voor de opdrachtgever vooral van belang zijn als bron van gegevens buiten de Natura-2000 gebieden.

De vindplaatsen van sommige soorten kunnen voor het BIM de aanleiding vormen om het eigen beheer verder te zetten of eventueel bij te sturen of om andere beheerders er eventueel van te overtuigen om het beheer - indien nodig - bij te sturen.

### **9.2 Keuze van de aandachtsoorten**

De meeste van de aandachtsoorten staan ook op het voorstel tot Rode Lijst (zie bij 8). Omdat deze lijst met aandachtsoorten reeds opgemaakt en besproken werd voor alle gegevens verwerkt waren, zullen sommige soorten van het voorstel tot Rode Lijst niet bij de aandachtsoorten zitten. Anderzijds zijn er aandachtsoorten die niet op het voorstel tot Rode Lijst vermeld worden omdat ze niet aan de criteria, gesteld bij de opmaak van het voorstel tot Rode Lijst, voldeden. Toch zijn deze soorten voor het natuurbehoud in het BHG van grote waarde.

Sommige soorten met instabiele groeiplaatsen werden eveneens niet opgenomen.

### **9.3 Monitoringsgebieden**

De bosgebieden, (park)graslanden en moerassen van de Woluwevallei; de open ruimten rond en met het boscomplex Verrewinkel-Kinsendaal-Kriekenput in het zuidwesten van het gewest.

Inbegrepen zijn ook Vroenerodepark, Kauwberg, Engeland en Keyenbempt. Hierbij ook enkele kerkhoven (Verrewinkel, Diegem, kerkhof van St.-Gillis); het geheel van bosgebieden in het noordwesten (het Poelbos, het Laarbeekbos, het Dielegembos) en het moeras van Jette-Ganshoren; de halfnatuurlijke gebieden in het westen met Scheutbos, Wildertbos, Zavelenberg en de bovenloop van de Molenbeekvallei; de halfnatuurlijke gebieden (bosjes, graslanden, moerassige plaatsen) in Neerpede (Anderlecht: buiten de Ring). Hier ook de spoorwegberm nabij de Cora; enkele publieke parken met sterk natuurlijke elementen in Ukkel en Vorst; Dudenpark, abdij van Vorst, J. Brel-park, Wolvendaalpark en Brugmann-park; het Moeraske (Evere) en enkele (spoorweg-)bermen in Haren; het Terkamerenbos.

## 9.4 Het terreinbezoek en de plaatsbepaling

Deze terreinen werden bezocht tijdens de late zomer van 2005 en in het voorjaar 2006. Indien een soort vermoedelijk gemist werd maar wel gezien werd tijdens de algemene inventarisatie, dan staat dit in de bespreking per soort vermeld.

Sommige aandachtsoorten zijn ook tijdens de algemene inventarisatie gevonden buiten deze gebieden.

Het overzicht met de vindplaatsen van aandachtsoorten buiten de hogervermelde gebieden is niet volledig. Niet alle plaatsen konden binnen het tijdsbestek bezocht worden. De aandachtsoorten zijn ook niet altijd teruggevonden (recent gemaaid, verborgen in ruigte, verkeerde seizoenen).

De meeste coördinaten werden met gps op het terrein bepaald. Indien een plaatsbepaling met gps op terrein niet mogelijk was omwille van het dichte bladerdek, werd de plaats bepaald op een topografische kaart op 1/5.000<sup>e</sup>. Dit werd later omgezet naar geografische coördinaten.

## 9.5 Het bepalen van de populatiegrootte

Voor het kwantificeren van de gegevens werd de methode gevolgd, beschreven door VREEKEN et al. (1999). Van elke soort worden de populatiegroottes in 7 klassen ingedeeld.

Klasse	Aantal exemplaren	Omvang groeiplaats (m <sup>2</sup> ) of bloeistengels
A	1	<1
B	2-5	1-5
C	6-25	5-25
D	26-50	25-50
E	51-500	50-500
F	5001-5000	500-5000
G	>5000	>5000

## 9.6 Overzicht van de soorten met soortbespreking

Bij de bespreking van de aandachtsoorten wordt constant verwezen naar **bijlage 6**. Deze bevat in alfabetische orde een overzicht van de soorten met hun lokalisatie en hun indeling in klassen volgens aantal bloeiwijzen of volgens de oppervlakte.

### ***Anthyllis vulneraria*** **Wondklaver**

Er is een belangrijke vindplaats van wondklaver genoteerd langs de spoorlijn 50A in Anderlecht; dit beheerd terrein bevindt zich tussen de Lennikse baan en de Olympische dreef. Verder is de soort ook nog aanwezig in het Josaphat-station in Schaarbeek.

### ***Aristolochia clematitis*** **Pijpbloem**

De enige vindplaats bevindt zich langs de spoorlijn 36 naar Leuven in Haren. Deze plant, die hier een aanzienlijke oppervlakte beslaat, staat in de berm van de Wilgeroosjesstraat.

***Asplenium adiantum-nigrum***  
**Zwartsteel**

Deze nieuwe vindplaats bevindt zich in de site van de oude abdij van Vorst. Op een sterk beschaduwde muur, gelegen langs de kant van de Brusselse steenweg bevinden zich tientallen sporendragende, bebladerde stengels.

***Astragalus glycyphyllos***  
**Hokjespeul**

De voorbije decennia is hokjespeul vooral op spoorwegterreinen gevonden. In de zomer van 2003 is deze soort echter ook in het Dudenpark gevonden. Dit was na een lange periode van droogte waarbij het grasland, waarin de soort groeide, lange tijd niet meer gemaaid was. Tijdens de monitoring in 2005 is de soort niet teruggevonden. Hokjespeul werd hier ook reedsesignaleerd door Leon Delvosalle in het midden van de 20<sup>e</sup> eeuw. Bij een meer natuurgericht beheer van sommige graslanden in het Dudenpark zouden hokjespeul en andere zeldzame soorten terug op de voorgrond kunnen treden.

***Bromus ramosus***  
**Ruwe dravik**

Deze opvallende plant is tijdens de monitoring van 2005 niet gevonden. Nochtans werd hier gericht naar gezocht in het Dielegembos (Jette) en in de buurt van het station Moensberg (Ukkel). De enige recente waarnemingen komen uit de buurt van het Rood Klooster (Oudergem).

***Calluna vulgaris***  
**Struikhei**

Deze dwergstruik is tijdens de monitoring in 2005 niet gevonden. Struikhei is wel op meerdere plaatsen – ook met goed ontwikkelde planten – aanwezig in het Zoniënwoud. Verder is die tijdens de algemene inventarisatie ookesignaleerd op bermen in de villawijken die aan het Zoniënwoud grenzen. Merkwaardig is het volledig ontbreken van deze dwergstruik in de omgeving van Kauwberg/Engeland (Ukkel) en op de nabijgelegen kerkhoven Verrewinkel en Stille.

***Campanula trachelium***  
**Ruig klokje**

Deze zomerbloeier met opvallend grote bloemen is tijdens de monitoring van 2005 regelmatig gevonden in het Laarbeekbos (Jette) en in de Manoir d'Anjou (Sint-Pieters-Woluwe). Ruig klokje is echter ook aanwezig in enkele grote, publieke parken die buiten de Natura-2000 gebieden gelegen zijn. De meeste planten staan in het Dudenpark (Vorst) maar ruig klokje is ook aanwezig in de Ukkelse parken van Wolvendaal en Brugmann.

***Carex divulsa***  
**Groene bermzegge**

Deze zegge is op plaatsen waar regelmatig gemaaid wordt, nauwelijks terug te vinden. Nabij de oude bossen van de hoofdstad en in de parken is die enkele keren gevonden. Tijdens de monitoring van 2005 is een grote populatie opgetekend in het Dudenpark (Vorst). Een andere vindplaats in een woonbuurt nabij het station van Stalle (Ukkel) werd ook ingetekend. Bij een extensiever

beheer van bosranden zou deze soort vermoedelijk op meerdere plaatsen zichtbaar worden en uitbreiden.

***Carex flacca***  
**Zeegroene zegge**

De grootste populaties van deze zegge bevinden zich nabij het Rood Klooster (Oudergem), in het Dudenpark (Vorst) en in het bos van Dielegem (Jette). Nieuwe vindplaatsen zijn er in het Laarbeekbos (Jette) maar ook in de hooilanden van het Scheutbos (Sint-Jans-Molenbeek) en bij de Vogelzangbeek (Anderlecht). Zeegroene zegge is eveneens aanwezig op twee spoorwegsites: nabij het station van Bockstael (Laken) en in het Josaphat-station (Schaarbeek).

***Carex pallescens***  
**Bleke zegge**

Deze zegge is alleen in het Zoniënwood en in het Laarbeekbos (Jette) gevonden. De weinige planten in het Laarbeekbos werden tijdens de monitoring 2005 niet opgemerkt.

***Carex panicea***  
**Blauwe zegge**

Deze soort werd het voorbije decennium niet genoteerd in het BHG.

***Carex pendula***  
**Hangende zegge**

Deze grote plant komt nog het meest voor in het Zoniënwood. Tijdens de monitoring 2005 is hangende zegge in het dal van de Woluwe genoteerd. Deze soort wordt echter veel als sierplant gekweekt. Veel van de nieuwe vindplaatsen kunnen het resultaat zijn van recent verwilderde exemplaren.

***Carex strigosa***  
**Slanke zegge**

Deze soort is het meest in het Zoniënwood te vinden. Slanke zegge is eveneens algemeen en in grote hoeveelheden voorkomend in de kwelzones en langs waterlopen in de oude bossen van Jette.

***Ceterach officinarum***  
**Schubvaren**

Deze kleine varen is tijdens de inventarisatie 2003-2005 gevonden op een oude muur in de vroegere Veeartsenijschool. De andere, recente vindplaats is in de G. Hubertistraat in Schaarbeek. De exacte locatie van de vindplaatsen uit de periode 1991-1994 is vermoedelijk bekend bij de leden van de AEF.

***Corydalis solida* (L.)**  
**Vingerhelmbloem**

Deze zeer vroeg bloeiende plant is massaal aanwezig in de oude kloostertuin van Walckiers (Schaarbeek). Vingerhelmbloem is in de periode 2003-2005 nog gevonden in het Begijnbosdal nabij de sportvelden van Neder-over-Heembeek. Ondanks een bezoek in april 2006 is vingerhelmbloem niet meer gevonden in Kinsendael/Kriekenput-Herdies (Ukkel).

***Crepis paludosa***  
**Moerasstreepzaad**

Deze soort is tijdens de algemene inventarisatie wel gevonden in het dal van de Woluwe en in Kinsendael/Kriekenput-Herdies (Ukkel) maar niet tijdens de monitoring in de late zomer 2005. Vermoedelijk was moerasstreepzaad dan afgemaaid of onopvallend aanwezig tussen ruigtekruiden.

***Dactylorhiza fuchsii***  
**Bosorchis**

Momenteel zijn er twee plaatsen waar de bosorchis in grote getale aanwezig is: Hof-ter-Mussche (Sint-Lambrechts-Woluwe) en nabij het Laarbeekbos (Jette). Beide sites worden actief natuurgericht beheerd. Andere vindplaatsen van het laatste decennium zijn het kerkhof van Brussel, de tuinen van Massart (Oudergem), het Koninklijk Domein en een privé-tuin, eigendom van het KBIN nabij het station van Watermaal. Bosorchis is –ondanks herhaaldelijk zoeken – niet teruggevonden in de omgeving van Scheutbos (Sint-Jans-Molenbeek) en Wilderbos (Sint-Agatha-Berchem). Deze orchidee is vermoedelijk ook verdwenen op het Vorsterijplateau (Bosvoorde).

***Dactylorhiza praetermissa***  
**Rietorchis**

De enige groeiplaats van deze soort bevindt zich in een nat hooiland nabij Hof-ter-Mussche. De enkele planten werden in juni 2006 opgetekend.

***Gnaphalium sylvaticum***  
**Bosdroogbloem**

Deze soort, die ook elders sterk achteruitgaat, is nog op één plaats gevonden in het Laarbeekbos (Jette). Bosdroogbloem werd gevonden op een plaats waar recent meer licht tot op de bodem kon doordringen na het verdwijnen van één of meerdere grote beuken. Deze vindplaats is opgetekend tijdens de monitoring in de late zomer 2005.

***Helleborus viridis***  
**Wrangwortel**

Op de bekende vindplaats op de Zavelenberg (Sint-Agatha-Berchem) werd wrangwortel opgetekend tijdens de monitoring van april 2006. Deze vindplaats ligt wel in 2 kilometerhokken.

***Hyacinthoides non-scripta***  
**Wilde hyacint**

Wilde hyacint kan alleen tussen half april en half mei vlot onderscheiden worden van de Spaanse hyacint. De gegevens van de monitoring zijn dan ook niet volledig.

Buiten het Zoniënwoud ligt de belangrijkste vindplaats in het Verrewinkelbos (Ukkel). Het is de enige plaats van de gebieden, bezocht bij de monitoring, waar uitgestrekte velden met wilde hyacint voorkomen. In het voorjaar 2006 is wilde hyacint ook opgetekend in het Dudenpark, in enkele parkbossen in het Woluwedal en in het Ter Kamerenbos.

***Hypericum montanum***  
**Berghertshooi**

Van deze plant is er nog een kleine populatie aanwezig in het zuidwestelijk gedeelte van het Dudenpark (Vorst). Eind juli 2005 werden er 14 bloeistengels geteld.

***Hypericum tetrapterum***  
**Gevleugeld hertshooi**

Dit hertshooi komt algemeen voor in de nattere gedeelten van de hooilanden en drassige zones in de landschapsparken in het BHG. Vooral in de Woluwevallei is deze soort veel te vinden. In Anderlecht komt gevleugeld hertshooi veel voor in de vallei van de Vogelzangbeek en in het Pedepark nabij de skipiste.

***Jasione montana***  
**Zandblauwtje**

De grootste aantallen van deze soort zijn te vinden op het kerkhof Verrewinkel (Ukkel) en het kerkhof van Sint-Gillis (Ukkel). Elders komt zandblauwtje nog voor op een steile wegberm nabij het Vroenerodepark (Ukkel) en nabij het Chinees paviljoen.

***Juncus acutiflorus***  
**Veldrus**

Deze plant is recent teruggevonden in drie hooilanden die door het BIM beheerd worden. Er zijn twee grote populaties: één in het Woluwepark (Sint-Pieters-Woluwe) en één in Keyenbempt (Ukkel). Ze werden opgetekend in de nazomer 2005. De planten nabij Zavelenberg (Sint-Agatha-Berchem) werden niet gevonden. Het hooiland werd echter ook niet platgelopen om deze soort er te vinden.

***Juncus subnodulosus***  
**Paddenrus**

Er is één grote populatie in het Woluwepark (Sint-Pieters-Woluwe). De plant werd in de periode 2003-2005 niet gevonden in het moerasje aan de voet van de Kauwberg nabij Sint-Job (Ukkel).

***Knautia arvensis***  
**Beemdkroon**

Het voorkomen van beemdkroon is beperkt tot enkele bermen in Haren, een vindplaats langs de Zenne op het spoorwegcomplex Klein Eiland en een groeiplaats nabij Gulledelle (Sint-Lambrechts-Woluwe). De belangrijkste vindplaatsen bevinden zich langs spoorlijnen: deze zijn opgetekend in de late zomer 2005.

***Lathyrus tuberosus***  
**Aardaker**

Deze plant heeft een kern in het noordelijk havengebied en spoorwegcomplex. Aardaker is ook gevonden bij de ondergrondse wateropslagplaats in Elsene (Elyzeese Veldenstraat) en in Sint-Job (Ukkel).

***Listera ovata***  
**Grote keverorchis**

Bij de monitoring van de late zomer 2005 werd deze plant niet meer opgemerkt. Dit heeft o.a. met het seizoen te maken maar ook met de kleine, nog resterende poulaties.

Buiten het Zoniënwood is grote keverorchis nog gevonden in het Ter Kamerenbos (Steigerpad), het Koninklijk Domein te Laken en het Laarbeekbos (Jette). Verder is er nog een vindplaats nabij het Maloukasteel (Sint-Lambrechts-Woluwe) en verrassend ook in het nog jonge bos achter de VRT/RTBF in Schaarbeek.

***Lithospermum officinale***  
**Glad parelzaad**

Enkele exemplaren van deze soort zijn in mei 2004 gevonden in de noordoostelijke hoek van de vroegere ommuurde tuin van het Sint-Michielscollege nabij het metrostation Montgomery (Sint-Lambrechts-Woluwe). Martin Tanghe had op een stuurgroepvergadering op de aanwezigheid van glad parelzaad gewezen.

***Medicago falcata***  
**Sikkelklaver**

Deze plant is massaal aanwezig in en nabij het Moeraske (Evere). De aanwezigheid ervan werd opgetekend in de late zomer van 2005.

***Melampyrum pratense***  
**Hengel**

Deze soort is nog op een paar plaatsen aanwezig. Twee bekende vindplaatsen liggen in privé-tuinen in villawijken. De vindplaats in het parkje nabij het Heilig Verbondplein (Ukkel) werd opgetekend bij de monitoring. Een aangepast beheer van deze site is wenselijk. Hengel is ook aanwezig nabij het Rood Klooster (Oudergem).

***Melica uniflora***  
**Eenbloemig parelgras**

Buiten het Zoniënwood is deze grassoort soms overvloedig aanwezig in oude bossen, vooral met beuk in de zuidelijke helft ten oosten van de Zenne. De grootste vindplaatsen zijn in het Dudenpark (Vorst) gesitueerd. Verder is eenbloemig parelgras ook opgetekend in Ukkel in het Wolvendaalpark, het Brugmannpark en het Vroenerodepark maar niet in het Verrewinkelbos. Ten noorden van het Zoniënwood is deze grassoort opgetekend in Ter Kamerenbos, het Hertoginnendal (Oudergem) en het Manoir d'Anjou (Sint-Pieters-Woluwe).

***Narcissus pseudonarcissus subsp. pseudonarcissus***  
**Wilde narcis**

De ondersoort trompetnarcis laten we beschouwing. De grootste populatie van de wilde narcis bevindt zich in het Zoniënwood ten noorden van het Rood Klooster. In april 2006 werd er een populatie opgetekend in het Poelbos (Jette). Wilde narcis is in zeer kleine hoeveelheden nog in het Laarbeekbos (Jette) aanwezig. Deze planten werden echter in april 2006 niet opgemerkt.

***Neottia nidus-avis***  
**Vogelnestje**

Ondanks gericht zoeken op de vroegere vindplaatsen is vogelnestje in de periode 2003-2005 niet opgemerkt.

***Ononis repens***  
**Kruipend stalkruid**

Deze plant die op een steilrand op de Heizel groeit, is in de late zomer van 2005 opgetekend. Kruipend stalkruid is eveneens in het Josaphat-station (Schaarbeek) aanwezig.

***Parietaria officinalis***  
**Groot glaskruid**

De minder bekende vindplaatsen nabij Bereput (Schaarbeek) en het station van Stalle (Ukkel) werden opgetekend in de late zomer van 2005. Verder is groot glaskruid ook aanwezig op de steile oevers van de Zenne bij de brug van de Bollinckxstraat (Anderlecht), bij de tuin Walckiers (Evere) en op de ULB-campus Solbosch.

***Phyteuma nigrum***  
**Zwartblauwe rapunzel**

Deze soort is in 2003-2005 op 3 plaatsen buiten het Zoniënwoud gevonden. Een kleine populatie naast de holle weg voor het Manoir d'Anjou werd in juni 2006 opgetekend. De kleine populatie tussen het sportstadion van Sint-Lambrechts-Woluwe en de vroegere spoorlijn is in juni 2006 niet teruggevonden.

***Phyteuma spicatum***  
**Witte rapunzel**

Deze soort is in de periode 2003-2005 alleen gevonden in het Zoniënwoud en het aangrenzende Ter Kamerenbos. Omdat het bezoek aan het Ter Kamerenbos niet in een geschikte periode viel, is er geen verdere informatie verzameld over de grootte van de populatie.

***Polystichum aculeatum***  
**Stijve naaldvaren**

Alleen de natuurlijke standplaats in het dal van de Verrewinkelbeek werd opgetekend in april 2006. Deze plaats nabij de Roze Molen (Ukkel) was vroeger niet bekend.

***Primula elatior***  
**Slanke sleutelbloem**

Slanke sleutelbloem komt op sommige plaatsen nog in grote hoeveelheden voor. De vondsten situeren zich vooral op vochtige en natte gedeelten van voedselrijke bossen.

Op enkele plaatsen werd slanke sleutelbloem om praktische redenen niet gekarteerd:

het Manoir d'Anjou, de weide nabij de Zavelenberg (Sint-Agatha-Berchem) en het privé-bosje in de Molenbeekvallei bij de Kattestraat (Sint-Agatha-Berchem).



***Ranunculus auricomus***  
**Gulden boterbloem**

In bossen wordt gulden boterbloem in de late lente snel minder zichtbaar. Soms is deze plant ook in parktoestanden aanwezig en wordt ze vanaf eind april-begin mei nog nauwelijks gevonden. De inventarisatie van 2003-2005 en de monitoring in april 2006 hebben meerdere nieuwe groeiplaatsen opgeleverd. Toch zal dit overzicht onvolledig blijven.

In Ukkel is gulden boterbloem in grote hoeveelheden aanwezig in Kinsendael, Wolvendaal en Keyenbempt. Deze soort is nog gevonden bij de oude abdij van Vorst, in het Laarbeekbos (Jette), in het privé-bosje in de Molenbeekvallei bij de Kattestraat en het Wilderbos (Sint-Agatha-Berchem). Gulden boterbloem is tevens gevonden in de holle weg van de Bosvoordesteenweg (Bosvoorde).

***Ranunculus bulbosus***  
**Knolboterbloem**

Deze plant komt het meest voor in Neerpede, waar ze in april 2006 opgetekend werd op de centraal gelegen weide op de Kauwberg (Ukkel). Verder is de soort ook aanwezig midden in het versteende centrum van het BHG bij de ondergrondse wateropslagplaats in Elsene (Elyzeese Veldenstraat) en in enkele graslanden in de halfnatuurlijke landschapsparken.

***Sanicula europaea***  
**Heelkruid**

Deze plant is in de voedselrijke delen van de oude bossen regelmatig aanwezig. Bij de monitoring in de late zomer 2005 is deze soort veel gevonden in het Terkamerenbos, het Dudenpark (Vorst) en Wolvendaal (Ukkel). De oude bossen van Jette werden pas eind augustus bezocht. Voor deze soort is de monitoring hier dan ook zeer onvolledig.

***Securigera varia***  
**Bont kroonkruid**

Deze plant is op twee plaatsen in grote hoeveelheden aanwezig. Vermoedelijk is die vroeger ingezaaid nabij de skipiste in Anderlecht en langs de spoorlijn naar Leuven (Haren).

***Senecio ovatus***  
**Schaduwkruiskruid**

Deze opvallende plant groeit in het Zoniënwoud of net erbuiten. Bij dunnen of kappen kan de soort sterk uitbreiden. Belangrijke populaties buiten het Zoniënwoud werden in de late zomer van 2005 opgemerkt in Sint-Pieters-Woluwe in het Manoir d'Anjou en in het Woluwepark.

***Silene vulgaris***  
**Blaassilene**

Deze soort is in het BHG sterk gebonden aan spoorwegterreinen. Blaassilene komt niet voor in de graslanden van de halfnatuurlijke landschapsparken. De soort werd bij de monitoring van de late zomer 2005 alleen gevonden langs de spoorlijn 36 (Haren).

***Tamus communis***  
**Spekwortel**

Deze plant heeft drie kernen: nabij het Rood Klooster (Oudergem), in Jette in het Poelbos en in het Laarbeekbos. De standplaatsen in Jette werden tijdens de monitoring opgetekend.

***Thymus pulegioides***  
**Grote tijm**

Deze soort is massaal aanwezig op het kerkhof van Sint-Gillis en het kerkhof Verrewinkel, beiden gelegen in Ukkel. Deze vindplaatsen én een vindplaats nabij de skipiste in Anderlecht werden in de late zomer 2005 opgetekend.

***Trifolium fragiferum***  
**Aardbeiklaver**

Deze plant is op enkele plaatsen op middenbermen en wegranden aanwezig. De belangrijkste vindplaats, nabij de VRT-gebouwen op de Heizel, werd in de late zomer 2005 opgetekend.

***Triglochin palustris***  
**Moeraszoutgras**

Deze soort is de voorbije decennia niet meer gevonden.

***Valeriana dioica***  
**Kleine valeriaan**

Deze soort is tijdens de monitoring in de late zomer 2005 niet gevonden. Deze plant is in 1995 en in 1996 wel genoteerd in de buurt van het Rood Klooster (Oudergem).

## **10. FAQ'S IN VERBAND MET DE FLORA VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

---

### **10.1. Inleiding**

Bij het uitschrijven van de opdracht zijn er meerdere specifieke opdrachten en vragen geformuleerd. De meeste van deze specifieke vragen komen uitgebreid aan bod in de vorige hoofdstukken.

Enkele vragen zijn echter nog niet aan bod gekomen of ze zijn niet expliciet besproken in de voorgaande hoofdstukken. Daarom worden deze hier apart behandeld in een hoofdstuk met '*Frequently Asked Questions*'.

### **10.2. Wijzen veranderingen in de Brusselse Flora op een klimaatwijziging?**

Steeds meer duikt de vraag op of een klimaatwijziging kan vastgesteld of bewezen worden aan de hand van floristische gegevens.

In het algemeen dient alvast gesteld dat het vaststellen van een klimaatwijziging voor het BHG over een periode van 10, 15 of 30 jaar het best kan aan de hand van reeksen met weerkundige gegevens van het KMI. Het is hoe dan ook bijzonder moeilijk om uitspraken te doen over veranderingen over een dergelijk klein tijdsverloop.

In de Vlaamse Atlas (VAN LANDUYT et al. 2006) werd onderzocht in hoeverre uit de gegevens van de verspreiding van inheemse planten er een klimaatverandering in de laatste decennia kan afgeleid worden door de verspreidingsfrequenties in de periode 1939-1971 te vergelijken met die van de periode 1972-2004. De resultaten van de analyse op basis van de temperatuurindicatiegetallen laten statistisch niet toe harde uitspraken te doen. Koudeminnende soorten gaan gemiddeld wat sterker achteruit dan warmteminnende soorten, maar de verschillen zijn niet significant.

Op de Britse eilanden is er wel een significante achteruitgang van koudeminnende en een toename van warmteminnende plantensoorten vastgesteld (PRESTON et al. 2002). Een recente Nederlandse studie (TAMIS 2005) over veranderingen in de Nederlandse flora in de 20<sup>e</sup> eeuw komt o.a. tot het besluit dat er een significant verband bestaat tussen de toename van warmteminnende soorten en de hogere temperaturen.

Voor het BHG is er zowel in de periode 1991-1994 als in de periode 2003-2005 een gebiedsdekkende inventaris opgemaakt. In theorie zou een vergelijking best kunnen gemaakt worden. Bij nader inzien blijkt echter dat de stedelijke milieus in de periode 1991-1994 veel minder nauwgezet onderzocht geweest zijn.

De denkoefening die verder gemaakt wordt, moet dus met de nodige reserves bekeken worden.

Hieronder volgt een lijstje met soorten die effectief de sterkste vooruitgang gekend hebben (zie bij 6.4.4.2).

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
<i>Conyza sumatrensis</i>	Hoge fijnstraal	0	60	4,18	neo
<i>Oxalis corniculata</i>	Gehoornde klaverzuring	3	114	3,89	neo
<i>Panicum miliaceum</i>	Pluimgierst	0	20	2,85	neo
<i>Portulaca oleracea</i>	Postelein	0	20	2,85	neo
<i>Duchesnea indica</i>	Schijnaardbei	14	126	2,73	neo
<i>Senecio inaequidens</i>	Bezemkruiskruid	30	156	2,68	neo
<i>Eragrostis pilosa</i>	Straatliefdegras	0	17	2,68	neo
<i>Setaria verticillata</i>	Kransnaalbaar	0	14	2,48	neo
<i>Plantago coronopus</i>	Hertshoornweegbree	8	81	2,34	neo
<i>Ambrosia artemisifolia</i>	Alsemambrosia	0	12	2,33	neo
<i>Inula conyzae</i>	Donderkruid	0	12	2,33	i_a

Tabel 11: de absolute aantallen in beide gebiedsdekkende perioden en de relatieve verandering

10 van deze 12 soorten zijn sterk gebonden aan droge, snel opwarmende plaatsen met weinig bodemvorming. Uitzonderingen hierop zijn schijnaardbei en hertshoornweegbree.

Ook andere soorten horen bij deze groep. Duidelijkste voorbeelden hiervan zijn tomaat, die in 1991-1994 niet genoteerd werd als efemere soort maar in 2003-2005 in 74 kilometerhokken genoteerd werd en Dalmatiëklokje dat in 1991-1994 als niet verwilderde tuinplant beschouwd werd maar in 2003-2005 in 48 kilometerhokken gevonden werd.

Verder zijn er nog heel wat soorten die sterk toegenomen zijn en die sterk gebonden zijn aan stenige of snel opwarmende substraten.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	1991 1994	2003 2005	Change Index	Status
<i>Setaria viridis</i>	Groene naalbaar	9	75	2,10	neo
<i>Acer negundo</i>	Vederesdoorn	0	9	2,05	neo
<i>Coronopus didymus</i>	Kleine varkenskers	27	126	2,01	neo
<i>Setaria italica</i>	Trosgierst	0	8	1,94	neo
<i>Echinochloa crus-galli</i>	Europese hanenpoot	52	149	1,77	neo
<i>Ficus carica</i>	Vijgeboom	0	6	1,68	neo
<i>Platanus hispanica</i>	Esdoornige plataan	0	6	1,68	neo
<i>Tanacetum parthenium</i>	Moederkruid	4	31	1,66	neo
<i>Parthenocissus inserta</i>	Valse wingerd	7	44	1,59	neo
<i>Eragrostis minor</i>	Klein liefdegras	18	82	1,54	neo
<i>Juglans regia</i>	Okkernoot	27	104	1,54	neo
<i>Amaranthus blitum</i>	Kleine majer	2	17	1,54	i_a
<i>Asplenium ruta-muraria</i>	Muurvaren	30	108	1,50	i_a
<i>Digitaria sanguinalis</i>	Harig vingergras	26	94	1,38	neo
<i>Ailanthus altissima</i>	Hemelboom	22	81	1,30	neo

Tabel 12: absolute aantallen bij de systematische inventarisatie en de relatieve verandering

Al de neofyten zijn tot in NW-Europa gekomen langs meer zuidelijk gelegen regio's. Het zijn dus vooral neofyten uit warmere regio's die sterk uitgebreid zijn de laatste periode.

Veel van de planten uit de tabellen 11 en 12 zijn algemeen aanwezig in het stedelijk straatbeeld in de (sub-)mediterrane regio (hemelboom, postelein, hoge fijnstraal, vijgenboom, Europese hanenpoot, gehoornde klaverzuring).

Naast deze neofyten uit zuidelijker regio's, zijn er de laatste eeuw ook op allerlei wijzen neofyten uit meer oostelijk en noordelijk gelegen regio's én uit hogergelegen bergachtige gebieden van Europa tot in onze regio geraakt.

Veel van deze soorten horen tot de genera *Sisymbrium*, *Geranium* en *Potentilla*.

Soms zijn het verwilderde tuinplanten, zoals veel soorten van het genus *Geranium*. Veel van die soorten, afkomstig uit het oosten en het noorden, verkiezen ook snel droogvallende of droge, stenige en zandige bodems. Ze hebben zich op spoorwegterreinen, in havengebieden en op braakliggende gronden gevestigd. De genera *Sisymbrium* en *Potentilla* bevatten meerdere voorbeelden. Deze groep soorten, aangepast aan droogvallende of stenige milieus, houden wel plaatselijk stand maar ze hebben zich niet massaal kunnen uitbreiden. Hun aanwezigheid hangt eerder samen met een verdere verstedelijking en met een verhoogde mate aan verstoring.

#### **Besluit:**

Recente veranderingen in de Brusselse flora wijzen er op dat de flora zich aanpast aan warmere stenen oppervlakken, warmere bodems en een warmere omgevingstemperatuur. De soortengroep die het meest toegenomen is, is aangepast aan warme substraten en komt uit warmer, zuidelijker regio's.

Dit kan slechts ten dele zijn omdat er in 2003-2005 meer stenen oppervlakken zijn dan in 1991-1994. Het verschil in inventarisatiemethodiek mag ook niet uit het oog verloren worden. Maar de toename is in veel gevallen zo sterk dat het ook om een feitelijke toename gaat.

De veranderingen in de samenstelling van de Brusselse flora zijn geen alleenstaand geval. Recent studies uit andere, omliggende regio's in NW-Europa komen tot hetzelfde besluit.

### **10.3 Bestaat er een urbaan district?**

#### **10.3.1 Floradistricten**

De flora van een land is niet homogeen verspreid over dat land. Regionaal bestaan er sterke verschillen die vaak samenhangen met fysische oorzaken zoals bodemkundige en klimatologische verschillen. Men kan op basis van florakenmerken min of meer homogene fyto geografische eenheden onderscheiden. De grootte van die zgn. fyto geografische streken of floradistricten varieert maar valt in vele gevallen in kleine landen als België en Nederland samen met de traditionele, natuurlijke streken. Vooral in België is dit het geval. In Nederland daarentegen wordt meer belang gehecht aan de floristische verschillen en aanvaardt men het bestaan van kleinere azonale eenheden op basis van hun soortensamenstelling. Een voorbeeld hiervan is het urbaan district.

### 10.3.2 Het stadsklimaat

Steden en vooral grootsteden worden gekenmerkt door een klimaat dat verschilt van de ruimere omgeving. De neerslag kan er 10% hoger liggen en de temperaturen zijn er hoger dan buiten de (groot-)steden (HERMY et al. 2005, WITTIG 1991).

Vooraf de afkoeling 's nachts in de zomer is er beperkt. Door de aanwezigheid van een 'smog' wordt de afkoeling sterk verminderd en de muren en stenen oppervlakken geven 's nachts hun warmte geleidelijk af.

Het bodemgebruik is er ook anders: er zijn veel meer versteende oppervlakken en het water dringt er veel minder de grond binnen dan in de ruimere omgeving.

### 10.3.3 Planten van de urbane flora

In de (groot-)steden heersen dus duidelijk andere ecologische voorwaarden. Planten die zeer regelmatig voorkomen in stadscentra hebben dikwijls een kosmopolitisch areaal (DENTERS 1998). Ze groeien meestal tussen stenen of op sterk verharde bodems die zeer snel uitdrogen. Deze soorten zijn aangepast aan de extreem dynamische omstandigheden die zich in stadscentra voordoen. Meestal hebben ze een korte levenscyclus en kunnen hun zaden zich goed verspreiden. Ze kunnen ook goed tegen betreding.

Wetenschappelijke Naam	Nederlandse Naam	2003 2005	KFK- Index	Status
<i>Plantago major</i>	Grote weegbree	194	10	i_a
<i>Poa annua</i>	Straatgras	183	10	i_a
<i>Polygonum aviculare</i>	Varkensgras	180	10	i_a
<i>Conyza canadensis</i>	Canadese fijnstraal	161	10	neo
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Herderstasje	160	10	i_a
<i>Chenopodium album</i>	Melganzenvoet	160	10	i_a
<i>Matricaria discoidea</i>	Schijfkamille	160	10	i_a
<i>Galingsoga quadriradiata</i>	Harig knopkruid	157	10	neo
<i>Hordeum murinum</i>	Kruipertje	157	9	i_a
<i>Senecio vulgaris</i>	Klein kruiskruid	157	10	i_a
<i>Sisymbrium officinale</i>	Gewone raket	157	10	i_a
<i>Stellaria media</i>	Vogelmuur	157	10	i_a
<i>Epilobium ciliatum</i>	Beklierde basterdwederik	127	9	neo

Tabel 13: soorten aangepast aan extreem dynamische condities van stadscentra  
De KFK-index verwijst naar de kilometerhokfrequentieklasse in de Vlaamse Atlas (zie bij 5.2.2.).

Bovengenoemde soorten zijn zeer algemeen in het stedelijk gebied. Het zijn echter geen exclusieve, stedelijke planten.

Andere soorten zijn duidelijk aan stedelijke milieus gebonden. Ze komen vooral in de stedelijke omgeving voor. Het zijn in veel gevallen warmteminnende soorten. Bepaalde soorten komen echter ook veel op spoorwegterreinen en opgespoten terreinen voor.

Voorbeelden van min of meer aan stedelijke milieus gebonden planten zijn weergegeven in tabel 14. Deze soorten worden eveneens in Nederland gezien als soorten van stedelijke milieus (DENTERS 1998).

Wetenschappelijke Naam	Nederlandse Naam	2003-2005 BHG	1972-2004 Leemstreek	Status
Ailanthus altissima	Hemelboom	45%	6%	neo
Amaranthus blitum	Kleine majer	9%	3%	i_a
Ambrosia artemisifolia	Alsemambrosia	7%	efemeer	neo
Asplenium ruta-muraria	Muurvaren	60%	22%	i_a
Asplenium scolopendrium	Tongvaren	15%	4%	neo
Bromus carinatus	Gekielde dravik	23%	3%	neo
Buddleja davidii	Vlinderstruik	88%	16%	neo
Datura stramonium	Doornappel	8%	5%	i_a
Digitaria sanguinalis	Harig vingergras	52%	14%	neo
Eragrostis minor	Klein liefdegras	46%	8%	neo
Eragrostis pilosa	Straatliefdegras	9%	2%	neo
Ficus carica	Vijg	3%	efemeer	neo
Herniaria glabra	Kaal breukkruid	4%	2%	i_a
Herniaria hirsuta	Behaard breukkruid	11%	2%	i_a
Hirschfeldia incana	Grijze mosterd	16%	2%	neo
Lathyrus latifolius	Brede lathyrus	25%	5%	neo
Lepidium ruderales	Steenkruidkers	57%	10%	i_a
Lepidium virginicum	Amerikaanse kruidkers	27%	7%	i_a
Oxalis corniculata	Gehoornde klaverzuring	63%	12%	neo
Parietaria judaica	Klein glaskruid	8%	1%	i_a
Poa compressa	Plat beemdgras	20%	8%	i_a
Portulaca oleracea	Postelein	11%	1%	neo
Pseudofumaria lutea	Gele helmbloem	44%	9%	neo
Senecio inaequidens	Bezemkruiskruid	87%	21%	neo
Senecio viscosus	Kleverig kruiskruid	29%	12%	neo
Sisymbrium altissimum	Hongaarse raket	14%	4%	neo
Solidago gigantea	Late guldenroede	45%	14%	neo
Sorghum halepense	Wilde sorgo	7%	2%	neo
Verbascum thapsus	Koningskaars	41%	19%	i_a
Verbena officinalis	Ijzerhard	41%	21%	i_a
Vicia villosa	Zachte wikke	17%	4%	i_a
Vulpia myuros	Gewoon langbaardgras	62%	13%	i_a

*Tabel 14: de percentages voor de periode 2003-2005 verwijzen naar de aanwezigheid in het BHG. De percentages voor de periode 1972-1994 verwijzen naar de Leemstreek in het Vlaams Gewest (met inbegrip van het BHG). Soorten die volgens de Vlaamse Atlas als efemeer beschouwd worden, worden er niet in vermeld. Het tijdsverschil tussen beide perioden geeft voor soorten zoals gehoornde klaverzuring en bezemkruiskruid die zich recent sterk verspreid hebben, wel een vertekend beeld.*

Naast de soorten die zeer veel in de stad groeien (tabel 13) en soorten die stedelijke milieus boven andere verkiezen (tabel 14) zijn er ook stadsvlieders of zogenaamd urbanofobe soorten. Tabel 15 geeft het voorbeeld van enkele soorten van droge standplaatsen. Het zijn urbanofobe soorten die het sterk verstedelijkt gebied mijden en die in de Leemstreek veel frequenter zijn dan in het BHG.

Wetenschappelijke Naam	Nederlandse Naam	2003-2005 BHG	1972-2004 Leemstreek	Status
<i>Alopecurus pratensis</i>	Grote vossenstaart	34%	50%	i_a
<i>Centaurea jacea</i>	Knoopkruid	34%	42%	i_a
<i>Pimpinella major</i>	Grote bevernel	15%	44%	i_a
<i>Prunus spinosa</i>	Sleedoorn	26%	67%	i_a
<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring	41%	74%	i_a
<i>Torilis japonica</i>	Heggendoornzaad	17%	35%	i_a
<i>Vicia sepium</i>	Heggenwikke	32%	40%	i_a

Tabel 15: met Leemstreek wordt hier de Leemstreek in het Vlaams Gewest (met inbegrip van het BHG) vermeld.

Enkele tientallen plantensoorten vinden hun optimum in stedelijke of versteende milieus. Andere mijden de stad. Indien men de aanwezigheid van flora-elementen aanvaardt, kan men dus min of meer van een urbane flora spreken.

De afbakening van het urbaan district is echter een andere zaak. Het noorden van het land en de vroegere Waalse mijnregio's zijn sterk verstedelijkt. De laatste decennia zijn er in voorheen landelijke gebieden zeer veel nieuwe verkavelingen en industrieterreinen aangelegd. Daarnaast zijn er de milieus van haventerreinen, de spoorwegcomplexen en de verlaten industriële sites die nauw aansluiten bij urbane milieus. Volgens de gewestplanbestemming in het Vlaamse Gewest kan 38% van het territorium tot bebouwd of verstedelijkt gebied evolueren. Dit maakt een afbakening van een urbaan district zeer moeilijk op een schaal van België. Een dergelijke afbakening zal vooral afhangen van de schaal die gehanteerd wordt. Op de schaal van een provincie lijkt het wel mogelijk. Als het Europees bekeken wordt, dan vormt meer dan de helft van België (ten noorden van Samber en Maas) misschien één urbaan district.

#### 10.3.4 Besluit

De recente studie over de flora van het BHG toont aan dat heel wat planten een voorkeur hebben voor het urbane milieu. De afbakening van een urbaan district in het noorden en het midden van België is zeer moeilijk omwille van de zeer sterke verstedelijking. De mogelijkheid om dit af te bakenen hangt sterk af van de schaal die gehanteerd wordt.

### 10.4 Zijn er typisch Brusselse soorten?

#### 10.4.1 Inleiding

Het bepalen van 'typisch' Brusselse soorten zou normaal gezien vanuit de verspreidingspatronen van de behandelde soorten afgeleid worden.

Een eerste moeilijkheid is echter met welk gebied het BHG moet vergeleken worden. Het BHG ligt bijna centraal in België. Iets zuidelijker loopt doorheen België een belangrijke fytogeografische grens: Hoog-België behoort op Europese schaal tot het Midden-Europees district en Laag- en Midden-België behoren tot het Atlantisch district.

Een tweede moeilijkheid betreft de beschikbare informatie. Dit gebied bestrijkt Laag-België en een belangrijk gedeelte van Midden-België. Zowel voor het Vlaams Gewest als voor het BHG zijn er voor de laatste decennia voldoende gegevens beschikbaar.



De meeste gegevens voor het BHG zijn als gevolg van het veldwerk voor dit onderzoek zeer recent terwijl de Vlaamse gegevens meer gespreid zijn over de voorbije drie decennia. Voor neofyten, die zeker in het stedelijk milieu een belangrijke rol spelen, zou een statistische verwerking met alle gegevens van de laatste 30 jaar een sterk vertekend beeld geven. Veel neofyten zijn immers sterk in uitbreiding (zie bij 10.2.). Voor het Waals gedeelte van Midden-België zijn er geen recente gegevens beschikbaar.

Een derde probleem is wat precies bedoeld wordt met typisch Brusselse soorten. Zijn het exclusief Brusselse soorten? Zijn het soorten die in Brussel zowat overal voorkomen? Zijn het soorten die in Brussel veel meer dan elders voorkomen?

Aan de hand van eigen ervaring wordt een overzicht gegeven van soorten die in Brussel veel meer dan elders aanwezig zijn. Brussel wordt wel geplaatst in een context van Laag- en Midden-België.

#### **10.4.2 Voorbeelden**

##### **10.4.2.1 Neofyten, die in België vanuit het BHG verwilderden**

Meerdere neofyten zijn min of meer kenmerkend voor Brussel omdat ze in de 20<sup>e</sup> eeuw vanuit het BHG verwilderden.

Zomeralsem (*Artemisia annua*), Alpenbes (*Ribes alpinum*) en gekielde dravik (*Bromus carinatus*) zijn zeer sterk aan het BHG gebonden.

Klein springzaad (*Impatiens parviflora*) en overblijvende ossentong (*Pentaglottis sempervirens*) zijn matig tot sterk aan het BHG gebonden.

Vlinderstruik (*Buddleja davidii*) en reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*) zijn oorspronkelijk verwilderd vanuit het BHG. Deze soorten zijn nog altijd typisch voor het BHG maar hebben zich ondertussen verder verspreid in Noord- en Midden-België.

##### **10.4.2.2 Planten van versteende oppervlakken in het stedelijk milieu**

Deze soorten zijn kenmerkend voor een stedelijk milieu. Het zijn meestal neofyten. Ten opzichte van de rest van Noord- en Midden-België zijn ze in het BHG oververtegenwoordigd. Deze oververtegenwoordiging geldt echter ook in andere stedelijke gebieden zoals Gent en Antwerpen (zie bij 10.3.3.). Meerdere van deze soorten zijn de laatste twee decennia zeer sterk in uitbreiding (zie bij 10.2.).

Tot deze groep behoren klein liefdegras (*Eragrostis minor*), straatliefdegras (*Eragrostis pilosa*), hoge fijnstraal (*Conyza sumatrensis*), hemelboom (*Ailanthus altissima*), vijgenboom (*Ficus carica*), tomaat (*Lycopersicon esculentum*), postelein (*Portulaca oleracea*), klein glaskruid (*Parietaria judaica*), gele helmblom (*Pseudofumaria lutea*), kaal breukkruid (*Herniaria glabra*), behaard breukkruid (*Herniaria hirsuta*) en wilde sorgo (*Sorghum halepense*).

##### **10.4.2.3 Inheemse soorten en archeofyten, aangepast aan het stedelijk milieu in het BHG**

Deze planten waren in de 19<sup>e</sup> eeuw algemeen aanwezig in het landelijk gebied rond Brussel. Zowel blauw walstro (*Sherardia arvensis*) als muursla (*Mycelis muralis*) hebben binnen hun vroeger areaal groeiplaatsen gevonden in het stedelijk milieu. Blauw walstro is veel te vinden in weinig betreden gazons. Muursla is algemeen op beschaduwde plaatsen, zowel op muren als in sterk beschaduwde voortuintjes.

#### **10.4.2.4 Inheemse soorten die sterk gebonden zijn aan het Zoniënwood**

De planten van deze groep zijn in het BHG oververtegenwoordigd door het bestaan van het Zoniënwood. Sommige van deze soorten zijn wel minder zeldzaam in Hoog-België. Tot deze groep behoren grote veldbies (*Luzula sylvatica*), witte rapunzel (*Phyteuma spicatum*), stippelvaren (*Oreopteris limbosperma*), bleke zegge (*Carex pallescens*), groene bermzegge (*Carex divulsa*) en trosvlier (*Sambucus racemosa*).

#### **10.4.2.5 Soorten, nauwelijks aanwezig in Noord- en Midden-België maar wel aanwezig in het BHG**

Vingerzegge (*Carex digitata*), berghertshooi (*Hypericum montanum*) en groene wespenorchis (*Epipactis phyllantes*) behoren tot deze groep. Het zijn planten die voorkomen in het Zoniënwood of in parken die er vroeger deel van uitmaakten.

### **10.4.3 Besluit**

Enkele tientallen planten kunnen als typisch voor Brussel beschouwd worden. Alleen groene wespenorchis is in Noord- en Midden-België exclusief voor het BHG. Andere soorten zijn om diverse redenen typisch voor het BHG. Dit kan zijn omdat ze als neofyt vanuit het BHG verwilderden in de loop van de 20<sup>e</sup> eeuw; kenmerkend zijn voor grootsteden, dus ook voor Brussel; als inheemse plant goed aangepast hebben aan het Brusselse stadsmilieu; in de omgeving van het duizenden jaren oude Zoniënwood bleven overleven of er zich konden vestigen temidden het sterk geïndustrialiseerd en verstedelijkt gebied van Noord- en Midden-België.

## **10.5 Komen er in het BHG mogelijks schadelijke neofyten voor**

### **10.5.1 Inleiding**

Sommige neofyten kunnen zich zeer snel verspreiden. Ze kunnen soms ook massaal voorkomen en onbegroeide terreinen volledig bedekken of de bestaande vegetatie overwoekeren.

Neofyten worden als schadelijk ervaren als ze een bedreiging vormen voor de gezondheid, de economie of de biodiversiteit in natuurgebieden.

Deze lijst is beperkt tot soorten die in het BHG in voldoende hoeveelheden aanwezig zijn en die volgens literatuur uit omliggende regio's zich invasief zouden kunnen gedragen. De opmerkingen zijn vooral gebaseerd op VERLOOVE (2002), SAINTENOY-SIMON (2003c) en op het eigen veldwerk in de periode 2003-2005. De algemene bespreking van de soort vindt men bij 4.2.

### **10.5.2 Bespreking per soort**

#### ***Acer platanoides* Noorse esdoorn**

Noorse esdoorn is vooral een stedelijke plant. Deze boomsoort vormt geen bedreiging voor sterk natuurlijke bossen in het BHG.

#### ***Acer pseudoplatanus* Gewone esdoorn**

Op ouder, braakliggend terrein in stedelijk gebied is het een belangrijke boomsoort. Gewone esdoorn verjongt spontaan zeer sterk, ook in bossen buiten het stedelijk gebied. Zonder menselijke ingrepen is het een soort die op veel plaatsen in het bos de spontane verjonging van inheemse bomen kan verdringen.

***Aesculus hippocastanum***  
**Witte paardekastanje**

Het is vooral een plant van stedelijke milieus. In het BHG vormt witte paardekastanje geen bedreiging in de sterk natuurlijke bossen.

***Ailanthus altissima***  
**Hemelboom**

In de grote bossen en de landschapsparken is hemelboom niet gevonden. Deze boomsoort verspreidt zich over grote gebieden van het BHG maar blijft beperkt tot bewoond gebied en stenige oppervlakken. In regio's met warmere zomers kan hemelboom grote oppervlakken bedekken. Dit is niet alleen het geval in het Middellandse-Zeegebied maar ook in steden in gebieden in Midden-Frankrijk, Zuid- en Oost-Duitsland. Dergelijke grote oppervlakken, volledig bedekt met hemelboom, zijn in het BHG niet aanwezig. Gezien de beperking tot stenige en verharde oppervlakken is bestrijding niet prioritair.

***Ambrosia artemisifolia***  
**Alsemambrosia**

In zuidelijker regio's van Europa (v.b. Rhône-vallei en Middellandse-Zeegebied in Frankrijk) vormt alsemambrosia een probleem voor de volksgezondheid. De pollen, die veel later dan andere pollen verspreid worden, wekken hevige allergieën op. Er zijn in Zuid-Frankrijk gevallen bekend met een dodelijke afloop. Momenteel is alsemambrosia in het BHG te sporadisch aanwezig om echt hinderlijk te zijn. Dit belet niet dat de soort op middellange termijn in steden in West-Europa sterk zou kunnen uitbreiden en zo zeer hinderlijk zou worden voor de volksgezondheid. Daarom is het belangrijk de evolutie van de soort in Frankrijk én in de steden in de Benelux op de voet te volgen. Indien technisch haalbaar zou het verwijderen van alsemambrosia uit zaadmengsels voor de Benelux een aan te raden zijn.

***Buddleja davidii***  
**Vlinderstruik**

Vlinderstruik kan monospecifieke vegetaties vormen op braakland in stedelijk gebied. Vlinderstruik is ook zowat overal aanwezig in het BHG op stenige oppervlakken. Toch kan gesteld worden dat deze struik geen echte bedreiging vormt voor de natuurgebieden in het BHG. De struik kan zich alleen vestigen als pionier en bij voorkeur op stenige oppervlakken.

***Cornus sericea***  
**Canadese kornoelje**

In vochtige bossen en ruigten kan Canadese kornoelje zich invasief gedragen. Via de wortelstokken kan deze struik snel uitbreiden. In het BHG is dit (nog?) niet het geval.

***Duchesnea indica***  
**Schijnaardbei**

Schijnaardbei is zich in het BHG niet alleen in de parken maar ook in de grote, oude boscomplexen aan het uitbreiden. Misschien is het zinvol een uitbreiding in kaart te brengen en eventueel een bestrijding te overwegen in de oude bossen, nu het nog kan.

Vooraf kinderen kunnen de vruchten met echte aardbeien verwarren. Hoewel de vruchten van de schijnaardbei niet als giftig of gevaarlijk voor de volksgezondheid bekend staan, is het raadzaam meer publieksgerichte informatie over de eventuele verwarring te verspreiden.

***Fallopia aubertii***  
**Chinese bruidssluier**

Chinese bruidssluier komt plaatselijk massaal voor maar het is steeds op voedselrijke plaatsen waar geen voedingsstoffen afgevoerd worden. Het zijn in veel gevallen spoorwegbermen en braakliggende terreinen bij woongebieden. Populaties in de buurt van voedselrijke bossen zullen zich misschien op termijn in deze bossen vestigen. Er is geen directe bedreiging maar opvolging is wenselijk.

***Fallopia japonica***  
**Japanse duizendknoop**

Op zeer voedselrijke plaatsen treedt de soort massaal op. Deze voedselrijke plaatsen, waar gedurende decennia nooit voedingsstoffen afgevoerd werden en er hoogstens gebrand werd of gemaaid zonder afvoer van strooisel, vormen een zeer onnatuurlijk milieu. Alleen langs rivieroeveren komt dit milieu enigszins voor. In natuurlijke toestand worden deze rivieroeveren ook regelmatig weggespoeld en zo vernieuwd en verjongd. Om Japanse duizendknoop het meest effectief te bestrijden kan de bodem best enkele dm afgegraven worden. Dit is echter een zeer dure maatregel. 3 à 4 maal per jaar maaien zal de plant ook minder vitaal maken. In kleine bosjes en parkgebieden in het BHG is Japanse duizendknoop veel aanwezig op plaatsen waar omwonenden tuinafval storten.

***Fallopia sachalinensis***  
**Sachalinse duizendknoop**

Alhoewel deze soort plaatselijk ook alles kan overwoekeren, net zoals Japanse duizendknoop, is de soort veel minder algemeen en minder invasief. De bestrijdingsmethodes zijn vergelijkbaar met die van Japanse duizendknoop.

***Heracleum mantegazzianum***  
**Reuzenberenklauw**

In de Brusselse regio komen de grootste populaties nog altijd voor langs de spoorlijn naar Ottignies/Namur. Er zijn in het BHG momenteel geen terreinen, zoals elders in West- en Midden-Europa, waar reuzenberenklauw uitgestrekte, monotone vegetaties vormt. Zowat overal verspreid zijn er wel alleenstaande planten aanwezig. De belangrijkste problemen met deze plant hebben in de hoofdstad te maken met de volksgezondheid: sappen van de plant kunnen op een natte huid, in combinatie met sterke zonbestraling, voor brandwonden zorgen. Bij het eerste contact treedt er geen pijn of ongemak op. Pas uren later treden er problemen op. De beschadigde huid kan echter jaren later nog gevoelig blijven voor ultraviolet licht. Bestrijding van de plant in parken en nabij speeltuinen is daarom ten zeerste aangewezen.

***Impatiens glandulifera***  
**Reuzenbalsemien**

Reuzenbalsemien komt regelmatig voor in het BHG maar de soort gedraagt er zich niet invasief. Echte hinder wordt er niet door ondervonden. De soort gedraagt zich elders in ons land vooral langs rivieren invasief.

***Impatiens parviflora***  
**Klein springzaad**

Alhoewel deze soort zich massaal gevestigd heeft in het Zoniënwood, wordt ze niet vermeld bij Verloove (2002). In het Zoniënwood kan op vergelijkbare plaatsen ook de inheemse soort groot springzaad (*Impatiens noli-tangere*) groeien. Het is niet duidelijk in hoeverre deze inheemse soort effectief verdrongen is door klein springzaad. Vermoedelijk heeft klein springzaad een 'onbegroeid habitat' onder de beuken in het Zoniënwood ingenomen. Wegens haar massale aanwezigheid en het feit dat ze vooral op plaatsen voorkomt waar geen andere kruiden groeien, heeft intensieve bestrijding vermoedelijk weinig zin.

***Mahonia aquifolium***  
**Mahonia**

Mahonia is op veel plaatsen aanwezig in de hoofdstad maar de soort vormt nergens grote populaties. In het BHG vormt mahonia nergens een bedreiging en een specifieke bestrijding is dan ook niet noodzakelijk.

***Parthenocissus inserta***  
**Valse wingerd**

Plaatselijk kan valse wingerd grote oppervlakken bedekken. Net zoals bij Chinese bruidssluier is dit meestal op braakliggende terreinen nabij woongebieden. De plant vormt geen bedreiging.

***Prunus serotina***  
**Amerikaanse vogelkers**

In tegenstelling tot de situatie in de Kempen vormt Amerikaanse vogelkers momenteel geen aaneengesloten struiklaag in de bossen van het BHG. In het Zoniënwood en elders in kleine bosjes en op braakliggende terreinen is de soort wel aanwezig. In de Kempen vormt Amerikaanse vogelkers een groot probleem bij natuurlijke verjonging. Inheemse soorten worden er sterk verdrongen. In het Zoniënwood is dit het geval. Toch moet overwogen worden om de soort in het Zoniënwood te verwijderen. Bij kappen, verjongen en dunnen kan hier best voldoende aandacht aan besteed worden. De soort kan ook het best geweerd worden uit berm- en landschapsbeplantingen.

***Quercus rubra***  
**Amerikaanse eik**

Alhoewel deze soort op dezelfde plaatsen voorkomt als de zomereik, werd er in het BHG niet echt een verdringingseffect opgemerkt. Een gerichte bestrijding is niet prioritair. In eerste instantie kan Amerikaanse eik bij kappen en dunnen bij voorkeur verwijderd worden. Ook kan vermeden worden ze her aan te planten.

***Robinia pseudoacacia***  
**Gewone robinia**

Gewone robinia kan zich in het BHG plaatselijk massaal ontwikkelen op niet meer onderhouden bermen en steilranden. Wortelknolbacteriën kunnen voor een sterk verrijkend effect zorgen op van nature arme bodems. In het BHG zijn deze bodems ondertussen sterk aangerijkt door allerlei menselijke invloeden. Een wildbos (= spontaan gevormd bos) met gewone robinia als belangrijkste boomsoort is aanwezig achter de gebouwen van de VRT/RTBF (Schaarbeek). Hier kan de evolutie van een wildbos met vooral gewone robinia, ontstaan tussen 1950 en 1960, beschreven en geëvalueerd worden. Indien er plaatselijk voor gekozen wordt gewone robinia te bestrijden op steile bermen, moet wel met het erosiegevaar rekening gehouden worden. Bestrijding van gewone robinia moet niet als prioritair gezien worden maar kan best in concrete bosbeheersplannen meegenomen worden.

***Rosa rugosa***  
**Rimpelroos**

Rimpelroos is hier en daar verwilderd. De soort vormt echter nergens uitgestrekte vegetaties, zoals langs onze kust. Bestrijding van rimpelroos is in het BHG geen prioriteit.

***Senecio inaequidens***  
**Bezemkruiskruid**

Deze soort kan momenteel als pionier ook in sterk natuurlijke vegetaties op de voorgrond treden. Dit is het geval op heiden in de Kempen en op rotsvegetaties ten zuiden van Samber en Maas. In het BHG zijn er echter geen sterk natuurlijke vegetaties op stuivende terreinen, grindbanken, rotsen enz. Ondanks het invasief succes van de plant is het moeilijk ze te bestrijden omdat ze in allerlei milieutypes voorkomt.

***Solidago canadensis* en *Solidago gigantea***  
**Canadese guldenroede en late guldenroede**

Late guldenroede en Canadese guldenroede kunnen op terreinen waar de voedingsstoffen zich reeds decennia opstapelen, zeer dichte vegetaties vormen. Beide soorten blijven vermoedelijk gebonden aan zeer voedselrijke terreinen zoals rivieroeveren, bermen en braakliggende terreinen zonder strooiselafvoer. Ze zijn in het BHG niet massaal aanwezig op terreinen die door landbouw of natuurbehoud actief beheerd worden.

***Vicia villosa***  
**Zachte wikke**

Zachte wikke komt in het BHG vooral voor op allerlei verstoorde terreinen. Deze plant vormt geen enkele bedreiging voor halfnatuurlijke vegetaties.

## GERAADPLEEGDE LITERATUUR

---

**Annaert L., Van Aerschot N. & Vanhecke L.** (1997) – *Euphorbia maculata*, een cactus-adventief? *Dumortiera* **68** : 32-33.

Biesbrouck B., Es K., Van Landuyt W., Vanhecke L., Hermy M. & Van den

**Bonali F.** (2000) – La flora spontanea del centro storico di Cremona. Pianura monografia: vol. 4 Cremona. 88 p.

**Brempt P.** (2001) – Een ecologisch register voor hogere planten als instrument voor het natuurbehoud in Vlaanderen. Rapport Vlina 00/01, Flo.wer vzw, Instituut voor Natuurbehoud, Nationale Plantentuin van België en KULeuven, Brussel.

**Brichau I., Ameeuw G., Gryseels M. & Paelinckx D.** (2000) – Biologische Waarderingskaart, versie 2, Kaartbladen 31-39. Instituut voor Natuurbehoud en Brussels Instituut voor Milieubeheer.

Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud **15**, Brussel. 203 pp. + 18 kaartbladen.

**Bruynseels G.** (1980) – Nouvelles annotations à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). *Dumortiera* **16** : 27-32.

**Bruynseels G.** (1981) – Nouvelles annotations à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). *Dumortiera* **18** : 11-16.

**Bruynseels G., Leten M. & Saintenoy-Simon J.** (1986) – Compléments à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). Synthèse 1985. *IFBL. Feuille de contact trimestrielle*, **4** (4) : annexe 1.

**Bruynseels G. & Saintenoy-Simon J.** (1982) – Additions à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). *Dumortiera* **24** : 6 -10.

**Bruynseels G. & Saintenoy-Simon J.** (1983) – *Amaranthus bouchonii* THELL., *Hernaria hirsuta* L. et *Sorghum bicolor* (L.) MOENCH dans la gare Josaphat (Schaerbeek, Bruxelles) *Dumortiera* **26** : 27 - 29.

**Celesti Grapow L.** – Atlante della flora di Roma. Argos edizioni Roma. 222 p.

**Chaumont B.** (1984) : *Epipactis phyllantes* G.S.Sm. en forêt de Soignes (Brabant). *Dumortiera* **28** : 9 -12.

**Cosyns E., Leten M., Hermy M., Vanhecke L. & Triest L.** (1994) – Checklist van de Vlaamse vaatplanten 1993, VUB, Laboratorium voor Algemene Plantkunde en Natuurbeheer (in opdracht van IN).

**Crépin F.** (1884) – Manuel de la flore de Belgique (5<sup>e</sup> édition), Mayolez Edition, Bruxelles.

**De Caritat K. & Gryseels M.** (1996) – Hogere planten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, eerste resultaten van een toezichtsprogramma op het leefmilieu. *Dumortiera* **64-65** : 20-24.

**Dekeyser P.** (1987) – Observations intéressantes faites en 1986 par le groupe de Brabant. *IFBL. Feuille de contact trimestrielle*, **5** (2) : 27.

**Dekeyser-Paelinck A.M.** (2000a) – *Soleirolia soleirolii* à la conquête de jardins à Schaerbeek. *Adoxa* **26/27** : 7-8.

**Dekeyser-Paelinck A.M.** (2000b) – A propos de deux stations de pariétaire à Schaerbeek. *Adoxa* **26/27** : 53-55.

**Dekeyser-Paelinck A.M.** (2005) – *Ceterach officinarum* dans la Région de Bruxelles-Capitale. *Adoxa* **46/47** : 2.

**Delvosalle L.** (1951) – A propos d'*Impatiens roylei*. *Naturalistes belges*, **32** (2) : 37-38.

**Delvosalle L.** (1953) – Quelques adventices nouvelles pour la Belgique. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **85** : 297-303.

**Delvosalle L.** (1957) – Note sur la dispersion et l'écologie de Phanérogames belges. *Bull. Soc.Roy Bot. Belg.* **89** : 5-14.

**Delvosalle L. & Vanden Berghen C.** (1959) – La végétation de la forêt de Soignes. *Naturalistes belges*, **40** (2) : 36-49.

**Denters T.** (1998) – De flora van het Urbaan district. *Gorteria* **24** : 65-76.

**Denters T. & Vreeken B.** (1998) – Flora-atlas van de regio Amsterdam. Floron, Amsterdam 232 p.

**Deridder M.** (1986) – Adventieven en vogelzaad. *Dumortiera* **34-35** : 143-145.

**De Sloover J., Iserentant R. & Lebrun J.** (1976) – Un groupement aquatique peu banal dans l' agglomération bruxelloise. *Dumortiera* **4** : 25-31.

**Devriese H.** (1984) – *Orobanche purpurea*, *Ophrys apifera* en *Anacamptis pyramidalis* te Strombeek-Bever (Brussel). *Dumortiera* **28** : 7-8.

**De Zuttere P.** (1966) – Aperçu d'un faubourg de Bruxelles: Jette. *Naturalistes belges*, **47** (10) : 514-519.

**D'Hose R. & De Langhe J.E.** (1973-1991) – Nieuwe groeiplaatsen van zeldzame planten in België. I tot XIX. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.*, I, **106**: 273-278; II, **107** (1): 107-114; III, **108** (1): 35-45; IV, **109** (1):29-41; V, **110** (1-2):20-28; VI, **111** (1):19-26; VII, **112** (1): 21-34; VIII, **113** (1): 119-125; IX, **114** (1): 41-48; X, **115** (2): 289-296; XI, **116** (2): 195-200; XII, **117** (2): 351-358; XIII, **118** (2) 165-171; XIV, **119** (2): 153-160; XV, **120** (2): 106-110; XVI, **121** (1): 69-74; XVIII, **123** (1-2): 63-66; XIX, **124** (2): 115-118.

**Dickson J.H. et al.** (2000) – The changing flora of Glasgow. Edinburgh University Press 402 p.

**Dimitrov D.** (2004) – The vascular flora of the city of Sofia. In Penev et al. (2004) Ecology of the City of Sofia. Pensoft Sofia-Moscow. p. 185-208.

**Durand Th.** (1899) – Prodrome de la Flore belge, Tome III. Phanérogames Bruxelles, Castaigne 1112 p.



**Duvigneaud J. & Lambinon J.** (1975) – Le groupe de *Lepidium ruderales* en Belgique et dans quelques régions voisines. *Dumortiera* **2** : 27-32.

**Duvigneaud J. & Fasseaux W.** (1991) – *Puccinellia distans* ; une graminée en voie d'extension en Belgique. *Dumortiera* **48** : 1-4.

**Duvigneaud J. & Lambinon J.** (1976) – Quelques *Amaranthus* intéressants ou nouveaux pour la flore belge. *Dumortiera* **5** : 20-26.

**Duvigneaud J. & Saintenoy-Simon J.** (1998) – Présence en Belgique de *Geranium purpureum* VILL. *Adoxa* **18** : 10.

**Duytschaever D.** (1978) – *Vulpia alopecuros* in Brussel. *Dumortiera* **10** : 30-31.

**Fabri R.** (1992) – Ombellifères indigènes, naturalisées ou adventices intéressantes pour la flore belge. *Dumortiera* **50** : 4-15.

**Fabri R.** (1993) – Flore générale de Belgique. Spermatophytes. Volume 5, fasc. 2. (LIV. Umbelliferae). Meise, Jardin botanique nationale de Belgique.

**Fabri R. & Saintenoy-Simon J.** (1984) - Compléments à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). Synthèse 1983. *Dumortiera* **28** : 15-36.

**Fabri R. & Saintenoy-Simon J.** (1985) - Compléments à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). Synthèse 1984. *IFBL. Feuille de contact trimestrielle*, **3** (3) : annexe 1.

**Fabri R. & Salembier J.-F.** (1985) – *Biforia radians* BIEB. (Apiaceae), adventice retrouvée en Belgique. *Dumortiera* **31** : 14-17.

**Fasseaux W.** (1948) – Note sur une graminée introduite nouvelle *Bromus marginatus* NEES. *B Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **30** (1-2) : 76-77.

**Geerinck D.** (1977) – Annotations à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise. *Dumortiera* **7-8** : 29-30.

**Geerinck D.** (1986) – Aspects floristiques du parc Tournay-Solvay à Watermael-Boitsfort (Brabant, Belgique). *Dumortiera* **34-35** : 135-138.

**Geerinck D. & Roelandt B.** (1997) – *Telekia speciosa* (Asteraceae) en forêt de Soignes. *Dumortiera* **68** : 9-12.

**Godefroid S.** (1994a) – *Hyoscyamus niger* L., *Galega officinalis* L. et *Aristolochia clematitis* L. à Haren. *Adoxa* **2** : 1-3.

**Godefroid S.** (1994b) – Découverte de *Lathyrus hirsutus* L., *Lathyrus tuberosus* L. et *Legousia speculum-veneris* (L.) CHAIX au Scheutbos à Molenbeek-Saint-Jean. *Adoxa* **2** : 4-5.

**Godefroid S.** (1995a) – *Epipactis helleborine* en extension à Bruxelles. *Adoxa* **6/7** : 1-3.

**Godefroid S.** (1995b) – Statut actuel de *Plantago coronopus* en Région bruxelloise. *Adoxa* **6/7** : 13-14.

**Godefroid S.** (1995c) – Aperçu floristique de la Forêt de Soignes dans sa partie bruxelloise. *Dumortiera* **61-62** : 7-22.

**Godefroid S.** (1996a) – A propos de l'extension spectaculaire de *Fallopia japonica*, *F. sachalinensis* et *Senecio inaequidens* en Région bruxelloise. *Dumortiera* **63** : 9-16.

**Godefroid S.** (1996b) – Mise en évidence de la richesse d'une grande ville : le cas de Bruxelles-Capitale. *Dumortiera* **63** : 19-30.

**Godefroid S.** (1998) – Contribution à la connaissance de la distribution d'*Heracleum mantegazzianum* à Bruxelles. *Dumortiera* **72** : 1-7.

**Godefroid S. & Verhelpen B.** (1995) – Notes floristiques relatives à la Région de Bruxelles-Capitale. *Adoxa* **6/7** : 38-40.

**Godefroid S. & Verhelpen B.** (1999) – Nouvelle localité dans la Région Bruxelles-Capitale d'une espèce maritime : *Stellaria pallida*. *Dumortiera* **74** : 11-14.

**Gryseels M. & Saintenoy-Simon J.** (1999) – Atlas van de flora van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Brussels Instituut voor Milieubeheer, Brussel.

**Hermey M. et al.** (2005) – Groenbeheer een verhaal met toekomst. Velt in samenwerking met afdeling Bos & Groen, Berchem. 576 p.

**Honnay O., Degroote B. & Hermey M.** (1998) - Ancient-forest plant species in western Belgium: A species list and possible ecological mechanisms. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **130**(2) : 139-154.

**Hoste I. & Verloove F.** (1999) – Recente vondsten van *Holosteum umbellatum* op spoorwegterreinen in Vlaanderen. *Dumortiera* **73** : 25-26.

**Hubbard C.E.** (1968) – Grasses. Penguin Books, Harmondsworth Middlesex UK. 463 p.

**IUCN** (2003) – Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional Levels: Version 3.0.IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, U.K.

**Jäger E.J. & Klaus W.** – Rothmaler. Exkursionsflora von Deutschland. Band 3. Gefäßpflanzen : Atlasband. 753 p.

**Jean R.** (1975) – Les Oenothera de Belgique dans l'herbier du Jardin Botanique National. *Dumortiera* **3** : 19-25.

**Jermy A., Chater A. & David R.** (1982) - Sedges of the British Isles, BSBI Handbook No 1, Botanical Society of the British Isles, London. 268 p.

**Kent M., Stevens A. & Zhang L.** (1999) – Urban plant ecology patterns and processes: a case study of the flora of the City of Plymouth, Devon,U.K. *Journal of Biogeography* **26** : 1281-1298.

**Klotz S.** (1990) – Species/area and species/inhabitants relations in European cities. In Sukopp H., Hejný & Kowarik I. 1990. Urban ecology. Plants and plant communities in urban environments. SPB Academic Publishing bv, The Hague, The Netherlands. 99-103.

**Kowarik I. (1993)** – Stadtbrachen als Niemandsländer, Naturschutzgebiete oder Gartenkunstwerke der Zukunft? *Geobotanische Kolloquien* **9**, p. 3-24.

**Kowarik I. & Böcker R. (1984)** – Zur Verbreitung, Vergesellschaftung und Einbürgerung des Götterbaumes (*Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle) in Mitteleuropa. *Tuexeniana* N.S. **4** : 9-29.

**Lambinon J. (1957)** – Contribution à l'étude de la flore adventice de la Belgique. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **89** : 85-100.

**Lambinon J. (1991)** – Adventices grainières et autres plantes intéressantes observées en 1990 au port d'Anvers (Belgique). *Dumortiera* **49** : 1-6.

**Lambinon J. (2005)** – La cinquième édition de la « Nouvelle Flore » de la Belgique et des régions voisines : commentaires taxonomiques, nomenclaturaux et chorologiques. *Dumortiera* **85-87** : 1-94.

Lambinon J., De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J. & coll. (1992) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines (Ptéridophytes et Spermatophytes). Meise, *Editions du Patrimoine du Jardin Botanique national de Belgique*.

**Lambinon J., De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J. & coll. (1998)** – Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden (Pteridofyten en Spermatofyten). Meise, *een uitgave van de Nationale Plantentuin van België*.

**Lambinon J., Delvosalle L., Duvigneaud J. & coll. (2004)** – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines (Ptéridophytes et Spermatophytes). Meise, *Editions du Patrimoine du Jardin Botanique national de Belgique*.

**Lambinon J. & Vanderpoorten A. (1995)** – *Alchemilla mollis* (Buser) Rothm. xénophyte nouveau pour la Belgique, naturalisée à Uccle (région Bruxelles-Capitale). *Dumortiera* **61-62** : 76-78.

**Landolt E. (2001)** – Flora der Stadt Zürich. Birkhauser Verlag, Basel.

**Lannoy M. (1990)** - Une adventice nouvelle pour la Belgique: *Conyza sumatrensis* à Châtelineau (province de Hainaut). *Natura mosana* : **43** (4) : 121-123

**Lawalrée A. (1953)** – Contribution à l'étude de la flore adventice de la Belgique. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **86** (1) : 137-143.

**Lawalrée A. (1954)** – Caryophyllaceae. Flore Générale de la Belgique. Vol. I, fasc. 3; Bruxelles: 351-505.

**Lawalrée A. (1955a)** – Spermatophytes. Flore Générale de la Belgique. Vol. II, fasc. 1; Bruxelles: 1-120.

**Lawalrée A. (1955b)** – L'expansion de *Crepis sancta* (L.) BABC. subsp. *nemausensis* (GOUAN) BABC. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **87** : 203-205.

**Lawalrée A. (1955c)** – Note complémentaire sur les *Ambrosia* adventices en Europe occidentale. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **87** : 207-208.

**Lawalrée A.** (1956) – Phanérogames adventices ou naturalisées en Belgique. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **88** : 26-28.

**Lawalrée A.** (1957)- Cruciferae (p.p.). Flore Générale de la Belgique. Vol. II, fasc. 3; Bruxelles: 287-404.

**Lawalrée A.** (1960)- Rosaceae. Flore Générale de la Belgique. Vol. III, fasc. 3; Bruxelles: 307-440.

**Lawalrée A.** (1963)- Papillonaceae. Flore Générale de la Belgique. Vol. IV, fasc. 2; Bruxelles: 137-237.

**Lawalrée A.** (2000) – Une station de *Polycarpon tetraphyllum* (L.) L. (Caryophyllaceae) dans l'agglomération bruxelloise. *Adoxa* **26/27** : 1.

**Lawalrée A. & Vanden Berghen C.** (1946) – Note sur quelques phanérogames de la flore belge. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **78** : 100-105.

**Leten M.** (1987) - Compléments à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). Synthèse 1986. *IFBL. Feuille de contact trimestrielle*, **5** (3) : annexe 1.

**Leten M.** (1988) - Compléments à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). Synthèse 1987. *IFBL. Feuille de contact trimestrielle*, **6** (3) : 40-76.

**Leten M. & Saintenoy-Simon J.** (1990) - Compléments à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). Synthèse 1988. *IFBL. Feuille de contact trimestrielle*, **8** (1) : 4-32.

**Meerts P., Harmegnies H., Bruynseels G. & Saintenoy-Simon J.** (1983) – Compléments à l'Atlas de la flore belge et luxembourgeoise (éd. 2). *Dumortiera* **25** : 22-34.

**Meerts P.** (1985) – La flore adventice d'un chantier métro à Bruxelles. *Dumortiera* **32** : 1-11.

**Meerts P.** (1986) – A propos d'*Amaranthus x rallettii*. *Dumortiera* **36** : 26.

**Meikle R.D.** (1984) – Willows and poplars, BSBI Handbook No 4, Botanical Society of the British Isles, London. 198 p.

**Olivier J.F.** (1998) – Cartographie de *Viscum album* à Bruxelles. *Adoxa* **20/21** : 1-13.

**Parent G.H.** (1977) – Données floristiques (Spermatophytes et Ptéridophytes) tirées des herbiers de l'abbaye de Maredsous (Denée, Belgique). *Dumortiera* **7-8** : 6-21.

**Preston C.D., Pearman D.A. Dines T.D.** (2002). New Atlas of the British and Irish flora: an atlas of the vascular plants of Britain, Ireland, the Isle of Man and the Channel Islands, Oxford University Press Oxford.

**Rich T. & Jermy A.** (1998) – Plant crib 1998, Botanical Society of the British Isles, London. 391 p.

**Robbrecht E.** (1977) – *Senecio inaequidens* (? S. Harveianus) in het Gentse. *Dumortiera* **6** : 33-34.

**Robbrecht E.** (1982) – Sorghum halepense (L.) PERS. in uitbreiding in Gent en omgeving (Oost-Vlaanderen, België). *Dumortiera* **23** : 17-22.

**Robbrecht E.** (1983) – Autosnelwegneofieten, een categorie van graanadventieven in opkomst?. *Dumortiera* **26** : 6-13.

**Robbrecht E. & Jongepier J.W.** (1986) – Floristische waarnemingen in de kanaalzone Gent-Terneuzen (België, Oost-Vlaanderen & Nederland, Zeeuws-Vlaanderen), vooral van 1981 tot 1985. *Dumortiera* **36** : 6-21.

**Robbrecht E. & Jongepier J.W.** (1989) – De synantropische flora van het havengebied van Gent (België, Oost-Vlaanderen): floristische waarnemingen van 1986 tot 1988. *Dumortiera* **44** : 1-12.

**Robbrecht E. & Lambinon J.** (1987) – Deux adventices souvent confondues, Solanum sarachoides SENDTNER et S. nitidibaccatum BITTER en Belgique. *Dumortiera* **37** : 6-8.

**Ronse A., Devriese H. & Rappé G.** (2005) – Nieuwe en herontdekte groeiplaatsen van Anacamptis pyramidalis in Noordwest-Brabant. *Dumortiera* **84** : 23-24.

**Saintenoy-Simon J.** (avec le concours de Bruynseels G., Dekeyser P., Doornaert A. & Wauters T.) (1988) – De friches en marécages... : observations récentes relatives à la flore du nord-est de Bruxelles. *Naturalistes belges*, **69** (4) : 145-158.

**Saintenoy-Simon J.** (1995a) – Artemisia verlotiorum à Evere. *Adoxa* **6/7** : 1-4.

**Saintenoy-Simon J.** (1995b) – Orchidées dans la ville. *Adoxa* **6/7** : 17-20.

**Saintenoy-Simon J.** (1996) – Compléments au numéro spécial sur Bruxelles (*Adoxa* 6-7). *Adoxa* **10** : 19-20.

**Saintenoy-Simon J.** (1998a) – Groupe Flore Bruxelloise 1996: rapport des excursions dans la Région Bruxelloise. *Adoxa* **18** : 25-46.

**Saintenoy-Simon J.** (1998b) – Excursions 1997 de la Groupe Flore Bruxelloise. *Adoxa* **20/21** : 15-32.

**Saintenoy-Simon J.** (1999) – Liste rouge. Fiches relatives aux espèces rares, disparues ou menacées de disparition en Wallonie. Gepolycopieerde lijst.

**Saintenoy-Simon J.** (2000) – Groupe Flore Bruxelloise. Rapport des excursions de 1998. *Adoxa* **26/27** : 9-28.

**Saintenoy-Simon J.** (2000) – Groupe Flore Bruxelloise. Rapport des excursions de 1999. *Adoxa* **26/27** : 29-52.

**Saintenoy-Simon J.** (2002a) – La flore exotique naturalisée de la région Bruxelles-Capitale. *Adoxa* **35/36** : 1-12.

**Saintenoy-Simon J.** (2002b) – Groupe Flore Bruxelloise. Rapport des excursions de 2000. *Adoxa* **35/36** : 13-36.

**Saintenoy-Simon J.** (2002c) – Groupe Flore Bruxelloise. Rapport des excursions de 2001. *Adoxa* **35/36** : 37-58.

**Saintenoy-Simon J.** (2003a) – Groupe Flore Bruxelloise. Rapport des excursions de l' année 2002. *Adoxa* **40/41** : 29-52.

**Saintenoy-Simon J.** (2003b) – Le gare Josaphat: vingt ans d'observations. *Adoxa* **40/41** : 1-6.

**Saintenoy-Simon J.** (2003c) – Les plantes exotiques naturalisées et les espèces invasives de Wallonie. Parcs et réserves, **58** (1): 23-39.

**Saintenoy-Simon J.** (2005a) – Groupe Flore Bruxelloise. Rapport des excursions de l' année 2003. *Adoxa* **46/47** : 3-34.

**Saintenoy-Simon J.** (2005b) – Groupe Flore Bruxelloise. Rapport des excursions de l' année 2004. *Adoxa* **46/47** : 35-68.

**Saintenoy-Simon J. & Bruynseels G.** (1982) – *Hirschfeldia incana* (L.) Lagrèze-Fossat, *Corispermum leptopterum* (Aschers) et *Senecio inaequidens* DC. dans la gare Josaphat (Schaerbeek, Bruxelles). *Dumortiera* **23** : 26-28.

**Saintenoy-Simon J. & Duvigneaud J.** (2002) – Le domaine royal de Laeken. *Adoxa* **34** : 27-31.

**Saintenoy-Simon J. & Duvigneaud J., Frix F. & Moreau F.** (2005) – *Geranium purpureum* le long de chemin de fer Ath-Mons. *Adoxa* **46/47** : 1-2.

**Saintenoy-Simon J., Godefroid S. & Verhelfen B.** (1995) – Groupe Flore Bruxelloise. Notes floristiques relatives à la Région de Bruxelles-Capitale (1991-1993). *Adoxa* **6/7** : 27-37.

**Schmitz J.** (1991) – Vorkommen und Soziologie neophytischer Sträucher im Raum Aachen. *Decheniana (Bonn)* **144** : 22-38.

**Stieperaere H.** (1996) – Invloed van de inventarisatieperiode op de soortenrijkdom: pas op voor heterogene floristische gegevens. *Dumortiera* **64-65** : 45-51.

**Stieperaere H. & Franssen K.** (1982) – Standaardlijst van de Belgische vaatplanten, met aanduiding van hun zeldzaamheid en socio-oecologische groep. *Dumortiera* **22** : 1-41.

**Tamis W.** (2005) – Changes in the flora of the Netherlands in the 20<sup>th</sup> century. *Gorteria Supplement* **6**: 231 p.

**Tanghe M.** (1975) – Premier aperçu sur les prairies marécageuses semi-naturelles de la vallée de la Woluwe à Woluwe-Saint-Lambert. *Bull. Soc.Roy.Bot. Belg.* **108/1** : 79-91.

**Tanghe M.** (1986a) – Promenade botanique au Kauwberg. *Ligue des Amis du Kauwberg, a.s.b.l.* Monographie n°1.

**Tanghe M.** (1986b) – Gradients écologiques dans les « pelouses » du parc de Woluwe à Bruxelles. *Dumortiera* **34-35** : 128-135.

**Tavernier W., Van den Begin D. & Verbeke W.** (1980) – *Platanthera chlorantha* (Cust.) Reichenb. binnen de Brusselse agglomeratie. *Dumortiera* **14-15** : 50-52.

**Telfer M.G., Preston C.D. & Rothery P.** (2002) – A general method for measuring relative change in range size from biological atlas data. *Biological Conservation* **107**: 99-109.

**Vanden Berghen C.** (1994) – Un groupement végétal halo-nitrophile à *Puccinellia* distans le long de nos routes. *Naturalistes belges*, **75** (2) : 41-46.  
(janvier-février 1985)

**Vanden Berghen C.** (1985): La végétation adventice des moissons aux environs de Bruxelles. *Naturalistes belges*, **66** (1) : 17-20.

**Van den Bremt P.** (2003): Brussels lof: over orchideeën, heide, bos en vergane glorie. *Monumenten & Landschappen*, **22** (6) : 4-36.

**Van der Meijden R.** (1996). Heukels flora van Nederland. Wolters\_Noordhoff, Groningen.

**Vanderpoorten A.** (1997) – *Spergularia marina* (L.) Besser en région bruxelloise, un nouvel intrusion des halophytes à l'intérieur des terres. *Dumortiera* **67** : 2-6.

**Vanderpoorten A.** (1994) - A propos des pelouses brabançonnaises du *Violion caninae*.  
*Natura mosana* **47**(4) : 134-142.

**Vanhecke L.** (1975) – Naar een nieuwe kartering van de Belgische en de Luxemburgse flora. *Dumortiera* **1** : 8-19.

**Van Landuyt W., Heylen O., Vanhecke L., Van den Brempt P. & Baeté H.** (2000) – Verspreiding en evolutie van de botanische kwaliteit van ecotopen: gemten aan de hand van combinaties van indicatorsoorten uit Florabank.  
Rapport Vlina –project 96/02. Flo.wer vzw., Instituut voor Natuurbehoud, Nationale Plantentuin van België en Universiteit Gent in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap binnen het kader van het Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling.

**Van Landuyt W., Verloove F. & Heyneman G.** (2002) – Verspreiding en status van *Eragrostis*-soorten in de omgeving van Gent. *Dumortiera* **79** : 3-8.

**Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Brempt P., Vercruyssen W. & De Beer D.** (2006) – Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest. Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Nationale Plantentuin van België & Flower.

**Vannerom H.** (2001) – *Geranium purpureum* ook in het Kempens district. *Dumortiera* **78** : 28.

**Van Rompaey E. & Delvosalle L.** (1972) – Atlas van de Belgische en de Luxemburgse flora. Pteridophyten en Spermatophyten. 1<sup>e</sup> uitgave. Brussel.

**Van Rompaey E. & Delvosalle L.** (1978) – Atlas van de Belgische en de Luxemburgse flora. Pteridophyten en Spermatophyten. Tekstgedeelte. Domein van Bouchout, Meise.

**Van Rompaey E. & Delvosalle L.** (1979) – Atlas van de Belgische en de Luxemburgse flora. Pteridophyten en Spermatophyten. 2<sup>e</sup> uitgave. Domein van Bouchout, Meise.

**Verloove F.** (2000) – *Geranium purpureum* Vill., ook in Vlaanderen. *Dumortiera* **76** : 18-20.

**Verloove F.** (2002) – Ingeburgerde plantensoorten in Vlaanderen, 2002. Mededeling van het Instituut voor Natuurbehoud nr **20**, Brussel.

**Verloove F.** (2002) – *Artemisia verlotiorum* in Vlaanderen: recent uitbreidend of lang over het hoofd gezien? *Dumortiera* **81** : 76-81.

**Verloove F. & Boulet V.** (2001) – *Conyza bonariensis* en *Conyza sumatrensis*: recent ingeburgerd in België? *Dumortiera* **77** : 2-8.

**Verloove F. & Heyneman G.** (1999) – *Hydrocotyle ranunculoides* L.f. (Grote waternavel) snel uitbreidend in de omgeving van Gent. *Dumortiera* **74** : 16-20.

**Verloove F. & Vanhecke L.** (2000) – *Myriophyllum aquaticum*, expansieve waterneofyt in Vlaanderen. *Dumortiera* **76** : 28-29.

**Vreeken, B., C.L.G. Groen, A.J.J. Lemaire, Th. Peterbroers, W.L.M. Tamis** (1999). Uitwerking van het Landelijk Meetnet Flora voor Aandachtsoorten. FLORON-rapport 9, Leiden.

**Weeda E.J., Westra R., Westra Ch. & Westra T.** (1985) – Nederlandse ecologische flora. Wilde planten en hun relaties.1. IVN, Amsterdam.

**Weeda E.J., Westra R., Westra Ch. & Westra T.** (1987) – Nederlandse ecologische flora. Wilde planten en hun relaties.2. IVN, Amsterdam.

**Weeda E.J., Westra R., Westra Ch. & Westra T.** (1988) – Nederlandse ecologische flora. Wilde planten en hun relaties.3. IVN, Amsterdam.

**Weeda E.J., Westra R., Westra Ch. & Westra T.** (1991) – Nederlandse ecologische flora. Wilde planten en hun relaties.4. IVN, Amsterdam.

**Weeda E.J., Westra R., Westra Ch. & Westra T.** (1994) – Nederlandse ecologische flora. Wilde planten en hun relaties.5. IVN, Amsterdam.

**Weyembergh G., Godefroid S., Verroken J. & Koedam N.** (2003) – Een evaluatie van de rijkdom aan plantensoorten van het Brusselse gedeelte van het Zoniënwoud, gebaseerd op dertien jaar flora-inventarisatie. *Dumortiera* **81** : 57-75.

**Wittig R.** (1991) – Ökologie der Großstadflora. Gustav Fischer Verlag Stuttgart. 261p.

**Zwaenepoel A.** (1994) – *Cochlearia danica* L. als bermhalofyt langs verkeerswegen in het Vlaamse binnenland. *Dumortiera* **55-57** : 43-49.



## INDEX VAN DE PLANTENNAMEN

---

Aak.....	36	Alliaria petiolata.....	40
Aalbes.....	154	Allium oleraceum L. ....	189
Aardaker.....	112	Allium schoenoprasum.....	189
Aardappel.....	209	Allium ursinum.....	41
aardbei.....	91	Allium vineale.....	41
aardbeispinazie.....	220	Alnus glutinosa.....	41
Aardkastanje.....	216	Alnus incana.....	41
Aardpeer.....	98	Alopecurus aequalis.....	212
abeel.....	144	Alopecurus geniculatus.....	41
Abutilon theophrasti.....	36	Alopecurus myosuroides.....	42
Acer campestre.....	36	Alopecurus pratensis.....	42
Acer negundo.....	36	Alpenbes.....	154
Acer platanoides.....	36	alsem.....	47, 191
Acer pseudoplatanus.....	36	Alsemambrosia.....	43
Achillea millefolium.....	37	Althaea hirsuta.....	213
Achillea ptarmica.....	37	Althaea officinalis.....	213
Acinos arvensis.....	212	Alyssum alyssoides.....	213
Acorus calamus.....	37	Alyssum simplex.....	213
addertong.....	131	amarant.....	42, 189, 213
Adderwortel.....	136	Amaranthus albus.....	42
Adelaarsvaren.....	149	Amaranthus blitoides.....	213
Adiantum raddianum.....	189	Amaranthus blitum.....	42
adonis.....	212	Amaranthus graezicans.....	213
Adonis aestivalis.....	212	Amaranthus hybridus.....	189
Adonis annua.....	212	Amaranthus quitensis.....	213
Adoxa moschatellina.....	37	Amaranthus retroflexus.....	42
Aegopodium podagraria.....	37	Amaranthus viridis.....	213
Aesculus hippocastanum.....	37	ambrosia.....	43
Aethusa cynapium.....	38	Ambrosia artemisiifolia.....	43
Agrimonia eupatoria.....	38	Amelanchier lamarckii.....	190
Agrimonia procera.....	38	Amelanchier ovalis.....	190
Agrimonie.....	38	Ammi majus.....	190
Agrostemma githago.....	212	Anacamptis pyramidalis.....	43
Agrostis canina.....	38	Anagallis arvensis.....	43
Agrostis capillaris.....	38	Anchusa arvensis.....	43
Agrostis gigantea.....	39	Anchusa officinalis.....	214
Agrostis stolonifera.....	39	andoorn.....	172, 242
Agrostis vinealis.....	212	Anemone blanda.....	190
Ailanthus altissima.....	39	Anemone nemorosa.....	43
Aira caryophyllea.....	39	Anemone ranunculoides.....	43
Aira praecox.....	39	anemoon.....	43, 190
Ajuga reptans.....	40	Angelica archangelica.....	190
akelei.....	45	Angelica sylvestris.....	44
Akkerkers.....	155	anjer.....	77, 224
Akkerkool.....	111	Antennaria dioica.....	214
akkerscherm.....	190	Anthemis arvensis.....	44
Akkerwinde.....	70	Anthemis cotula.....	44
Alcea rosea.....	189	Anthemis nobilis.....	190
Alchemilla glabra.....	40	Anthoxantum odoratum.....	44
Alchemilla mollis.....	40	Anthriscus caucalis.....	44
Alchemilla xanthochlora.....	40	Anthriscus cerefolium.....	190
Alisma plantago-aquatica.....	40	Anthyllis vulneraria.....	45

Antirrhinum majus .....	190	Barbarea verna .....	192
Apera interrupta .....	191	Barbarea vulgaris.....	50
Apera spica-venti .....	45	Bassia scoparia.....	215
Aphanes arvensis.....	45	basterdwederik.....	81, 82
Aphanes australis.....	45	bedstro.....	93, 214
Apium graveolens .....	214	Beekpunge.....	183
Apium nodiflorum .....	45	beemdgras.....	142, 204, 235
appel .....	120	Beemdkamgras.....	75
Aquilegia vulgaris .....	45	Beemdkroon .....	109
Arabidopsis thaliana.....	46	Beemdlangbloem.....	90
Arabis hirsuta .....	214	Bellis perennis.....	51
Arctium lappa .....	46	Berberis vulgaris .....	192
Arctium nemorosum .....	46	berenklauw .....	99
Arenaria serpyllifolia.....	46	bergsla.....	221
Aristolochia clematitis.....	191	berk.....	51
Armoracia rusticana .....	47	Bernagie .....	52
Arnoseris minima .....	214	Berteroa incana.....	51
aronskelk.....	48	Berula erecta .....	51
Arrhenaterum elatius.....	47	Besanjelier .....	222
Artemisia absinthium.....	191	Betonie .....	242
Artemisia annua .....	47	Betula pendula.....	51
Artemisia campestris.....	214	Betula pubescens .....	51
Artemisia verlotiorum.....	47	Beuk .....	88
Artemisia vulgaris.....	47	bevernel.....	139
Arum italicum .....	47	Beventjes.....	53
Arum maculatum .....	48	Bidens cernua.....	51
Asparagus officinalis .....	48	Bidens frondosa.....	51
asperge.....	48	Bidens tripartita.....	52
Asperugo procumbens .....	214	bies.....	163, 215, 239, 243
Asperula arvensis.....	214	Biezenknoppen .....	108
Asplenium adiantum-nigrum.....	48	Bifora radians.....	215
Asplenium ruta-muraria.....	48	Bifora testiculata .....	215
Asplenium scolopendrium .....	48	biggekruid .....	229
Asplenium trichomanes .....	49	biggenkruid .....	106
Aster .....	49	Bijvoet.....	47
Astragalus glycyphyllos .....	49	Bilzenkruid .....	104
Athyrium filix-femina.....	49	bingelkruid .....	124
Atriplex hortensis.....	215	bitterkruid.....	139
Atriplex patula .....	49	Bitterzoet.....	169
Atriplex prostrata .....	50	blaasjeskruid.....	243
Atriplex rosea .....	215	Blaasvaren.....	223
Atriplex tatarica .....	215	Blauwe knoop .....	242
Atropa bella-donna.....	50	Blechnum spicant.....	52
Avena fatua.....	50	Blysmus compressus .....	215
Avena sativa .....	191	boekweit.....	87, 226
Avenula pubescens.....	50	Boerenwormkruid.....	175
Averuit.....	214	Boksdooen.....	118
Axyris amaranthoides.....	215	Bolderik.....	212
Azolla filiculoides.....	191	Bolletjesraket .....	153
Baardgras .....	204	Borago officinalis.....	52
Ballota nigra .....	50	Borstelbies .....	107
ballote .....	50	Borstelgras.....	129
barbarakruid.....	50, 191	Borstelkrans.....	69
Barbarea intermedia.....	191	Borstelscherm.....	243
Barbarea stricta.....	191	bosbes .....	181, 244

Bosgierstgras .....	125	Camelina alyssum.....	217
Boskortsteel .....	52	Camelina microcarpa .....	217
Bosrank.....	69	Camelina sativa .....	217
boterbloem.....	150, 151, 152	Campanula patula.....	218
Botrychium lunaria .....	215	Campanula persicifolia.....	56
braam.....	156, 157	Campanula portenschlagiana.....	56
Brachypodium pinnatum.....	192	Campanula rapunculoides .....	193
Brachypodium sylvaticum.....	52	Campanula rapunculus .....	57
brandnetel.....	180	Campanula rotundifolia .....	57
Brassica napus.....	52	Campanula trachelium .....	57
Brassica nigra .....	52	Cannabis sativa .....	57
Brassica oleracea.....	53	Capsella bursa-pastoris .....	57
Brassica rapa .....	53	Cardamine amara .....	57
Brem .....	75	Cardamine flexuosa .....	58
bremraap.....	234	Cardamine hirsuta.....	58
breukkruid .....	99	Cardamine impatiens .....	193
Briza media .....	53	Cardamine pratensis.....	58
Briza minor.....	216	Cardaminopsis arenosa .....	58
Bromus arvensis .....	216	Cardaria draba.....	58
Bromus carinatus .....	53	Carduus acanthoides .....	193
Bromus commutatus .....	216	Carduus crispus.....	59
Bromus diandrus .....	192	Carex acuta .....	59
Bromus erectus.....	216	Carex acutiformis.....	59
Bromus grossus .....	216	Carex caryophyllea .....	59
Bromus hordeaceus .....	53	Carex cuprina .....	59
Bromus inermis .....	192	Carex demissa.....	218
Bromus ramosus .....	54	Carex digitata.....	59
Bromus secalinus.....	216	Carex distans.....	218
Bromus sterilis.....	54	Carex disticha .....	60
Bromus tectorum.....	54	Carex divulsa .....	60
bronkruid.....	126	Carex echinata.....	218
bruidssluijer.....	88	Carex flacca.....	60
brunel.....	147	Carex flava.....	218
Bryonia dioica.....	54	Carex hirta .....	60
Buddleja davidii .....	54	Carex lepidocarpa.....	218
Bunias erucago .....	216	Carex nigra .....	60
Bunias orientalis.....	192	Carex ovalis .....	61
Bunium bulbocastanum.....	216	Carex pallescens .....	61
Buntgras.....	73	Carex panicea.....	61
Bupleurum croceum .....	192	Carex paniculata.....	61
Bupleurum fontanesii.....	217	Carex pendula.....	61
Bupleurum rotundifolium .....	193	Carex pilulifera.....	61
Bupleurum subovatum .....	217	Carex pseudocyperus .....	62
Buxus sempervirens.....	193	Carex pulicaris .....	218
Calamagrostis epigejos.....	55	Carex remota .....	62
Calamintha ascendens.....	217	Carex riparia .....	62
Calamagrostis canescens .....	55	Carex rostrata.....	218
Calla palustris.....	217	Carex spicata.....	62
Callitriche hamulata.....	55	Carex strigosa.....	62
Callitriche obtusangula.....	55	Carex sylvatica.....	63
Callitriche platycarpa .....	55	Carex vesicaria.....	219
Callitriche stagnalis .....	55	Carex viridula s.l. ....	219
Calluna vulgaris.....	56	Carex vulpina.....	219
Caltha palustris .....	56	Carlina vulgaris .....	219
Calystegia sepium.....	56	Carpinus betulus.....	63

Carthamus tinctorius .....	219	Cirsium palustre .....	68
Carum carvi.....	219	Cirsium vulgare.....	69
Castanea sativa .....	63	Citroenmelisse .....	123
Catabrosa aquatica .....	63	Cladium mariscus .....	221
Catalpa bignonioides.....	193	Claytonia perfoliata .....	69
Catapodium rigidum .....	63	clematis.....	194
Caucalis .....	219	Clematis vitalba.....	69
Caucalis platycarpus .....	219	Clematis viticella .....	194
Centaurea .....	64	Clinopodium vulgare .....	69
Centaurea calcitrapa .....	219	Cochlearia danica .....	69
Centaurea cyanus .....	64	Coeloglossum viride.....	221
Centaurea diffusa.....	220	Coincya monensis.....	195
Centaurea montana.....	193	Colchicum autumnale.....	69
Centaurea scabiosa .....	194	Colutea arborescens.....	221
centaurie .....	194	Comarum palustre .....	221
Centaurium erythraea.....	64	Conium maculatum .....	70
Centaurium pulchellum.....	64	Conringia orientalis .....	221
Centranthus ruber .....	194	Consolida ajacis.....	195
Cerastium arvense .....	64	Consolida regalis .....	70
Cerastium fontanum.....	64	Convallaria majalis.....	70
Cerastium glomeratum .....	65	Convolvulus arvensis .....	70
Cerastium pumilum .....	65	Convolvulus tricolor.....	222
Cerastium semidecandrum.....	65	Conyza canadensis.....	70
Ceratocarpus claviculata .....	220	Conyza sumatrensis.....	70
Ceratophyllum demersum .....	65	Corispermum pallassii.....	195
Ceterach officinarum .....	65	Cornus alba .....	71
Chaenorrhinum minus.....	66	Cornus mas .....	71
Chaerophyllum bulbosum.....	220	Cornus sanguinea.....	71
Chaerophyllum temulum .....	66	Cornus sericea.....	71
Chelidonium majus.....	66	Coronopus didymus .....	72
Chenopodium album .....	66	Coronopus squamatus .....	72
Chenopodium ambrosioides.....	194	Corrigiola litoralis .....	72
Chenopodium dessicatum .....	220	Corydalis solida.....	72
Chenopodium ficifolium .....	66	Corylus avellana .....	72
Chenopodium foliosum.....	220	Corynephorus canescens .....	73
Chenopodium glaucum .....	66	cotoneaster .....	73, 195
Chenopodium hircinum .....	194	Cotoneaster horizontalis .....	73
Chenopodium hybridum .....	67	Cotoneaster rehderi .....	73
Chenopodium multifidum.....	220	Cotoneaster salicifolius .....	195
Chenopodium murale.....	67, 220	Crataegus laevigata .....	73
Chenopodium polyspermum.....	67	Crataegus monogyna.....	73
Chenopodium pumilio.....	194	Crataegus rhipidophylla .....	222
Chenopodium rubrum.....	67	Crepis biennis .....	74
Chenopodium urbicum .....	194	Crepis capillaris.....	74
Chenopodium vulvaria.....	221	Crepis nicaeensis.....	222
Chrysosplenium alternifolium .....	67	Crepis paludosa .....	74
Chrysosplenium oppositifolium .....	67	Crepis polymorpha.....	74
Cicerbita macrophylla.....	221	Crepis sancta.....	222
cichorei.....	68	Crepis setosa.....	222
Cichorium intybus.....	68	Cruciata laevipes .....	74
Circaea lutetiana .....	68	Cucubalis baccifer.....	222
Cirsium acaule .....	68	Cucurbita pepo.....	195
Cirsium arvense .....	68	Cuscuta europaea.....	74
Cirsium eriophorum.....	221	Cuscuta gronovii .....	222
Cirsium oleraceum .....	68	cyclamen.....	195

Cyclamen hederifolium.....	195	droogbloem.....	97
Cymbalaria muralis .....	75	Drosera intermedia .....	224
Cynodon dactylon .....	223	druifhyacint .....	201
Cynosurus cristatus.....	75	druifjes .....	202
cypergras .....	75, 223	Dryopteris affinis .....	225
Cyperus flavescens.....	223	Dryopteris carthusiana .....	78
Cyperus fuscus .....	75	Dryopteris dilatata.....	78
Cystopteris fragilis.....	223	Dryopteris filix-mas .....	79
Cytisus scoparius.....	75	Dubbelkelk.....	139
Dactylis glomerata.....	75	Dubbelloof.....	52
Dactylorhiza fuchsii .....	75	Duchesnea indica .....	79
Dactylorhiza maculata.....	223	Duifkruid.....	239
Dactylorhiza majalis .....	223	Duindoorn .....	198
Dactylorhiza praetermissa .....	76	Duinriet .....	55
daglelie.....	198	Duist .....	42
Dagschone.....	222	duivekervel.....	91, 227
Dalkruid.....	120	Duizendblad.....	37
Damastbloem.....	198	duizendguldenkruid.....	64
Danthonia decumbens .....	223	duizendknoop .....	88, 137, 203
Daphne mezereum.....	224	dwergmispel.....	73
Daslook.....	41	Dwergvlas .....	237
Datura stramonium.....	76	Echinochloa colona.....	196
Daucus carota .....	76	Echinochloa crus-galli .....	79
Dauwnetel.....	227	Echinops exaltatus.....	196
Delia segetalis.....	224	Echium vulgare .....	79
den.....	140	Eekhoorngras .....	188
Deschampsia cespitosa .....	76	Eenbes .....	135
Deschampsia flexuosa .....	76	egelskop .....	171, 241
Descurainia sophia.....	195	Eglantier.....	156
Dianthus armeria.....	77	eik.....	150
Dianthus carthusianorum .....	224	Eikvaren.....	143
Dianthus deltoides.....	224	Eleocharis acicularis .....	225
Digitalis purpurea .....	77	Eleocharis palustris.....	80
Digitaria ischaemum.....	77	Eleocharis quinqueflora.....	225
Digitaria sanguinalis .....	77	Eleusine indica.....	196
Diphasiastrum tristachyum .....	224	Elodea canadensis.....	80
Diplotaxis fullonum .....	78	Elodea nuttallii.....	80
Diplotaxis muralis .....	78	els.....	41
Diplotaxis tenuifolia .....	78	Elymus caninus.....	80
distel .....	59, 68, 69, 131, 193, 221	Elymus repens .....	80
dolik .....	231	engelwortel .....	44, 190
Donderblad .....	207	Epilobium angustifolium .....	80
Donderkruid .....	107	Epilobium ciliatum.....	81
Doornappel .....	76	Epilobium hirsutum .....	81
doornzaad.....	210	Epilobium lanceolatum .....	81
Doorwas.....	193	Epilobium montanum .....	81
dophei .....	225	Epilobium obscurum .....	82
Doronicum pardalianches.....	224	Epilobium palustre .....	82
Dotterbloem .....	56	Epilobium parviflorum.....	82
dovenetel .....	110, 111, 229	Epilobium roseum .....	82
dravik .....	53, 54, 192, 216	Epilobium tetragonum .....	82
dreps.....	216	Epipactis helleborine.....	83
Driedistel.....	219	Epipactis palustris .....	225
driehoeksvaren.....	98	Epipactis phyllantes .....	83
Drienerfmuur .....	125	Equisetum arvense .....	83

Equisetum fluviatile .....	83	Filago arvensis.....	226
Equisetum hyemale.....	83	Filago lutescens .....	226
Equisetum palustre .....	84	Filago minima .....	226
Equisetum sylvaticum.....	84	Filago vulgaris.....	226
Equisetum telmateia.....	84	Filipendula ulmaria .....	90
Eragrostis cilianensis.....	196	Fioringras.....	39
Eragrostis minor .....	84	Fluitekruid .....	44
Eragrostis pilosa.....	84	Fluweelblad.....	36
Eranthis hyemalis.....	225	Fluweelboom .....	205
ereprijs .....	183, 184, 185, 211, 245	Foeniculum vulgare.....	91
Erica tetralix .....	225	fonteinkruid .....	145, 204, 228, 236
Erigeron acer.....	85	Fragaria vesca .....	91
Erigeron annuus.....	85	Framboos.....	157
Erigeron philadelphicus .....	225	Frangula alnus .....	91
Eriophorum angustifolium.....	225	Fraxinus excelsior .....	91
Erodium cicutarium .....	85	Fritillaria meleagris .....	226
Erophila verna .....	85	Fumaria capreolata .....	91
Erucastrum gallicum.....	196	Fumaria densiflora .....	227
Eryngium planum .....	226	Fumaria officinalis .....	91
Erysimum cheiranthoides .....	86	Fumaria parviflora .....	227
Erysimum cheiri.....	86	Fumaria vaillantii .....	227
Erysimum repandum .....	226	Gagea spathacea.....	92
Es.....	91	Galanthus nivalis.....	92
Eschscholzia californica .....	196	Galega .....	197
Esdoorn.....	36	Galega officinalis.....	197
Esparcette.....	202	Galeopsis angustifolia .....	227
Euonymus europaeus .....	86	Galeopsis speciosa.....	227
Eupatorium cannabinum .....	86	Galeopsis tetrahit (s.l.) .....	92
Euphorbia amygdaloides.....	86	Galigaan .....	221
Euphorbia cyparissias .....	196	Galingsoga parviflora .....	92
Euphorbia esula .....	87	Galinsoga quadriradiata .....	93
Euphorbia exigua .....	87	Galium aparine.....	93
Euphorbia helioscopia.....	87	Galium mollugo.....	93
Euphorbia lathyris .....	87	Galium odoratum .....	93
Euphorbia maculata .....	196	Galium palustre.....	93
Euphorbia peplus .....	87	Galium saxatile .....	94
Euphorbia prostrata.....	197	Galium spurium.....	227
Fagopyrum esculentum.....	87	Galium tricornutum.....	227
Fagopyrum tataricum .....	226	Galium uliginosum .....	94
Fagus sylvatica .....	88	Galium verum .....	94
fakkelgras.....	206	gamander.....	210, 242
Fallopia aubertii.....	88	ganzebloem .....	96
Fallopia convolvulus.....	88	ganzenvoet .....	66, 67, 194, 220, 221
Fallopia dumetorum.....	88	ganzerik .....	146, 147, 205, 236
Fallopia japonica .....	88	Gaspeldoorn .....	180
Fallopia sachalinensis .....	89	Gebogen driehoeksvaren.....	98
Festuca arundinacea.....	89	Geelhartje .....	230
Festuca brevipila .....	89	Gelderse roos .....	185
Festuca filiformis .....	89	Gele lis.....	107
Festuca gigantea.....	89	Gele plomp .....	130
Festuca pratensis.....	90	Genista anglica .....	228
Festuca rubra .....	90	Genista pilosa .....	228
Festulolium loliaceum.....	90	Geranium columbinum .....	94
Ficus carica.....	90	Geranium dissectum .....	94
fijnstraal.....	70, 85	Geranium endressii.....	197

Geranium lucidum .....	228	Harlekijn.....	234
Geranium molle.....	94	Hartbladzonnebloem .....	224
Geranium nodosum.....	197	Hauwklaver .....	242
Geranium phaeum .....	95	haver.....	39, 50, 191
Geranium pratense .....	95	havikskruid.....	100, 101
Geranium purpureum .....	95	Hazelaar .....	72
Geranium pusillum .....	95	Hazenpootje.....	177
Geranium pyrenaicum .....	95	Hazenstaart .....	199
Geranium robertianum .....	96	Hedera helix.....	98
Geranium rotundifolium .....	197	Heelbeen .....	103
Geranium sanguineum .....	197	Heelblaadjes .....	149
Geranium sylvaticum.....	197	Heelkruid.....	162
gerst.....	229	heemst.....	213
gespan .....	113	Heermoes .....	83
Geum rivale.....	228	Heggenoorzaad .....	177
Geum urbanum .....	96	Heggenrank .....	54
Gevlekte scheerling.....	70	heksenkruid .....	68
Gewoon langbaardgras .....	188	Heksenmelk .....	87
giert .....	134, 203, 234	Helianthus annuus .....	98
giertgras .....	125	Helianthus laetiflorus.....	198
Gingellikruid .....	198	Helianthus tuberosus .....	98
Gipskruid.....	228	Helleborus viridis.....	99
Glanshaver.....	47	helmbloem .....	72, 148, 220
glaskruid.....	135	helmkruid .....	164, 207
Glebonis segetum .....	96	Hemelboom .....	39
Glechoma hederacea.....	96	Hemelsleutel .....	165
glidkruid.....	164	Hemerocallis lilioasphodelus .....	198
Glyceria declinata.....	96	Hengel .....	122
Glyceria fluitans.....	97	Hennegras .....	55
Glyceria maxima .....	97	Hennep .....	57
Glyceria notata .....	97	hennepnetel .....	92
Gnaphalium luteoalbum .....	97	Heracleum mantegazzianum.....	99
Gnaphalium sylvaticum .....	97	Heracleum spondylium.....	99
Gnaphalium uliginosum.....	98	Herderstasje .....	57
Goudbes .....	203	Herfsttijloos .....	69
Goudenregen .....	199	Herik .....	168
Goudhaver .....	179	Herniaria glabra .....	99
goudveil.....	67	Herniaria hirsuta.....	99
Grijze mosterd.....	102	hertshooi.....	104, 105
Groenlandia densa.....	228	Hesperis matronalis .....	198
Grondster .....	229	Hieracium aurantiacum .....	100
Guichelheil .....	43	Hieracium bauhinii .....	100
Guizotia abyssinica .....	198	Hieracium caespitosum.....	100
guldenroede .....	169	Hieracium lachenalii.....	100
Gymnadenia conopsea .....	228	Hieracium lactucella .....	100
Gymnocarpium dryopteris .....	98	Hieracium laevigatum.....	101
Gypsophila muralis.....	228	Hieracium murorum .....	101
Gypsophila pilosa.....	228	Hieracium pilosella .....	101
Haagbeuk.....	63	Hieracium piloselloides .....	100
Haagwinde .....	56	Hieracium sabaudum .....	101
handjesgras .....	196, 223	Hieracium umbellatum .....	102
hanenpoot.....	79	Hippuris vulgaris .....	102
hardbloem.....	164, 240	Hirschfeldia incana.....	102
hardgras.....	63	hoefblad .....	137, 179
hardvrucht .....	192, 216	Hoenderbeet .....	110

Hokjespeul .....	49	Juncus bufonius .....	108
Holcus lanatus.....	102	Juncus compressus .....	108
Holcus mollis.....	102	Juncus conglomeratus .....	108
Holosteum umbellatum.....	103	Juncus effusus.....	109
Holpijp.....	83	Juncus inflexus .....	109
Holzaad.....	215	Juncus subnodulosus.....	109
Hondsdrif .....	96	Juncus tenageia.....	229
Hondskruid.....	43	Juncus tenuis.....	109
Hondspeterselie .....	38	kaardenbol .....	78
Hondstarwegras .....	80	kaasjeskruid.....	120
honingklaver.....	123	Kafferkoren .....	209
hoornblad.....	65	Kale jonker.....	68
hoornbloem .....	64, 65	Kalketrip.....	219
Hop .....	103	Kalmoes.....	37
Hopklaver.....	122	kamgras .....	75
Hordeum marinum .....	229	kamille .....	44, 121, 190
Hordeum murinum .....	103	kamperfoelie .....	116
Hottonia palustris .....	103	Kanariezaad.....	138
Hulst.....	106	Kandelaartje.....	163
Humulus lupulus.....	103	kardinaalsmuts.....	86
huttentut.....	217	karmozijnbes.....	204
hyacint.....	103	kartelblad .....	235
Hyacinthoides hispanica.....	103	karwij .....	219
Hyacinthoides non-scripta .....	104	Karwijselie.....	240
Hydrocharis morsus-ranae .....	104	kastanje .....	63
Hydrocotyle ranunculoides .....	198	kattekruid .....	232
Hydrocotyle vulgaris.....	104	kattenstaart.....	119, 231
Hyoscyamus albus.....	198	Keizerskaars .....	245
Hyoscyamus niger.....	104	kers.....	147, 200
Hypericum hirsutum .....	104	kervel .....	44, 66, 190
Hypericum humifusum.....	104	keverorchis .....	115
Hypericum maculatum (s.l.).....	105	Kickxia elatine.....	109
Hypericum montanum .....	105	Kickxia spuria.....	229
Hypericum perforatum.....	105	Kievitsbloem .....	226
Hypericum pulchrum .....	105	Kikkerbeet.....	104
Hypericum tetrapterum.....	105	klaproos .....	134
Hypochaeris glabra .....	229	klaver .....	177, 178, 179, 210, 243
Hypochaeris radicata.....	106	Klavervreter .....	133
Iberis umbellata.....	199	klaverzuring .....	133
iep.....	180	Kleefkruid.....	93
IJzerhard .....	182	Kleine majer.....	42
Ilex aquifolium .....	106	Klimop.....	98
Illecebrum verticillatum.....	229	klit .....	46
Impatiens glandulifera .....	106	klokje .....	56, 57, 193, 218
Impatiens noli-tangere.....	106	Knautia arvensis .....	109
Impatiens parviflora.....	106	Knolribzaad.....	220
Inula conyzae.....	107	Knolsteenbreek.....	162
Iris pseudacorus.....	107	Knoopkruid.....	64
Isatis tinctoria .....	229	Knopherik.....	153
Isolepis setacea .....	107	knopkruid .....	92
Jasione montana.....	107	koeienoog .....	209
judaspenning.....	116	koekoeksbloem.....	118, 168, 241
Juglans regia.....	107	Koekruid.....	244
Juncus acutiflorus .....	108	kogeldistel.....	196
Juncus articulatus .....	108	Kompassla.....	110



Koninginnenkruid .....	86	leeuwenbek66, 75, 109, 125, 190,	
Koningskaars .....	182	201, 229	
Kool.....	53	leeuwenklauw .....	45
Koolzaad.....	52	leeuwentand .....	112
Korenbloem.....	64	Legousia hybrida.....	230
Korenschijnspurrie .....	224	Legousia speculum-veneris.....	112
Korensla.....	214	Lelietje-van-dalen.....	70
kornoelje .....	71	Lemna gibba .....	230
kortsteel .....	52, 192	Lemna minor .....	112
Kraailook.....	41	Lemna minuta .....	200
Kransmuur .....	204	Lemna trisulca.....	112
krentenboompje .....	190	Lemna turionifera .....	200
krodde .....	176	Lenteklokje.....	200
Kromhals.....	43	Leontodon autumnalis.....	112
kroonkruid .....	207	Leontodon hispidus .....	113
Kroontjeskruid .....	87	Leontodon saxatilis .....	113
kroos .....	112, 172, 200, 230	Leonurus cardiaca .....	113
kroosvaren .....	191	lepelblad .....	69
kropaar.....	75	Lepidium campestre.....	113
kruidkers .....	58, 113, 114, 230	Lepidium densiflorum .....	200
Kruipbrem .....	228	Lepidium graminifolium .....	230
Kruipend stalkruid .....	131	Lepidium heterophyllum .....	230
Kruipertje.....	103	Lepidium latifolium .....	200
Kruisbes.....	154	Lepidium perfoliatum.....	230
Kruisbladwalstro .....	74	Lepidium ruderale .....	113
kruiskruid.....	165, 166, 207, 240	Lepidium sativum .....	200
Krudistel .....	59	Lepidium virginicum .....	114
Kweek .....	80	Leucanthemum vulgare.....	114
kweldergras.....	149	Leucojum vernum .....	200
Laburnum anagyroides.....	199	Levisticum officinale .....	200
Lactuca serriola.....	110	Lidrus .....	84
Lactuca virosa .....	199	Lidsteng .....	102
Lagurus ovatus.....	199	liefdegras .....	84, 196
Lamium album.....	110	Liesgras .....	97
Lamium amplexicaule.....	110	Lievevrouwebedstro .....	93
Lamium galeobdolon .....	110	liguster .....	114
Lamium hybridum.....	110	Ligustrum ovalifolium .....	114
Lamium maculatum.....	229	Ligustrum vulgare .....	114
Lamium purpureum .....	111	lijsterbes.....	170
Lampionplant.....	139	Linaria repens .....	201
Lapsana communis .....	111	Linaria supina .....	201
Larix decidua.....	199	Linaria vulgaris.....	114
lathyrus .....	111, 112, 199, 229	linde .....	176, 210
Lathyrus aphaca.....	111	Linum catharticum.....	230
Lathyrus hirsutus.....	199	Linum usitatissimum.....	115
Lathyrus latifolius .....	111	lis 107	
Lathyrus linifolius.....	229	lisdodde .....	179
Lathyrus niger .....	199	Listera ovata .....	115
Lathyrus nissolia .....	111	Lithospermum arvense.....	230
Lathyrus pratensis.....	111	Lithospermum officinale .....	115
Lathyrus sylvestris.....	112	Lobularia maritima .....	115
Lathyrus tuberosus.....	112	Lolium multiflorum.....	115
Laurierkers .....	205	Lolium perenne .....	116
Lavas .....	200	Lolium remotum .....	231
Leersia oryzoides .....	112	Lolium temulentum.....	231

longkruid .....	237	maskerbloem .....	201
Lonicera periclymenum .....	116	Matricaria discoidea .....	121
Lonicera xylosteum .....	116	Matricaria maritima .....	121
Loogkruid .....	239	Matricaria recutita .....	121
look .....	41, 189	Medicago arabica.....	231
Look-zonder-look .....	40	Medicago carstiensis.....	231
lork.....	199	Medicago falcata.....	122
Lotus corniculatus .....	116	Medicago lupulina.....	122
Lotus pedunculatus .....	116	Medicago minima.....	201
Ludwigia grandiflora .....	201	Medicago polymorpha.....	232
Lunaria annua .....	116	Medicago rigidula.....	232
lupine .....	117	Medicago sativa.....	122
Lupinus polyphyllus.....	117	Meelbes .....	209
Luzerne.....	122	meidoorn.....	73, 222
Luzula campestris .....	117	Melampyrum pratense .....	122
Luzula luzuloides.....	117	melde.....	49, 215
Luzula multiflora .....	117	Melica uniflora.....	122
Luzula pilosa .....	117	Melilotus albus .....	123
Luzula sylvatica.....	118	Melilotus altissimus .....	123
Lychnis coronaria .....	201	Melilotus officinalis .....	123
Lychnis flos-cuculi .....	118	Melilotus sulcatus.....	232
Lycium barbarum .....	118	Melissa officinalis .....	123
Lycopersicon esculentum.....	118	melkdistel.....	170
Lycopodiella inundata.....	231	Mentha aquatica .....	123
Lycopodium clavatum.....	118	Mentha arvensis.....	124
Lycopus europaeus.....	119	Mentha longifolia.....	232
Lysimachia nemorum .....	119	Mentha spicata.....	124
Lysimachia nummularia.....	119	Mentha suaveolens.....	124
Lysimachia punctata.....	119	Menyanthes trifoliata.....	232
Lysimachia thyrsoflora.....	231	Mercurialis annua.....	124
Lysimachia vulgaris.....	119	Mercurialis perennis .....	124
Lythrum hyssopifolia.....	231	Mespilus germanica .....	125
Lythrum salicaria .....	119	Mierikswortel.....	47
maagdenpalm .....	187	Milium effusum.....	125
maanvaren .....	215	Mimulus guttatus.....	201
Madeliefje.....	51	Minuartia hybrida .....	125
Mahonia .....	120	Misopates orontium.....	125
Mahonia aquifolium .....	120	Mispel .....	125
Maianthemum bifolium .....	120	Moederkruid.....	175
Mais .....	211	Moehringia trinervia .....	125
majer.....	42	Moerasandijvie.....	240
Malrove .....	231	Moeraskers .....	155
Malus sylvestris.....	120	moerasscherm .....	45
Malva alcea.....	201	Moerasspirea .....	90
Malva moschata .....	120	Molinia caerulea.....	125
Malva neglecta .....	121	Monotropa hypopitys.....	126
Malva sylvestris.....	121	Montia minor .....	126
Mannagras .....	97	morgenster.....	177, 210
manneljesvaren.....	225	mosterd.....	52, 102, 208
Manneljesvaren.....	79	Mottenkruid .....	211
Mantelanjer .....	137	muggenorchi .....	228
Maretak.....	188	Muizenstaart .....	128
Margriet.....	114	munt.....	123, 232
marjolein .....	132	Muscari armeniacum.....	201
Marrubium vulgare .....	231	Muscari atlanticum .....	202

Muscari botryoides .....	202	Okkernoot .....	107
Muskuskruid .....	37	Onobrychis viciifolia .....	202
muur .....	125, 128, 173	Ononis repens .....	131
Muurbloem .....	86	Onopordum acanthium .....	131
Muurbloemmosterd .....	195	ooievaarsbek .....	94, 95, 197, 228
Muurleeuwenbek .....	75	Oostenrijkse kers .....	155
Muurpeper .....	164	Oot .....	50
Muursla .....	126	Ophioglossum vulgatum .....	131
Muurvaren .....	48	Ophrys apifera .....	132
Mycelis muralis .....	126	Ophrys insectifera .....	233
Myosotis arvensis .....	126	orchis .....	75, 132, 223, 233, 234
Myosotis cespitosa (s.l.) .....	127	Orchis anthropophora .....	233
Myosotis discolor Pers. ....	127	Orchis militaris .....	234
Myosotis ramosissima .....	127	Orchis morio .....	234
Myosotis stricta .....	127	Orchis purpurea .....	234
Myosotis sylvatica .....	127	Oreopteris limbosperma .....	132
Myosoton aquaticum .....	128	Origanum vulgare .....	132
Myosurus minimus .....	128	Orlaya grandiflora .....	234
Myriophyllum aquaticum .....	202	Ornithogalum umbellatum .....	132
Myriophyllum spicatum .....	128	Ornithopus perpusillus .....	133
Myriophyllum verticillatum .....	128	Orobanche flava .....	234
Myrrhis odorata .....	202	Orobanche hederæ .....	234
naalbaar .....	167	Orobanche minor .....	133
Naaldenkervel .....	239	Orobanche purpurea .....	234
naaldvaren .....	144	ossentong .....	136
nachtorchis .....	141, 221, 235	Oxalis acetosella .....	133
nachtschade .....	169, 208	Oxalis corniculata .....	133
nagelkruid .....	96, 228	Oxalis fontana .....	133
Najas minor .....	232	Paardekastanje .....	37
narcis .....	128	Paardenbloem .....	175
Narcissus pseudonarcissus .....	128	paardenstaart .....	84
Nardus stricta .....	129	Palmboompje .....	193
Nasturtium microphyllum .....	129	Panicum capillare .....	202
Nasturtium officinale .....	129	Panicum hillmanii .....	203
Nasturtium officinale (s.l.) .....	129	Panicum miliaceum .....	134
Neottia nidis-avis .....	129	Panicum schinzii .....	234
Nepeta cataria .....	232	Papaver argemone .....	134
Nepeta mussinii .....	202	Papaver dubium .....	134
Neslia paniculata .....	232	Papaver rhoeas .....	134
Nicandra physalodes .....	202	Papaver somniferum .....	134
Nieuwzeelandse spinazie .....	242	Papegaaienkruid .....	42
Nigella arvensis .....	233	parelgras .....	122
nigelle .....	233	parelzaad .....	115, 230
nimfkruid .....	232	Parentucellia viscosa .....	203
Nuphar lutea .....	130	Parietaria judaica .....	135
Nymphaea alba .....	130	Parietaria officinalis .....	135
Nymphoides peltata .....	233	Paris quadrifolia .....	135
Odontites vernus .....	130	Parnassia .....	235
Oenanthe aquatica .....	130	Parnassia palustris .....	235
Oenanthe peucedanifolia .....	233	Parthenocissus inserta .....	135
Oenanthe pimpinelloides .....	233	Parthenocissus tricuspidata .....	203
Oenothera biennis .....	130	Pastinaak .....	135
Oenothera deflexa .....	131	Pastinaca sativa .....	135
Oenothera glazoviana .....	131	Pedicularis sylvatica .....	235
ogentroost .....	130, 203	Peen .....	76

peer.....	149	Poa chaixii .....	204
Pekbloem .....	240	Poa compressa.....	142
Penningkruid .....	119	Poa nemoralis.....	142
Pentaglottis sempervirens .....	136	Poa palustris .....	142
Peperkers.....	200	Poa pratensis.....	142
Persicaria amphibia.....	136	Poa trivialis .....	142
Persicaria bistorta .....	136	Polycarpon tetraphyllum.....	204
Persicaria hydropiper .....	136	Polygala serpyllifolia .....	143
Persicaria lapathifolia .....	137	Polygala vulgaris.....	143
Persicaria maculosa.....	137	Polygonatum multiflorum.....	143
Persicaria minor .....	137	Polygonatum odoratum .....	235
Persicaria mitis.....	137	Polygonum arenarium .....	235
Persicaria orientalis.....	235	Polygonum aviculare.....	143
Persicaria wallichii.....	203	Polypodium vulgare .....	143
Perzikkruid .....	137	Polypogon monspelliensis.....	204
Petasites hybridus.....	137	Polystichum aculeatum .....	144
Petasites pyrenaicus .....	203	populier .....	144, 204
Petroraghia prolifera.....	137	Populus alba (+ x canescens .....	144
Petunia x punctata .....	203	Populus balsamifera .....	204
Phacelia .....	203	Populus tremula.....	144
Phacelia tanacetifolia .....	203	Portulaca oleracea .....	144
Phalaris arundinacea.....	138	Postelein .....	144
Phalaris canariensis .....	138	Potamogeton alpinus .....	145
Phleum nodosum .....	138	Potamogeton berchtoldii .....	236
Phleum pratense .....	138	Potamogeton crispus .....	145
Phragmites australis.....	138	Potamogeton friesii .....	236
Physalis alkekengi.....	139	Potamogeton gramineus .....	236
Physalis peruviana .....	203	Potamogeton lucens .....	145
Phyteuma nigrum .....	139	Potamogeton natans.....	145
Phyteuma spicatum.....	139	Potamogeton obtusifolius.....	236
Phytolacca esculenta .....	204	Potamogeton pectinatus .....	145
Picris echinoides .....	139	Potamogeton perfoliatus .....	204
Picris hieracioides .....	139	Potamogeton polygonifolius .....	236
Pijlkruid .....	159	Potamogeton praelongus .....	236
Pijlkruidkers.....	58	Potamogeton pusillus.....	145
Pijpbloem .....	191	Potentilla anglica.....	146
Pijpenstrootje .....	125	Potentilla anserina .....	146
pimpernel .....	162	Potentilla argentea .....	236
Pimpinella major.....	139	Potentilla erecta .....	146
Pimpinella saxifraga .....	140	Potentilla intermedia .....	146
Pinksterbloem .....	58	Potentilla neumanniana.....	237
Pinus sylvestris .....	140	Potentilla norvegica.....	205
Plantago arenaria.....	204	Potentilla recta .....	205
Plantago coronopus .....	140	Potentilla reptans .....	146
Plantago lanceolata.....	140	Potentilla sterilis .....	147
Plantago major .....	141	Prikneus.....	201
Plantago media .....	141	Primula elatior.....	147
plataan .....	141	Primula veris .....	205
Platanthera bifolia .....	235	Primula vulgaris .....	205
Platanthera chlorantha .....	141	pruim.....	147
Platanus hispanica .....	141	Prunella vulgaris .....	147
Pluimgierst .....	134	Prunus avium.....	147
pluimspirea.....	172, 209, 241	Prunus cerasifera.....	147
Poa annua.....	141	Prunus cerasus.....	148
Poa bulbosa .....	235	Prunus domestica .....	148

Prunus laurocerasus .....	205	Ribes nigrum.....	154
Prunus padus .....	148	Ribes rubrum .....	154
Prunus serotina .....	148	Ribes sanguineum .....	206
Prunus spinosa .....	148	Ribes uva-crispi .....	154
Pseudofumaria lutea .....	148	ribzaad.....	220
Pteridium aquilinum.....	149	ridderspoor.....	70, 195
Puccinellia distans.....	149	Riempjes.....	72
Pulicaria dysenterica .....	149	Riet .....	138
Pulicaria vulgaris .....	237	Rietgras .....	138
Pulmonaria officinalis .....	237	Rijstgras.....	112
Pyracantha coccinea.....	205	robertskruid.....	95
Pyreneese kers .....	238	Robertskruid .....	96
Pyrola minor.....	149	Robinia .....	154
Pyrola rotundifolia .....	237	Robinia pseudoacacia.....	154
Pyrus communis.....	149	rododendron .....	154
Quercus petraea .....	150	rolklaver .....	116
Quercus robur .....	150	Rood peperboompje .....	224
Quercus rubra .....	150	Roomse kervel.....	202
raai.....	227	roos.....	155, 156, 238
raaigras.....	115	Rorippa amphibia.....	155
Raapzaad.....	53	Rorippa austriaca.....	155
Radiola linoides.....	237	Rorippa palustris .....	155
raket.....	153, 168, 208	Rorippa stylosa .....	238
Ranunculus acris.....	150	Rorippa sylvestris.....	155
Ranunculus aquatilis .....	237	Rosa arvensis .....	155
Ranunculus arvensis .....	150	Rosa canina.....	156
Ranunculus auricomus.....	151	Rosa micrantha.....	238
Ranunculus bulbosus .....	151	Rosa rubiginosa .....	156
Ranunculus circinatus .....	151	Rosa rugosa .....	156
Ranunculus ficaria.....	151	Rostraria cristata.....	206
Ranunculus flammula.....	151	Rozenkransje.....	214
Ranunculus lingua.....	152	Rozetsteenkers.....	58
Ranunculus peltatus.....	152	Rubus caesius .....	156
Ranunculus repens .....	152	Rubus fruticosus .....	156
Ranunculus sardous.....	152	Rubus idaeus.....	157
Ranunculus sceleratus .....	152	Rubus laciniatus.....	157
Ranunculus tripartitus.....	153	ruit.....	243
Raphanus raphanistrum .....	153	Rumex acetosa.....	157
Rapistrum rugosum.....	153	Rumex conglomeratus .....	157
rapunzel .....	139	Rumex crispus .....	158
ratelaar.....	153, 237	Rumex dentatus.....	238
reigersbek .....	85	Rumex hydrolapathum .....	158
reseda .....	153	Rumex maritimus.....	158
Reseda lutea.....	153	Rumex obtusifolius.....	158
Reseda luteola .....	153	Rumex palustris .....	158
Reukgras.....	44	Rumex patientia .....	158
Reuzenbalsemien .....	106	Rumex salicifolius .....	238
Rhagadiolus stellatus .....	237	Rumex sanguineus .....	159
Rhinanthus angustifolius .....	237	Rumex scutatus .....	206
Rhinanthus minor .....	153	Rumex x pratensis .....	159
Rhododendron ponticum .....	154	rupsklaver .....	201, 231
Rhus hirta.....	205	rus.....	108, 109, 229
Rhynchospora alba .....	238	Saffloer .....	219
Rhynchospora fusca.....	238	Sagina apetala .....	159
Ribes alpinum .....	154	Sagina procumbens .....	159

Sagittaria sagittifolia .....	159	Securigera varia.....	207
salie .....	176, 206, 239	Sedum acre .....	164
Salix alba .....	160	Sedum album.....	165
Salix aurita .....	160	Sedum rupestre .....	165
Salix babylonica .....	206	Sedum sexangulare .....	207
Salix capraea .....	160	Sedum spurium.....	165
Salix cinerea .....	160	Sedum telephium .....	165
Salix fragilis.....	160	Selderij.....	214
Salix pentandra .....	239	Selinum carvifolia.....	240
Salix purpurea .....	161	Sempervivum tectorum .....	207
Salix repens .....	238	Senecio aquaticus.....	240
Salix triandra .....	161	Senecio congestus.....	240
Salix viminalis.....	161	Senecio inaequidens.....	165
Salix x smithiana .....	161	Senecio jacobaea .....	166
salomonszegel .....	143, 235	Senecio ovatus .....	166
Salsola kali.....	239	Senecio sylvaticus .....	166
Salvia pratensis.....	239	Senecio vernalis.....	207
Salvia verbenaca.....	206	Senecio viscosus .....	166
Salvia verticillata .....	206	Senecio vulgaris.....	166
Sambucus ebulus.....	161	sering.....	174
Sambucus nigra .....	162	Setaria italica .....	167
Sambucus racemosa.....	162	Setaria verticillata.....	167
Sanguisorba minor .....	162	Setaria viridis .....	167
Sanicula europaea .....	162	Sherardia arvensis .....	168
Saponaria ocymoides.....	206	Sideritis lanata .....	240
Saponaria officinalis .....	162	Sierpompoen .....	195
Saxifraga granulata .....	162	Sikkelklaver.....	122
Saxifraga tridactylites .....	163	silene .....	168, 240
Scabiosa columbaria.....	239	Silene armeria.....	240
Scandix iberica.....	239	Silene conica .....	240
Scandix pecten-veneris .....	239	Silene dichotoma .....	241
Schaafstro.....	83	Silene dioica .....	168
Schaduwgras .....	142	Silene dioica .....	168
schapengras .....	89	Silene gallica.....	241
Schedegeelster .....	92	Silene latifolia.....	168
scheefkelk .....	214	Silene noctiflora .....	241
Schermscheefbloem.....	199	Silene pendula .....	241
Scherpkruid.....	214	Silene vulgaris.....	168
Schijnaardbei .....	79	Sinapis alba .....	208
Schijnraket .....	196	Sinapis arvensis.....	168
schijnspurrie.....	171	Sint-Janskruid .....	105
schildzaad .....	115, 213	Sisymbrium altissimum .....	168
Schoenoplectus tabernaemontani	239	Sisymbrium austriacum.....	208
Schoenoplectus lacustris.....	163	Sisymbrium irio .....	208
Schubvaren .....	65	Sisymbrium loeselii .....	208
Scilla bifolia .....	207	Sisymbrium officinale .....	169
Scilla siberica .....	207	Sisymbrium orientale.....	208
Scirpus sylvaticus.....	163	Sium latifolium.....	241
Scleranthus annuus.....	164	sla .....	199
Scleranthus perennis.....	240	Slaapbol.....	134
Scrophularia auriculata.....	164	Slaapkamergeluk .....	209
Scrophularia nodosa .....	164	Slaapmutsje .....	196
Scrophularia umbrosa .....	164	Slangekruid.....	79
Scrophularia vernalis.....	207	Slangewortel .....	217
Scutellaria galericulata .....	164	Sleedoorn .....	148
		sleutelbloem.....	147, 205

smeewortel .....	174	stekelvaren .....	78
smele .....	76	Stellaria alsine.....	173
snavelbies .....	238	Stellaria graminea.....	173
sneeuwbal.....	185	Stellaria holostea .....	173
Sneeuwbes .....	174	Stellaria media .....	173
Sneeuw klokje.....	92	Stellaria pallida.....	174
Sofiekruid.....	195	sterhyacint .....	207
Solanum dulcamara .....	169	sterrenkroos.....	55
Solanum nigrum .....	169	Stijf hardgras.....	63
Solanum physalifolium .....	208	Stinkende ballote .....	50
Solanum tuberosum .....	209	Stinkende gouwe .....	66
Soldaatje .....	234	Stippelvaren.....	132
Soleirolia soleirolii .....	209	Stofzaad.....	126
Solidago canadensis .....	169	Stokroos.....	189
Solidago gigantea .....	169	Straalscherm.....	234
Solidago virgaurea .....	170	Straatgras .....	141
Sonchus arvensis.....	170	streepzaad .....	74, 222
Sonchus asper .....	170	Struikhei.....	56
Sonchus oleraceus.....	170	struisgras .....	212
Sorbus aria.....	209	Struisgras.....	38
Sorbus aucuparia .....	170	Succisa pratensis.....	242
Sorbus intermedia .....	171	Symphoricarpos albus.....	174
Sorghum bicolor .....	209	Symphytum asperum .....	174
Sorghum halepense .....	171	Symphytum officinale .....	174
sorgo.....	171	Syringa vulgaris .....	174
Spaanse aak .....	36	Tamme kastanje .....	63
Sparganium emersum.....	241	Tamus communis.....	175
Sparganium erectum.....	171	Tanacetum parthenium .....	175
Speenkruid.....	151	Tanacetum vulgare .....	175
Spekwortel .....	175	Tandjesgras .....	223
Spergula arvensis .....	171	tandzaad .....	51
Spergularia marina.....	171	Taraxacum.....	175
Spergularia rubra .....	172	Tarwe.....	210
spiegelklokje .....	112, 230	tasjeskruid.....	176
Spiraea alba .....	172	Taxus .....	175
Spiraea douglasii.....	209	Taxus baccata.....	175
Spiraea salicifolia .....	241	Teesdalia nudicaulis .....	176
Spiraea tomentosa .....	241	Telekia speciosa .....	209
Spirodela polyrhiza.....	172	Tellima grandiflora .....	209
spoorbloem .....	194	Tengere veldmuur.....	125
Sporkehout.....	91	Tephrosieris helenitis .....	240
springzaad .....	106	Tetragonia tetragonoides .....	242
spurrie.....	171	Tetragonolobus maritimus.....	242
Stachys annua .....	242	Teucrium chamaedrys.....	210
Stachys arvensis .....	172	Teucrium scordium .....	242
Stachys officinalis.....	242	Teucrium scorodonia.....	176
Stachys palustris .....	172	teunisbloem .....	130, 131
Stachys sylvatica.....	173	Thalictrum flavum.....	243
Stalkaars .....	182	Theeboompje.....	241
steenbreek .....	162	Thlaspi arvense.....	176
Steenbreekvaren.....	49	Thymus pulegioides .....	176
steenraket .....	86, 221, 226	tijm.....	176
steentijm.....	212, 217	Tilia cordata .....	176
Stekelbrem.....	228	Tilia platyphyllos.....	177
stekelnoot.....	246	Tilia tomentosa.....	210

timoteegras .....	138	Valerianella coronata .....	244
Tomaat.....	118	Valerianella dentata .....	244
Tongvaren.....	48	Valerianella eriocarpa .....	244
toorts.....	182, 211	Valerianella locusta.....	181
Torilis arvensis .....	210	Valerianella rimosa .....	244
Torilis japonica .....	177	Valse salie .....	176
Torilis nodosa.....	210	Varkensgras.....	143
torkruid.....	130, 233	varkenskers .....	72
Tormentil.....	146	vederkruid.....	128, 202
Tragopogon dubius .....	210	Veenbies.....	243
Tragopogon pratensis .....	177	Veenpluis .....	225
Traunsteinera globosa.....	243	Veenwortel.....	136
Tribulus terrestris .....	243	veldbies.....	117, 118
Trichophorum cespitosum .....	243	veldkers .....	57, 193
Trifolium arvense.....	177	veldsla .....	181, 244
Trifolium aureum .....	243	Venkel.....	91
Trifolium campestre.....	177	Verbascum blattaria .....	211
Trifolium dubium.....	178	Verbascum densiflorum .....	182
Trifolium fragiferum .....	178	Verbascum lychnitis .....	182
Trifolium hybridum.....	178	Verbascum nigrum.....	182
Trifolium medium.....	178	Verbascum phlomoides.....	245
Trifolium micranthum.....	243	Verbascum phoenicum .....	211
Trifolium pratense .....	178	Verbascum thapsus .....	182
Trifolium repens .....	179	Verbena officinalis.....	182
Trifolium resupinatum.....	210	vergeet-mij-nietje .....	126, 127
Trifolium striatum.....	179	Veronica acinifolia.....	245
Triglochin palustris .....	179	Veronica agrestis .....	183
trilgras .....	216	Veronica anagallis-aquatica .....	183
Tripmadam.....	165	Veronica arvensis .....	183
Trisetum flavescens .....	179	Veronica beccapunga .....	183
Triticum aestivum .....	210	Veronica chamaedrys .....	183
Trompetboom.....	193	Veronica filiformis.....	184
Trosgierst.....	167	Veronica hederifolia .....	184
Troshyacint .....	202	Veronica longifolia.....	211
Trosraaigras.....	90	Veronica montana.....	184
Tuinkers .....	200	Veronica officinalis .....	184
Tulipa sylvestris.....	211	Veronica opaca.....	245
tulp .....	211	Veronica peregrina.....	184
Turgenia latifolia.....	243	Veronica persica .....	185
Tussilago farfara .....	179	Veronica praecox.....	245
Typha angustifolia .....	179	Veronica scutellata.....	245
Typha latifolia .....	180	Veronica serpyllifolia .....	185
Ulex europaeus .....	180	Veronica spicata .....	211
Ulmus glabra.....	180	vetkruid .....	165, 207
Ulmus laevis.....	180	vetmuur.....	159
Ulmus minor.....	180	Viburnum lantana.....	185
Urtica dioica .....	180	Viburnum opulus.....	185
Urtica urens.....	181	Vicia benghalensis .....	245
Utricularia vulgaris (gr.) .....	243	Vicia cracca .....	186
Vaccaria hispanica .....	244	Vicia hirsuta .....	186
Vaccinium myrtillus.....	181	Vicia hybrida .....	245
Vaccinium vitis-idaea.....	244	Vicia lathyroides.....	245
valeriaan .....	181	Vicia lutea .....	246
Valeriana dioica.....	181	Vicia narbonensis.....	246
Valeriana repens .....	181	Vicia pannonica.....	246



Vicia sativa.....	186	waternavel .....	198
Vicia sepium.....	186	Waternavel.....	104
Vicia sylvatica.....	246	Waterpeper .....	136
Vicia tetrasperma .....	186	waterpest .....	80
Vicia villosa .....	186	waterranonkel .....	151, 152, 153, 237
Vijfdelig kaasjeskruid.....	201	Waterteunisbloem .....	201
Vijfvingerkruid.....	146	Waterviolier .....	103
Vijg.....	90	waterweegbree .....	40
viltkruid.....	226	Wede .....	229
Vinca major .....	187	wederik .....	119, 231
Vinca minor .....	187	weegbree .....	140, 204
vingergras .....	77	Wegdistel .....	131
Vingerhelmbloem .....	72	wespenorchis .....	83, 225
Vingerhoedskruid .....	77	Wijfjesvaren .....	49
Vinkenzaad .....	232	Wijnstok .....	211
Viola arvensis.....	187	wikke.....	186, 245, 246
Viola canina .....	246	Wilde bertram .....	37
Viola hirta .....	187	wilg .....	160, 161, 238
Viola odorata.....	187	wilgenroosje.....	80, 81
Viola reichenbachiana .....	188	windhalm.....	45, 191
Viola riviniana.....	188	wingerd .....	135, 203
viooltje.....	187, 188, 246	Winterakoniet.....	225
Viscum album.....	188	wintergroen .....	149, 237
Vitis vinifera.....	211	winterpostelein .....	69
vlas .....	115	witbol .....	102
Vlasbekje .....	114	Witte krodde.....	176
vleugeltjesbloem .....	143	Witte paardekastanje .....	37
vlier .....	161	Wolfskers .....	50
vlieszaad .....	195	wolfsklauw .....	118, 224, 231
Vlinderstruik .....	54	wolfsmelk .....	86, 87, 196
vlooiokruid.....	237	Wolfspoot.....	119
vlotgras .....	96, 97	Wondklaver.....	45
vogelkers.....	148	Wouw.....	153
vogelmelk.....	132	Wrangwortel.....	99
Vogelnestje .....	129	Xanthium spinosum .....	246
vogelpootje.....	133	Xanthium strumarium .....	246
vossenstaart.....	41, 212	Zachte haver .....	50
Vroege haver.....	39	Zandblauwtje .....	107
Vroegeling.....	85	zandkool .....	78
vrouwenmantel.....	40	Zandmuur .....	46
Vulpia alopecuros.....	211	Zandraket.....	46
Vulpia bromoides .....	188	Zannichellia.....	189
Vulpia myuros .....	188	Zannichellia palustris.....	189
Vuurdoorn .....	205	Zea mays .....	211
walstro.....	74, 93, 94, 168, 227	Zeepkruid.....	162
warkruid .....	74, 222	Zegekruid.....	202
Wateraardbei.....	221	zegge.....	59, 60, 62, 63, 218, 219
waterbies.....	80, 225	zenegroen .....	40
Waterdrieblad.....	232	Zevenblad .....	37
watereppe .....	51, 241	Zilverhaver .....	39
Watergentiaan.....	233	Zilverschildzaad .....	115
Watergras .....	63	Zilverschoon .....	146
waterkers .....	129, 155	zonnebloem .....	98, 198, 224
waterlelie.....	130	zonnedaauw .....	224
Watermuur .....	128	zoutgras .....	179

zuring ..... 157, 158, 159, 206, 238  
Zuurbes ..... 192  
Zwaluwtong ..... 88  
Zwarte bes ..... 154

Zwarte mosterd ..... 52  
Zwartsteel ..... 48  
zwenkgras ..... 89, 90